

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE ÖZEL ÇEVRE KORUMA
BÖLGELERİNİN YÖNETİM
SORUNLARI**

PAMUKKALE ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Mustafa EĞE**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. S. Evinç TORLAK**

Denizli, 2006

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE’DE ÖZEL ÇEVRE KORUMA
BÖLGELERİNİN YÖNETİM
SORUNLARI**

PAMUKKALE ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türkiye'nin doğal ve tarihi çevresini yitirmesi, yoksulluk kadar büyük bir problemdir. Buna karşın, yaygın koruma ne bir kriz ne de bir trajedidir. Tersine ileriye yönelik bir meydan okuyuştur.

Gönül Tankut (2005)

Denizli, 2006

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı öğrencisi Mustafa EGE tarafından Yrd. Doç. Dr. S. Evinç Torlak yönetiminde hazırlanan "Türkiye'de Özel Çevre Koruma Bölgelerinin Yönetim Sorunları Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi Örneği" başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 22.09.2006 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İnan Özer
Jüri Başkanı

Yrd. Doç. S. Evinç Torlak

Jüri Danışman

Prof. Dr. Ruşen KELEŞ

jüri

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 10.11.2006 tarih ve ...22/06.. sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Nazım Kadri EKİNCİ
Müdür

ÖZET

Pamukkale doğal travertenleri, termal suyu ve arkeolojik kalıntıları açısından eşsiz bir güzelliştir. Özellikle Pamukkale'deki traverten teraslar, dünyadaki olağanüstü doğal jeotermal özelliklerden birisidir. Bu nedenle, Pamukkale 1988 yılında UNESCO tarafından doğal ve kültürel miras ilan edilmiş ve Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır. 1990 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile Özel Çevre Koruma Bölgesi ilan edilen Pamukkale, ne yazık ki, bu dönemden sonra gerçekleştirilen yetersiz çevre koruma çalışmaları ve yanlış yönetsel tercihler nedeniyle, doğal ve kültürel değerlerin zarar gördüğü bir sürece girmiştir. Bunun sonucunda 1998 yılında Pamukkale, Dünya Miras Listesi'nden çıkarılması tehdidi ile karşı karşıya kalmıştır.

Pamukkale kültürel ve tarihi geçmişe sahip dünya mirasından birisidir ve gelecek kuşaklara aktarılmalıdır. Bunun için, Pamukkale koruma sürecinde koruma kullanma dengesi sağlanmalı ve katılımcı sürdürülebilir çevre yönetimi gerçekleştirilmelidir.

Tez beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde, araştırmanın konusu, amacı ve önemi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde, araştırmanın anahtar kelimeleri açıklanmış, kavramsal çerçeve sunulmuştur. Üçüncü bölümde, çevre yönetimi incelenmiştir. Dördüncü bölümde, doğal ve kültürel çevre değerlerini korumacı politikalarla, Özel Çevre Koruma Politikası değerlendirilmiştir. Biyolojik çeşitlilik ve kültürel geçmiş bu bölümde incelenmiştir. Son bölümde, Türkiye'de Özel Çevre Koruma Bölgeleri, sürdürülebilir çevre yönetimi açısından Pamukkale örneğinde incelenmiştir. Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi çevresinde yapılan alan araştırması analiz edilmiştir. Alanın yönetiminde yer alan yerel aktörlerle yapılan mülakatlar sunulmuştur.

Çalışmanın sonuçlarına göre, Pamukkale'de katılımcı sürdürülebilir çevre yönetimi değerlendirmesi yapılmış ve yönetim için bazı sonuçlara ve önerilere de yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Katılım ve Sürdürülebilir Gelişme.

ABSTRACT

Pamukkale is unique in terms of its natural travertine, thermal springs and archeological ruins. Especially the travertine terraces at Pamukkale are one of the most spectacular natural geothermal features in the world. Therefore, the Site was declared a natural and cultural heritage and included in the World Heritage List by UNESCO in 1988. In 1990, Pamukkale was declared Special Protected Area by Decision of Council of Ministers. Unfortunately, after this term Pamukkale has been suffering from ineffective environment management, leading to the natural dissolution and archeological assets. Because of this inadequately management and defective preservation politics, the threat of removal from World Heritage List arose in 1998.

Pamukkale which has cultural and historical background is one of the world heritages and it should be left to the next generation. Thus, during the preservation period the balance use and preserve is to be accomplished and participating into a sustainable environment management has to be achieved.

The thesis consists of five chapters. The first chapter is about the subject, aim and importance of this study. In the second chapter, the keywords of the study are explained and a conceptual framework has been presented. In the third chapter, the environment management has been studied. In the forth chapter, politics of Special Protection has been explained with natural and cultural protection politics. Biological diversity and cultural background have been investigated in this chapter. In the last chapter, Special Protected Areas in Turkey has been investigated in Pamukkale case study in respect of sustainable environmental management. The area investigation done around special environmental protection area has been analyzed. We also include the interviews with local authorities.

According to result of this study, the participating into a sustainable environmental management in Pamukkale has been discussed and has also been presented some concluding remarks and proposes for management.

Key Words: Participation and Sustainable Development.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER	III
ŞEKİLLER DİZİNİ	VIII
HARİTALAR DİZİNİ	VIII
TABLolar DİZİNİ	IX
KISALTMALAR	X
ÖNSÖZ.....	XI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırmanın Konusu	3
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Araştırmanın Kapsamı	4

İKİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Katılım Kavramı	5
2.1.1. Halkın yönetime katılımı.....	6
2.1.1.1. Yönetime katılımın amacı, önemi ve karşılaşılan sorunlar.....	8
2.1.1.2. Halkın yönetime katılım nedenleri.....	10
2.1.1.3. Halkın yönetime katılım koşulları.....	11
2.1.1.4. Halkın yönetime katılım biçimleri	13
2.1.2. Halkın çevre yönetimine katılımı.....	15
2.1.3. Türkiye’de çevre yönetimine halkın katılımı.....	16
2.2. Sürdürülebilir Gelişme	19
2.2.1. Sürdürülebilir gelişme kavramın ortaya çıkışı ve gelişmesi	22
2.2.2. Sürdürülebilir gelişmenin kapsamı	24
2.2.3. Sürdürülebilir gelişmenin hedefleri.....	26
2.2.4. Sürdürülebilir gelişme koşulları	28

2.2.5. Sürdürülebilir gelişme kavramının göstergeleri.....	29
2.2.6. Sürdürülebilir gelişme kavramına yöneltilen eleştiriler.....	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ÇEVRE YÖNETİMİ

3.1. Çevre Yönetiminin Temel Araçları.....	34
3.1.1. Kurumsal araçlar	34
3.1.2. Yasal araçlar	35
3.1.3. Ekonomik ve teknik araçlar	36
3.1.4. Sosyal araçlar	37
3.2. Çevre Yönetiminin Uluslararası Boyutu.....	37
3.2.1. Uluslararası sözleşmeler ve çevre	38
3.2.1.1. Roma Kulübü ve Büyümenin Sınırı Raporu	38
3.2.1.2. Stockholm Konferansı.....	39
3.2.1.3. Ortak Geleceğimiz Raporu.....	41
3.2.1.4. Rio Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı.....	41
3.2.1.5. Birleşmiş Milletler Johannesburg Zirvesi	44
3.2.1.6. Paris Zirvesi	45
3.2.1.7. Aarhus Sözleşmesi	45
3.2.2. Uluslararası örgütler ve çevre	47
3.2.2.1. Birleşmiş Milletler (BM)	47
3.2.2.2. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD).....	49
3.2.2.3. Dünya Ticaret Örgütü (GATT)	50
3.2.2.4. Dünya Bankası (DB).....	50
3.2.2.5. NATO.....	51
3.2.2.6. Avrupa Birliği (AB).....	51
3.3. Türkiye’de Çevre Yönetimi	52
3.3.1. Türkiye’de çevre yönetiminin kurumsallaşması ve mevcut durum	54
3.3.2. Çevre ve Orman Bakanlığı’nın örgüt yapısı	55
3.3.2.1. Merkez örgütü	56
3.3.2.2. Taşra örgütü	58
3.3.3. Çevre ve Orman Bakanlığı’na bağlı kuruluşlar	58
3.3.4. Çevre ve Orman Bakanlığı’ndaki sürekli kurullar.....	59

3.3.5. Çevre ve Orman Bakanlığı'nın görevleri.....	61
3.4. Çevre Yönetiminde Yer Alan Diğer Bakanlıklar.....	61
3.5. Çevre Yönetiminde Yer Alan Bilimsel Kuruluşlar.....	63
3.6. Yerel Yönetimler ve Çevre Yönetimi	64
3.7. Gönüllü Kuruluşlar ve Çevre Yönetimi	69
3.8. Değerlendirme.....	71

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM TÜRKİYE'DE ÖZEL ÇEVRE KORUMA POLİTİKASI VE ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGELERİ

4.1. Doğa Korumacı Politika.....	73
4.1.1. Flora ve endemik bitkiler	74
4.1.2. Fauna ve endemik hayvanlar.....	75
4.1.3. Doğal alanların korunması	75
4.2. Kültür Varlıklarını Korumacı Politika	76
4.3. Özel Çevre Koruma Bölgeleri.....	81
4.3.1. Özel Çevre Koruma Bölgelerinin ortaya çıkışı.....	82
4.3.1.1. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme	82
4.3.1.2. Akdeniz Eylem Planı (AEP)	84
4.3.1.3. Akdeniz'de Özel Koruma Alanları ve Biyolojik Çeşitliliğe İlişkin Ekli Protokoller	85
4.3.1.4. Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Doğal Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi.....	87
4.3.2. Özel Çevre Koruma Bölgesi türleri.....	88
4.3.3. Türkiye'de Özel Çevre Koruma Bölgeleri.....	89
4.3.4. Özel Çevre Koruma Bölgelerinin kurumsallaşması.....	91
4.3.5. Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı	92
4.3.5.1. Merkez örgütü	93
4.3.5.2. Taşra örgütü	95
4.3.6. Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı'nın amaç, ilke ve hedefleri	96
4.3.7. Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı'nın çalışma esasları	96
4.3.8. Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı'nın gelirleri.....	100
4.4. Değerlendirme.....	101

BEŞİNCİ BÖLÜM
PAMUKKALE ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGESİ'NİN YÖNETİMİ
ARAŞTIRMASI

5.1. Araştırma Evreni Denizli İli ve Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi.....	103
5.1.1. Denizli İli'nin genel tanıtımı ve tarihçesi.....	104
5.1.2. İlin nüfus özellikleri	105
5.1.3. İlin ekonomik özellikleri	105
5.2. Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi	106
5.2.1. Termal su ve travertenleri oluşumu.....	107
5.2.2. Pamukkale'nin tarihi	109
5.2.3. Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi projelendirme süreci.....	111
5.2.4. Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin yönetimindeki aktörler.....	122
5.2.4.1. Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı	123
5.2.4.2. Anıtlar Yüksek Kurulu	124
5.2.4.3. Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	125
5.2.4.4. Denizli İl Çevre ve Orman Müdürlüğü	126
5.2.4.5. Denizli Valiliği.....	126
5.2.4.6. Denizli İl Özel İdaresi	126
5.2.4.7. Denizli Belediyesi	127
5.2.4.8. Pamukkale Belediyesi	128
5.2.4.9. Karahayıt Belediyesi	128
5.2.4.10. Pamukkale Üniversitesi.....	129
5.2.4.11. Sivil Toplum Kuruluşları	130
5.3. Araştırmanın Yöntemi.....	133
5.3.1. Araştırmanın sınırlılıkları.....	133
5.3.2. Araştırmanın değişkenleri	134
5.3.3. Araştırmanın evreni ve örnekleme.....	134
5.3.4. Araştırmanın hipotezleri.....	135
5.4. Araştırma Sorularının Dağılımı	135
5.4.1. Kişisel bilgiler ile ilgili soruların yanıt dağılımı	135
5.4.2. Pamukkale ile ilgili bilgi sorularının yanıt dağılımı	138
5.4.3. Çevreye duyarlılık sorularının yanıt dağılımı	140
5.4.4. Pamukkale'ye ilgi ve duyarlılık sorularının yanıt dağılımı.....	141

5.4.5. Pamukkale'nin yönetimi ile ilgili soruların yanıt dağılımı	143
5.4.6. Köyde yaşayanlara yönelik soruları yanıt dağılımı.....	145
5.4.7. Kasabada yaşayanlara yönelik soruların yanıt dağılımı.....	146
5.4.8. Denizli'de yaşayanlara yönelik soruların yanıt dağılımı	147
5.4.9. Ziyaretçilere yönelik soruların yanıt dağılımı.....	149
5.4.10. Pamukkale'nin yönetimine halkın katılımı sorularının yanıt dağılımı ..	150
5.5. Alan Araştırmasının Sonuçlarının Değerlendirilmesi.....	154
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	161
KAYNAKÇA	166
EKLER.....	178
ÖZGEÇMİŞ.....	193

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Halkın yönetime katılımının dönüşümü.....	13
Şekil 2.2. Sürdürülebilir gelişme dönüşümü.....	28
Şekil 3.1. Çevre ve Orman Bakanlığı'nın örgüt yapısı.....	56
Şekil 4.1. ÖÇKB'nin Tespit ve İlanına Dair Bakanlar Kurulu Kararları.....	90
Şekil 4.2. Türkiye'deki ÖÇKB'nin alan özellikleri.....	91
Şekil 4.3. ÖÇKKB'nin örgüt yapısı.....	93
Şekil 5.1. Pamukkale ÖÇKB görünümü.....	107
Şekil 5.2. Pamukkale ile Karahayıt traverten yapısı karşılaştırması.....	108
Şekil 5.3. Cinsiyet dağılımı.....	135
Şekil 5.4. Oturulan yere göre dağılım.....	136
Şekil 5.5. Eğitim dağılımı.....	136
Şekil 5.6. Yaş dağılımı.....	137
Şekil 5.7. Meslek dağılımı.....	137

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1. Hierapolis site haritası.....	109
Harita 2. Leodikya site haritası.....	111

TABLolar DİZİNİ

Tablo 5.1. ÖÇKKB'nin Pamukkale ÖÇKB'ndeki planlama çalışmaları.....	123
Tablo 5.2. ÖÇKKB'nin Pamukkale ÖÇKB'de diğer kurumlarla çalışmaları.....	124
Tablo 5.3. Pamukkale'nin Dünya Miras Listesi'nde yer alması ile ilgili yanıtlar .	138
Tablo 5.4. Pamukkale'nin ÖÇKB olduğu ile ilgili yanıtlar	138
Tablo 5.5. Koruma amaçlı planlar ile ilgili yanıtlar.....	139
Tablo 5.6. Pamukkale'nin yönetiminden sorumlu Yönetim ile ilgili yanıtlar	139
Tablo 5.7. Pamukkale'yi ziyaret etme ile ilgili yanıtlar.....	140
Tablo 5.8. Çevre konulu haberlere duyarlılık ile ilgili yanıtlar.....	140
Tablo 5.9. Türkiye'de çevre korumanın yeterliliği ile ilgili yanıtlar	141
Tablo 5.10. Pamukkale'deki çevre koruma çalışmaları ile ilgili yanıtlar	141
Tablo 5.11. Pamukkale'nin kirlendiği ile ilgili yanıtlar	142
Tablo 5.12. Tarihi değerlerin korunması ile ilgili yanıtlar.....	142
Tablo 5.13. Pamukkale'nin yönetimi ile ilgili yanıtlar	143
Tablo 5.14. Görevlilerin çalışmaları ile ilgili yanıtlar.....	144
Tablo 5.15. Pamukkale'nin sürdürülebilirliği ile ilgili yanıtlar	144
Tablo 5.16. Pamukkale'nin köyün ekonomisine katkısı ile ilgili yanıtlar	145
Tablo 5.17. Köydeki Pamukkale'yi koruma çalışmaları ile ilgili yanıtlar	145
Tablo 5.18. Koruma konusunda köylünün bilgi düzeyi ile ilgili yanıtlar	146
Tablo 5.19. Belediyelerin koruma çalışmaları ile ilgili yanıtlar	146
Tablo 5.20. Kasaba kurulmasında Pamukkale'nin etkisi ile ilgili yanıtlar	147
Tablo 5.21. Pamukkale konusunda bilgilendirme çalışmaları ile ilgili yanıtlar.....	147
Tablo 5.22. Kentte Pamukkale'ye gösterilen ilgi yanıtları.....	148
Tablo 5.23. Pamukkale'yi koruma olanağı ile ilgili yanıtlar.....	148
Tablo 5.24. Pamukkale'den beklenenin bulunması ile ilgili yanıtlar.....	149
Tablo 5.25. Alanı gezerken yaşanan zorluklar ile ilgili yanıtlar	150
Tablo 5.26. Sosyal aktivitelere katılım ile ilgili yanıtlar.....	150
Tablo 5.27. Sivil toplum kuruluşlarına destek verme eğilimi ile ilgili yanıtlar	150
Tablo 5.28. Bilgilendirme toplantısına katılım eğilimi ile ilgili yanıtlar	151
Tablo 5.29. Halkın yönetim platformunda yer alma eğilimi ile ilgili yanıtlar	152
Tablo 5.30. Maddi destek verme eğilimi ile ilgili yanıtlar.....	152
Tablo 5.31. Emek gücüyle destek verme eğilimi ile ilgili yanıtlar	153
Tablo 5.32. Koruma amacıyla oluşturulan birliklere katılım eğilimi.....	153
Tablo 5.33. Tepki Yürüyüşü Eğilimi İle İlgili yanıtlar	154

KISALTMALAR

- AB:** Avrupa Birliği
ABD: Amerika Birleşik Devletleri
AEP: Akdeniz Eylem Planı
BM: Birleşmiş Milletler
BRÖ: Basit Rasgele Örnekleme
ÇED: Çevresel Etki değerlendirme
DB: Dünya Bankası
DPT: Devlet Planlama Teşkilatı
DTÖY: Denizli Ticaret Odası
FAO: Food and Agriculture Organization of the United Nations
HABİTAT: Human Settlements Program
HKK: Hava Kalitesi Korunması
ILO: International Labour Organization
IUCN: International Union for Conservation Nature
İCOMOS: International Council on Monument and Sites
LAEA: Uluslararası Atom Enerjisi Örgütü
MTA: Maden Teknik Arama
OECD: Organization for Economic Cooperation and Development
ÖÇKB: Özel Çevre Koruma Bölgesi
ÖÇKKB: Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı
P Değeri: Önem değeri
RAC/SPA: Regional Activity Centre for Specially Protected Areas
SPSS: Statistical Package for Social Science
TÇSV: Türkiye Çevre Sorunları Vakfı
TÇV: Türkiye Çevre Vakfı
TEMA: Türkiye Erozyonla Mücadele ve Ağaçlandırma Vakfı
TUBITAK: Türkiye Bilim ve Teknik Araştırma Kurumu
TURAŞ: Turizm Anonim Şirketi
UÇEP: Ulusal Çevre Eylem Planı
UILA: Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği
UKAM: Uluslar Arası Karst Kaynakları Araştırma Merkezi
UNCED: Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı
UNDP: United Nations Development Program
UNEP: United Nations Environment Program
UNESCO: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization
UNICEF: The United Nations Children's Fund
WHO: World Health Organization
WWF: World Wild Life Foundation

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesi sırasında çalışma azmi ile bana her zaman destek olan ve zaman ayıran, titizliği ve planlamacı karakteriyle çalışmanın düzenli ve keyifli ilerlemesini sağlayan değerli danışman hocam Yrd.Doç.Dr. S.Evinç TORLAK'a çok teşekkür ederim.

Bölüm başkanımız Prof.Dr. İnan ÖZER başta olmak üzere, tüm bölüm hocalarıma çalışma boyunca desteklerini, güvenlerini ve yardımlarını esirgemedikleri için teşekkür ederim. Araştırmanın düzenlenmesi ve basılması sırasında yardımcı olan değerli arkadaşım Necmi ÇETİN'e, anket yapılırken yardımcı olan öğrenci arkadaşlarım; Selçen APAYDIN, Mehmet TUBAY, Ahmet TUBAY ve SPSS analizlerinde yardımcı olan Şeref DEĞER'e çok teşekkür ederim.

Her konuda olduğu gibi bu çalışmamda da bana sonuna dek destek olan aileme çok teşekkürler.

GİRİŞ

Doğal ve kültürel çevre varlıklarının korunması ve sürdürülebilirliği, 21. yüzyılın en önemli konularından birisidir. Ekonomik kalkınma sürecinde kaynakların düşüncesizce kullanılması ve yanlış koruma tercihleri, çevre varlıklarının değer kaybetmesine neden olmakta, gelecek kuşaklara aktarılmasını engellemektedir. Özellikle geçen yüzyılda gerçekleşen çevre kirlenmesi ve beraberinde yaşanan sorunlar, insanlığın büyük bir tehlike içerisinde olduğunu göstermiştir. Çevre kirliliğinin küresel bir sorun haline alması, çözüm için ülkelerin işbirliği oluşturmasını gerekli hale getirmiştir. Bu bağlamda, geçtiğimiz yüzyıl hem çevre sorunlarının yaşandığı, hem de çevre koruma bilincinin oluştuğu dönem olmuştur. Bu dönemde, uluslararası çevre koruma sözleşmeleri ve işbirliği programları ile çevre koruma çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Doğal ve kültürel özellikleri itibariyle Türkiye, birbirinden farklı birçok çevre değerine sahip bir ülkededir. Coğrafi konumu, iklim özellikleri, ülkenin zengin doğal ve kültürel değerlere sahip olmasını sağlamıştır. Ancak, çevre yönetimindeki yanlış uygulamalar sonucunda, Türkiye sahip olduğu bu değerleri yeterince koruyamamaktadır.

Yaşanan çevre sorunları, Türkiye'yi uluslararası çevre koruma çalışmalarına katılmaya yönlendirmiştir. Türkiye'nin bu süreçte imzaladığı sözleşmelerden Bern Sözleşmesi ve Barselona Sözleşmesi, doğal ve kültürel değerlerin korunmasında yeni bir dönem başlatmıştır. Her iki Sözleşmenin getirdiği yükümlülükler altında, 1988 yılında doğal ve kültürel değerleri korumak amacıyla Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇKB) kurulması kararlaştırılmıştır.

ÖÇKB kapsamındaki bölgelerden bir olan Pamukkale, Türkiye'nin sahip olduğu en önemli çevre değerlerinden birisidir. Termal suyu, traverten oluşumu, tarih öncesi dönemlerden günümüze kadar uzanan kültürel dokusu ile Pamukkale, eşsiz bir doğal ve kültürel değerdir. Ancak, çevre korumadaki yanlış yönetsel tercihler, Alanın sahip olduğu çevre değerinin kaybına neden olmuştur. Bunu önlemek amacıyla,

Pamukkale 1990 yılında ÖÇKB ilan edilmiş ve bu tarihten sonra yönetimi Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı (ÖÇKKB)'na geçmiştir.

Bu araştırmada, Pamukkale'nin ÖÇKB olmasından sonraki süreçte çevre yönetimi incelenmektedir. Pamukkale'nin çevresel özelliklerinin sürdürülebilirliğinin risk altında olduğu varsayımından hareketle, mevcut yönetim yapısındaki yetersizlikler ortaya konmaya çalışılmaktadır. Günümüzde geçerli olan katılımcı yönetim modellerinin uygulanabilirliğini sınamak üzere, Pamukkale örneği çerçevesinde halkın yönetime katılımında ne kadar istekli ve hazır olduğu saptanmaya çalışılmaktadır.

Günümüzde halkın yönetime katılımı gerek ulusal, gerekse uluslararası çevre yönetimi çalışmalarının en önemli konusunu oluşturmaktadır. Hükümet dışı örgütler olarak adlandırılan, sivil toplum örgütlerinin, özet teşebbüsün çevre koruma çalışmalarında yer alması, çevre yönetimi açısından yeni bir modeli ortaya çıkarmıştır. Bu araştırmada, Pamukkale'nin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında, katılımcı sürdürülebilir çevre yönetiminin işlerliği incelenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırmanın Konusu

20. yüzyılın sonlarına doğru çevre sorunları, insanlığı tehdit edecek boyuta ulaşmış, sorunlara çözüm arayışları dünya gündeminin en üst sıralarına oturmuştur. Bir diğer önemli konu da küreselleşme eğilimi olmuştur. Bu bakış açısı ile uluslararası alanda gerçekleştirilen hemen hemen her çevre koruma çalışmasında, çözüm için iki temel kavramın öne çıktığı görülmektedir. Bunlar; “Sürdürülebilir Gelişme” ve “Katılım”dır. Çevre koruma politikaları bu iki kavramı içine alan yönetim anlayışına dayandırılmıştır. Hedeflenen yeni model; çevre yönetimine halkın katılmasını amaçlayan, sürdürülebilir çevre yönetimi şeklinde belirlenmiştir.

Pamukkale ÖÇKB, bu gelişmelerin sonucunda oluşturulmuş çevre yönetimi modelidir. Alanın özel bölge statüsüyle koruma altına alınmasının amacı, doğal ve kültürel özelliği nedeniyle, Dünya Miras Listesi’nde yer alan Pamukkale’yi korumak ve gelecek kuşaklara aktarılmasının sağlanmasıdır. Ancak, Alanın ÖÇKB statüsünü almasından günümüze, yaklaşık 25 yıllık süreç değerlendirildiğinde, modelin Pamukkale’yi koruma açısından yeterli olmadığı görülmektedir. (Basından derlenen haberler için bkz. Ek 1.)

Araştırmada; ÖÇKB modeliyle Pamukkale’de çevre yönetiminin yetersiz kalan yönleri saptanmakta, Pamukkale’nin sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik halkın katılımına dayalı bir yönetim anlayışının olabilirliği test edilmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Pamukkale’nin ÖÇKB statüsü ile yönetimini inceleyerek mevcut yönetimin sorunlarının saptanması, bu sorunları gidermek amacıyla önerilecek yeni katılımcı bir yönetim anlayışına halkın yaklaşımını belirlemektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Pamukkale doğal ve kültürel özelliği bakımından dünya ölçeğinde öneme sahiptir. Bu nedenle, Birleşmiş Milletler (BM) Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından, 9 Aralık 1988 tarihinde Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır. (Türkiye'nin Dünya Miras Listesi'nde yer alan doğal ve kültürel varlıkları için bkz. Ek 2.) Ancak, geçen süre içinde Alanın iyi korunamaması sonucu, 1998 yılında aşırı kirlenme gerekçesiyle Listedenden çıkarılması gündeme gelmiştir. Pamukkale bir dünya mirasıdır ve gelecek kuşaklara aktarılması gerekmektedir. Yanlış uygulamalardan ve yönetim sorunlarından ders alınmalı, Pamukkale'nin sürdürülebilirliği sağlanmalıdır. Yönetim yapısı gözden geçirilerek, bu amaca yönelik olarak düzenlenmelidir. Araştırma ÖÇKB'lerinin yönetimi inceleyerek, sürdürülebilir, katılımcı bir yapılanma için yön gösterici olma özelliğindedir.

Akademik literatürde daha çok, Alanın termal su özelliklerini ve traverten oluşumunu inceleyen, fiziki ve kimyasal oluşumlarını araştırmayı hedefleyen çalışmalar yer almaktadır. Bölgenin yönetim yapısını konusunda araştırmalar oldukça sınırlıdır. Araştırma bu boşluğun doldurulması açısından önem taşımaktadır.

1.4. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmanın temelinde çevre yönetimi yer almaktadır. En genel çerçevede uluslararası çevre koruma çalışmalarından başlanarak, sırasıyla Türkiye'de ve yerel düzeyde çevre yönetimi incelenmektedir. Bu kapsamda ÖÇKB'lerinin yönetim boyutu, Pamukkale ÖÇKB örneğinde incelenmektedir. ÖÇKKB'nın çevre koruma politikası, sürdürülebilirlik ve katılım ölçütlerine göre değerlendirilmektedir. Alanın kültürel ve doğal özellikleri; Hierapolis Antik Kenti ve arkeolojik kalıntıları, traverten oluşumu, sadece çevre değerini ortaya koymak amacıyla incelenmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Katılım Kavramı

Katılım kavramı; genel anlamıyla, belli bir amaç için oluşturulmuş birlikteliklere dâhil olmak olarak tanımlanabilir. Katılımı kamusal açıdan ele alan Keleş, kavramı şöyle tanımlanmaktadır:

*“Bir yerel topluluğun üyelerinin, yaşadıkları çevreyi etkileyen siyasal, tasar, izlen ve vargıların oluşturulmasında görev alanlarını, tasarlama örgenlerinin karşı karşıya buldukları seçenekler üzerine görüş belirtilmesini sağlayan elerkil çalışma yöntemi”dir.*¹

Foley ve Martin kavramı; yerel hizmetlerin birlikte üretilmesinde ve komşulukların sürdürülmesinde, yerel toplulukların rol oynadığı mülkiyet ve yönetim yapısının oluşması olarak tanımlanmaktadır.² Eroğul, kavramı devlet yönetimine katılma (siyasal katılma) olarak ele almakta ve katılım konusunda getirilen tanımların ortak noktasının, halkın yönetimde söz sahibi olması olduğunu belirtmektedir.³ Fındıklı, “katımlı yönetim”i yönetimde açıklık olarak ifade etmekte, şeffaf, hesap verebilir bir yönetim yapısının ancak halkın yönetime katılması ile sağlanabileceğini savunmaktadır.⁴

Yukarıda, katılımın birbirinden ayrı yönlerini belirten ifadeler yer almaktadır. Bunları artırmak mümkündür. Ancak, burada önemli olan, katılımın sınırlarını belirlemektir. Katılım belli bir gruba dâhil olmak olarak değerlendirildiğinde, toplumun değişik kesimlerini; siyasi kurum ve kuruluşları, özel sektör ve işletmeler ile bunun gibi değişik, birçok sosyal yapıyı kapsayan geniş bir çerçeveyi oluşturmaktadır. Yani katılım, hayatın değişik alanlarını kapsamakta, her alan için

¹ Ruşen Keleş (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: İmge Kitabevi, s. 70.

² Paul Foley, Steve Martin (2000). “A New Deal for the Community? Public Participation in Regeneration and Local Service Delivery”, *Policy and Politics*, Vol: 28, No: 4, s. 479–491.

³ Cem Eroğul (1991). *Devlet Yönetimine Katılma Hakkı*, Ankara: İmge Kitapevi, s. 13.

⁴ Remzi Fındıklı (1996). “Yönetimde Açıklık-Açık Yönetim”, *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 68, Sayı: 412, s. 104.

farklı anlamlar yansıtmaktadır. Örneğin, siyasal yapıda katılım kavramı, politik kararların alınmasında veya kamu programlarının belirlenmesinde, karar aşamasında rol olmayı ifade ederken,⁵ çevre sorunları dâhil edildiğinde, katılımın tanımı farklılaşmaktadır. Ormanların yok edilmesi, denizlerin kirlenmesi veya havanın temizlenmesi konusunda katılım kavramının içeriği değişmektedir. Bunun yanında ekonomik bir işletme için de katılımı düşünebiliriz. Diğer taraftan, sosyal bir örgütlenmede de katılım gerçekleşmektedir.

Katılım konusunda önemli bir nokta da, katılımın “gerçekleşme” düzeyidir. Gönüllü veya belli bir ücret ödeme ya da çıkarılığın beraberinde getirdiği zorunlu durumun, birbirinden ayrılması gerekir. Çünkü bir çıkar karşılığında veya başka bir şansın kalmadığı durumda katılımdan söz edilmesi mümkün değildir. Katılımda “etkinlik” de oldukça önemlidir. Bireysel veya örgütlü nasıl ele alınırsa alınsın katılımın amaca ulaşabilmesi için, yönetim üzerinde belli bir etki yaratması gerekir. Bu etkinin oluşturulmadığı katılım, şekilcilikten öteye gidemez.⁶

2.1.1. Halkın yönetime katılımı

Katılım ile Halkın Katılımı temelde birbirinden ayrılmaktadır. Katılım kavramı, yukarıda da belirtildiği gibi geniş bir anlam çeşitliliğini içerirken, halkın katılımı; toplumun kendisini ilgilendiren konularda siyasi karar verme sürecinde yer almasını ifade etmektedir. Bu nedenle, daha çok “siyasi katılım” anlamını taşımaktadır.

Siyasi katılım; her demokratik yönetim için genel bir amaç olmasına karşılık, bu konuda da geliştirilen genel geçer bir tanım ve kuram bulunmamaktadır. Bu durum üç nedene dayanmaktadır.⁷ İlk olarak katılım, hem gelişmiş, hem de gelişmekte olan ülkelerde gerçekleştirilmek istenmektedir. Gelişmekte olan ülkelere katılım, demokrasinin benimsenmesi çalışması iken, gelişmiş ülkelere yerleşik

⁵ Yusuf Güneş, Aynur Aydın Coşkun (2005). “Legal Structure of Public Participation in Environmental Issues in Turkey”, *Journal of Environmental Assessment Policy and Management*, Vol: 7, No: 3, (www.icpress.co.uk), s. 546.

⁶ Şerif Öner (2000). “Belediye Meclis Üyelerinin Gönüllü Katılım Algılaması”, *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 72, Sayı: 428, s. 134.

⁷ Birkan Uysal (1984). “Siyasal Katılma ve Katılma Davranışı Üzerinde Ailenin Etkisi”, *Türk İdare Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 4, s. 109–110.

demokratik değerlere ilgisizliğin giderilmesi sürecidir. Dolayısıyla birincisinde bir yabancılığın, diğerinde yabancılaşmanın giderilmesi söz konusudur.

İkinci sorun, katılımın sadece demokrasi ile özdeşleştirilmesidir. Katılım sadece demokratik toplumlarda görülen bir olgu değildir. Aslında her toplumda farklı içerik ve biçimlerde katılım gerçekleşmektedir. Toplumda yaşayan herkes istese de istemese de bir iktidar-otorite yani yönetme-yönetilme ilişkisi içerisindedir. Bu ilişkilerin belli bir süreçte devam ettirilmesi ve yinelenmesi, belli bir siyasal sistemin ortaya çıkarır. Bu sistemde yer alan birimlerin hepsinin siyasete katılması aynı düzeyde olmaz. Bireyin siyasete duyduğu ilgi, bilgisi ve yeteneği ile içinde yer aldığı toplumun sosyal ekonomik özellikleri, katılımı etkiler ve toplumdaki değişen farklı katılım düzeyleri ortaya çıkar.⁸

Üçüncü sorun, katılımın daha çok uygulamaya yönelik oluşudur. Ulusal, yerel ve buna benzer farklı yönetim düzeylerinde, her birimin kendi amacı, yapısı ve ilişkileri doğrultusunda kavramın işlevsel tanımlarını yapmaktadır. Bu nedenle, değişen tanımlarının yerine, katılım denildiğinde akla gelen ortak anlamların belirlenmesi daha kolaydır. Buna göre, katılımdan çıkarılabilecek ortak anlamlar;

- Ulusal veya bölgesel politik kararlar almada daha büyük halk ilgisi; örneğin çevre yönetim planının halkla tartışılarak düzenlenmesi,
- Yerel çevre planlamalarının hazırlanması için karar aşamasında yerel halkın katılımı; örneğin çevre yönetimi planlarının hazırlanması aşamasında yerel halka danışılması,
- Yerel grupların çıkarlarını garanti altına alma; örneğin küçük ölçekli ticaretle uğraşanların çıkarlarını korumakla birlikte, daha büyük ölçekte uğraşanların çıkarını da korumaktır.⁹

Halkın yönetime katılımının birbirini tamamlayan iki temel dayanağı vardır. Bunlardan birincisi; katılımın kişiselliğin sonu olarak görülmesidir. Halk katılımında bireysel çıkarlardan çok, toplum çıkarları ön plandadır. İkincisi; sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasının temel aracı olmasıdır. Sıradan bir vatandaş yalnız başına,

⁸ İnan Özer (2004). *Kentleşme, Kentleşme ve Kentsel Değişme*, Ankara: Ekin Kitabevi, s. 83.

⁹ World Bank (2001). “*Turkey Forestry Sector Review*”, New York: World Bank’dan Yusuf Güneş, Aynur Aydın Coşkun, “Legal Structure of Public Participation In Environmental Issues In Turkey”, *Journal of Environmental Assessment Policy and Management*, Vol: 7, No: 3, (www.icpress.co.uk), s. 546.

sadece kendi yaşam koşullarının sürdürülebilirliğini sağlayabilir. Amaç bir toplumun sürdürülebilir gelişmesi olduğunda, muhakkak katılımın sağlanması gerekmektedir.¹⁰

2.1.1.1. Yönetime katılımın amacı, önemi ve karşılaşılan sorunlar

Katılımının temel amacı; halka yerinde ve uygun bilgi verme fırsatı sağlayarak, karar vermenin kalitesini artırmaktır. Halkın tamamının katılımının sağlanması mümkün olmadığı için, aslında gerçekleştirilmek istenen, belli bir kesiminin görüşünün temsil edilmesidir. Bu nedenle, katılım demokratik karar vermenin bütüncü bir parçasıdır.¹¹ Yerel halkın oluşturduğu grupların; özel teşebbüsün, sivil toplum örgütlerin ve buna benzer birçok kesimin yönetimde söz sahibi olması ile temsili demokrasinin yerel düzeyde gerçekleştirilmesine olanak tanımaktadır.

Katılımın temel işlevlerini dört grupta toplamak mümkündür. Buna göre bir organizasyonda katılım;

- Organizasyona katılanlarda zevk uyandırmakta,
- Katılımcıların sosyalleşmesini artırmakta,
- Katılımcıların inanç sistemini yeniden doğrularak pekiştirmekte,
- Hizmet ve mal üretiminde değişim yaratmaktadır.¹²

Bu işlevler doğrultusunda halkın yönetime katılması incelendiğinde, hem yönetim, hem de toplum açısından büyük bir yarar söz konusudur. Yönetim açısından değerlendirildiğinde, bir önceki alt bölümde de değinildiği gibi katılım, hükümet dışı örgütleri; sivil toplum örgütleri, özel teşebbüs ve halk temsilcileri ile kamu sektörünü bütünleştirmekte, böylece karar alma sürecinin demokratikleşmesi sağlamaktadır.¹³ Ayrıca, katılım ile kararın demokratik olması kadar, doğru ve tutarlı olması da sağlanmaktadır. Halkın karar verme sürecinde yer alması veya alınan kararlarda söz sahibi olması, uygulamaya geçmeden önce belli sorunların saptanması

¹⁰ Phil Macnaghten, Michael Jacobs (1997). "Public Identification with Sustainable Development", *Global Environmental Change*, Vol: 7, No: 1, s. 6.

¹¹ Leslie A. Duram, Katharin G. Brown (1999). "Assessing Public Participation in U.S. Watershed Planning Initiatives", *Society and Natural Resources*, No: 12, s. 456.

¹² Eyüp Zengin (1999). "Yerel Yönetimlere Gönüllü Katılım", *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 71, Sayı: 422, s. 123.

¹³ Tim Richardson, vd, (1998). "Parallel Public Participation: An answer to Inertia in Decision-Making", *Environment Impact Assessment Review*, No: 18, s. 201–216.

sağlanmaktadır. Bu aşamada, halkın görüşünün alınması, istenmeyen bir uygulamayı daha başlamadan bitirmektedir. Dolayısıyla hataların düzeltilmesi; daha kolay, daha kısa ve daha az maliyetli olmaktadır.

Katılım yönetimde gelişmeyi ve hizmetlerde modernleşmeyi artırmaktadır. Halkın ihtiyaç duyduğu, istediği ve desteklediği hizmetler, kolaylıkla belirlenmektedir. İngiltere Başbakanı Tony Blair, katılımın bu yönüne dikkat çekmiştir. Blair, meclislerin parti gruplarının ve toplantılarının çalışmalarından kurtulmaya ihtiyaç duyduğunu, yerel düzeyde halkın söyleyeceklerine izin verilmesi gerektiğini ve her iktidarın kendisine oy veren yerel halkı dikkate alarak, kendi hedeflerini oluşturması gerektiğini savunmuştur.¹⁴

Toplumsal açıdan değerlendirildiğinde katılım, toplumun bağlarını güçlendiren sosyal yapının oluşmasını sağlamakta ve toplumların ortak sorunlarının peşine düşme, sorunlarını çözme yeteneğinin gelişmesine yardım etmektedir.¹⁵ Katılım ile toplumun değişik kesimleri bir araya gelmektedir. Katılımda yer alan değişik sosyal gruplar, birbirleri ile genel olarak ilişki halinde değildir ve alanda dağınık olarak yer almaktadır. Katılım ile toplumda aşağıdan yukarı ve yukarıdan aşağı yönde birçok grup bir araya gelmektedir. Böylece karar verme sürecinde bu kesimlerin görüşleri karşılıklı olarak değerlendirilmektedir.¹⁶

Yönetime katılım, halkın umutlarını artıran yanıt olanağı sağlamaktadır. Ayrıca, alınan kararların meşruluğunu da artırmaktadır. Seçilen uygulamaların, ölçütlerin etkililiği de yine katılım ile yükselmektedir. Buların da önünde katılım, halkın bilgilenmesi sürecini başlatmaktadır.¹⁷ Çünkü katılımın olması için, konuya karşı asgari düzeyde bilgi gerekmektedir. Bilmeden katılmak, boş ve gereksiz sonuçlar ortaya çıkarır. Bu nedenle katılım; sorunları araştıran, çözüm yollarını tartışan, çevresindeki oluşumları gözleyen, daha duyarlı ve bilgili bir toplumun oluşmasını sağlamaktadır.

¹⁴ Güneş, Coşkun (2005). s. 546.

¹⁵ Gary Bryner (2001). "Cooperative Instruments and Policy Making: Assessing Public Participation in Us Environmental Regulation", *European Environment*, No: 11, (www.interscience.wiley.com), s. 49.

¹⁶ Innocent Miebaka Aprioku (1998). "Local Planning and Public Participation: The Case of Waterfront Redevelopment in Port Harcourt, Nigeria", *Planning Perspectives*, No: 13, s. 69-88.

¹⁷ S. Loubier, vd, (2005). "Preparing Public Participation at the Catchment Level: Comparison of Three Methodologies Applied To the He´rault River Basin Water", *Science and Technology*, Vol: 52, No: 12, s. 33-41.

Halkın yönetime katılımı, sosyal ilişkiler bakımından sorunlu gruplar arasında çevresel eşitliğin artmasına da hizmet etmektedir. Çevresel eşitsizlik meydana geldiğinde, halkın katılımı eşitliği ve daha da fazlasını sağlayabilir. Uygulamada çevresel adalet; ekonomik sınıflara, mirasa, yarışmaya bakmadan karar mekanizmalarına eşit ulaşmayı gerektirir. Katılım, bu eşitliğin artmasında veya gizli sorunların ve yetersiz metotların ortaya çıkarılmasında etkili olabilir.¹⁸

Katılım hem toplum, hem de yönetim açısından önemli katkılar sağlamakla birlikte, yönetimdeki sorunları çözmeye kusursuz bir yol değildir. Uygulamada bazı olumsuzluklar da yaşanmaktadır. Bryner'e göre; katılım yönetim için kritik önemi olmasına rağmen, uygulamada bazı eksiklikler içermektedir. Bunlar; yönetsel karar alma sürecinde etkili ve anlamlı bilgi sağlamadan yoksun olunması, kaynak ve uzman kişilerin yokluğu ve katılımın diğer politik yollardan daha fazla çaba sarf etmeyi gerektirmesidir.¹⁹

Katılımının gizli sorunları; zaman para ve temsil ile ilgilidir. Bazı yöneticilere göre sorun; katılım için finans, insan kaynağı ve zaman harcadığından dolayı konunun ekonomik boyutudur.²⁰ Ayrıca, halkın katılım için yeterli bilgi ve eğitime sahip olup olmaması önemlidir.²¹ Bir diğer sorun, katılımcıların birbiriyle çelişen yanıtları, buna bağlı olarak etkisiz sonuçların ortaya çıkması ve tarafların karşı karşıya gelmesi olarak sıralanabilir. En önemlisi, katılımıda yer alan halkın kendisidir. Yani, sorundan etkilenmiş halkın tamamının mı, yoksa kendilerine has özel nedenleri olan belli özel toplulukların mı katıldığıdır.²²

2.1.1.2. Halkın yönetime katılım nedenleri

Geleneksel katılım biçimi olan oy verme, çağdaş demokrasilerde yönetimlerin meşruiyet sorununu çözmemektedir. Sadece seçimler ve belli yönetim kademelerinde

¹⁸ Greg Hampton (1999). "Environmental Equity and Public Participation", *Policy Sciences*, No: 32, s. 164.

¹⁹ Bryner (2001). s. 49.

²⁰ Dale J. Blahna, Susan Yonts-Shepard (1989). "Public Involvement in Resource Planning: Toward Bridging the Gap Between Policy and Implementation", *Society and Natural Resources*, Vol: 2, No: 3, s. 209- 227.

²¹ W. Sewell vd, (1977). "*Public Participation in Planning*", New York: John Wiley and Sons' dan Leslie A. Duram, Katharin G. Brown "Assessing Public Participation in U.S. Watershed Planning Initiatives", *Society and Natural Resources*, No: 12, s. 456.

²² Duram, Brown (1999). s. 456.

yer almak, halkın gözetiminde ve denetimini sağlayamamaktadır. Günümüz yönetim organizasyonları, kendilerini sürekli olarak yenilemektedir. Küresel sistemdeki değişimler, bilginin hızlı ve kolay dağılması, yönetim yapısında ulusal sınırların kaldırıldığı yeni bir yapılanmayı meydana getirmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, ekonomik, toplumsal ve kültürel yapıyı etkilemenin yanı sıra, siyasal kurum ve süreçlerin de gelişmesini sağlamıştır. Toplumsal yapıyı saran ve etkileyen bu gelişmeler, yönetim mekanizmalarına yansımış, hiyerarşik ve katı bürokratik yapıları değiştirmeye zorlamıştır. Bu değişim yönetim yapısını gerek kurumsal, gerekse coğrafi açıdan daha yerinden ve daha demokratik olmaya yöneltmiştir. Bunun sonucunda yönetim; yönetsel süreçlerini bir bütün olarak ele alan örgütlenme, bilgi yönetimi ve personel yönetimi konularında karşılıklı etkileşimleri ve tamamlayıcı unsurları daha fazla dikkate alan şekilde değişmiştir.²³ Bu gelişmelerin bir sonucu olarak, karar alma sürecinde halkın görüşlerinin önemsendiği, halkın bilgilerine danışıldığı, yerel bir yönetim anlayışı önem kazanmıştır.

2.1.1.3. Halkın yönetime katılım koşulları

Halkın yönetimine katılımının sağlanması için belli koşulların gerçekleşmesi gerekmektedir. Katılımcı bir yönetimin gerçekleştirilmesi için, ülkenin yönetim yapısı, toplumun özelliği ve katılan bireyin buna uygun olması gerekmektedir.

Örgütlenmenin ve katılımcının özellikleri: Bir örgütlenmede katılımın sağlanması için, katılımcıların ve örgütün belli özellikleri taşıması gerekmektedir. Bunlar şöyledir:

- Katılımcının psikolojik durumunu çalışma için hazır olması gerekir. Katılımcı çalışmanın konusu, amacı ve önemi hakkında bilgi sahibi olmalıdır.
- Katılımcının organizasyonun amaçlarını benimsemiş olması gerekir.
- Katılımcının fikirlerini rahatça belirtmesi için, istekli olması gerekmektedir.

²³ Mehmet A. Çukurçayır (2006). *Yeni Yönetim Modeli Arayışları Çerçevesinde Halkın Yönetim Süreçlerine Katılım Olanakları*, <http://www.geocities.com/yereldemokrasi/makale/makale2.htm>. (03.06.2006, 14:52).

- Katılımcının organizasyonda yer almasıyla ilgili olarak, güven sorunu yaşamaması gerekir. Tehlikeli bir durumda, kişilerin düşüncelerini açıklaması azalacaktır.
- Organizasyonu yönlendirecek olan kişilerin davranışları da katılıma etki edebilmektedir. Bunun için yöneticiler, katılımcıların düşüncelerinin dikkate alındığını göstermelidir. Katılımcılara mümkün olduğunca eşit ilgi gösterilmelidir.
- Katılımda iletişim önemli yer tutmaktadır. Bu sistemin katılım sürecinde iyi düzenlenmesi ve gerçekleştirilmesi gerekmektedir.
- Katılım için belli bir süreç gerekmektedir. Bu sürecin iyi ayarlanması gerekir.
- Katılımın maliyeti, amaçlarla ve hedeflerle birlikte değerlendirilmelidir.²⁴

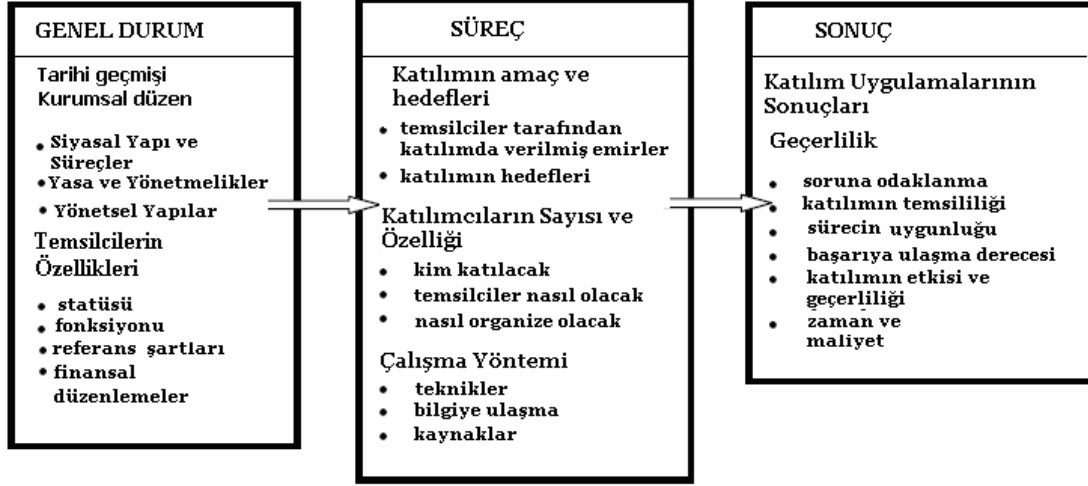
Ülkenin ve toplumun özellikleri: Halkın yönetime katılımının en önemli koşulu, ülkenin siyasi yapısıdır. Ülkenin bağımsızlığı, çağdaş ve demokratik yönetim yapısına sahip olması katılımı en çok etkileyen faktörlerdir. Bunun yanında, temel hak ve özgürlüklerin gelişmesi, ekonomik kalkınması gibi birçok etken, halkın yönetime katılmasını etkilemektedir. Demokratik yönetim yapısında, katılımın gerçekleşmesi mümkün değildir. Bununla birlikte, Ayrıca, katılım için ülkede gerekli olan hukuki düzenlemelerin de yapılmış olması gerekmektedir.

İşlevsel bir halk katılımının iki bileşeni bulunmaktadır. Birincisi; katılım için yasal olanakların olması, ikincisi; katılımcıların tavırları ve bilgisidir.²⁵ Bilgi düzeyi katılımı etkileyen en önemli unsurdur. Toplumun bilgili olması, çevresine duyarlı olması, hakkını savunması katılımın artmasını sağlamaktadır. Bir toplumda olması gereken ikinci önemli koşul, bunu gerçekleştirecek kültürel özelliklerin (katılım kültürünün) bulunmasıdır. Özeleştirinin, hoş görünün, yapıcı eleştirilerin yeterli düzeyde olmadığı, otoritenin arkasından yakınıp, karşı karşıya kalınca tepkisiz kalındığı, kendini otoriteye karşı koruyacak ikincil grupları oluşturmada veya

²⁴ Filiz Dadeşer (2002). *Katılımcı Yönetim Yaklaşımıyla, Tuzla Gölü Ekosistemi İçin Çevre Yönetim Planı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri: s. 20–22.

²⁵ Juan R. Palerm (2000). “An Empirical–Theoretical Analysis Framework for Public Participation in Environmental Impact Assessment”, *Journal of Environmental Planning and Management*, Vol: 43 No: 5, s. 581–600.

bunlara katılımın başarısız olduğu bir toplumda katılım, bu özelliklere bağlı olarak gerçekleşmeyecek veya yetersiz olacaktır.²⁶ Ayrıca, bu iki temel özelliğin yanında, toplumun demografik yapısı; yaş, cinsiyet vb. ile bireylerin sosyal statüsü, mesleği, geliri gibi birçok özellik, katılıma etki etmektedir.

Şekil 2.1. Halkın yönetime katılımının dönüşümü²⁷

2.1.1.4. Halkın yönetime katılım biçimleri

Sosyal dezavantajlar ve kültürel farklılıklar toplulukların karar alma sürecinde katılmalarını etkilemektedir. Bu nedenle, bir sorun karşısında tam katılımın sağlanması için, özellikle katılım biçimi, önemli rol oynamaktadır.²⁸ Ayrıca, katılım biçimi, eğer halkın görüşlerini ve düşüncelerini ortaya koymasına olanak verirse, toplumdaki sosyal haksızlıklar da düzeltebilir.²⁹ Başlıca katılım biçimleri şunlardır:³⁰

²⁶ Mahmut Duran (2001). *Çevre Yönetimi ve Halkın Katılımı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), TODAİE, Ankara: s. 92.

²⁷ L. G. Smith (1984). "Public Participation in Policy Making", *Geoforum*, Vol: 15, No: 2, s. 253-259'dan Lourdes M. Cooper, Jennifer A. Elliott, "Public Participation and Social Acceptability in the Philippine EIA Process", *Journal of Environmental Assessment Policy and Management* Vol: 2, No: 3. s. 343.

²⁸ Greg Hampton (2004). "Enhancing Public Participation through Narrative Analysis", *Policy Sciences*, No: 37, s. 261.

²⁹ G. Cvetkovich, T. C. Earle (1992). "Environmental Hazards and the Public", *Journal of Social Issues*, No: 48, s.1-20'den Greg Hampton, "Enhancing Public Participation through Narrative Analysis", *Policy Sciences*, No: 37, s. 261.

³⁰ Hampton (1999). s. 170.

Vatandaş komitesi: Karar verme sürecine resmi kurumlar tarafından seçilen katılımcılardan ziyade, halktan kişilerin katılmasına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle katılımcılar ve çalışma gündemi bürokratik etkilerden kurtulmaktadır.

Alınan kararları açıklama, soruları yanıtlama, yerel sorunların duyurulması ve sorunların çözümüne destek olma çalışmalarına bağlı olarak gerçekleştirilen toplantılardır.

Halk oturumları ve forum: Halk oturumlarında, temsili olmayan daha geniş gruplar ön plandadır. Bu toplantılarda genellikle, güçlü ve ilginç görüşleri olan insanların etkin katılımı söz konusudur. Ayrıca, toplantıda çalışma konularını danışma eğilimi yüksektir.

Anket biçimi: Anketler, halkın fikri hakkında sistematik ve doğru analizler sağlar. Araştırmada sistematik bir örnekleme kullanmak, temsil etmeyi sağlamaktadır. Ayrıca verilerin yeniden kullanılması olanağı, halkın görüşündeki değişimi belirlemek için bir ölçü özelliği göstermektedir.

Odak grup: Halkın görüş ve tercihlerini değerlendirmede daha esnek bir yönetim sağlar. Bu süreç, gönüllü bir şekilde farklı kültürel grupları, bilgi gereksiniminin, dillerinin, kültürlerinin birleştirmesine yönelir. Grubun yönetildiği ortam kültürel duyarlılığa bağlı olarak da seçilebilir. Bu metodun analizi, sorunu olan grubun kültürel özelliklerine göre yapılır.

Vatandaş panelleri: Dersler yoluyla alınacak karar hakkında geniş bir bilgi sağlar. Kararın değerlendirilmesinde önyargıyı azalttığı ve dengeyi sağladığı için, yararlı bir yöntemdir.

Delphi tekniği: Bu teknik, araştırmacılar tarafından ortaya çıkarılmayan sorunları belirlemede ve karar verme sürecinde yer alan gruplar arasındaki görüş ayrılıklarını eşitlemede yararlıdır.

Nominal grup tekniği: Baskın grubun egemenliğini azalttığı ve katılımı teşvik ettiği için, danışma sürecinde yararlıdır. Grubun içinde farklılık olması bir avantajdır. Katılımcıların sorunlarını temsil etmeyle sorumlu, toplantıyı yöneten birini gerektirir. Bu durumu tartışma ortamı takip eder. Bireyler sonuçların önemini ve olasılıklarını listelerler ve defalarca tekrarlanır.

2.1.2. Halkın çevre yönetimine katılımı

İnsan, çevresi ile bir bütün oluşturmaktadır. Günümüzde toplumların gelecek kaygısı, bugün ve gelecekte de yaşanılabilir bir çevreye sahip olmayı istemesi, çevreyi insanlığın ortak malı yapmış ve bundan yararlanma hakkını da birlikte getirmiştir.³¹ Çevre hakkı olarak tanımlanan bu hak, insanlara çevresi ile ilgili alınan kararlarda yer alması, görüşlerini belirtmesi, çıkarlarını savunması olanağını da sunmaktadır. Bu nedenle, çevre yönetimine katılma çevre hakkının doğmasıyla ortaya çıkmıştır.

Dünyada halkın çevre yönetimine katılımı, ilk olarak çevresel etki değerlendirme çalışmalarıyla başlamıştır. Özellikle Avrupa’da, katılım; Çevresel Etki Değerlendirme³² (ÇED) sürecinde ve bu uygulamanın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Dünyanın birçok bölgesinde, danışmacı yaklaşımlar ÇED süreci ile gerçekleşmiş ve ÇED 1969’da ABD’de ortaya çıktığından beri, halkın çevre yönetimine katılım anlamı ile özdeşleşmiştir.³³

1970’lere kadar dünyada çevre sorunlarının ülkelerin gündeminde çok fazla yer almaması ve ekonomik kalkınmanın çevreden daha önemli olarak kabul edilmesi nedeniyle katılım, genel olarak düşük düzeyde gerçekleşmiştir. 1972 yılında gerçekleştirilen Stockholm Konferansı (Bknz. Bölüm 3.2.), tüm dünyada çevreci hareketin başlangıcını oluşturmuştur. Bu hareketin de etkisiyle, 23–25 Haziran 1988 tarihlerinde, Danimarka’nın Aarhus kentinde Aarhus Sözleşmesi imzalanmıştır. Sözleşme; “bilgiye erişme”, “halkın çevre kararlarına katılımı” ve bu konuda “dava yoluna başvuru” konularını düzenlemektedir. Bu nedenle, uluslararası alanda çevre yönetimine halkın katılımı konusunda temel belge olma özelliğini taşımaktadır. 1992 yılında yapılan Rio Konferansı, çevre yönetimine uluslararası katılımın sağlanması açısından diğer önemli çalışmalardan biridir. Özellikle Rio Konferansı sonunda yayımlanan Rio Deklarasyonu, Gündem 21 Belgeleri, çevre sorunlarına çok yönlü

³¹ Can Hamamcı (1983). “Çevre Hakkı Üzerine Düşünceler”, *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt: 5–6, s. 171.

³² ÇED: Ortaya çıkan yeni bir gelişme veya hazırlanan bir projenin çevreye olabilecek sürekli ya da geçici etkilerinin, sosyal sonuçları ve alternatif çözümleri de içine alacak biçimde analizi ve değerlendirilmesi çalışmasıdır.

³³ Asha Rajvanshi (2003). “Promoting Public Participation For Integrating Sustainability Issues In Environmental Decision-Making: The Indian Experience”, *Journal of Environmental Assessment Policy and Management*, Vol: 5, No: 3, s. 295–319.

katılımın sağlanmasında bir başlangıç niteliğindedir. Bu dönemde, uluslararası alanda yapılan çevre zirvelerinde halkın çevre yönetiminde yer alması, temel konulardan birisi olarak belirlenmektedir. Nitekim 1994 yılında Kahire’de yapılan Nüfus ve Kalkınma Konferansında, katılımcı yönetime ağırlık verildiği açıkça görülmektedir. Mart 1995 yılında, Danimarka’nın başkenti Kopenhag’da düzenlenen Birleşmiş Milletler Sosyal Kalkınma Konferansı’nın “Yoksullukla Mücadele” başlıklı 3. Bölümü başta olmak üzere, yine birçok konuda ortaklıkların kurulmasının önemi vurgulanmaktadır. 1996 İstanbul Habitat II “Kent Zirvesi”, 2000 New York Liderler Zirvesi ve son olarak 2002 Johannesburg “Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirveleri” Gündem 21’in açtığı yolda “Küresel Ortaklık” ilkesinin tüm dünyada kabul görmesini sağlamış ve “iyi yönetim” ilkelerinin uluslararası dayanaklarını oluşturmuştur.³⁴

Çevre yönetimine halkın katılımının sağlanmasının temel amacı; çevre sorunlarının daha iyi belirlenmesi ve sorunların ortadan kaldırılmasıdır. Çevresel kararlarda çok yönlülüğün sağlanması amaçlanmaktadır. Çevre yönetimine halkın katılımının sağlanması, sorunlarının önlenmesinde önemli bir uygulama olmasına rağmen, çözüm için kesin bir yol olarak görülemez. Çünkü ortak bir çevreyi paylaşan toplumun içinde yer alan değişik çıkar kesimlerinin, çevreyi birbirlerinden farklı şekilde algılaması kaçınılmazdır. Bu nedenle, çatışan çıkarların insan faaliyetlerinin vazgeçilmez ögesi olan çevre üzerinde uzlaşması ve çevreyi ortak yarar noktası yapması oldukça güçtür.³⁵

2.1.3. Türkiye’de çevre yönetimine halkın katılımı

*“Türkiye’de katılım geleneği, ahlaki koşulları dolayısıyla uygulanması kısıtlı kalmıştır.”*³⁶ Katılımdaki kısıtlılığın yansımaları çevre yönetiminde de kendisini göstermektedir. Siyasal katılımın bir gereği olan sosyal, kültürel ve siyasi koşulların³⁷ Türkiye’de gerçekleştirildiği varsayımı altında, çevre yönetimine halkın

³⁴ Sadun Emrealp (2005). Türkiye Yerel Gündem 21 Programı Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler Elkitabı, İstanbul: IULA-EMME Yayını, s. 21.

³⁵ Hamamcı (1983). s. 178.

³⁶ S. Evinç Torlak, Zuhâl Önez (2005) “Bir Katılım Modeli Olarak Yerel Gündem 21’e Bakış”, *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar*, (ed.) Hüseyin Özgür, Ankara: Nobel Yayını, s. 649.

³⁷ Daha fazla bilgi için bkz. Eroğul (1991). s. 77–100.

katılımı incelendiğinde; katılımın sağlanmasının birinci koşulu çevre bilincinin gelişmesidir. Bu nedenle, çevre için eğitim büyük önem taşımaktadır. Türkiye’de bu kapsamda yapılan bir değerlendirmede; birçok kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütlerinin çevre için eğitim çalışmalarında yer aldığı ve bu konuda bazı yasal düzenlemelerin olduğu ancak, bir politikanın oluşmadığı söylenebilir.³⁸

Katılımın sağlanması için, halkın yönetimden haberdar olması, bilgi ve belgelere ulaşması gerekmektedir. Türkiye’de ÇED Yönetmeliği³⁹ ve Hava Kalitesinin Korunması (HKK) Yönetmeliği⁴⁰, bu kapsamda sayılabilecek yasal düzenlemeler arasında yer almaktadır. HKK Yönetmeliği’nin 16. maddesinde ve ÇED Yönetmeliği’nin 15. maddesinde, çevre ile ilgili düzenlemelerde, yöre halkının haberdar edilmesini öngören hükümler yer almaktadır. Bilgi Edinme Kanunu’nu⁴¹ bu kapsamda değerlendirilebilecek bir başka düzenlemedir. Çevre yönetimindeki kurum ve kuruluşlarla birlikte, genel olarak yönetimin tamamından bilgi edinmeyi sağlanmaktadır. Katılımcı demokrasi ve yönetim, saydamlık ve hesap verebilirliğin sağlanmasında, yönetimde açıklığın gerçekleştirilmesinde Kanunun sağladığı “Bilgi Edinme Hakkı”⁴² önemli yer tutmaktadır.

Çevre konularına halkın katılımı demokratik toplumlarda olağan bir durumdur. Çevre yönetiminin kurumsal olduğu ülkelerde katılım daha etkili olarak gerçekleşmektedir. Türkiye’de çevre konularına halkın katılımı; siyasi partilerin, profesyonel kuruluşların, çevre ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının, belediyelerin, basın yayın kuruluşlarının ve belli oranda özel sektörün önderliğinde gerçekleşmektedir. Bu katılımlar, çevre sorunlarına çözümler getirmek ve çevreyi tehdit eden ve kirlilik problemleri yaratan kararlara, planlara ve sürmekte olan

³⁸ Mihriban Şengül (2001). “Bir Çevre Yönetim Aracı Olarak “Çevre İçin Eğitim””, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 34, Sayı: 4, s. 139.

³⁹ ÇED Yönetmeliği, (RG., 6 Haziran 2002, Sayı: 24777)

⁴⁰ Hava Kalitesi Korunması Yönetmeliği, (RG., 2 Kasım 1986, No: 19269)

⁴¹ 9 Ekim 2003 tarih ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu, (RG., 24 Ekim 2003, No: 25269)

⁴² Bilgi Edinme Hakkı: İdarenin elinde bulunan veya görevi gereğince elinde bulundurması gereken bilgileri, gerçek ve tüzel kişilerin istekleri doğrultusunda belli kurallar çerçevesinde sunması olarak tanımlanabilir. Daha fazla bilgi için bkz. 4982 sayılı Kanun, md. 5.

faaliyetlere tepki göstermek şeklinde olmaktadır. Türkiye’de çevre yönetimine halkın katılımı başlıca, ÇED ve Yerel Gündem 21 kapsamında gerçekleşmektedir.⁴³

ÇED: Halkın katılımını teşvik etmektedir. Ancak, bu katılım ÇED sürecinin hazırlık aşamasında, sadece belli bir süre için mümkün olmaktadır. Bu sınırlı katılım, ÇED raporunun hazırlanmasından sonra gerçekleştiği için, projeye eleştiriden başka bir katkı sağlayamamakta, sadece katılımcıların kişisel fikirleri dikkate alınmaktadır. ÇED toplantılarında iki farklı taraf bulunmaktadır. Bir tarafta projeden kar amacı güdenler, bu kesimin uzmanları ve profesyonel lobicileri, diğer tarafta ise, çevre halkı, sivil toplum kuruluşları ve az sayıda teknik uzman vardır. Sonuç olarak; halk toplantıları genellikle bir yandan basit ve sağlıklı aldatmacalarla bütünleşmekte, diğer yandan katılımcıların abartılı ve duygusal tepkileri ile sonuçlanmaktadır. Bu nedenle, halkın çevre yönetiminde yer alması tam anlamıyla sağlanamamakta, karar sürecine halkın katılmadığı, sadece alınan kararlara görüş bildirdiği bir uygulama olarak kalmaktadır.⁴⁴

Yerel Gündem 21: Yerel yönetimlerin öncülüğünde, sivil toplumun ve diğer ilgililerin, birlikte kendi sorunlarını ve önceliklerini saptayarak, kentleri için “21. Yüzyılın Yerel Gündemi”ni oluşturmalarına olanak tanımaktadır. Türkiye’deki Yerel Gündem 21 uygulamaları, 1997 yılı sonunda, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)’in desteğiyle, Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği (IULA-EMME), Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı’nın koordinatörlüğünde yürütülen “Türkiye’de Yerel Gündem 21’lerin Teşviki ve Geliştirilmesi” Projesi ile başlamıştır. Bakanlar Kurulu’nun kararıyla başlatılan Proje, iki yıllık bir uygulama dönemi sonrasında, Aralık 1999’da tamamlanmıştır. Uygulamalar sırasında karşılaşılan güçlüklerin aşılabilmesi amacıyla, İçişleri Bakanlığı tarafından valiliklere genelgeler gönderilmiştir. Bu güne kadar 19 Mart 1998 ve 7 Kasım 2000 tarihlerinde iki ayrı genelge gönderilmiştir.⁴⁵

Yerel Gündem 21 de yer alan katılımcı yapılar; “Kent Konseyleri”, “Çalışma Grupları”, “Mahalleye Yönelik Çalışmalar”, “Kadın ve Gençlik Meclisleri” ve özel

⁴³ Merih Kerestecioğlu (2006). *Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma*, <http://www.vizyon2023.tubitak.gov.tr/teknolojiongorusu/paneller/cevrevesurdurulebiliralkinma/raporlar/raporcevre.pdf> (02.06.2006, 16:52). s. 12–14.

⁴⁴ A. g. k., s. 13.

⁴⁵ Emrealp (2005). s. 31–33.

ilgi gruplarına yönelik çocuklar, yaşlılar ve engelliler platformlarından oluşmaktadır. Kent Konseyleri; kentlerde oluşturulan merkezi ve yerel yönetim ile sivil toplumu “ortaklık” anlayışıyla buluşturan yönetim mekanizmalarıdır. Çalışma Grupları ise, farklı sektörlerde yer alan gönüllü katılımcılardan oluşmaktadır. Kentin öncelikli konularına ve sorunlarına yönelik çalışmalar yapan Gruplarının ve her gruptaki katılımcıların sayıları, kentlerin büyüklüklerine ve öncelikli konularına bağlı olarak, değişmektedir. Yerel Gündem 21 sürecinin önemli bir dayanağı olan mahalle ölçeğindeki çalışmalar kapsamında; birçok kentte oluşturulan “Muhtar Evleri”, “Kent Gönüllüleri Evleri” gibi bir veya birden çok mahalleye hizmet veren merkezler ile “Mahalle Meclisleri” gibi yapılar, halkının yönetime katılmasını sağlamaktadır. Kadın Meclisleri; karar alma süreçlerine kadınların etkin katılımının teşvik edilmekte ve kadınların düşüncelerinin tüm politikalara ve stratejilere yansıtılması gibi öncelikli konulardaki bilinç düzeyinin artmasına yardımcı olmaktadır. Yerel Gündem 21 süreçlerinde bedensel ve zihinsel engellilere, yaşlılara ve çocuklara özel bir önem verilmektedir. Bu kapsamda, ilgili kentlerde “Çocuk Meclisi”, “Emekliler Meclisi”, “Engelliler Meclisi” gibi platformlarla halkın yönetime katılması artırılmaya çalışılmaktadır.⁴⁶

Yerel Gündem 21 Programı, kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum birliği içerisinde yerel karar alma süreçlerini geliştirerek ve zenginleştirerek, Türkiye’de yeni bir “yerel yönetim” modelinin gelişmesini hedeflemektedir. Türkiye’deki Yerel Gündem 21 uygulamaları, 2001 yılında UNDP tarafından, dünyadaki en başarılı uygulamalardan biri olarak seçilmiş ve Johannesburg Zirvesinde Türkiye Yerel Gündem 21 Programı, “en iyi uygulama” olarak sunulmuştur.⁴⁷

2.2. Sürdürülebilir Gelişme

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren uluslararası sistemde gündeme gelen sürdürülebilir gelişme, anlam ve tanım bakımından kesin olarak sınırları

---

⁴⁶ A. g. k., s. 31–33.

⁴⁷ A. g. k., s. 31–33.

belirlenememiş bir kavramdır. Bu kavramı oluşturan “sürdürülebilirlik” ve “gelişme” olgularına getirilen farklı tanımlamalar, ortak bir tanımın oluşmasını engellemiştir.⁴⁸

“Sürdürülebilir gelişme, esasında bir değişme sürecidir”.⁴⁹ Bu sürecin içerisinde; ekonomik ve sosyal kalkınmanın gerçekleştirilmesi kadar, çevrenin korunması da girmektedir. Bu nedenle, sürdürülebilir gelişme kavramını, sosyal, ekonomik, çevre gibi geniş boyutlarda ele almak ve bunların birçok yönünü ortaya koyan tanımlar yapmak mümkündür. Saltık, sürdürülebilirlik kavramının kendi başına yapılmış tanımının bir anlam taşımayacağını, kavramın ancak sosyal ve politik bir değerlendirme kapsamında tanımlanacağını belirtmektedir. Bu durumda soyut bir sürdürülebilirlikten daha çok, sürdürülebilirliğin derecelerinden söz etmenin daha anlamlı olacağını belirtmektedir.⁵⁰

Sürdürülebilir gelişmenin ilk resmi tanımı; UNDP’in 1987 yılında yayımladığı Brundtland Raporu olarak da bilinen, Ortak Geleceğimiz Raporu’nda yapılmıştır. Raporda; sürdürülebilir gelişme; “bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların da kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamak”⁵¹ şeklinde tanımlanmıştır. Tanımda doğrudan çevre kavramın geçmemesiyle birlikte, ihtiyaçların içerisinde, sağlıklı bir çevrenin de yer aldığına vurgu yapıldığı düşünülebilir. Altunbaş bu düşüncüyü doğrular biçimde, kavramı iki kısımda ele almaktadır. Birincisi; ihtiyaçlar, ikincisi; çevrenin günümüzde ve gelecekteki talepleri karşılayabilme gücüne, teknolojiden kaynaklanan sınırlamalardır. Bu kapsamda, Altunbaş’ın getirdiği tanım şöyledir:

“İnsan sağlığını ve doğal dengeyi koruyarak sürekli bir ekonomik kalkınmaya imkân verecek şekilde, doğal kaynakların akılcı yönetimini sağlamak ve gelecek nesillere yakışır bir doğal, fiziki ve sosyal çevre bırakmak yaklaşımıdır.”⁵²

Keleş göre sürdürülebilir gelişme;

⁴⁸ Pınar Kılıçoğlu (2005). *Türkiye’nin Çevre Politikalarında Sürdürülebilir Gelişme*, Ankara: Turhan Kitabevi, s. 16.

⁴⁹ TÇSV (1991). *Ortak Geleceğimiz*, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, Çev. Belkıs Çorakçı, Ankara: s. 74.

⁵⁰ Ahmet Saltık (1998). “Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi: Kavramsal Bir Yaklaşım”, *Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması -Tartışma Toplantısı- 11-12 Aralık 1997*, Ankara: TÇV Yayını, s. 28- 29.

⁵¹ TÇSV (1991). s. 71.

⁵² Derya Altunbaş (2006). *Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma Ekseninde Türkiye’deki Kurumsal Değişimlere Bir Bakış*, <http://www.biibf.comu.edu.tr/daltunbasmakale.pdf> (02.03.2006, 15:32)

*“Çevre değerlerinin ve doğal kaynakların savurganlığa yol açmayacak biçimde akılcı yöntemlerle, bugünkü ve gelecek kuşakların hak ve yararlarını da göz önünde bulundurularak kullanılması ilkesinden özveride bulunmaksızın, ekonomik gelişmenin sağlanmasını amaçlayan çevreci dünya görüşüdür.”*⁵³

Kaplan, kavramının ilk olarak, Federal Almanya’da, 18.yüzyıl sonu ve 19. yüzyıl başlarında kara ormanlarının yok edilmesini önlemek amacıyla çıkarılan kanunlarda kullanıldığını; bir yandan ormandan elde edilen ürünlerin devamlılığı sağlanması gerekirken, diğer yandan da çevrenin korunmasının gerekliliğinin sonucunda ortaya çıktığını belirtmektedir.⁵⁴ Kamu hizmetlerinin sunulması sürecine dikkat çeken, Torlak, sürdürülebilir gelişmeyi; *“temel çevresel, sosyal ve ekonomik hizmetlerin, bu hizmetlerin dayandığı ekolojik ve toplumsal sistemlerin varlığını tehdit etmeksizin, herkese sunabildiği gelişme olarak”* tanımlanmaktadır.⁵⁵ Konuyu biyolojik çeşitlilik açısından değerlendiren Demirayak’a göre; *“insanoğlunun parçası olduğu ve varlığını sürdürebilmesi için temel desteği sağlayan ekosistemlerle uyumlu ve denge içinde, yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve geliştirilmesi”*dir.⁵⁶ Fisunoğlu, kavramı ekonomik yönüyle değerlendirmekte ve sürdürülebilirliğin; *“iktisadi çevre ve kültürel kaynaklar arasında uzun dönemli entegre ve sistematik bir denge sağlamayı gerekli ve kaçınılmaz”*⁵⁷ kıldığının altını çizmektedir. Uslu, kavramının çoğunlukla ekonomik anlamda algılandığını; ekolojinin bu bakış açısı içinde sadece aksesuar niteliğinde kaldığını eleştirmektedir. Bu bakış açısının kavramın, sürdürülebilir büyüme olarak algılanmasına yol açtığına dikkat çeken Uslu, ekolojiyi ekonomik bileşenlerin bir parçası gören bakış açısı ile değerlendirmek yerine, tam tersi, ekonomiyi ekolojinin bir parçası olarak değerlendirmenin gerektiği savunmaktadır.⁵⁸ Doğal süreçlerin değişmesi kapsamında konuyu değerlendiren Çağlar, sürdürülebilirliği; *“nesnelerin ve süreçlerin*

⁵³ Keleş (1998). s. 112.

⁵⁴ Ayşegül Kaplan (1997). *Küresel Çevre Sorunları ve Politikaları*, Ankara: Mülkiyeler Birliği Vakfı Yayınları, Tezler Dizisi No: 18, s. 160.

⁵⁵ S. Evinç Torlak (2004). “Yerel Gündem 21: Yerel İnisiyatiflerin Kentsel Ekonomik Kalkınmadaki Yeri”, *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu*, Cilt: 2, s. 264.

⁵⁶ Filiz Demirayak (2002). “Biyolojik Çeşitlilik-Doğa Koruma ve Sürdürülebilir Kalkınma”, *TÜBİTAK Vizyon 2023 Projesi Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Paneli*, İstanbul: s. 4.

⁵⁷ Mahir Fisunoğlu (1998). “Sürdürülebilir Kalkınma ve Ekonomi”, *Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması -Tartışma Toplantısı- 11-12 Aralık 1997*, Ankara: TÇV Yayını, s.13.

⁵⁸ Orhan Uslu (1998). “Ekonomik ve Ekolojik Uygulamalarda Sürdürülebilir Kalkınmanın Yeri”, *Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması -Tartışma Toplantısı- 11-12 Aralık 1997*, Ankara: TÇV Yayını, s. 43.

değişebilme ve dolayısıyla da gelişebilme özelliğinin korunabilmesi” olarak tanımlanmaktadır.⁵⁹ Başka bir tanıma göre; “sürdürülebilir gelişme ekonomik kalkınmanın, doğal varlıkları ve çevreyi tahrip etmeden gerçekleşmesi anlayışıdır.”⁶⁰

Kavram tanımları incelendiğinde, iki temel olgu öne çıkmaktadır. Bunlar; “sürdürülebilirlik” ve “gelişme”dir. Sürdürülebilirlik kavramı; bir şeyin sürekli olmasını, devamlılığını ifade etmektedir. Gelişme kavramı; salt bir büyüme anlamından farklı olarak, niceliksel bir değişimin, ilerlemenin ve iyileşmenin aynı zamanda niteliksel olmasını da ifade etmektedir.⁶¹

2.2.1. Sürdürülebilir gelişme kavramının ortaya çıkışı ve gelişmesi

Dünyada çevre kirliliği üç nedenden ortaya çıkmaktadır. Bu nedenlerden ilki; gelişmiş ülkelerde gözlenen ileri endüstrinin neden olduğu kirlenmedir. İkincisi; gelişmiş ülkelerin kirletici endüstrilerini geliştirmekte olan ülkelere satmaları ve beraberinde üretimle birlikte gelen kirlenmedir. Üçüncüsü; geliştirmekte olan ülkelerin kalkınma ve çevreleri arasında, uyum sağlayamamalarından kaynaklanan kirlenmedir.⁶² Özellikle son maddede sayılan neden, kavramın ortaya çıkış noktasını göstermektedir.

Temel hedefi kalkınmanın çevre ile birlikte uyumlu olarak devam ettirilmesi olan sürdürülebilir gelişme, Sanayi Devrimi ile başlayan ve çevrenin hızla kirletilmesi sonucunda meydana gelen çevre sorunları ve kaynakların tüketilmesi sürecinde ortaya çıkmış bir kavramdır. Özellikle İkinci Sanayi Devriminden sonraki dönemde başlayan kalkınma yarışı, kaynakların hızla tüketilmesine, dünyanın kirletilmesine yol açmıştır. Bu dönemde hiçbir engel dinlemeden, gelecek hakkında herhangi bir kuşku taşımadan doğadan alınabilecek her şeyi koparmak, başarının en büyük ve geçerli ölçüsü olarak görülmüştür.⁶³

⁵⁹ Yücel Çağlar (1998). “Sürdürülebilirlik ve Türkiye Ormanlığı”, *Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması -Tartışma Toplantısı- 11-12 Aralık 1997*, Ankara: TÇV Yayını, s. 61.

⁶⁰ TÇV (2001a). *Ansiklopedik Çevre Sözlüğü*, Ankara: s. 328.

⁶¹ Ayşegül K. Mengi, Nesrin Algan (2003). Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme, AB ve Türkiye Örneği, Ankara: Siyasal Kitabevi, s. 2.

⁶² Can Hamamcı (1992). Çevrenin Uluslararası Boyutu, *İnsan Çevre Toplum*, Ruşen Keleş, (haz.) Ankara: İmge Kitabevi, s. 285.

⁶³ Ruşen Keleş, Fehmi Yavuz (1983). *Çevre Sorunları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayını, s. 5.

20. yüzyılın ikinci yarısına doğru, doğanın bu denli tüketilmesinin geribildirimleri alınmaya başlanmıştır. 1960'ların başında büyüme ve gelişme; yeryüzünde denizlerin, nehirlerin ve havanın kirlenmesinden dolayı, çarpıcı bir şekilde, zıt yönlü güçler olarak gösterilmiştir. Bundan sonraki dönemde dikkatler endüstrilerin korunmasından, doğal kaynakların korunmasına kaymıştır.⁶⁴ 1973 ve 1979 enerji krizlerinden sonraki dönem, sınırlı kaynakların tasarruflu kullanılması, yeni kaynakların aranıp bulunması ve yenilenebilir kaynakların tercih edilmesi konularında uluslararası alanda tartışmaların başladığı bir dönem olmuştur.⁶⁵ Bir önlem alınmadığı takdirde, doğal kaynakların bir gün tükenebileceğini ve hedef olarak gösterilen gelişmenin böyle devam edemeyeceğini açıkça görülmüştür. Bu dönemde çevre koruma çalışmalarının hareket noktası, evreni saran küresel çevre tehditleri olmuştur. Çevreyi düşünmeden kalkınmayı amaçlayan klasik gelişme düşüncesi yerini, çevreyi korumayı esas alan bir anlayışa bırakmıştır. Sürdürülebilir gelişmenin temeli, bu anlayışa dayanmaktadır.

Çevre sorunlarına ilişkin çalışmalar daha önceki yıllarda olmasına rağmen, çevre koruma ve kalkınma birbirleri ile ilişkili bir biçimde ilk defa 1971 yılında, İsviçre'nin Founex şehrinde yapılan bir uzmanlar panelinde ele alınmıştır. Bu panelin sonunda yayımlanan Raporda, çevre sorunlarının sanayileşmiş ülkelerin üretim ve tüketim yapısından kaynaklandığı ve yoksulluğun ve azgelişmişliğin bir sonucu olduğu kabul edilmiştir.⁶⁶ Sürdürülebilir gelişme ilk olarak ortaya çıktığında, kavramın gündeme getirilmesinde etkili olan zengin Kuzey Ülkeleri, gerçekleşen çevre kirliliğin büyük ölçüde sorumlusu olmakla birlikte, azgelişmiş ülkelerin aynı yolu izlemesinin dünyayı felakete sürükleyeceğinden endişe duymuşlardır. Azgelişmiş olan ülkeler kavramı; zengin ülkelerin azgelişmişliğin önüne koyduğu, Avrupa merkezli kuramların sonuncusu olarak görmüşlerdir.⁶⁷

⁶⁴ Keith Clement (2005). "Environment and Sustainable Development in the EU Structural Funds: a Review of Nordic Performance", *European Environment*, No: 15, (www.interscience.wiley.com), s. 294.

⁶⁵ Mehmet A. Demirel (1998). "Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanmasına Bir Bakış", *Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması -Tartışma Toplantısı- 11-12 Aralık 1997*, Ankara: TÇV Yayını, s. 85.

⁶⁶ Sohbet Karbuz (2002). "Sürdürülebilir Kalkınmanın Zaman Yolculuğu", *İktisat*, Yıl: 17, Sayı: 198, s. 9.

⁶⁷ Murat Çınar (2006). *Az Gelişmiş Ülkeler ve Sürdürülebilir Kalkınma*, www.aydinlanma1923.org /sayi/49/49-2.pdf, (06.02.2006, 19.22).

Uluslararası çevre koruma hareketinin başlangıcı olan Stockholm Konferansı'nda sürdürülebilir gelişme, konu başlığı olarak belirlenmemiştir. Ancak, ekonomik kalkınmanın çevre ile uyumlaştırılması düşüncesinin Konferansın ana maddesi olması, konuya yönelik düşüncenin burada oluşmaya başladığını göstermektedir. 1980 yılında yayımlanan “Küresel 2000 Raporu”nda, sürdürülebilir gelişmenin ilk kez tanımlandığı savunulmakla birlikte, Dünya Çevre ve Gelişme Enstitüsü'nün 1970 yılındaki toplantısında, kavramın ilk olarak kullanıldığı da belirtilmektedir. Kesin olarak kavramının ilk ortaya çıkışı, resmi tanımı yapılırken de belirtilen, Ortak Geleceğimiz Raporu olarak kabul edilmektedir.

Sürdürülebilir gelişmenin uluslararası düzeyde çevre politikalarında benimsenen bir ilke halini alması, 1992 Rio Konferansı ile gerçekleşmiştir.⁶⁸ BM tarafından ilk çevre konferansı 1972 yılında yapılmış olmasına rağmen, 1992 yılı sürdürülebilir gelişme açısından bir dönüm noktası kabul edilir.⁶⁹ Bundan sonraki dönemde, uluslararası alanda birçok çevre konferansında, sürdürülebilir kalkınma, üzerinde çok yoğun olarak durulan konu halini almıştır. 1993 İnsan Hakları Konferansı, 1994 Kahire Nüfus ve Kalkınma Konferansı, 1995 Kopenhag Sosyal Kalkınma Konferansı, 1995 Pekin Kadın Konferansı, 1996 İstanbul Habitat 2 İnsan Yerleşimleri ve Kentleşme Konferansı ve 2002 BM Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi bu konferanslara örnek olarak gösterilebilir.

2.2.2. Sürdürülebilir gelişmenin kapsamı

Kavramın çok yönlü olması, genel geçer bir tanımının yapılmasını engellemiştir. Ancak, değişen tanımlarda kullanılan ortak ifadelerle sürdürülebilir gelişmenin kapsamını belirlemek mümkündür. Kavramın sosyal, ekonomik ve çevre boyutlarını ortaya koyan tanımlarda kullanılan ortak ifadeler şunlardır:

- Gelişmenin herkesin temel gereksinimlerini karşılama fırsatı tanınması,
- Yoksulluğun azaltılması, çevre politikaları ile ekonomik ve sosyal gelişme stratejilerinin bütünleştirilmesi,

⁶⁸ Kılıçoğlu (2005). s. 9–11.

⁶⁹ Kayhan Kavas, Sibel Sezer (2002). “Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nin Ardından”, *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 74, Sayı: 437, s. 2.

- Gelecek kuşakların da, çevreden yararlanma hakkının olduğu ve bunun için kaynakların akılcı yollarla kullanılmasıdır.⁷⁰

Sürdürülebilir gelişme üç anahtar bileşene sahiptir. Bunlar; büyümeyi kuşatan ekonomik sürdürülebilirlik, gelişme, verimlilik ve bunların çevre üzerinde en az düzeyde etkisinin gerçekleşmesidir. Ekosistem bütünlüğünün korunması, taşıma kapasitesine ve biyolojik çeşitliğe dikkat edilmesi ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması, çevresel sürdürülebilirliğin içerisine dâhil olmaktadır.⁷¹

Sürdürülebilir gelişme, ekonomi ve çevre arasında bütünleşme oluşturmayı amaçlamaktadır. Çevre koruma ve ekonomik kalkınma kavramlarının uzun dönemli ve birlikte düşünülmesi esas alınmaktadır. Toplumun topyekûn kalkınması hedeflenmektedir.⁷² Bu nedenle, sürdürülebilir gelişme ekonomik gelişmeden vazgeçmeyi kapsamamaktadır. Aksine, ekonomik gelişmenin sonucunda ortaya çıkan oluşumların, devam edeceğini kabul etmektedir. Bu temel noktadan hareketle sürdürülebilir gelişmenin ilk şartı; ekolojiyi ekonomi içinde bir bileşen olarak görmek yerine, ekonomiyi ekoloji içinde kabul etmektir.⁷³ Örnek olarak, gelişmiş ülkelerin çevre yönetimi ve politikalarındaki dönüşümü göstermek mümkündür. Özellikle gelişmiş ülkelerde çevre yönetimi ve politikası, sürdürülebilir gelişme ve ekonomi politikalarına ayrılmaktadır. Yüksek düzeyde ekonomik gelişmeye ulaşmak ve kaynakları sınırsız kullanmak, insanların yaşam refah seviyelerinde artış sağlarken, gelişmiş ülkeler çevre sorunlarından kurtulmanın yolunu aramaktadırlar.⁷⁴

Az gelişmiş ülkelerde yaşayan çok sayıdaki insanın temel gereksinimleri olan yiyecek, giyecek, barınma ve iş ihtiyacı karşılanamamaktadır. İnsanların daha iyi bir hayat kalitesi konusunda haklı beklentileri vardır. Yoksulluğun ve eşitsizliğin yaygın olduğu bir dünyada, ekolojik ve diğer krizlerin oluşması kaçınılmazdır. Bu koşullar

⁷⁰ İlhan Tekeli (2001). *Sürdürülebilirlik Kavramı Üzerine İncelemeler*, Cevat Geray'a Armağan, Ankara: Mülkiyeler Birliği Yayınları, No: 25, s. 729.

⁷¹ Khan, A. (1995). "Sustainable Development: The Key Concepts, Issues and Implications", Sustainable Development, s. 63–69'dan Keith Clement, "Environment and Sustainable Development in the EU Structural Funds: a Review of Nordic Performance", *European Environment*, No: 15, (www.interscience.wiley.com), s. 297.

⁷² Uğur Yıldırım vd, (2000). "Sürdürülebilir Kalkınmaya İlişkin Uluslararası Düzenlemeler ve Bunların Hukuki Niteliği", *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 72, Sayı: 426, s. 108.

⁷³ Kılıçoğlu, (2005). s. 24.

⁷⁴ Theodore Panayotou (1995). "Economic Instruments for Environmental Management and Sustainable Development", *Environmental Economics Series*, No: 16, s. 2.

göz önüne alındığında sürdürülebilir gelişme, herkese daha iyi bir hayatla ilgili beklentilerini tatmin etme fırsatı tanımaktadır.⁷⁵

Sürdürülebilir gelişme stratejisi en geniş anlamıyla, gerek insanlar arasında, gerekse insanla doğa arasında uyumu geliştirmeyi amaçlamaktadır.⁷⁶ Bunun sağlanmasının en önemli koşulu; insan ihtiyaçları ile doğal kaynakların dengelenmesidir. Yeryüzündeki enerji kaynakları bu konuda büyük öneme sahiptir. Enerji kaynakları ve onların kullanımı, sürdürülebilir gelişme ile sıkı sıkıya ilişkilidir. Sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmada, sadece yeni enerji kaynaklarının keşfedilmesi için değil, aynı zamanda bu kaynakların kullanma sürecinde etkinliğin sağlanması için de çok fazla çaba harcanmalıdır.⁷⁷

2.2.3. Sürdürülebilir gelişmenin hedefleri

Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun hazırladığı Ortak Geleceğimiz Raporu'nda sürdürülebilir kalkınma hedefleri;

- Büyümeyi canlandırmak,
- Büyümenin kalitesini değiştirmek,
- İş bulma, yiyecek enerji, su ve sağlık konularındaki temel ihtiyaçları karşılamak,
- Sürdürülebilir bir nüfus düzeyini garanti altına almak,
- Teknolojiyi yeniden yönlendirmek ve riski yönetmek,
- Karar vermede çevre ile ekonomiyi birleştirmek olarak belirlenmiştir.⁷⁸

Büyümeyi canlandırmak: Sürdürülebilir gelişme kapsamında, en temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamayanlar başta olmak üzere, yoksulluk yaşayan çok sayıda insanın sorunlarının ele alınması gerekir. Yoksulluk, insanların kaynakları sürdürülebilir biçimde kullanma yeteneğini azaltır. Yoksulluğun büyük oranda görüldüğü yerler gelişmekte olan ülkelerdir. Sürdürülebilir gelişmenin bu ülkelerde gerçekleştirilmesi için, kişi başına düşen milli gelirin hızla yükseltilmesi gerekmektedir.

⁷⁵ TÇSV (1991). s. 71.

⁷⁶ A. g. k., s. 96.

⁷⁷ Marc A. Rosen, İbrahim Dinçer (1998). "A Worldwide Perspective On Energy, Environment And Sustainable Development", *International Journal Of Energy Research*, No: 22, s. 1311.

⁷⁸ TÇSV (1991). s. 78.

Büyümenin kalitesini değiştirmek: Sürdürülebilir gelişme sadece ekonomik büyüme değildir. Gelişmenin içeriği de önemlidir. Gelişme daha az madde-yoğun ve daha az enerji-yoğun olmalı ve sonuçlar adil dağıtılmalıdır. Ayrıca, gelişmenin kalitesi konusundaki değişkenler bütün ülkelerde, ekolojik sermaye stoğunu sürdürmek, gelir dağılımını iyileştirmek ve ekonomik krize karşı dayanıklı olmak için alınan tedbirleri kapsamalıdır.

Temel insani ihtiyaçları karşılamak: Sürdürülebilir gelişmenin merkezinde yer almaktadır. Bazı ülkenin şartları mal ve hizmet sağlamaya yeterli olmasına rağmen, en temel ihtiyaçlarını karşılayamayan insanlar da ortaya çıkabilmektedir.

Dengeli bir nüfus düzeyini garanti altına almak: Kalkınmanın sürdürülebilir olması, nüfus artışı ile sıkı sıkıya bağlıdır. Burada önemli olan, dünya çapında nüfus artışı değildir. Ülkelerin özellikleri önemli rol oynamaktadır. Çünkü yoğun enerji tüketilen bir ülkede bir çocuğun dünyaya gelmesi, enerji kullanım düzeyinin çok düşük olduğu bir ülkede doğan çocuğa oranla, çevreye daha fazla yük bindirecektir. Asıl önemli olan nokta, nüfusun ve ekosistemin dengeli olarak sürdürülmesidir.

Kaynak tabanını korumak ve zenginleştirmek: Eğer ihtiyaçların sürdürülebilir bir biçimde karşılanması amaçlanıyorsa, dünyada yer alan doğal kaynak tabanının korunması gerekmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin yoğun kaynak kullanımı, belli düzenlemelerle azaltılmalı, ülkelerin kaynak kullanması asgari standartlara yükseltilmelidir.

Teknolojiyi yeniden yönlendirmek ve riski yönetmek: Buraya kadar sayılan amaçlara ulaşmak, teknolojinin yeniden yönlendirilmesine bağlıdır. Teknoloji, insan doğa arasındaki kilit bağlantıdır. Bu konuda yapılması gereken ilk şey, teknolojinin gelişmekte olan ülkelerde kullanımının artırılması ve böylece sürdürülebilir kalkınmaya uymasının sağlanmasıdır. Diğer yapılması gereken, teknolojinin çevreye daha dikkat edecek şekilde yönlendirilmesidir.

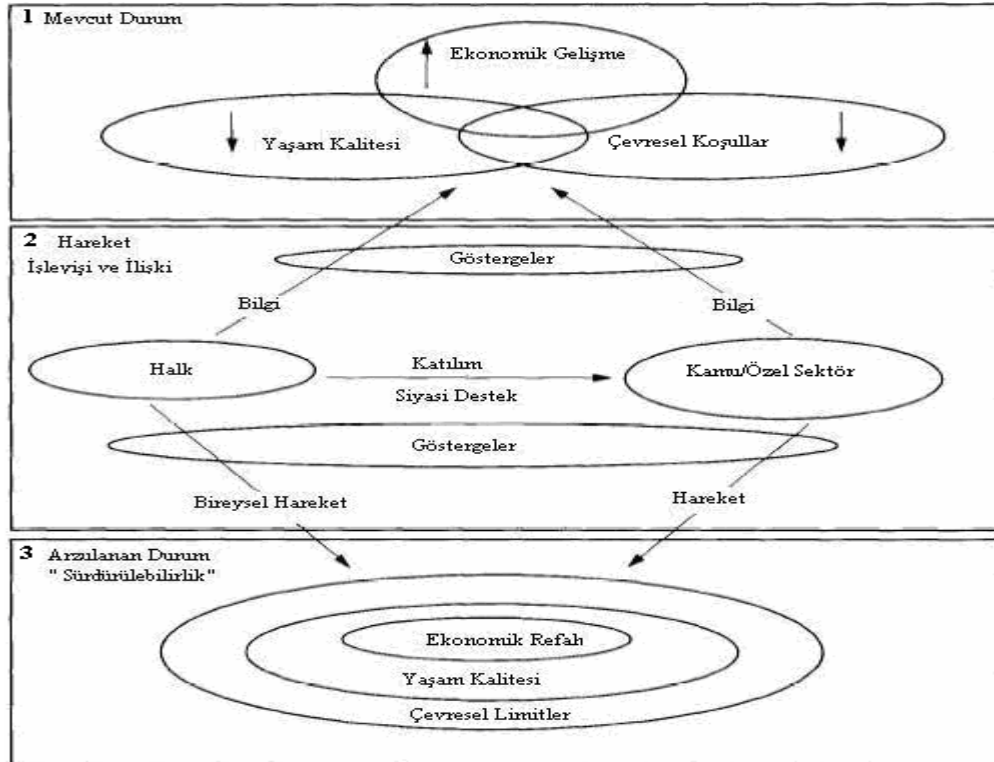
Karar vermede çevre ile ekonomiyi birleştirmek: Sürdürülebilir gelişme stratejisinin tamamında ana tema, karar vermede ekonomik ve ekolojik düşünceleri entegre etmektir.

2.2.4. Sürdürülebilir gelişme koşulları

Sürdürülebilir gelişmenin gerçekleştirilmesi için, bir ülkenin sosyal, ekonomik ve çevre açısından gerekli koşulları sağlaması gerekmektedir. Bunlar;

- Halkın yönetime katılımını sağlayacak bir siyasal sistem,
- Sürdürülebilir üretim ve teknik sağlayabilen ekonomik sistem,
- Toplumsal adaleti sağlayabilen bir sosyal sistem,
- Çevreye duyarlı, çevreye saygı gösteren bir üretim sistemi,
- Yeni arayışlar içinde olan, teknolojik sistem,
- Ticaret ve finansmanda sürdürülebilir gelişmeyi destekleyen bir uluslararası sistem,
- Esnek ve kendisini yenileyebilen bir yönetim sistemidir.⁷⁹

Bu koşulların sürdürülebilir gelişme dönüşümünde yer alması, etkileşme dönüşümü, Şekil 2.2.'de gösterilmektedir.

Şekil 2. 2. Sürdürülebilir gelişme dönüşümü⁸⁰

⁷⁹ A. g. k., s. 96.

⁸⁰ Macnaghten, Jacobs (1997). s. 9.

2.2.5. Sürdürülebilir gelişme kavramının göstergeleri

Bir ülkede sürdürülebilir gelişmenin sağlanıp sağlanmadığı, ya da ne ölçüde sağlandığının göstergeleri şunlardır:⁸¹

Sosyal güvenlik ve ferah: Hane halkı geliri, gelir paylaşımı, açlık sınırı vb.

Sağlık: Ortalama yaşam süresi, sağlık, uyuşturucu madde tüketimi vb.

Öznel yaşam koşulları: Genel olarak yaşamdan memnuniyet, yaşlılara göre veya kent kır ayrımına göre yaşamdan memnuniyet vb.

Kültür ve boş vakit etkinlikleri: Kültürel harcamaların kamu harcamaları içindeki payı, yeterli boş vakitlere sahip kişi oranları vb.

Sosyal dayanışma ve katılım: Birlik, kulüp veya öteki örgütlere aktif üyelik, siyasal katılma, oy kullanma, fahri çalışma oranı vb.

Gelişme işbirliği: Kişi başına düşen kamusal gelişme yardımı vb.

Eğitim ve bilim: Okuryazarlık oranı, kişi başına düşen kamusal eğitim harcamaları vb.

Bilgi: İletişim araçlarını kullanma oranı, internet kullanımı, gazete okuma oranı vb.

Fiziksel güvenlik: Doğal afetler, trafik kazaları vb.

Uluslararası ticaret ve uluslararası rekabet: Kişi başına düşen dış borç oranı, kişi başına düşen yatırımlar vb.

İç piyasa: Genel fiyat düzeyi, piyasaya müdahale oranı vb.

İstihdam: İşsizlik oranı, yeni iş alanlarının yaratılması vb.

Araştırma, geliştirme ve teknoloji: Patent başvuruları, bilim insanlarının oranı, kişi başına araştırma ve geliştirme için yapılan özel ve kamusal harcamalar vb.

Üretim: Kişi başına gayri safi yurt içi hâsıla vb

Tüketim: Kişi başına tüketim giderleri vb

Hareketlilik: Mal ve yolcu taşımaları kapasiteleri ve oranları vb.

Zararlı maddeler, katı atıklar: Gürültü kirliliği, radyo aktif atıkları, katı atıkların geri dönüştürülme oranı vb.

Toprak: Toprağın ağır metal atıkları ile kirletilmesi, tarım yapılabilir alanlar, erozyon vb.

⁸¹ Mengi, Algan (2003). s. 11.

Su: Su tüketimi, nitrat ve fosfat kirlenmesi, atık suların temizlenmesi için yapılan harcamalar vb.

Hava: Ozon yoğunluğu, karbondioksit ve kükürt dioksit oranları vb.

İklim: Sera gazı sürümleri, iklim değişiklikleri vb.

Alan kullanımı: Kentsel ve kırsal alanların oranları vb.

Biyçeşitlilik: Türlerin çeşitliliği, ulusal ve çevre koruma alanları, habitat çeşitliliği vb.

Enerji: Kişi başına kullanılan enerji, yenilenebilir enerji kaynakları ve enerji tüketimindeki payı vb.

Ormanlar: Toplam orman alanları ve korunması, koruma için ayrılan yardımlar vb.'dir.

2.2.6. Sürdürülebilir gelişme kavramına yöneltilen eleştiriler

Çevre koruma konusunda tüm dünyada kabul görmüş bir kavram olmasına rağmen, uygulama kavrama yönelik eleştiriler bulunmaktadır. Eleştirilerin ilki; kavramın bir gerekliliği olan, insanlar arasındaki dayanışmadan kaynaklanmaktadır. Sosyal boyut, sürdürülebilir gelişmenin en zayıf ayağı olarak kabul edilmektedir.⁸² Çünkü sürdürülebilir gelişme, yaşayan her insan arasında dayanışmayı öngörmektedir. Bu dayanışma toplumda yer alan değişik gruplar arasında olduğu kadar, farklı ülkelerin toplumlarını da kapsamaktadır. Ancak, uluslararası alanda birçok ülke, ekonomik, sosyal ve kültürel özellikleri bakımından farklılık göstermektedir. Eleştiriler, özellikle ekonomik farklılıkların ortaya çıkardığı az gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ayrımı konusundadır. Çünkü bu iki grup ülkelerin birbirleriyle olan ilişkilerinde, sömürülen ve sömüren anlayışı hâkimdir. Az gelişmiş ülkeler bu kavramı, gelişmiş ülkelerin kendileri için hazırlanmış bir aldatmaca olduğunu düşünmüşlerdir. İki kutuplu bu yapılanmada dayanışma sağlanması oldukça zordur.⁸³

Eleştirinin bir diğeri, kavramın zaman boyutu ile ilgilidir. Sürdürülebilir gelişme kuşak içi dayanışmanın yanında, kuşaklararası dayanışmayı

⁸² Markku Lehtonen (2004). "The Environmental-Social Interface of Sustainable Development: Capabilities", Social Capital, Institutions", *Ecological Economics*, No: 49, (www.elsevier.com/locate/ecocon), s. 199.

⁸³ Mengi, Algan (2003). s. 14.

gerektirmektedir. Yöneltilen eleştiri, yükün kuşaklar arasında nasıl paylaşılacağıdır. Yani, gelecek kuşaktaki insanların daha ferah bir şekilde yaşamaları için, bugünkü kuşakların ne derecede kendi haklarından ödün vereceğidir. Burada bir belirsizlik bulunmaktadır.⁸⁴

Kavramın insan merkezli olması, yöneltilen eleştirilerin üçüncüsünü oluşturmaktadır. Bu konuda genel düşünce, böyle bir yaklaşımla doğayı korumanın mümkün olamayacağıdır. Bu yaklaşımı savunanlara göre; insan-doğa ilişkisinde doğa, ancak insanların refahına hizmet ettiği sürece ve hizmet edebilmesi için korunacaktır. Sürdürülebilir gelişme ise, insanların refahını artırmanın tersine doğayı koruma ve devamlılığını sağlamayı temel almaktadır. İhtiyaç ve gereksinimlerden bu konuda ödün verilmesi, kavramın en önde gelen ilkesini oluşturmaktadır.⁸⁵

---

⁸⁴ A. g. k., s. 14.

⁸⁵ A. g. k., s. 15.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇEVRE YÖNETİMİ

Çevre yönetimi kavramı, ilk olarak batı dillerinde kullanılmıştır. Bu kavramla anlatılmak istenen;

*“tüm canlıların sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamaları, doğal kaynakların korunması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla gerek kurumsal gerekse özel kesimde elverişli bir iletişim, planlama eşgüdümü ve denetim sisteminin oluşturulması ve bu sistemin çalıştıracak örgütün oluşturulması”*dir.⁸⁶

Böyle bir örgütün kurulması ve yukarıda belirtilen amaçlara ulaşma çalışmaları, kuşkusuz çevrenin korunması ve gelecek kuşaklara sağlıklı olarak aktarılması içindir. Yönetimsel süreçte asıl gerçekleştirilmek istenen, çevrenin sürdürülebilmesidir.

Çevre yönetimini ortaya çıkaran etken, çevre sorunlarıdır. Sorunların tanımlanmasında biri kötümser, biri de iyimser olmak üzere iki bakış açısı söz konusudur. Kötümser bakış açısına göre; çağdaş toplum, yaşadığı çevreyi kaçınılmaz olarak bozmakta, böylece kendi geleceğini tehlikeye sokmaktadır. İyimser bakış açısına göre; kaçınılmaz olarak ortaya çıkan bu oluşumlardan, akılcı eylem ve planlama ile kurtulabilmeyebilir. İşte çevre yönetimi; insanın sosyo kültürel gelişmesi ile kaçınılmaz olarak ortaya çıkan olumsuz etkilere karşı oluşturulmuş, akılcı eylem ve politikalar bütünüdür.

İnsanoğlunun var olduğu ilk dönemlerden itibaren doğa ile ilişkisi başlamış ve bu ilişki; ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelere bağlı olarak değişmiştir. Hızlı nüfus artışı, bilim ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak insan ihtiyaçlarının artması, doğal varlıkların kendilerini yenileme kapasitesi üstünde kullanılması gibi nedenlerle, doğal yaşam ortamı ile birlikte insan çevresi kalitesi giderek bozulmuştur.⁸⁷ Özellikle 20. yüzyılın Sanayi Devrimi, insanlığın çevre üzerindeki

⁸⁶ Ruşen Keleş, Can Hamamcı (2005). *Çevre Politikası*, Ankara: İmge Kitabevi, s. 307

⁸⁷ Sücühattin Kırımhan (2005). *Çevre Yönetimi: Nüfus, Kaynak ve Çevre İlişkileri*, Ankara: Turhan Kitabevi, s. 141.

olumsuz etkilerinin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Bu Döneme kadar, insan-doğa ilişkisine kısmen de olsa, doğanın hâkim olduğunu söylemek mümkündür. Bu döneme kadar oluşan çevre kirlenmesi, doğanın kendisini yenilemesi sayesinde giderilebilmiştir. Ancak, sanayileşme ile birlikte çevre kendini yenileyemeyecek kadar çok kirletilmeye başlanmıştır. Oysa olması gereken, çevrenin ekonomik ve sosyal gelişme ile uyumlu olarak sürdürülmesidir. Çevre yönetiminin amaçladığı da budur. Çevre yönetimi; insan ve çevrenin bir uyum içinde sürdürülmesi için, insan tarafından gerçekleştirilen faaliyetler bütünüdür.

Şengül'e göre; çevre yönetiminin yönettiği, gerçekte, çevrenin kendisi değildir. Çevrenin kendisine has bir yönetimi zaten mevcuttur. İnsan bu yönetime müdahale etmekte ve onun düzenini bozmaktadır. Şengül bu çerçevede çevre yönetimini; "*çevreyi insandan koruma amacına yönelik oluşturulan politikalar bütünü*"⁸⁸ olarak tanımlamaktadır. Konuyu işlevsel açıdan değerlendiren Yaşamış, çevre yönetimini şöyle tanımlamaktadır:

*"insan, bitki ve hayvan varlığının dengeli ve sağlıklı yaşaması için gerekli doğal kaynakların değerlendirilmesi, üretilmesi sırasında ortaya çıkabilecek olumsuzlukları saptamak, olumsuzluklara çözüm yolu aramak ve çözüm yollarını uygulama alanına koymak için yapılan planlama, eşgüdüm, haberleşme, denetim ve yürütme işlevlerinin bütünüdür."*⁸⁹

Kırımhan, çevre yönetimini sürdürülebilir gelişme çerçevesinde yapılacak faaliyetler olarak değerlendirmekte ve kavramı şöyle tanımlamaktadır:

*"mevcut çevre politikaları doğrultusunda, sürdürülebilir kalkınma ilkesi esas alınarak geliştirilen mevzuat uyarınca, doğal ve insan çevresi üzerinde olumsuz etkileri olan veya olabilecek insan faaliyetlerinin izlenmesi ve denetlenmesi, çevre koruma önlemlerinin alınmasının sağlanması, toplumun çevre bilincinin geliştirilmesi faaliyetlerinin bütünüdür."*⁹⁰

Tanımda yer alan çevre politikası ile anlatılmak istenen, bir ülkenin çevre ile ilgili tercih ve hedeflerinin tamamıdır.⁹¹

Bu tanımlardan hareketle çevre yönetimin amaçlarını; çevreyi korumak, çevre sorunlarını engellemek, çevreyi gelecek kuşaklara aktarmak, başka bir deyişle, çevrenin sürdürülebilirliğini sağlamak olarak özetleyebiliriz.

⁸⁸ Şengül (2001). s. 139.

⁸⁹ Firuz D. Yaşamış (1995). *Çevre Yönetiminin Temel Araçları*, Ankara: İmge Kitabevi, s. 69.

⁹⁰ Kırımhan (2005). s. 145.

⁹¹ Fikret Berkes, Mine Kışlahoğlu (1993). *Ekoloji ve Çevre Bilimleri*, İstanbul: Remzi Kitabevi, s. 312.

3.1. Çevre Yönetiminin Temel Araçları

Çevre yönetimi yukarıda belirtilen amaçlara ulaşmada; yasal, kurumsal, ekonomik ve sosyal araçlardan yararlanmaktadır.

3.1.1. Kurumsal araçlar

Çevre yönetimi için gerekli olan ilk araç, yönetimi gerçekleştirecek örgütsel yapılanmadır. Etkili bir çevre yönetiminin gerçekleştirilmesi için, yönetsel sürecin işlevsel hale getirilmesi gerekir.⁹² Çevre koruma, kamu yönetimi içerisinde önemli yer tutmaktadır. Çünkü çevre sorunları, doğrudan insanın yaşam temelleri ile ilişkilidir ve insanları etkileyebilir. Bu nedenle, çevre korumanın nasıl örgütleneceği oldukça önemlidir. Etkili bir çevre korumanın gerçekleştirilmesi, her şeyden önce, amaca uygun bir örgütlenmeye bağlıdır. Çevre sorunlarının ortaya çıkmasını önleyecek, koruyucu politikalar üretecek, modern bir çevre örgütlenmesi, çevre korumanın en önemli noktasında yer almaktadır.⁹³

Çevre örgütlenmesi, diğer yönetim örgütlenmelerinden farklı ve onları kapsayan bir özellik taşır. Çünkü çevre koruma, diğer yönetim alanlarından etkilendiği ve aynı zamanda onları etkilediği için, ortak görev olarak ele alınır. Bu durum, uygulamada bazı önemli sorunlara da yol açabilmektedir. Bazı durumlarda çevre örgütlenmesi; karşılıklı etkileşim içindeki görev alanlarının, çevresel olarak bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesi gereği ile sürekli artan yetki karmaşası arasında kalabilmektedir.⁹⁴ Birçok kurum ve kuruluşun kendi görev alanında çevre ile ilgili görev ve sorumluluklara sahip olması, görev ve yetkisi net olarak belirlenememiş birçok alt örgütlenmenin bu yapılanma içerisinde yer almasına neden olabilmektedir.

Tüm dünyada çevre örgütlenmesi için başlıca iki yol tutulmuştur. Bunlardan birincisi; merkezi yönetim örgütlenmesidir. Bu yapılanmada çevre yönetimi, merkezde bir bakanlık ve ona bağlı birimler tarafından gerçekleştirilir. İkincisi; yerel

⁹² Recep Sanal (1999). *Özel Çevre Koruma Bölgeleri ve Mahalli İdareler*, Ankara: İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayını, s. 7.

⁹³ Ayşegül Kaplan (1996). "Federal Almanya'da Çevre Yönetimi İçin "Merkezileşme-Bütünleşme Tartışmaları"", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 29, Sayı: 2, s. 109.

⁹⁴ Kaplan (1996) s. 111.

düzeyde bir örgütlenmedir. Bu yapılanmada her yerel yönetim, kendi çevre yönetimini gerçekleştirecek örgütlenmeyi kendisi oluşturmaktadır. Örgütsel yapılanma içerisinde yerel düzeydeki kuruluşlar, kendilerine verilen çevre görevleri yerine getirmektedir.⁹⁵

3.1.2. Yasal araçlar

Çevre yönetiminin ikinci aracı, örgütlenmenin görev ve sorumluluklarını belirleyen; kanun, tüzük ve yönetmeliklerdir. Çevrenin korunmasındaki bu düzenlemeler, ülkelerin kendi iç mevzuatından ve uluslararası anlaşmalardan kaynaklanmaktadır. Türkiye uluslararası alanda birçok çevre sözleşmesini imzalayarak, sözleşmelerin getirdiği yükümlülükler gereği, yasal düzenlemeleri hazırlamış ve yürürlüğe koymuştur. Ayrıca, çevreyi korumak amacıyla iç mevzuatla oluşturulmuş; kanun, tüzük ve yönetmelik bulunmaktadır. Bu yasal düzenlemelerin başında Çevre Kanunu⁹⁶ gelmektedir. 1982 Anayasası'nın⁹⁷ 56. maddesinden hareketle Çevre Kanunu kabul edilmiştir. Kanun, Türk Hukuku'nda doğrudan doğruya çevrenin korunmasını amaçlayan yasal düzenleme olması açısından önem taşımaktadır. Ancak, 1980'li yılların başında hazırlanan ve yürürlüğe konulan Kanun, birçok defa günün şartlarına uyum sağlamak amacıyla, değişikliğe uğramış olmasına rağmen, günümüzün ihtiyaçlarına, en azından çevre hukuku açısından yanıt verememektedir.⁹⁸

2006 yılında, bu eksikliği önem önlemek amacıyla Kanunda değişik yapılması öngörülmüş, "Çevre Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"⁹⁹ çıkarılmıştır. Bir önceki Kanun ile karşılaştırıldığında çevre yönetimi, sürdürülebilir çevre ve çevre yönetimine halkın katılmasını öngören Yeni Kanun, halkın çevre yönetimine katılması ve sürdürülebilir gelişme kapsamında yeni düzenlemeler getirmektedir. Bu kapsamda Yeni Kanun ile Çevre Kanunu'na şu değişiklikler getirilmiştir:

⁹⁵ Keleş, Hamamcı (2005). s. 307.

⁹⁶ 9 Ağustos 1983 tarih ve 2872 sayılı Çevre Kanunu, (RG., 11 Ağustos 1983, No: 18132).

⁹⁷ 7 Kasım 1982 tarih ve 2709 sayılı Anayasa, (RG., 7 Kasım 1982, No: 17863).

⁹⁸ TÇV (1999). *Çevre Kanunu'nun Uygulanması*, 23-24 Eylül 1999'da Düzenlenen Toplantıda Sunulan Tebliğler ve Yapılan Tartışmalar, Ankara: s. 99.

⁹⁹ 26 Nisan 2006 tarih ve 5491 sayılı Çevre Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG., 13 Mayıs 2006, No: 26167).

“a) Başta idare, meslek odaları, birlikler ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere herkes, çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesi ile görevli olup bu konuda alınacak tedbirlere ve belirlenen esaslara uymakla yükümlüdürler.

b)Çevrenin korunması, çevrenin bozulmasının önlenmesi ve kirliliğin giderilmesi alanlarındaki her türlü faaliyette; Bakanlık ve yerel yönetimler, gerekli hallerde meslek odaları, birlikler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yaparlar.

c) Arazi ve kaynak kullanım kararlarını veren ve proje değerlendirmesi yapan yetkili kuruluşlar, karar alma süreçlerinde sürdürülebilir kalkınma ilkesini gözetirler.

d) Yapılacak ekonomik faaliyetlerin faydası ile doğal kaynaklar üzerindeki etkisi sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde uzun dönemli olarak değerlendirilir.

e) Çevre politikalarının oluşmasında katılım hakkı esastır. Bakanlık ve yerel yönetimler; meslek odaları, birlikler, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşların çevre hakkını kullanacakları katılım ortamını yaratmakla yükümlüdür.”¹⁰⁰

3.1.3. Ekonomik ve teknik araçlar

Ekonomik araçlar; yaptırımlar, cezalar, teşvikler ve ödüller yolu ile insan davranışlarını etkileyerek, çevreyi gözetecek biçimde yönlendirmeyi amaçlamaktadırlar. Ekonomik yaptırımlar ve cezalar; “Kirlüten Öder İlkesi” doğrultusunda çevreyi kirletene, bu kirletme bedelinin ödetilmesi yükümlülüğünü getirmektedir. Türkiye’de birçok yasal düzenlemede, çevreyi kirletme cezası yer almaktadır. Bu cezaları en çok uygulayan örgüt, yerel düzeyde belediyelerdir. Belediyelerin ilgili görevlileri, kentsel alanlarda çevre denetimi yapmakta ve çevreyi kirletme cezası vermektedir. Teşvikler ve ödüller gibi araçlar; çevreyi kirlenmeden korumak veya kirlenmeyi azaltmak amacıyla, kirlilik yaratan işletmelere verilen mali olanaklarıdır. Türkiye’de çevre koruma amacıyla, birçok işletmeye sübvansiyonlar verilmekte, vergi indirimleri ve alt yapı kolaylıkları sağlanmaktadır.

Çevre yönetiminin teknik araçları; çevrenin değerlendirilmesi, mevcut durum ve sorunların saptanması, düzenleme çalışmalarına olanak ve kolaylık sağlayan araçlardır. Çevre envanterinin hazırlanması, çevresel etüt ve ölçümlerin yapılması, ÇED raporu gibi çalışmalar, çevre yönetiminin teknik araçları arasında gösterilebilir.

¹⁰⁰ A. g. k., md. 3.

3.1.4. Sosyal araçlar

Sosyal araçlar; insanların evre sorunlarına daha duyarlı olmaları ve çevreyi kirletmeyerek koruma şeklinde davranış değişikliği sağlamayı amaçlayan araçlardır. İlk üç öbeğe giren araçlar, insan davranışlarını dolaylı biçimde etkilemeyi ve yönlendirmeyi amaçlarken, toplumsal araçlar; katılım ve evre için eğitim, doğrudan insan davranışlarını etkilemektedir. Bu iki aracın, birlikte ve etkili kullanımı, “önleyici” ve “katılımcı” evre politikalarının ve uygulamalarının etkinliğini artırmaktadır.¹⁰¹

“evre için eğitim kısaca, bireyi gelecekte içinde yer alacağı evre için eğitmek demektir.”¹⁰² Eğitim amacı; birey ve toplumda gereksinimlerini çevreyi koruyarak karşılama, evre ile ilişkilerini, çevrenin kendi düzenini dikkate alarak sürdürme, konusunda davranış değişikliği yaratmaktır. Başka bir ifade ile sürdürülebilir bir evre amaçlanmaktadır. evre için eğitim iki nedenden ötürü önemlidir. Birincisi; insan davranışlarını doğrudan etkileyebilmesidir. İkincisi; diğer araçların etkinliğini artırabilmesidir. Bu nedenle, evre yönetiminde yalnızca yasal, kurumsal, ekonomik ve teknik araçların kullanılması, çevrenin korunması için yeterli değildir. Özellikle sorunun kaynağında önlenmesi ve en kısa zamanda çözülmesi için, halkın desteği ve katılımı gerekmektedir. Bu amaçlara ulaşmak için de en etkili araç, evre için eğitimdir.¹⁰³

3.2. evre Yönetiminin Uluslararası Boyutu

Uluslararası evre yönetiminin iki boyutu vardır. Bunlardan birincisi; uluslararası alanda evre koruma amacıyla oluşturulmuş işbirlikleridir. Uluslararası evre konferansları ve sözleşmeleri bu kapsamda yer almaktadır. İkincisi; uluslararası alanda faaliyet gösteren gönüllü kuruluşlarının evre koruma çalışmalarınıdır.

---

¹⁰¹ Şengül (2001). s. 140.

¹⁰² A. g. k., s. 141.

¹⁰³ A. g. k., s. 140.

3.2.1. Uluslararası sözleşmeler ve çevre

Çevre sorunlarının küresel boyutlara ulaşması, ülkelerin çözüm için birbirlerine karşılıklı bağımlı olduğu gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Gelişmekte olan ülkeler çevre sorunlarının en çok yaşandığı ülkelerdir. Gelişmiş sanayi ülkeleri, zengin olmalarına karşın, bu sorunları tek başlarına çözecek kadar olanağa sahip değildir. Sorunun çözümü, ortak hareket etmeyi gerektirmektedir. Bugün uluslararası alanda, bu amaçla hazırlanmış birçok çevre koruma sözleşmesi bulunmaktadır.

Türkiye de, uluslararası alanda çevre koruma çalışmalarında yer almak için, birçok sözleşmeye taraf olmuştur. 1982 Anayasası'nın antlaşmalarla ilgili maddesinde “*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir*”¹⁰⁴ ibaresi yer almaktadır. Bunun anlamı, bu sözleşmelerin kanunlarla eşit derecede olduğudur. Dolayısıyla, Türkiye’de çevre politikalarının biçimlenmesinde bu sözleşmelerin önemli katkıları vardır. Aşağıda, dünyada çevre koruma çalışmalarının temellerini oluşturan sözleşmeler tanıtılmaktadır.

3.2.1.1. Roma Kulübü ve Büyümenin Sınırı Raporu

Dünyada çevre sorunlarının küresel bir konu olduğu ve bu sorunlara ortak müdahale edilmesi gerektiği bilinci, 1970 yılların başında ortaya çıkmıştır. Dönemin çevreci hareketini tetikleyen Roma Kulübü;¹⁰⁵ 1971 yılında “Büyümenin Sınırları” Raporu’nu hazırlamıştır. Rapor; nüfus miktarı, endüstriyel üretim, besin maddeleri, hammadde ve çevre kirliliği olmak üzere beş değişkenin arasındaki ilişki incelenmektedir. Raporun sonuçları oldukça kötümserdir. Buna göre; var olan gelişme temposunun devam ettirilmesi sonucunda, gelecekte hammadde kıtlığı ve çevre sorunları insanlığın sonunu getireceği belirtilmektedir.¹⁰⁶

Rapor ile ilk defa, insanlığın küresel ekonomik ve ekolojik yıkım içerisinde olduğu uyarısı yapılmıştır. Ancak, Raporun zengin ülkeler tarafından daha çok kaynak kullanma ve gelişme amacı için yayımlandığı düşüncesi, küresel çevre

¹⁰⁴ 2709 sayılı Kanun, md. 90.

¹⁰⁵ Roma Kulübü, İtalyan sanayici Aurelio, dönemin OECD Genel Sekreteri Alexander King ve bazı iş adamlarının katkıları ile kurulmuştur.

¹⁰⁶ Kaplan (1997). s. 121.

tehdidinin bu dönemde önemsenmemesine neden olmuştur.¹⁰⁷ Rapor, çevreye olan ilginin artmasını sağlayarak, Stockholm Konferansı'nın gerçekleşmesinde etkili olmuştur. Raporun uluslararası çevre koruma çalışmalarına iki önemli katkısı olmuştur. Birincisi; gelişmekte olan ülkelerin tepkisini çekmesine rağmen, çevre korumada konusunda bir kamuoyu oluşturmayı başarması, ikincisi; 1987 yılında gündeme gelen sürdürülebilir gelişme kavramının temellerinin, bu Raporla atılmasıdır.¹⁰⁸

3.2.1.2. Stockholm Konferansı

Büyümenin Sınırı Raporunun da etkisi ile 5–16 Haziran 1972 tarihleri arasında Stockholm'de Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED) düzenlenmiştir. Konferansın hazırlık sürecinde katılım sorunu yaşanmıştır. Konferansa, BM'e üye tüm ülkeler ve bağlı uzmanlık örgütleriyle, Uluslararası Atom Enerjisi Örgütü'nün (IAEA) katılması kararlaştırılmıştır. Ancak, Doğu ve Batı arasındaki anlaşmazlık yüzünden, Romanya dışındaki Varşova Patkısı üyeleri Konferansı boykot etmişlerdir. Katılım; Moğolistan'ın çekilmesiyle, 113 ülke ile gerçekleşmiştir. Katılımcılar arasında göze çarpan diğer özellik, zengin ve fakir ülkelerin iki ayrı grupta toplanmasıdır. Batı Avrupa, Japonya ve ABD gelişmiş ülkeler olarak Batı Bloğunu, gelişmekte olan ülkeler, Doğu Bloğunu oluşturmuşlardır. Gelişmekte olan ülkeler, sanayileşmiş ülkelerin gündeme getirdikleri küresel çevre koruma söylemlerinin, daha çok zenginleşmek için bir oyun olduğunu düşünmüşler, Kuzeyin bu düşüncesini sömürgecilik olarak nitelmişlerdir. Bloksuz olarak görülen diğer ülkeler de, azgelişmiş ülkelerin bu görüşünü desteklemişlerdir.¹⁰⁹ Sonuç olarak; Konferans, Roma Kulübü çalışmalarının sonuçlarına karşı çıkan, dünyadaki çevre sorunlarından tamamen gelişmiş ülkelerin sorumlu olduğunu savunan ve bunun maliyetinin de gelişmiş ülkelere karşılanmasını isteyen, gelişmekte olan ülke temsilcileri ile gelişmiş ülkelerin temsilcilerini karşı karşıya getirmiştir.¹¹⁰

¹⁰⁷ Kırımhan (2005). s. 142.

¹⁰⁸ Kaplan (1997). s. 122.

¹⁰⁹ A. g. k., s. 122.

¹¹⁰ Zeynep Arat (2000). "Çevre Koruma Hareketlerinin Tarihsel Gelişimi: 1970'lerden Sonra Çevrede Kurumsal Yapının Gelişimi", *Türkiye'de Çevrenin ve Çevre Korumanın Tarihi*

Tüm bu olumsuzluklara rağmen, Konferansın uluslararası çevre koruma çalışmalarına ilk sayılabilecek, iki önemli katkısı olmuştur. Birincisi, katılımcı ülkeler tarafından zengin veya fakir ayrımı yapılmadan, çevre sorunlarının küresel bir sorun olarak görülmesi, ikincisi; Stockholm Sonuç Bildirgesi'nde her insanın sağlık bir çevrede yaşama ve çevre korumaya ilişkin kararlara katılım hakkının olduğudur. Uluslararası düzeyde çevre koruma bilinci bu Konferansla ortaya çıkmıştır.

Konferans bitiminde yayınlanan 26 maddelik Bildirge ve 7 maddelik ilkeler, tüm dünya için bir uzmanlaşma metni sayılmıştır.¹¹¹ Bildirgenin, Konferansta kabul edilen “Eylem İçin Tavsiyeler” Bölümü, 119 maddeden ve beş kesimden oluşmaktadır. Bunlar;

- *“İnsanların Yerleşmiş Buldukları Yörelerin Yönetimi,*
- *Doğal Kaynakların Yönetimi,*
- *Genel Olarak Kirlenme,*
- *Deniz Kirlenmesi,*
- *Kirlenmenin Eğitsel, Bilgi Edinme, Sosyal ve Kültürel Yönleri”*dir.¹¹²

*“Stockholm Konferansı; insanlığın doğa karşısındaki tutumunun, davranışlarının kesinlikle değişmesi gerektiğini belgeleme bakımından büyük önem taşımaktadır.”*¹¹³ Konferans sonrasında dünyada çevre koruma çalışmaları hız kazanmış, pek çok ülkede çevre ile ilgili yeni kurumsal düzenlemelere gidilmiştir. Uluslararası kuruluşların konuya ilgileri artmıştır. Ayrıca, Konferans, BM Çevre Programı'nın (UNEP) kurulmasına,¹¹⁴ bir Çevre Fonu'nun oluşturulmasına ve 15 Haziran'ın “Dünya Çevre Günü” olarak kabul edilmesine katkıda bulunmuş ve bundan sonraki süreçte, ikinci bir konferansın gerçekleştirilmesi gerektiği kabul edilmiştir.¹¹⁵

Sempozyumu, (haz). Zeynep Boratav, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, s. 167.

¹¹¹ A. g. k., s. 167.

¹¹² Keleş, Yavuz (1983). s. 16.

¹¹³ A. g. k., s. 23.

¹¹⁴ Her iki blok arasındaki dostluğun bir göstergesi olarak Güneyde, Kenya'nın başkenti Nairobi'de yer almasına karar verilmiştir.

¹¹⁵ Keleş (1983). s. 162.

3.2.1.3. Ortak Geleceğimiz Raporu

Bir önceki bölümde, sürdürülebilir gelişmenin kavramının ilk resmi tanımı yapılması ile öne çıkan Rapor, uluslararası çevre koruma çalışmalarına iki temel ilke ile katkısı olmuştur. Birincisi; küresel çevre sorunlarının artık, yadsınamaz bir gerçek olduğu ve tüm insanlığı tehdit ettiği, ikincisi; çevre değerlerine dikkat etmek koşulu ile tüm insanlık ekonomik ve toplumsal güvence içerisinde varlığını sürdürebileceğidir.¹¹⁶ Brundtland Raporu olarak da bilinen Raporun etkisi sonucu, UNCED'in ikincisi düzenlenmiştir.

3.2.1.4. Rio Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı

Stockholm Konferansı'nın 20. yıl dönümü nedeni ile BM, geçen yılların değerlendirmesini yapmak, geleceğe dönük yeni politikalar saptamak amacıyla, yeni bir Dünya Çevre Konferansı düzenlemiştir. 3–14 Haziran 1992 tarihleri arasında Brezilya'nın başkenti Rio de Janeiro'da gerçekleştirilen Konferansa, 178 devlet temsilcisi katılmıştır. Konferans, Stockholm Konferansı'na oranla daha geniş katılımı ile gerçekleşmiştir. Konferansın hazırlık aşamasında, devlet ve hükümet başkanlarına yapılan çağrılara olumlu sonuçlar alınmıştır. Bu nedenle, Konferans için "Dünya Zirvesi" terimi kullanılmıştır. Konferansın başlangıç hükümlerinde, Stockholm Konferansı'nın ilkelerine bağlı kalınacağı, bunları geliştirmek için her düzeyde işbirliğinin kurulması amaçlandığı, dünyada yaşayan herkesin ortak çıkarlarını koruyacak bir çevre kalkınma-dizgesi üzerinde uzlaşılması gerekliliği vurgulanmıştır.¹¹⁷

Konferansta, Kuzey ve Güney arasında sürdürülebilir gelişme için ortak çalışmayı sağlayacak bir uzlaşma platformu oluşturmak amaçlanmıştır.¹¹⁸ Ancak, Konferansta önemli görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Gelişmiş ülkelerle, gelişmekte olan ülkeler, ekonomi ile siyaset, AB ile ABD arasında uzlaşmazlıklar görülmüştür. Özellikle ABD, Kuzeyin en gelişmiş ülkesi olarak, konferansta olumsuz tavrı ile

¹¹⁶ Kaplan (1997). s. 10.

¹¹⁷ Keleş, Hamamcı (2005). s. 201.

¹¹⁸ Çınar (2006). s. 13.

küresel çevre sorunlarının finansmanı konularındaki tartışmalarda yalnız kalmıştır. AB, daha yapıcı ve bütünleştirici bir tavırla istemlerini belirtmiştir.¹¹⁹

Konferansın en önemli özelliği; çevre ve ekonomi arasındaki sıkı ilişkinin artık tartışılmaz bir biçimde kabul edilmesi, var olan ve ortaya çıkması olası küresel tehlikelerin giderilmesi için, çevre koruma çabaları ile gelişme çabaları arasında mutlak bir uyum sağlanmasının gerekli olduğunun vurgulanmasıdır.¹²⁰ Zirve, ülkeleri kalkınma modellerini yeniden gözden geçirmelerine sevk etmiş; çevrenin diğer sektörlerle ve ekonomik politikalarla uyumlu olarak değerlendirilmesini sağlamıştır. Bu kapsamda, sürdürülebilir kalkınma vurgulanmıştır. BM'in uluslararası alanda çevre koruma çalışmalarında tek yetkili olduğu anlaşılmıştır. Konferansın sonuçlarının uygulanmasından ve izlenmesinden sorumlu olmak üzere Ekonomik ve Sosyal Konseye bağlı olarak UNDP kurulmuştur.¹²¹

Zirve sonunda, çevre ve kalkınma konusunda 27 ilke ve sürdürülebilir kalkınmanın her aşamasını kapsayan Gündem 21, devletlerin hak ve ödevlerini belirleyen Rio Bildirgesi ve sürdürülebilir orman yönetimini sağlamayı amaçlayan Orman Prensipleri olmak üzere 3 önemli anlaşma yapılmıştır. Bunlara ek olarak, İklim Değişikliği Sözleşmesi ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi imzalanmıştır.¹²²

Rio Bildirgesi (Deklarasyonu): Stockholm Konferansı'nda kabul edilen bildirme ile örtüşmektedir. Birçok ilke her iki bildirmede de yer almaktadır. Rio Bildirgesi, çevre ve gelişme alanında gerek devletlerin birbirleriyle, gerekse devletlerin yurttaşlarıyla olan ilişkilerini ilkeler azında düzenlemektedir. Bu ilkelerden gelişme hakkı, küresel çevre sorunlarındaki ortak sorumluluk nedeniyle, gelişmiş ülkelerin yoksullukla mücadele kapsamında, geliştirmekte olan ülkelere yardım yapmaları gerekliliğini vurgulamaktadır. Bildirme, çevre koruma politikalarının diğer tüm politikalarla bütünleştirilmesi, çevresel etki değerlendirmesinin önemini ve halkın katılımı konuları üzerinde durmaktadır.

Gündem 21: Adından da anlaşılacağı gibi, 21. yüzyıl için hazırlanmış bir eylem programıdır. Program hem sanayileşmiş, hem de geliştirmekte olan ülkeleri

¹¹⁹ Kaplan (1997). s. 126.

¹²⁰ A. g. k., s. 10.

¹²¹ Komisyon, coğrafi dağılıma göre 53 üyeden oluşturulmuştur. Türkiye üç yıl süreyle "Avrupa ve diğerleri" grubunda üyeliğe seçilmiştir. Türkiye'nin üyeliği 31 Aralık 1995 tarihinde sona ermiştir.

¹²² Kavas, Sezer (2002). s. 2.

kapsamaktadır. Programın uygulanması, hükümetlerin kendilerine aittir. Temel olarak, doğal kaynakların sürdürülebilirliği ve gelecek kuşakların haklarının korunarak kullanılmasının sağlanması, çevreye zarar verilmesinin önlenmesi amacıyla, çevrenin her alanında tüm devletlere görev ve sorumluluk veren bir belgedir. Belge dört bölümden oluşmaktadır. Sosyal Ekonomik Boyutlar, Kalkınma İçin Kaynakların Korunması ve Yönetimi, Etkin Grupların Rolünün Güçlendirilmesi ve Uygulanması Mekanizmaları'dır. Bu bölümlerin altından uygulama planları ve yöntemleri sıralanmıştır.¹²³

İklim Sözleşmesi: Sözleşme; devletler hukuku açısından tehlikeli iklim değişikliklerinin önlenmesinde uluslararası işbirliğini vurgulamaktadır. Sözleşmenin temel amacı; küresel iklim değişikliğine neden olan emisyonların belirli bir düzeyde tutulmasıdır. Hedeflerine ulaşmak için, sözleşmeye taraf devletlere yükümlülükler getirmektedir. Bu yükümlülükler; iklim değişikliğine neden olan tehlikeli gazları belirlemeye ilişkin ulusal çalışmalar yapmak, envanterler hazırlamak, bunları yayımlamak ve güncelliğini sağlamak vb. çalışmalardır. Ayrıca, gelişmiş ülkelere Sözleşme gereği, az gelişmiş ülkelerin bu yükümlülükleri yerine getirmeleri için, katkı sağlanması yükümlülüğü getirilmiştir.

Biyolojik Çeşitliğin Korunması Sözleşmesi: Yeryüzündeki bitki ve hayvan türlerinin korunmasını hedefleyen bir sözleşmedir. Türlerin yaşam alanlarının koruma altına alınmasını ve biyolojik zenginliğin korunmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Sözleşmenin en önemli düzenlemelerinden birisi; genetik kaynakların bulunduğu ülkelerle, bunlardan yararlanan ülkeler arasında eşit ve adil bir ilişki öngörmesidir. Sözleşme, insan faaliyetleri ile doğal yaşam arasındaki ilişkileri, canlıların varlığını sürdürmenin gerekliliği, genetik çeşitlilik ve ekosistemlerin bütünlüğü konularındaki anlayışı hedeflemektedir.¹²⁴

Orman Prensipleri: “Her Tür Ormanın Yönetimi, Korunması ve Sürdürülebilir Gelişimine Yönelik Global Bir Görüş Birliği İçin Yasal Bağlayıcılığı Olmayan İlkeler Bildirimi” olarak da adlandırılan bu Düzenleme, ormanların tüm

¹²³ Daha fazla bilgi için bkz. Keleş, Hamamcı (2005). s. 204–206.

¹²⁴ Demirayak (2002). s. 29.

insanlığa ait olduğu, korunması ve yeniden üretilmesi gerektiği prensibi üzerine oluşmaktadır.¹²⁵

Türkiye bu bildirimlerden, İklim Değişikliği Sözleşmesi dışındaki bildirimler tarafından taraf olmuştur. Sözleşmenin kabul etmemesinin nedeni, bildirim yükümlülüklerinden kaynaklanmaktadır. Sözleşme gereği gelişmiş zengin ülkelerin, Sözleşmenin şartlarını gerçekleştirmek amacıyla, gelişmekte olan ülkelere yardım etmesi gerekmektedir. Bildiride, Türkiye gelişmiş ülke sınıfında yer almaktadır. Bu nedenle, Sözleşmeye taraf olması durumunda, gelişmekte olan ülkelere mali kaynak aktarması yükümlülüğünü yerine getirmesi gerekecektir.

Stockholm Konferansı ile Rio Konferansı arasındaki en önemli fark; Stockholm konferansı'nda, kirlilik ve yenilenemeyen kaynakların tüketimi konusunda "sorun kaynaklı" bir yaklaşım geliştirilmiş iken, Rio Konferansı'nda doğal kaynaklara dayalı, sürdürülebilir ekonomik büyüme ile insan kaynaklarının geliştirilmesini benimseyen "bütünleşmiş" bir yaklaşım seçilmesidir.¹²⁶

3.2.1.5. Birleşmiş Milletler Johannesburg Zirvesi

26 Ağustos 2002 – 4 Eylül 2002 tarihleri arasında BM, Dünya Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi'ni toplanmıştır. Zirvede, geçen süre içinde Rio İlkeleri'nin özellikle Gündem 21'deki önerilerin, ne ölçüde gerçekleştirildiğinin değerlendirilmesinin yapılması beklenmiştir.¹²⁷ Zirveye; hükümetler, uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşlarından 104'ü devlet veya hükümet başkanı olmak üzere, yaklaşık 21.000 kişi katılmıştır. Zirve öncesinde katılımın 65.000 olması beklenmiştir. Ancak, katılım beklendiğinden çok düşük düzeyde gerçekleşmiştir.¹²⁸

Zirvede, küreselleşmenin etkileri üzerinde önemle durulmaktadır. Dünya pazarının hızlı bütünleşmesi, sermaye hareketleri, yatırımların artmasının sürdürülebilir gelişme üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri tartışılmıştır. Zirvede, devlet ve hükümet başkanlarının sürekli ve dengeli gelişmeyi ortaklaşa sağlaması amaçlanmıştır.¹²⁹ Zirve sonucunda alınan kararları ve amaçları gerçekleştirmek için,

¹²⁵ A. g. k., s. 29.

¹²⁶ Fisunoğlu (1998). s. 15.

¹²⁷ Keleş, Hamamcı (2005). s. 206.

¹²⁸ Mengi, Algan (2003). s. 60.

¹²⁹ Keleş, Hamamcı (2005). s. 208.

bir uygulama planı hazırlanmıştır. Uygulama planlarındaki hedeflerin gerçekleştirilme aşamalarını, UNDP tarafından hazırlanan çalışma programı ile izlenmesi düşünülmüştür.¹³⁰

3.2.1.6. Paris Zirvesi

19–20 Ekim 1972 devlet ve hükümet başkanlarının bir araya gelmesiyle gerçekleşen Zirve, ekonomik gelişmenin ve kalkınmanın yanında çevrenin korunması görüşüyle AB'nin ortak çevre politikasının sinyallerini vermiştir. Zirvede, Roma Anlaşması'ndan hareketle, Avrupa Topluluğu'nun çevre koruma konusunda temel ilkeleri belirlenmiştir. Buna göre;

- Çevre politikasının uygulanmasında çevre sorunlarını gidermeye çalışmak yerine, sorunun kaynağına inerek çözüm aranması,
- Çevre politikasının ekonomik ve sosyal kalkınmada diğer politikalarla bir bütün olarak düşünülmesi,
- Çevre politikasına mali kaynak sağlamak amacıyla kirleten öder ilkesinin esas alınması kabul edilmiştir.¹³¹

3.2.1.7. Aarhus Sözleşmesi

23–25 Haziran 1998'de Danimarka'nın Aarhus kentinde gerçekleştirilen dördüncü “Avrupa İçin Çevre” Bakanlar Konferansında kabul edilen Sözleşme; Çevresel Konularda Bilgiye Erişim, Çevresel Karar Verme Sürecine Halkın Katılımı ve Yargıya Başvuru” konularını düzenlemektedir.¹³²

Avrupa Ekonomik Komisyonu üyesi 36 ülke ve AB tarafından imzalanmıştır. Türkiye, Sözleşmeyi çevresel bilgiye erişim ile ilgili hükümlerin yerine getirilmesini sağlayacak teknik altyapının henüz hazır olmaması, halk katılımı ile ilgili yükümlülüklerin yerine getirilebilmesi için ilgili mevzuatın revize edilmesi gerekliliği ve özellikle yatırım projelerinin uluslararası gönüllü kuruluşlar tarafından engellenebileceği veya geciktirilebileceği endişeleriyle imzalamamıştır. Sözleşme ile

¹³⁰ Mengi, Algan (2003). s. 73–75.

¹³¹ Emre Gönen (1990). *Çevre Sorunları*, İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayını, s. 7.

¹³² Karaman, Z. T. (2001). “Çevre Koruma ve Kullanma Dengesinin Sağlanmasında Yönetim Etkisi”, *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 73, Sayı: 431. s. 27.

çevre yönetimine halkın katılımı konusunda önemli yükümlülükler getirilmektedir.

Sözleşmeye göre genel yükümlülükler şöyledir:

- “Sözleşme hükümleri çerçevesinde, çevresel konularda bilgiye erişim, halkın katılımı ve yargıya başvuruyu sağlamak üzere gerekli yasal düzenlemeleri yapmayı ve diğer önlemleri almayı, bu kapsamda şeffaf ve katılımcı bir çerçeve oluşturmayı,
- Devlet memurlarının ve kamu otoritelerinin, halkın bilgiye erişiminde, karar verme sürecine katılımında ve çevresel konularda yargıya başvurusunda yardımcı olmalarını ve kılavuzluk yapmalarını sağlamayı;
- Bu konularda halkın çevresel eğitim düzeyini ve çevre bilincini geliştirmeyi;
- Çevrenin korunmasında yardımcı olan sivil toplum kuruluşlarının uygun bir şekilde tanınması ve bunlara destek verilmesi konusunda düzenlemeler yapmayı;
- Çevresel konularda bilgiye erişim, karar verme sürecine halkın katılımı ve yargıya başvuru için, mevcut haklarda kayba neden olmamayı;
- Sözleşme hükümleri ile uyumlu olarak haklarını kullananların bundan ötürü herhangi bir biçimde cezalandırılmamasını, baskı altında tutulmamasını ve taciz edilmemesini garanti altına almayı;
- Çevresel bilgilerin, milliyet, vatandaşlık ve ikametgâh şartı aranmaksızın kamuya açılmasını sağlamaktır.”¹³³

Sözleşmenin en önemli özelliği; Çevre Hakkının uygulamasında birlikteliğin sağlanmasıdır. Sözleşme ile yönetimden;

- Halkın bilgiye ulaşabilmesi,
- Çevreye ilişkin bilgi edinilmede sorumlulukların belirlenmesi ve ulaşılabilecek bilgilerin listelenmesi,
- Her kademedeki yasal karar alıcıların sözleşmenin gerektirdiği bilgiye erişimde ölçümlerin belirlenmesi ve bunları kolaylaştırması,
- Avrupacılık¹³⁴ anlayışının bütünlüğünde sözleşmenin düzenlendiği konularda karşılıklı olarak bilgi ve tecrübenin aktarılması beklenmektedir.¹³⁵

¹³³ Güzin Arat, Murat Türkeş (2002). Vizyon 2023: Bilim ve Teknoloji Stratejileri Teknoloji Öngörü Projesi Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Paneli Uluslararası Sözleşmeler Ön Rapor, Ankara: s. 25.

¹³⁴ Avrupacılık: AB'nin, Avrupa Topluluğu'nun devamı değil, bir yönü olma konusudur.

¹³⁵ Karaman (2001). s. 28.

Türkiye Sözleşmeye taraf olmamıştır. Bu nedenle, Sözleşme Türk yönetim yapısının halkın katılımına hazır olmadığını gösteren önemli bir belgedir. Sözleşmenin yükümlülüklerini gerçekleştirmenin, kamu yönetiminin işleyişini yavaşlatacağı şüphesi taşınmaktadır. Çünkü kamu yönetimi işleyişinde, çevreye yeteri kadar dikkat edilmemektedir. Çevreyle uyumlu olmayan işlemlerin yerel ve ulusal alanda denetime açılması, bu işleyişin önünü tıkayacaktır.

3.2.2. Uluslararası örgütler ve çevre

İkinci Dünya Savaşından sonraki dönemde, devletler birbirleri ile ilişkilerini uluslararası kuruluşlar aracılığıyla yürütmeye başlamışlardır. Özellikle devletler hukuku açısından, bağlayıcı olan sözleşmelerin hazırlanmasında, konferansların düzenlenmesinde, uluslararası örgütler önemli rol oynamaktadırlar.¹³⁶ Çevrenin korunması ve geliştirilmesinde de, devletler arasındaki işbirliğini sağlayan bu kuruluşların önemli çalışmaları olmuştur. Bir bakıma uluslararası kurumsal yapı, çevrenin korunması ve geliştirme konusunu, kendi görev alanı kapsamında kabul edip, işleyişini bu yönde uzmanlaştırmaya çalışmıştır.¹³⁷

Uluslararası alanda, çevre konusunda faaliyet gösteren önemli kuruluşlardan bazıları; BM, Dünya Bankası (DB), AB, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), Dünya Ticaret Örgütü (GATT) ve NATO'dur.

3.2.2.1. Birleşmiş Milletler (BM)

Uluslararası düzeyde çevre sorunları ile en çok ilgilenen kuruluş BM'dir. Bu nedenle, uluslararası çevre politikalarında, Kuruluşun tüm dünyayı kucaklayan bir örgüt olduğunu söyleyebiliriz. Kuruluşun çevre koruma konusundaki rolü, UNCED ile ön plana çıkmıştır. BM tek bir dünya olduğundan hareketle, tüm üyelerinin, aralarında çatışma ya da kutuplaşma her ne olursa olsun, çevre konusunda birlikte hareket etmelerini hedeflemiştir. Ortaklığın araçları işbirliği ve dayanışmadır.¹³⁸

BM'in çevre politikasına bugüne kadar iki önemli katkısı olmuştur. İlk olarak uluslararası kamuoyunun dikkatini çevre sorunlarının küresel boyutuna ve

¹³⁶ Kaplan (1997). s. 135.

¹³⁷ Keleş, Hamamcı (2005). s. 307.

¹³⁸ A. g. k., 195.

tehlikesine çekmiştir. Böylece çevre konusunda duyarlılık sağlamıştır. Birinci katkısıyla bağlantılı olarak diğer katkısı; küresel çevre sorunlarından ancak ortak sorumlulukla kalkılabileceğini gündeme getirmesidir.¹³⁹

BM, devletlerarası güvenlik sorunu çözmek amacıyla kurulmasına rağmen, bu amacı gerçekleştirmekle birlikte, örgüte bağlı uzmanlaşmış kuruluşlar aracılığı ile birçok ülkeye teknik hizmet sağlamaktadır. Bu kuruluşlar; Uluslararası Çalışma Örgütü, (ILO), Besin ve Tarım Örgütü (FAO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), UNESCO, Birleşmiş Milletler Yerleşmeler Örgütü (HABİTAT) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP)'tir.

UNESCO'nun özellikle 1970'li yılların ikinci yarısında geliştirip sunduğu "Üçüncü Kuşak İnsan Hakları"¹⁴⁰ çevre hakkının gelişmesine önemli katkı sağlamıştır. UNESCO'nun tanımladığı sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı, kısa sürede uluslararası belgelerde yer almaya ve giderek ulusal mevzuatları zorlamaya başlamıştır. Doğal ve kültürel varlıkları koruma amacıyla UNESCO tarafından oluşturulan Dünya Mirası Listesi, günümüzde yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olan çevre değerleri uluslararası düzeyde koruma altına alınmaktadır. BM'in çevre ile doğrudan ilgili diğer kurum, Besin ve Tarım Örgütü FAO'dur. Bu kuruluş çevrenin korunması için ulusal mevzuatın biçimlenmesine katkıda bulunmaktadır.¹⁴¹

BM'in çevre politikaları konusundaki yetkili örgütü, UNEP'tir. Ulusal önceliklerle küresel yararlar arasında denge kurmayı amaçlamayan bir kurumdur. BM'in diğer organlarıyla yüze yakın projede işbirliği halindedir. Uluslararası diğer kuruluşlarla da ortak projeler yürütmektedir. Birimin en öncelikli işlevi, dünya çapında çevresel faaliyetlerin düzeyini ve toplumların çevreye duyarlılığını arttırmak ve çevre konusundaki hedeflerin eyleme dönüştürülmesinde, diğer BM birimleri ile koordineli olarak çalışmaktır. 1992'deki Konferansta alınan kararlar doğrultusunda

¹³⁹ Kaplan (1997). s. 138–139.

¹⁴⁰ İnsan hakları tarihsel evrim sürecine göre üç kuşağa ayrılmaktadır. Birinci Kuşak; 1789'un bireyci temele dayanan geleneksel hakları, İkinci Kuşak; 19. yüzyıl boyunca düşünsel ve eylemsel gelişmeler sonucu elde edilen ve tanınan sosyal hakları, Üçüncü Kuşak; çevre hakkı, barış hakkı, gelişme hakkı ve insanların ortak malvarlıklarına saygı hakların kapsamını ifade eder. İbrahim Kaboğlu (1988). Çevre Hakkı Üzerine (Bir Danıştay Kararının Düşündürdükleri), *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt: 10–11, s. 113.

¹⁴¹ Hamamcı (1992). s. 287–290.

UNEP'in işlevi ve öncelikleri “sürdürülebilir kalkınmanın çevre yönetimine entegrasyonu çerçevesinde belirginleşmiştir.”¹⁴²

BM bünyesinde, Rio Konferansı'nın sonuçlarının uygulanmasından ve izlenmesinden sorumlu olmak üzere kurulan, BM Sürdürülebilir Gelişme Komisyonu, çevre konusunda çalışmalar yapan diğer birimdir. Birimin 1998–2002 yılları arasındaki çalışma programının ana konu başlıkları şöyledir:

*“1999 yılı için Okyanuslar ve Denizler, Tüketim ve Üretim Kalıpları, Turizm; 2000 yılı için Arazi Kaynakları, Mali Kaynaklar, Ticaret ve Yatırım, Ekonomik Büyüme, Sürdürülebilir Tarım; 2001 yılı için Atmosfer; Enerji, Karar-verme ve Katılımda Bilgilendirme, Çevre alanında Uluslararası İşbirliği ve Enerji; Ulaştırma olarak belirlenmiştir. 2002 Eylülde de Gündem 21'in uygulanmasına yönelik 10 yıllık değerlendirmenin yapıldığı zirve gerçekleştirilmiştir.”*¹⁴³

3.2.2.2. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)

Örgüt, kalkınmışlık açısından belli standartlardaki ülkeleri içine alan ve kalkınma çalışmalarını yaygınlaştırarak, genel bir ekonomi politikasının görüşülebileceği bir merkez olarak kurulmuştur. Kalkınma amacıyla kurulmasına rağmen, çevre koruma çalışmalarına da katılmaktadır. Örgütün değişik tarihlerde yayımladığı bildirimler ile açıkladığı temel çevre politikası 3 ana ilke üzerine oturmaktadır. Bunlar;

- Ekonomik büyümenin, çevreyi önemsemek için gerekçe olmadığı,
- Önleyici politikalar ile çevre sorunlarının ortaya çıkmadan önlenebileceği,
- Ekonomik büyüme ile çevrenin gelişmesi ve korunmasının birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğudur.¹⁴⁴

Kalkınma sürecinde oluşturulan bu ilkelerin yanında örgüt, uluslararası çevre koruma çalışmaları yapmaktadır. 2–3 Nisan 1998 tarihleri arasındaki “Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü Çevre Bakanları Toplantısı”nda “2000 ve İlerisi İçin Yeni Bir Çevre Stratejisi” oluşturulması kararı alınmıştır. Mayıs 2001’de gerçekleştirilen Çevre Bakanları Toplantısında, Örgütün Çevresel Görünüm ve 21.Yüzyıl Çevre Stratejisi kabul edilmiştir. Çevre Bakanları Konferansı'nın hemen ardından, Mayıs 2001’de “Sürdürülebilir Kalkınma Raporu” yayınlanmıştır. Ayrıca,

¹⁴² Güzin Arat, Murat Türkeş (2002). s. 7.

¹⁴³ A. g. k., s. 7.

¹⁴⁴ Hamamcı (1992). s. 291.

kuruluşun bünyesinde oluşturulmuş olan “Çevre Politikası Komitesi”, çevreye ilişkin birçok alanda çalışmalar yapmaktadır. Birimde birçok çalışma grubu yer almaktadır.¹⁴⁵ Örgütün görevleri özetle; çevre yönetimine ilişkin sorunları saptamak ve bunlara çözüm getirmek, üye ülkelerin çevre politikalarını uyumlaştırmak, üye ülkeler arasında kendi iç mevzuatından kaynaklanan anlaşmazlıkları gidermektir.

3.2.2.3. Dünya Ticaret Örgütü (GATT)

Örgüt, çevre koruma çalışmalarına, ticari süreçlerde çevre politikaların önemini ve etkilerini dikkate alarak katılmaktadır. 1995 yılında Örgütün bünyesinde kurulan Ticaret ve Çevre Komitesi'nin en önemli görevi, ticaret politikaları ile çevre politikalarının çok yönlü koordinasyonunu sağlamaktır. Bu çerçevede üyelerine ticari süreçlerde çevre politikalarının dikkate alınması konularında tavsiyede bulunmaktadır.¹⁴⁶

3.2.2.4. Dünya Bankası (DB)

Amacı, üye ülkelerin ekonomik bakımından kalkınmalarını sağlamak olan DB, üye ülkelere kredi sağlayan bir kuruluştur. Örgüt, ekonomik kalkınmayı gerçekleştirme hedeflerinin yanında, gelişmekte olan ülkelerdeki çevre sorunları, kentleşme, kamu hizmetlerinin sunulması, yerleşme gibi sorunlarla da ilgilenmektedir.¹⁴⁷

DB, sağladığı kredi olanakları ile destekte bulunduğu ülkenin, ulusal plan ve programlarına, kamu yönetim ve örgütlenmesine etkide bulunabilmektedir.¹⁴⁸ Toplumun kalkınması ve gelişmesi konusunda çalışmalar yapması, çevre koruma faaliyetlerine destek vermesi, kredi kullanan hükümetlerin bu konulardaki plan ve programlarının oluşmasında dolaylı etkide bulunabilmektedir. Ayrıca, doğrudan çevre koruma konusunda da birçok projeye mali kaynak aktarmakta, uluslararası alanda çevre koruma çalışmalarında yer almaktadır. 1988 yılında Avrupa Yatırım

¹⁴⁵ Arat, Türkeş (2002). s. 8.

¹⁴⁶ A. g. k., s. 8.

¹⁴⁷ Ruşen Keleş (1983). “Environmental Problems and Environmental Rights”, *Turkish Yearbook of Human Rights*, Vol: 5–6, s. 154.

¹⁴⁸ Birgül A. Güler (1995). “Kamu Yönetimi ve Dünya Bankası”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 3, s. 28.

Bankası'nın katılımı ile Akdeniz Çevre Programı ve 1990 yılında UNEP ve UNDP ile birlikte ilk Küresel Çevre Fonu olan Global Çevre İmkânları'nı başlatmıştır.

Örgüt, Türkiye'de çevre koruma çalışmalarına destek vermektedir. Bunlardan en önemlisi Ulusal Çevre Eylem Planı (UÇEP)'in hazırlanmasıdır. Ayrıca kentlerin gelişmesi bakımından gerekli alt yapı yatırımları için kredi olanağı sağlayarak, kentlerin gelişmesine katkı sağlamaktadır. İstanbul başta olmak üzere, daha pek çok kent yönetimleri, örgütün kredi olanaklarından yararlanmaktadır.

3.2.2.5. NATO

Askeri savunma amacıyla kurulmuş olmasına rağmen, 1970'li yıllardan itibaren üyelerine askeri olmayan konularda da yardımcı olmaya başlamıştır. Bu örgütte kurulan Çağdaş Toplumun Karşılaştığı Sorunlar Komitesi, çevre sorunları konusunda üye ülkelere yardım etmektedir.

3.2.2.6. Avrupa Birliği (AB)

AB ulusal devletlerin üzerinde bir güç olması, kendi hukukunu ve kurumlarını oluşturması nedeni ile ulusüstü bir örgüt olarak tanımlanmaktadır. Bu özelliği, üye ülkelerin egemenliğini azaltmaktadır. Bu durum, ortak çevre politikasının uygulanmasında, Birliğe avantaj sağlamaktadır. Birlik, çevre politikaları oluştururken, ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel alanlarda olduğu gibi, bir bütünleşme sağlamayı amaçlamaktadır. Çevre koruma politikaları dar anlamda kalmamakta, diğer alanlarda alınan kararlara da yansiyarak, eylem programları şeklinde uygulanmaktadır.

AB dış politikada, diğer politikalarda olduğu gibi, birlik göstermektedir. Birliğin yetki ve sorumlulukları; genel çerçevede çevre politikalarının koşullarını belirlemek, kirleten öder doğrultusunda, maliyet hesapların yapılabilmesi için gerekli ölçütler ve mekanizmalar geliştirmek ve emisyonlar için ölçüm ve kurallar belirlemektir.¹⁴⁹ Birlik, çevre koruma çalışmalarında, kurucu anlaşmalar tarafından kendisine verilen yetkiler doğrultusunda düzenleyici işlemler yapabilmektedir. Birliğin bu tasarrufları, türlerine ve niteliklerine göre, üye devletlerin hukuk

---

¹⁴⁹ Kaplan (1997). s. 151.

sistemlerinde öncelikli ve doğrudan etkili bir şekilde uygulanmakta ve ülkeler ve vatandaşları üzerinde bağlayıcı olmaktadır. Burada önemli olan nokta, sınırlı yetki uygulamasıdır. AB, ancak üye ülkeler tarafından açıkça yetkilendirildiği alanlarda düzenleme yapabilmektedir. Bunun dışında kalan düzenlemeler, üye devletlerin kendi yetki alanları içerisine girmektedir.¹⁵⁰

Birliğin uluslararası alanda çevre koruma çalışmalarının hız kazanması, Stockholm Konferansı ile başlamıştır. 1973 yılında ilk defa birden fazla ülkede aynı anda başlayan bir program niteliğinde olan Avrupa Çevre Eylem Programı, uygulamaya konulmuştur. AB'nin ortak çevre politikasının amaçları, Roma Antlaşması'nın tamamlayan Tek Senet'te düzenlenmiştir. Maastricht Antlaşması ile bu amaçlara bir ek getirilerek genişletilmiştir. Bu düzenleme ile birlikte AB'nin çevre politikalarının amaçları;

- Çevrenin kalitesini sürdürmek, korumak ve geliştirmek,
- Çevre korumanın yanında insan sağlığının korunmasına katkıda bulunmak,
- Doğal kaynakları akılcı bir biçimde kullanmak,
- Bölgesel ya da küresel çevre sorunlarına çözüm getirmeyi amaçlayan önlemleri uluslararası düzeye taşımak şeklinde belirlenmiştir.¹⁵¹

AB'nin çevreyi koruma politikaların hukuksal kaynaklarını; Doğal Hayatın ve Bitki ve Hayvan Dokusunun Korunmasına Dair Direktif, Yabani Kuşların Korunmasına Dair Direktif, Hayvanat Bahçelerindeki Yabani Hayvanların Bakımı ile İlgili Direktif, Yavru Fok Balıklarının Derilerinin ve Yan Ürünlerinin İthalini Yasaklayan Direktif biçimindeki düzenlemeler oluşturmaktadır.¹⁵²

3.3. Türkiye'de Çevre Yönetimi

Kamu hizmetlerinin sunulması açısından, iki temel sistem söz konusudur. Birincisi; yönetim yapılanmasının merkezde yer alan bir otoriteye bağlandığı ve

¹⁵⁰ TÇV (2001b). Avrupa Birliği ve Türkiye'de Çevre Mevzuatı, Ankara: s. 65.

¹⁵¹ Rıdvan Karluk (2003). *Avrupa birliği ve Türkiye*, İstanbul: Beta Yayını, s. 500.

¹⁵² Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu (2003). *Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı'nın 2001–2002 Yılları Arasındaki Eylem ve İşlemlerine İlişkin Araştırma ve Denetleme Raporu Özeti*, (http://www.cankaya.gov.tr/tr_html/DDK/cevre.htm), s. 5.

kamu hizmetlerin buradan alınan kararlar doğrultusunda gerçekleştirildiği, merkezi yönetim örgütlenmesidir. İkincisi; siyasal erkin, merkezdeki bir otoritenin dışında yer alan birimlerce kullanıldığı ve hizmetlerin bu birimler tarafından gerçekleştirildiği yerel yönetim yapılanmasıdır.

Türkiye'nin yönetim yapılanmasının ağırlığı merkezi yöndedir. Ülkenin genel yönetim yapısı, Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras kalarak bu yönde gelişmiştir. Yerel yönetimler yetersiz kaynağa sahip ve hemen hemen hiç özgür harekete edemeyen bir birim olarak belirlenmiştir.¹⁵³ Ülkenin içinde bulunduğu tarihsel koşullar ve toplum yapısı nedeniyle, güçlü yerel yönetimler yerine, merkezi yönetime bağımlı yerel yönetimler öngörülmüştür.¹⁵⁴ Bu yönetim yapılanması, çevre örgütlenmesini de etkilemiştir. Çevre yönetimi merkezi ve yerel düzeydeki birimlerin birlikte yer aldığı örgütlenme ile gerçekleşmiştir.

Türkiye, doğanın kirlenmesi sorunuyla çok yakın bir süre önce tanışmıştır. Bu nedenle, kamuoyu çevre sorunlarının bilincine henüz varmış değildir.¹⁵⁵ Bu durum örgütsel tercihlere yansımıştır. Yakın bir zamana kadar, çevre sorunlarını bütüncül bir yaklaşımla ele alan bir örgütlenme oluşturulamamıştır. Bugün bile böyle bir örgütlenmenin bulunmadığını söylemek mümkündür. Bu kuşkusuz, çevre örgütlenmesinin hiç bulunmadığı anlamına gelmez. Merkezi ve yerel düzeyde birçok örgüt, kendileri için çizilmiş görev alanı içinde çevre yönetiminde yer almaktadır.¹⁵⁶

Dünyada çevre yönetimi için başlıca iki yöntem vardır. Kimi ülkelerde sadece çevre sorunlarıyla sorumlu bir Çevre Bakanlığı bulunmaktadır. Bakanlık ya kendi başına bağımsız olarak, ya da sağlık, imar, konut gibi bakanlıklarla birleştirilmiş olarak kurulmuştur. Hollanda'da Kamu Sağlığı ve Çevre Sorunları Bakanlığı, Avusturya'da Sağlık ve Çevre Koruma Bakanlığı ve İtalya'da Kültür ve Çevre Bakanlığı bu tür örgütlenmeye örnek olarak gösterilebilir. Türkiye'de çevre örgütlenmesi ilk olarak Çevre Bakanlığı şeklinde oluşturulmuş daha sonra Orman Bakanlığı ile birleştirilerek Çevre ve Orman Bakanlığı halini almıştır. Bazı ülkelerde ise çevre yönetimi görevi, bakanlık statüsünde olmayan merkezi kuruluşların

¹⁵³ Ruşen Keleş, Michel N. Danielson (1985). *The Politics of Rapid Urbanization Government and Growth in Modern Turkey*, New York: Holmes & Meier Publishers, s. 9.

¹⁵⁴ Ruşen Keleş (2000). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, İstanbul: Cem Yayınevi, s. 96.

¹⁵⁵ Ruşen Keleş (2006). *Kentleşme Politikası*, Ankara: İmge Kitabevi, s. 695.

¹⁵⁶ Keleş, Hamamcı (2005). s. 307.

sorunluluğunda yürütülmektedir. ABD'deki Çevre Koruma Yönetimi, Japonya'da Çevre Sorunları Yönetimi ve İsviçre'de Federal Çevre Ofisi, bu tür kuruluşlara örnek olarak gösterilebilir. Ülkeden ülkeye farklılık gösteren çevre örgütlenmelerinin görevleri de, buna paralel olarak değişebilmektedir. Merkezdeki bu çevre örgütlerinin görevleri başlıca üç grupta toplanabilir. Bunlar;¹⁵⁷

- Çevre yönetimini doğrudan yürütme,
- Çevre yönetiminde yer alan örgütlenmeler arasında eşgüdüm sağlama,
- Hem çevre yönetimini yürütme, hem de bu amaçla kurulmuş örgütlenmeler arasında eşgüdüm sağlamadır.

Türkiye'de merkezi örgütlenme, üçüncü gruptaki görev sistematiğine sahiptir. Hem ülkenin çevre politikasını uygular, hem de yönetimdeki diğer aktörler arasında koordinasyonu gerçekleştirir.

3.3.1. Türkiye'de çevre yönetiminin kurumsallaşması ve mevcut durum

Doğrudan çevre koruma amacı için kurulmamış ancak, yasal görevleri arasında çevre koruma çalışmalarının da yer aldığı kurumları, yapılanmanın içinde düşünürsek, Türkiye'de çevre örgütlenmesinin başlangıcını, 1930'lu yıllara kadar geriye götürebiliriz. Bu kapsamda belediyeler, çevreyi koruma çalışmalarını gerçekleştiren ilk birim olarak ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde çevre sorunları daha çok, bölgesel ve yerel çevre örgütlerinin sorumluluğuna bırakılmıştır. Ancak, bu kuruluşlar çevre koruma önlemlerinde sorunun önemine inanmayan, ülke çapında dağınık bir görünüm sergileyen kuruluşlar olarak kalmıştır.¹⁵⁸

Doğrudan çevre koruma amacına yönelik örgütlenme çalışmaları, 1970'li yılların ortalarına doğru ortaya çıkmıştır. 1972 yılında UNCED'in başlattığı çevreci hareket, tüm dünyayı etkisi altına aldığı gibi, Türkiye için de benzer sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Bu dönemde, Üniversitelerde çevre korumaya yönelik dersler konulmuş, çevre konusundaki araştırmalara ağırlık verilmiş, Türkiye Bilim ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) kapsamında ilgili birimler oluşturulmuş, gönüllü kuruluşların konuya ilgileri artmış, yeni yasal düzenlemeler hazırlanmış, yeni bir örgütsel

¹⁵⁷ A. g. k., s. 308.

¹⁵⁸ Akın İlkin, Erdoğan Alkin (1991). *Çevre Sorunları*, Ekonomik ve Sosyal Sorunlar-Çözüm Önerileri Dizisi No: 1, Ankara: TOBB Yayınları, s. 38.

yapılanmaya gidilmiştir.¹⁵⁹ Bu dönemde çevre koruma politikaları, ilk defa ulusal politikaları arasında düzenlemiştir. Çevre sorunları ilk kez 3. Beş Yıllık Kalkınma Planında ayrı bir bölümde düzenlenmiştir.¹⁶⁰

İlk defa, 1974 yılında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarı başkanlığında, “Çevre Sorunları Daimi Danışma ve Koordinasyon Kurulu” oluşturulmuş ve Kurul UNEP için, Türkiye Raporu hazırlamıştır. 1978 yılında, çevre konusunda bakanlıklar arası eşgüdümü gerçekleştirmek amacıyla “Başbakanlık Çevre Örgütü” kurulmuştur. Önceleri Çevre Müsteşarlığı olarak çalışan bu birim, 1984 yılında Genel Müdürlük şeklini almıştır. 1989 yılına gelindiğinde, yeniden müsteşarlık olarak düzenlenmiştir. Çevre konusunda bir bakanlık örgütü oluşturulması, ancak 1991 yılında gerçekleştirilmiştir. Çevre Bakanlığı’nın kurulmasıyla yetki, görev ve sorumluluklar merkezi yönetim yapılanmasında birleştirilmiştir. Bu durum, 2003 yılına kadar sürmüştür. Bu döneme kadar ayrı bir bakanlık statüsüne sahip olan, Orman Bakanlığı ile Çevre Bakanlığı, 2003 yılında Çevre ve Orman Bakanlığı olarak birleştirilmiştir.¹⁶¹ Sonuç olarak; Türkiye’de çevre örgütlenmesi önce yerel düzeyde başlamış, daha sonra bu yönetimin en üst düzeyini oluşturacak olan merkezi yapılanmaya gidilmiştir. Günümüzde Çevre ve Orman Bakanlığı ve Bakanlığa bağlı kuruluşlar merkezi düzeyde çevre yönetiminden sorumludur.

3.3.2. Çevre ve Orman Bakanlığı’nın örgüt yapısı

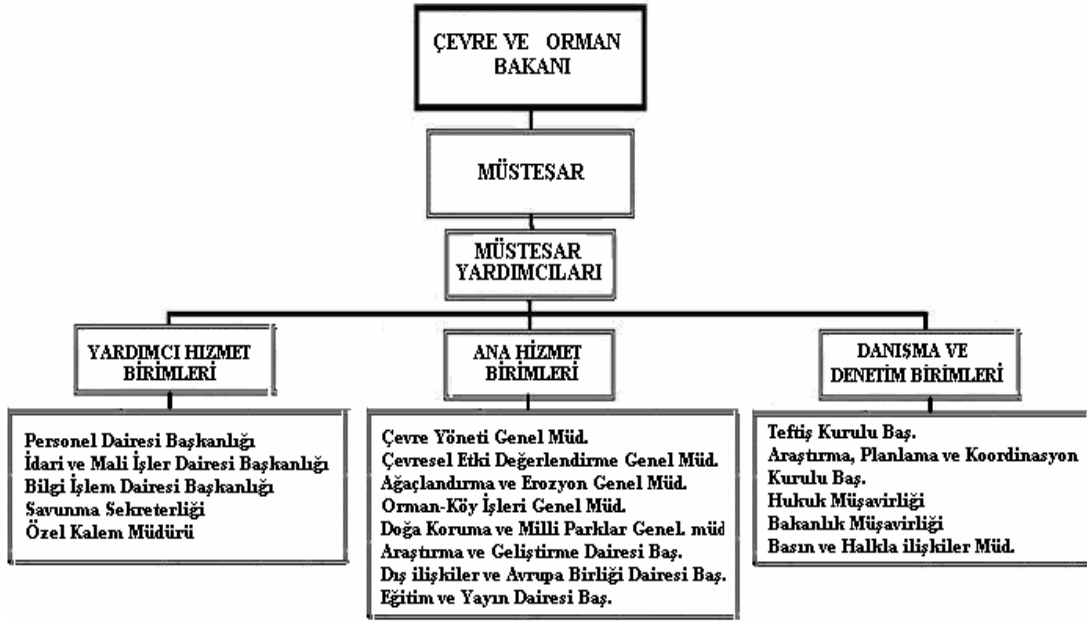
Çevre ve Orman Bakanlığı’nın Teşkilât ve Görevleri Hakkındaki Kanun’a göre; Bakanlık, merkez ve taşra örgütü ile bunlara bağlı kuruluşlardan meydana gelmektedir. Bakanlığın merkezinde, Ana Hizmet Birimleri, Danışma ve Denetim Birimleri ve Yardımcı Hizmet Birimleri bulunmaktadır.¹⁶²

¹⁵⁹ Kırımhan (2005). s. 146.

¹⁶⁰ ÖÇKKB (1996a). *Çevre Koruma Rehber Kitabı*, Ankara: s. 122.

¹⁶¹ 1 Nisan 2003 tarih ve 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun, (RG., 8 Nisan 2003, No: 25102).

¹⁶² A. g. k., md. 3.

Şekil 3.1. Çevre ve Orman Bakanlığı'nın örgüt yapısı¹⁶³

3.3.2.1. Merkez örgütü

Merkez örgütü; Bakan, Müsteşar ve Müsteşar Yardımcılarından oluşmaktadır. Bakan, Bakanlığın en üst amiri olup, Bakanlığın, genel siyaset ve politikalara uygun olarak yönetilmesinden sorumludur. Müsteşar, Bakanın emrinde ve yardımcısı konumundadır. Müsteşara görevinde yardımcı olmak üzere dört müsteşar yardımcısı atanabilmektedir.¹⁶⁴

Ana Hizmet Birimleri: Bakanlığın ana hizmet birimleri; Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Plânlama Genel Müdürlüğü, Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü, Orman-Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü, Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü, Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Dairesi Başkanlığı, Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı birimlerinden oluşmaktadır.

Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü: Bakanlığın çevre yönetimi görevini gerçekleştirmektedir. Birimin çevrenin korunması ve sürdürülmesi kapsamında gerekli olan faaliyetleri yerine getirmektedir. Hava, su ve çevre kirliliği ile ilgili olarak ölçüm, tespit ve kalite ölçütlerini belirleyerek, çevre kirliliğinin kontrolünü

¹⁶³ 4856 sayılı Kanundan derleyen Mustafa Ege.

¹⁶⁴ A. g. k., md. 7.

sağlamak, çevreyi kirletecek her türlü kimyasal atık, hava ve enerji kirliliği ile mücadele etmek, görev alanına giren konularda uluslararası çalışmaları izlemek ve ulusal düzeyde uygulanmasını sağlamak, bu birimin görevleri arasındadır.¹⁶⁵

Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Plânlama Genel Müdürlüğü: Bakanlığın çevre planlanması görevini yerine getirme sorumlu olan bu birimin, çevresel etki değerlendirme ve stratejik çevresel değerlendirme çalışmalarını yapmak, çevre envanterini ve çevre durum raporlarını hazırlamak, ulusal çevre stratejisi ve eylem plânlarını yürütmek ve koordine etmek, Avrupa Çevre Ajansı ile ilişkileri yürütmek gibi, görevleri bulunmaktadır.¹⁶⁶

Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü: Bakanlığın ağaçlandırma ve erozyon ile ilgili konulardaki çalışmalarını yerine getirmektedir. Bu birimin en önemli görevi; erozyon tehlikesi olan alan ve ağaç bakımından yoksul alanlarda, ağaçlandırma çalışmaları yapmak ve mevcut ağaçları korumaktır.¹⁶⁷

Orman-Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü: Çevre Bakanlığı ile Orman ve Köy İşleri Bakanlığı'nın birleştirilmesinden önceki dönemde, Orman ve Köy İşleri Bakanlığı'nın görevlerini yerine getirmektedir. Birimin görevleri genel olarak ormanların korunması ve orman köylülerinin ormanlarla ilişkilerini düzenlemektir. Köylülerin kalkınması, orman ürünlerinin nicelik ve niteliklerinin artırılması amaçlanmaktadır.¹⁶⁸

Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü: Ülkenin doğal ve kültürel alanlarının korunması ve geliştirilmesi görevi, bu birimce yerine getirilmektedir.¹⁶⁹

Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı: Bu birimin görevi; Bakanlığın çevre ve orman politikalarında belirlenen amaçlara ve ulusal plânlarda önerilen hedeflere ulaşmasında yardımcı olacak geliştirme çalışmaları yapmaktır. Bu amaçla Bakanlık içi ve Bakanlık dışı kuruluşlarla gerekli koordinasyon ve işbirliğini sağlamak, yürütülen araştırma programlarının ve projelerinin sonuçlarını değerlendirmek ve yayınlamak, araştırma sürecini izlemek ve denetlemektedir.¹⁷⁰

¹⁶⁵ A.g. k., md. 9.

¹⁶⁶ A.g. k., md. 10.

¹⁶⁷ A.g. k., md. 11.

¹⁶⁸ A.g. k., md. 12.

¹⁶⁹ A.g. k., md. 13.

¹⁷⁰ A.g. k., md. 14.

Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Dairesi Başkanlığı: Adından da anlaşılacağı üzere bu birimin görevi; Bakanlığın uluslararası alanda çevre koruma çalışmalarını izlemek, bu alanda faaliyet gerçekleştiren kuruluşlarla ortak çalışmalar yürütmektir. AB ile çevre mevzuatının uyumlaştırılmasında görev almaktadır.¹⁷¹

Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı: Çevre ve orman değerlerini ortaya çıkarmak, tanıtmak ve korumak amacıyla gerekli bilgilendirici çalışmalar yapmaktadır. Konuyla ilgili bilgilerin toplanması, derlenmesi ve yayınlamak uluslararası ve kurumlar arası enformasyon hizmetlerini yerine getirmektedir.¹⁷²

Bakanlığın yardımcı birimleri: Personel Dairesi Başkanlığı, İdarî ve Malî İşler Dairesi Başkanlığı, Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı, Savunma Sekreterliği, Özel Kalem Müdürlüğü, Bakanlığın yardımcı birimleridir. Birimlerin ortak görevi; Bakanlığın görevini yerine getirmesinde personel, bilgi işlem gibi konularda yardım sağlamaktır.

Danışma ve Denetim Birimleri: Teftiş Kurulu Başkanlığı, Araştırma, Plânlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği, Bakanlık Müşavirleri, Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, Bakanlığın danışma ve denetim birimleridir. Birimlerin ortak görevi; ana hizmet birimlerinin görevlerini yerine getirmesinde kolaylaştırıcı çalışmalar yapmaktır.

3.3.2.2. Taşra örgütü

Kuruluş Kanunu, gerekli durumlarda taşra örgütü kurulması yetkisini Bakanlığa tanımaktadır. Bakanlık, taşrada Çevre ve Orman Müdürlüğü kurmaktadır. Müdürlükler, taşrada Bakanlığa bağlı olarak çevre koruma ve geliştirme çalışmaları yapmaktadır.

3.3.3. Çevre ve Orman Bakanlığı'na bağlı kuruluşlar

Bakanlığın bağlı kuruluşları; Orman Genel Müdürlüğü ve ÖÇKKB'ndan oluşmaktadır. Kuruluş Kanunda Başbakanlığa bağlı bir birim olarak düzenlenen Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, 1991 yılında Çevre ve Orman

¹⁷¹ A.g. k., md. 15.

¹⁷² A.g. k., md. 16.

Bakanlığı'na bağlanmış, 1998 yılında değişiklikle, tekrar Başbakanlığa bağlı bir birim olmuştur.

Orman Genel Müdürlüğü: Çevre ve Orman Bakanlıklarının birleştirilmesinden önceki dönemde, Orman Bakanlığı'na bağlı görev yapan müdürlük, iki Bakanlığın birleştirilmesinden sonra Çevre ve Orman Bakanlığı'na bağlı bir birim olarak görevini devam ettirmiştir. Birimin ormanların korunması ve geliştirilmesi kapsamında görev ve sorumlulukları bulunmaktadır.

ÖÇKKB: Başkanlığın Kuruluş Kanunda görev ve sorumlulukları belirlenmiştir. Ülkede, ÖÇKB olarak ilan edilmiş alanların yönetimi bu Kurum tarafından gerçekleştirilmektedir.(Görevlerin tamamı için bkz. Ek 3.1.)

3.3.4. Çevre ve Orman Bakanlığı'ndaki sürekli kurullar

Bakanlığın sürekli kurulları; Yüksek Çevre Kurulu, Mahalli Çevre Kurulları, Çevre ve Ormanlık Şurası ve Merkez Av Komisyonu'ndan oluşmaktadır.

Yüksek Çevre Kurulu: Çevre Bakanı'nın Başkanlığında ilgili Bakanlıkların Müsteşarları, Yükseköğretim Kurulu Başkanı, Diyanet İşleri, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu ve Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanları, Üniversitelerin çevre ile ilgili çeşitli dallarından Yükseköğretim Kurulunca seçilecek iki öğretim üyesi ve Meslek Odaları Başkanlarından oluşmaktadır. Kurul, uluslararası sözleşmeler dikkate alınmak suretiyle çevrenin korunmasını sağlayıcı hedefleri belirlemek, bunun için gerekli tedbirleri araştırmak, ÖÇKB'de uygulanacak ilkeleri tespit etmek gibi görevlere sahiptir. Bu alanlarda hangi çeşit tesisin nerede yapılacağına, bu konu ilgili olarak taşınmaz mal tahsisine ve yapı izni verilmesine ilişkin esasları belirlemeye, ÖÇKB ilan edilen yörelerde uygulanacak diğer ilkeleri belirlemeye yetkilidir.¹⁷³

Mahalli Çevre Kurulları: İl düzeyinde çevre koruma amacını gerçekleştirmek üzere oluşturulmuş kurullardır. Her ilde valinin başkanlığında; Maliye, Milli Eğitim, Bayındırlık ve İskân, Sağlık, Ulaştırma, Tarım ve Köyişleri, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Sanayi ve Ticaret, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Kültür ve Turizm, Çevre ve Orman Bakanlığı'nın İl Müdürleri ve İl Jandarma Komutanlığı Temsilcisi ile Ticaret

¹⁷³ Sanal (1999). s.13.

Odası, Sanayi Odası ve Ziraat Odası Başkanları, büyük şehirlerde, Büyükşehir Belediye Başkanı, diğer illerde ise Belediye Başkanından oluşur.

Kurul üyesi Bakanlıkların illerde örgütünün bulunmaması halinde, bu Bakanlıklar, bağlı veya ilgili kuruluşları aracılığı ile birden fazla bağlı ve ilgili kuruluşun bulunması durumunda toplantı gündemine göre, konu ile ilgisi olan kuruluş aracılığı ile temsil edilir. Gerekli görüldüğü durumlarda dışarıdan temsilci kabul edilebilmektedir.¹⁷⁴ Bakanlığın il düzeyindeki örgütlenmesi olan birim, bu kapsamda çevre koruma çalışmalarını yürütmektedir. Kurullar, çevre kirliliğinin önlenmesi amacıyla eğitim faaliyetleri yapmak ve il düzeyinde çevre sorunlarını belirleyip teklifleri ile Bakanlığa bildirmekle yükümlüdürler.¹⁷⁵

Çevre ve Ormanlık Şûrası: Çevre ve Orman Bakanlığı bünyesinde oluşturulan danışma niteliğinde bir organdır. Genel olarak dört yılda bir toplanır. Bakan tarafından gerekli gördüğü hallerde daha erken de toplanabilir. Bakanlıkça belirlenen üyelerden oluşan Şûraya, Çevre ve Orman Bakanı başkanlık eder. Bakanın katılmadığı durumlarda, müsteşar bu görevi yerine getirir. Şûra üyeleri; Bakanlık faaliyetleri ile ilgili bakanlıklar ve kamu kurum ve kuruluşlarının üst düzey temsilcileri, üniversiteler, meslek kuruluşları ve sivil toplum kuruluş temsilcileri, çevre ve ormancılık çalışmaları ile tanınmış uzman ve yöneticiler, Bakanlık merkez ve taşra örgütü ile bağlı kuruluşlardan Şûra gündemine göre belirlenecek yönetici ve ilgili personelden oluşur.¹⁷⁶ Şûranın çevre ve ormanların korunması kapsamında görev ve sorumluluklara vardır.

Merkez Av Komisyonu: Avcılığın düzenlenmesi, av ve yaban hayatının korunması ve geliştirilmesi hususlarında karar almak üzere oluşturulmuş komisyondur. Bu amaçları gerçekleştirmek amacıyla taşra da il ve ilçe av komisyonları oluşturulmuştur. Komisyon avlanma ve yaban hayatının korunması ve düzenlenmesi kapsamında görevlere sahiptir.

¹⁷⁴ Çevre ve Orman Bakanlığı Mahalli Çevre Kurulları Çalışma Usul ve Esasları Yönetmeliği, (RG., 15 Nisan 2004, No: 25434). md. 5.

¹⁷⁵ Kemal Görmez (2003). *Çevre Sorunları ve Türkiye*, Ankara: Gazi Kitabevi, s. 131.

¹⁷⁶ Çevre ve Ormanlık Şûrası Yönetmeliği, (RG., 23 Ekim 2004, No: 25622). md. 7.

3.3.5. Çevre ve Orman Bakanlığı'nın görevleri

Çevre ve Orman Bakanlığı'nın Kuruluş Kanununda, Bakanlığın görevleri düzenlenmiştir. (Görevlerin tamamı için bkz. Ek 3.2.) Bakanlığa verilmiş olan görevlerle amaçlanan; çevrenin korunması, kirlenmenin önlenmesi ve iyileştirilmesi için gerekli çalışmaların yapılmasıdır.

3.4. Çevre Yönetiminde Yer Alan Diğer Bakanlıklar

“Çevre sorunları ile görevi bulunmayan tek bakanlık gösterilemez.”¹⁷⁷ Her bakanlık kendi görev alanındaki faaliyetlerini, çevreyi koruyarak ve gözeterek yerine getirmektedir. Böylece, görevini yerine getirirken, aslında çevre yönetiminin bir başka boyutunu gerçekleştirmektedir. Ancak, görev sınırlarının yeterince belirlenememesi, uygulamada yetki ve görev uyumsuzluğuna neden olmaktadır. Aşağıda, çevre ile ilgili çalışmaları olan bakanlıklar tanıtılmaktadır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı: Bakanlığın Kuruluş Kanunda,¹⁷⁸ tarım toprakların amacına uygun bir şekilde kullanılmasını sağlamak, hayvan bitki ve çevre değerleri ile doğal kaynakların korunması, tarım da kullanılan alet ve teçhizat ile tarım ilaçların çevreye zarar vermemesi için çalışmalar yapmak gibi çevre koruma görevleri bulunmaktadır. Bakanlık, tarım ve çevre koruma üzerine faaliyette bulunmaktadır. Çalışmalarını tarım ekonomisine zarar vermeksizin çevreyle uyumlu bir şekilde gerçekleştirmektedir.¹⁷⁹

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı: Bakanlığın Kuruluş Kanunda,¹⁸⁰ çevreyi koruma amacına yönelik görevleri bulunmaktadır. Sanayi, çevre kirliliğinin en temel nedeni olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, Bakanlığın sanayinin kontrolünü sağlama görevi, çevre koruma açısından büyük önem taşımaktadır. Bakanlık örgütünde 1976 yılında, Sanayi Araştırma-Geliştirme Genel Müdürlüğü'ne bağlı, “Çevre Sorunları Şube Müdürlüğü” kurulmuştur. Bu birimin görevi, sanayi ile çevre koruma açısından çalışmalar yapmak şeklinde düzenlenmiştir.

¹⁷⁷ Keleş, Yavuz, (1983). s. 152.

¹⁷⁸ 9 Temmuz 1991 tarih ve 441 sayılı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK, (RG., 09 Temmuz 1991, No: 20955). md. 1.

¹⁷⁹ TÇV (2003). *Türkiye'nin Çevre Sorunları*, Ankara: s. 202.

¹⁸⁰ 18 Ocak 1985 tarih ve 3184 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, (RG., 18 Ocak 1985, No: 18639). md. 1.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı: Enerji üretim ve tüketim politikalarını belirlemek ve enerji elde edilen kaynakların kullanımına yönelik politikalar oluşturmakla görevlidir. Türkiye’de, özellikle hava kirliliği başta olmak üzere daha pek çok çevre sorununun oluşmasında, Bakanlığın belirlediği enerji politikaları etkili olmuştur.¹⁸¹ Başta hava kirliliği olmak üzere, çevre sorunları ile mücadele amacıyla 1997 yılında Bakanlık örgütünde, “Yakıt ve Çevre Sorunları Müdürlüğü” oluşturulmuştur. Bakanlığa bağlı olarak çalışan bu birimin amacı, hava kirliliğinin azaltılmasını ve enerji tasarrufunun sağlanmasıdır. Müdürlük, Türkiye’de yoğun enerji üreten firmaları faaliyetleri denetleyerek, çevre korunmasına yardımcı olmaktadır.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı: Bakanlık bünyesinde çevre için oluşturulmuş özel bir birim bulunmamaktadır. Bu konuda İmar Proje Daire Başkanlığı konuya göre ilgilenmektedir. İmar planı hazırlama sürecinde Bakanlığın daha önce geniş olarak düzenlenmiş yetkilerinin kısıtlanması nedeniyle, 1985 yılından sonra kentsel alanlarda çevre sorunları üzerindeki yetkileri azalmıştır.¹⁸² Bakanlığın başlıca görevleri; sağlıklı bir çevre, planlı ve düzenli kentleşme ile güvenli yapılaşmanın sağlanmasıdır. Özellikle kentleşmenin günümüzde en önemli çevre sorunlarından biri olması, Bakanlığın çevre için önemli görevlere sahip olduğunu göstermektedir.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı: Bakanlığın kuruluş amacı; genel olarak, ülke insanların yaşamını beden ve ruh sağlığı içinde devamını sağlamak, ülkenin sağlık koşullarını düzenlemek, bireyin ve toplum sağlığını korumak ve halka sağlık hizmetlerini sağlamaktır. Bakanlık içinde oluşturulan Sağlık İşleri Genel Müdürlüğü, çevre sağlığı konusunda yetkili birimdir. Bununla birlikte sağlık işleri daire başkanlığı da bulunmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı: Bakanlığın Kuruluş Kanunda, çevre koruma ile ilgili görevleri sayılmıştır. Kültürel değerleri yaşatmak, geliştirmek, yaymak, tanıtmak, değerlendirmek kapsamında görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bakanlık, özellikle kültürel çevre varlıklarının korunmasında yönelik görevleri yerine getirmektedir.

¹⁸¹ Ayşe Yıldız (1995). *Türkiye’nin Çevre Yönetimi ve Politikasında Özel Çevre Koruma Kurumu Kararlarının Rolü*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir: s. 13.

¹⁸² Keleş, Hamamcı (2005). s. 319.

3.5. Çevre Yönetiminde Yer Alan Bilimsel Kuruluşlar

Türkiye’de üniversiteler başta olmak üzere, TÜBİTAK ve DPT çevre yönetiminde yer almaktadır.

Üniversiteler: Sanayileşme ve nüfus artışının yol açtığı sorunlar, üniversitelerin bünyesinde çevre mühendisliği bölümlerinin oluşturulmasını gerekli kılmıştır. Çevre mühendisliği, içme suyunun temini, kullanımı ve temizliği ile ilgili olarak sağlık mühendisliği şeklinde ortaya çıkmıştır. Çevre mühendisliği faaliyetlerinin ayrı bir dal olarak ortaya çıkmasında ilk girişim, üniversitelerden gelmiştir. Üniversiteler bu kapsamda, çevre teknolojisinin transferi ve teknik bilgilerin uyumunu sağlamışlardır. İlk olarak 1973 yılında, Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde Çevre Mühendisliği Bölümü kurulmuştur. Daha sonraki dönemde sayıları artan bu bölümlerde, su hava ve toprak kalitesine yönelik birçok araştırma yapılmıştır. Ayrıca, çevre koruma ve geliştirme amacıyla kurulmuş çok sayıda çevre araştırma ve uygulama merkezleri, çevre kirliliği kontrolüne yönelik eğitim, uygulamalı araştırma, proje hazırlama gibi çalışmalar yapmaktadır.¹⁸³

Türkiye’de birçok kamu kurumu ile birlikte ortak çalışmalar gerçekleştiren üniversiteler, özel çevre koruma çalışmalarında da yer almaktadır. 1989 yılında ÖÇKKB’nin kurulmasından sonra, Başkanlığın gerçekleştirdiği öncelikli işlerden birisi, yurt genelindeki tüm üniversite rektörlerine, ÖÇKB’lerinde uygulanmak üzere;

- Biyolojik çeşitliliğin araştırılması,
- Çevrenin korunması ve geliştirilmesi,
- Sosyal ekonomik ve kültürel durum tespitleri ve gelişme perspektifleri,
- Tarım, sanayi ve turizmde gelişme ve çevre ile ilişkileri,
- Bölgesel kapsamda öncelikli konularda proje teklifleri istenmiştir.¹⁸⁴

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurumu: 1963 yılında kurulan Kurum, başta hava su kirlenmesi olmak üzere birçok konuda toplantı, seminer düzenleyerek, araştırmalar yaparak ve sonuçlarını kamuoyuna sunarak, çevre koruma

¹⁸³ Ayşe Türkmen (2000). *Yaşanabilir Çevre İçin*, İzmir: Dokuz Eylül Yayıncılık, s. 214.

¹⁸⁴ ÖÇKKB (1996b). *Çevre Koruma Araştırma Projeleri*, Ankara: s. 7.

çalışmalarına katılmaktadır.¹⁸⁵ TÜBİTAK bünyesinde oluşturulan; deniz, yer, atmosfer bilimleri ve Çevre Araştırma Grubu, üniversiteler tarafından önerilen araştırmaları finanse etmektedir. Ayrıca, TÜBİTAK koordinatörlüğünde çeşitli uluslararası kuruluşlardan gelen finansman kaynaklar, çevre konulu araştırmalara aktarılmaktadır. Bu araştırmalardan NATO'nun bilimsel kanadının projeleri önemli yer tutmaktadır.¹⁸⁶

Devlet Planlama Teşkilatı: Başbakanlığa bağlı bir kuruluş olan DPT çevre sorunları ile ilgili araştırmalar yapmak için, Çevre Özel İhtisas Komisyonları kurarak Türkiye'de çevre koruma çalışmalarına katılmaktadır. Kurumca hazırlanan kalkınma planları, çevre ile ilgili politikalar ve değerlendirmeler, çevrenin korunmasına ve gelişmesine katkı sağlamaktadır. DPT'nin oluşturduğu istatistikî veriler, diğer pek çok alanda yararlı olduğu gibi, çevre yönetimi açısından yol gösterici olmaktadır.

3.6. Yerel Yönetimler ve Çevre Yönetimi

Demokratik bir yönetim gerçekleştirmenin ilk koşulu, yönetim olayına halkın katılımının sağlanmasıdır. Bu bağlamda yerel yönetimler büyük öneme sahiptir. *Yerel yönetimler ve yerinden yönetim, demokratikleşme sürecinin vazgeçilmezidir. Yerel yönetimler ve yerinden yönetim, demokratikleşme sürecinin vazgeçilmesi olanaksız öğeleridir.*¹⁸⁷ Kamu yönetiminde, mal ve hizmet sunumu sürecinin demokratik olması için, hizmet ve uygulamalara ihtiyaç duyulan düzeyde katılımın sağlanması gerekir.¹⁸⁸ Çevrenin korunması ve geliştirilmesi, kamu hizmeti kapsamında değerlendirildiğinde, çevre yönetiminin demokratik olması, hizmet götürülen alandaki kişilerin katılımı ile mümkündür. Halkın yönetime ne ölçüde katıldığını gösteren en belirleyici özellik, yerel yönetim sistemidir.¹⁸⁹ Yerel yönetimler, belde halkının kendi yaşantısını ilgilendiren kararların alınması ve uygulanması sürecine doğrudan katılabileceği, yerel kuruluşların ve bireylerin bilgi

¹⁸⁵ Görmez (2003). s. 137.

¹⁸⁶ Türkmen (2000). s. 216.

¹⁸⁷ Ruşen Keleş, Ayşegül Mengi (2002). "Dünya Yerel Yönetimler Özerklik Şartına Doğru", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 4, s. 6.

¹⁸⁸ Ulvi Saran (2004). Kamu yönetiminde Yeniden Yapılanma, Kalite Odaklı Bir Yaklaşım, Ankara: Atlas Yayını, s. 39.

¹⁸⁹ Zengin (1999). 123.

ve yeteneklerinin ortak kamusal yararlar doğrultusunda harekete geçirilebileceği en uygun konumda bulunan yönetimdir.¹⁹⁰

Yerel yönetimlerin demokratik ve katılımcı özellikleriyle birlikte, bu yönetimlere ağırlık verilmesi, ulus devlet anlayışını parçalanması olarak düşünülmemelidir. Batıda bu model, ulus devletini parçalamaya değil, aksine birleştirme yönünde bir araç olarak düşünülmüştür.¹⁹¹ Çevre örgütlenmesi kapsamında, yerel yönetimlerin bütünlleştirici özelliği kendini göstermektedir.

Çevre tüm insanlığın ortak değeridir. Bunu sahiplenme güdüsü insanların bu değere yakın olması ile doğru orantılıdır. Başka bir deyişle, insanlar içinde yaşadıkları çevrenin değerini daha iyi bilmekte onu daha çok sahiplenmektedir. Birçok ülke deneyim ve gözlemleri, insanların, doğup büyüdüğü, yaşamakta oldukları yerlerde; suyun, havanın, toprağın, doğal güzelliklerin ve tarihi değerlerin korunması ve geliştirilmesi gibi amaçları gerçekleştirebilmek için, katılmaya daha hazır olduklarını, daha kolay bir araya geldiklerini göstermiştir.¹⁹² Bu kuşkusuz çevrenin önemsenmesi ile yakından ilgilidir.

Çevre sorunlarının en belirgin özelliği, her şeyden önce yerel, yani olayın görüldüğü ve duyulduğu yöreye özgü olmasıdır.¹⁹³ Çünkü olası bir kirlilik önce en yakından başlayarak çevresine zarar verecektir. Soruna müdahale ve zararların önlenmesi; en hızlı, en kolay ve en ucuz şekilde yerel yönetimlerce sağlanabilir. “Çevre sorunları esas olarak merkezi idare eliyle çözülemeyecek sorunlardır.”¹⁹⁴ Merkezi yönetim kaynak, teçhizat ve donanım bakımından yerel yönetimlerden daha güçlü görünmesine rağmen, çevrenin çok boyutlu olması nedeniyle, sorunun tamamını kapsamaması ve yerel önceliklerin belirlenmesi mümkün değildir. Ülkede genel çevre politikasının yürütülmesi gibi geniş kapsamlı görevleri yürütebilir.

Çevre koruma açısından ideal bir model olarak görülen yerel yönetimlerde, uygulamada önemli sorunlarla karşılaşılmaktadır. Bu sorunlardan birisi; bu

¹⁹⁰ Emrealp (2005). s. 42.

¹⁹¹ Ruşen Keleş (1995a). “Yerel Yönetimler ve Özerklik Şartı Karşısında Avrupa ve Türkiye”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 6, s. 3.

¹⁹² Ruşen Keleş (1995b). “Hizmette Halka Yakınlık (Subsidiarity) İlkesi ve Yerel Yönetimler”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, s. 3.

¹⁹³ Firuz D. Yaşamış (1992). “Yerel Düzeyde Çevre Yönetimi ve Planlamasının İlke ve Yöntemleri”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 1, s. 137.

¹⁹⁴ Görmez, (2003), s. 135.

birimlerde, kişisel önceliklerim ve çıkarların gerçekleştirilmesidir. Denetim mekanizmasının zayıf olduğu durumlarda, bu yönetimlere verilen görev ve yetkiler, kişisel amaçlar için kullanılabilir. Özellikle çevre yönetimi, bu konuda çok hassas bir noktadır. Bir diğer sorun, bu yönetimlerin yeterli kaynak, donanım, eğitilmiş personel sorunu yaşamamasıdır.

*“Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, genel kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir.”*¹⁹⁵ Türkiye’de il özel idaresi, belediyeler ve köy yönetimi olmak üzere üç tür mahalli yönetim bulunmaktadır.

*Belediyeler: “Kuruluş amacı çevre koruma ve geliştirme olmadığı halde, çevre ve çevre sorunlarıyla en çok iç içe olan örgütler belediyelerdir.”*¹⁹⁶ Çevre yönetiminde belediyeleri öne çıkaran nedenleri iki kısımda incelemek mümkündür.¹⁹⁷ Bunlar; belediyelerin kendi temel özelliklerinden kaynaklanan nedenler ve çevresel nedenlerdir. Belediyelerin kendi özelliklerinden kaynaklanan nedenler şöyledir:

- *Toplumsal yaşam örgütü olma özelliği:* Belediyeler, hizmet alanları içinde yerel halkın fiziksel ekonomik ve kültürel gereksinimlerini karşılamak amacıyla oluşturulmuş, toplumsal yaşam örgütleridir.
- *Yerel yaşama en yakın örgüt olma özelliği:* Belediyeler, geleneksel kamu yönetimi yapısı içerisinde benimsenen yerinden yönetim anlayışı ve AB tarafından benimsenen yerellik¹⁹⁸ ilkesi sonucu çevre konusunda halka en yakın yönetim birimi olarak öne çıkmıştır.¹⁹⁹
- *Demokratik olma özelliği:* Daha önce de belirttiğimiz gibi, yerel düzeyde katılımın en çok sağlandığı yönetim olması nedeniyle belediyeler, diğer yönetimlere göre daha demokratiktir.

¹⁹⁵ 2709 sayılı Kanun, md.127.

¹⁹⁶ Mihriban Şengül (1999). “Yerel Düzeyde Çevre Yönetimi ve Belediyeler”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 3, s. 96.

¹⁹⁷ A. g. k., s. 93–96.

¹⁹⁸ Yerellik: Kamusal hizmetlerin halka en yakın olan belediye, mahalle gibi yerel örgütler tarafından sunulmasını ifade eder. Keleş (1998). s. 143.

¹⁹⁹ Cevat Geray (1998). “Yerel Yönetimler ve Çevre”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 3, s. 57.

- *En yaygın örgüt olma özelliği:* Belediler, değişen koşullara daha kolay uyum sağlayabilmeleri ve kentsel alanlarda oluşturulmasında zorunlu bir birim oldukları için, en yaygın yerel yönetim olma özelliğine sahiptir.

Çevresel özellikler de, belediyelerin önemini artırmaktadır. Doğanın bütünlüğü ilkesi doğrultusunda yerel düzeyde çıkan sorunların, etkileşimler yoluyla öteki yöreleri ve ekosistemleri kapsamı, yerel düzeyde ilk müdahale edebilen birim olan belediyeleri önemli bir konuma getirmektedir. “Türkiye’de çevre sorunlarının önemli bir özelliği kentsel olmalarıdır.”²⁰⁰ Kırsal alanlardaki sorunlar genellikle alt yapı yetersizliği ve gelir azlığından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, çevre sorunları kentlerde yoğunlaşmaktadır. Türkiye’deki kentleşme süreci, çevre sorunların daha da artmasına neden olmaktadır. Çünkü Türkiye’de kentleşmenin temel özelliği, nüfusun artma eğilimine göre; orta ve küçük kentlerden daha çok, büyük kentlerde yığılması ve beraberinde gelen çarpık kentleşmedir.²⁰¹ Belediyelerin başta gelen görevleri; kentlerin planlı gelişmesini sağlamak, kentsel atıkları zararsız hale getirmek, hava ve gürültü kirliliğini önlemektir.²⁰²

Belediye Kanununda²⁰³ örgütün görev ve yetkileri sıralanmıştır. Belediyelerin çevre ile ilgili görevleri sınıflandırarak incelemek mümkündür.²⁰⁴ Belediyeler;

- *Karar ve uygulamalarıyla çevreyi etkileyen örgüt:* Belediyeler, kentsel alanlar için hazırladıkları planları kararlarıyla çevreyi doğrudan ve dolaylı olarak etkileyebilmektedirler.
- *Çevre varlıklarını kullanan ve kullandıran örgüt:* Belediyeler, kentsel alanda yaşayanların ortak gereksinimlerini, yine ortak çevre varlıkları ile karşılamaktadırlar.
- *Çevre varlıklarını koruyan ve korutan örgüt:* Belediyeler, hem kendi çalışmalarını, hem de sorumluluk alanında yer alan kişi ve kurumların çalışmalarını, çevreye zarar vermemesi açısından denetlemektedir.

²⁰⁰ Yaşamış (1992). s. 138.

²⁰¹ Ruşen Keleş (1985). “Türkiye’de Anakent Yönetimi”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 2, s. 69.

²⁰² ÖÇKKB (2004). *Çevre Koruma ve Yerel Yönetimlerin Önemi*, Ankara: s. 36.

²⁰³ 3 Temmuz 2005 tarih ve 25874 sayılı Belediye Kanunu, (RG., 13 Temmuz 2005, No: 5393)

²⁰⁴ Şengül (1999). s. 96–101.

- *Çevre varlıklarını yeniden üreten ve yeniden ürettiren örgüt:* Belediyeler mal hizmet üretirken kullandıkları girdilerden birisi de çevredir. Bu nedenle, üretebilirliklerinin davamı için çevrenin sürdürülebilirliğini sağlamakla görevlidir.
- *Çevre varlıklarını iyileştiren örgüt:* Belediyeler, kentsel alanda zarar görmüş çevre varlıklarını yeniden kazandırılması açısından çalışmalar yapmaktadır. Eski kent dokusunun geliştirilmesi, yol düzenleme çalışmaları örnek olarak gösterilebilir.
- *Çevreyi koruyucu kurallar koyabilen ve denetim yapabilen örgüt:* Belediyelerin çevre koruma ve kent yaşamını kolaylaştırmaya yönelik girişimde, bulunma, yasak ve cezalar koyma ve bunları uygulama yetkileri vardır. Belediye Zabıta Yönetmeliği, belediyelere kentsel alanlarda kolluk gücünü tanımaktadır. Belediyeler, bu kolluk yetkisine dayanarak kentsel yaşamı düzenleyici işlemler yapabilmektedir. Sağlık Zabıta Yönetmeliği, belediyelere kentsel sağlığın korunması konusunda yetki ve görevler vermektedir. İmar Yönetmeliği, belediyelere yapılaşmayı düzenleme yetkisi tanımaktadır. Bu üç yönetmeliğe göre belediyeler, kentsel alan içerisinde düzenleyici işlem yapabilmekte, yasak ve ceza koyup bunları uygulayabilmektedir.
- *Çevre yönetimini yerel halk ile gerçekleştiren örgüt:* Belediyeler kentsel alanların yönetimine halkın katılımını sağlamaktadır.

İl Özel İdareleri: 1913 yılında kurulan il özel idarelerine, Kuruluş Kanununda geniş görevler verilmiştir. Cumhuriyet Döneminde gerçekleştirilen yasal düzenlemelerle, bakanlıkların taşra birimleri oluşturulmuş, görevler merkezi yönetimin de görevleri olarak düzenlenmiştir. Sonuçta ikili bir yapı ortaya çıkmıştır. İl özel idaresinin ekonomik kaynaklardan yoksun olması, bu örgütlerin etkisiz bir birim olarak kalmasına neden olmuştur.

Yerel Yönetimler Reformu ile il özel idarelerinin bu durumu değiştirmeye çalışılmıştır. Yapılan yeni düzenlemelerle²⁰⁵ il özel idareleri yerel düzeyde en etkili birim olarak düşünülmektedir. Yeni düzenleme öncelikle idarenin, görev alanını

²⁰⁵ 22 Şubat 2005 tarih ve 5302 sayılı, İl Özel İdaresi Kanunu, (RG., 04 Mart 2005, No: 25745)

önemli ölçüde genişletmektedir. Bakanlıkların kaldırılan taşra örgütlerinin görevleri, bu yerel birime aktarılmaktadır. Bu görevlerin içinde “kültür ve turizm hizmetleri ile orman ve çevre hizmetleri” de yer almaktadır. Yeni düzenleme ile il özel idareleri;

“sağlık, tarım, sanayi ve ticaret; ilin çevre düzeni plânı, bayındırlık ve iskân, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, ... hizmetlerini il sınırı içerisinde,

*“imar, yol, su, kanalizasyon, katı atık, çevre, acil yardım ve kurtarma, kültür, turizm, gençlik ve spor; orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma, park ve bahçe tesisine ilişkin hizmetleri belediye sınırları dışında”, yapmakla görevli ve yetkilidir.*²⁰⁶

Düzenleme ayrıca, il özel idarelerine halkın katılımı sağlamayı amaçlayan bir yönetim modeli öngörülmektedir. Buna göre:

*“il özel idaresi hizmetlerine halkın gönüllü katılımı amacına yönelik olarak... çevre, ... kültür... hizmetlerin yapılmasında ilde dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular.”*²⁰⁷

Daha önceki Kanunda da halkın katılımını amaçlayan düzenlemeler olmasına rağmen, bunların yeterince uygulandığını söylemek mümkün değildir.²⁰⁸

Köyler: Yerel Yönetim Reformunda, köy yönetimlerinin yönetsel yapısı geniş ölçüde korunmaktadır. Halen 1924 yılında kabul edilen Köy Kanunu²⁰⁹ yürürlükte. Kanunda bu yönetimin görevleri oldukça geniş tutulmakla birlikte, gerekli mali kaynağın bu örgütlere sağlanmaması, görevlerin yürütülmesinde merkezi yönetim bağlı kalınması sonucunu ortaya çıkarmıştır.²¹⁰

3.7. Gönüllü Kuruluşlar ve Çevre Yönetimi

Gönüllü kuruluşlara katılım; *“insanların kendi gereksinim ve düşüncelerine göre kararlarda inisiyatif gösterdikleri, bu konuda kurum ve kuruluşları yönlendirdikleri, kendi yaratıcı eylemleriyle evrimleşen aktif bir süreçtir.”*²¹¹ Bu süreçte insanlar kendi düşünce ve istekleri doğrultusunda yer alırlar. Bir başka ifade

²⁰⁶ A. g. k., md. 6.

²⁰⁷ A. g. k., md. 65.

²⁰⁸ Münevver Coşkun (2005). “Son Dönemlerde Çıkarılan Yasalar Çerçevesinde Türkiye’de Doğal, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Korunmasında Yerel Yönetimlerin Değişen Roller”, *Planlama*, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Sayı: 31, s. 67.

²⁰⁹ 18 Mart 1924 tarih ve 442 sayılı Köy Kanunu, (RG., 7 Nisan 1924, No: 68).

²¹⁰ Coşkun (2005). s. 69.

²¹¹ Ahmet Saltık (1995). “Çağdaş Toplumlarda Gönüllü Kuruluşların Sosyo-Ekonomik Temelleri”, *Gönüllü Kuruluşlar Konferansı, 28 -29 Mart 2005*, Ankara: TÇV Yayını, s. 21

ile katılımda bir gönüllülük esası vardır. Katılım, insanların kendilerini belli bir toplumsal yapı içinde gördükleri, sivil toplumun bir parçasını oluşturmaları ve bu amaçla oluşturulmuş gönüllü kuruluşlara dâhil olmaları anlamına gelmektedir.²¹²

Türk Hukukunda, bu kuruluşların tanımı ya da ne anlama geldiği konusunda herhangi bir açıklama yoktur. Bununla birlikte bu kuruluşlara tamamen yabancı olduğu düşünülemez. Osmanlı'dan günümüze kadar uzanan vakıf ve derneklerin olduğu bilinmektedir. Bu kapsamda, Dernek ve Vakıflar Kanunu'na göre tüzel kişilik kazanmış gönüllü kuruluşlardan söz edilebilir.²¹³

Gönüllü kuruluşlar demokratik yaşamın vazgeçilmez aktörlerinden birisidir. Bireysel çabaların üstünde bütünleşmiş bir güç birlikteliğini ifade etmektedir. Bu kuruluşların çevre sorunlarına olan ilgileri, çevreye duyarlılığın gelişmesinde ve çevre politikalarının oluşturulmasında önemli katkı sağlamıştır. Türkiye'de 1950 yılından önceki dönemlerde, çevre koruma amacıyla kurulmuş bu tür örgütlerin varlığından söz etmek mümkün değildir. 1950 ve 1970 arasında, gönüllü kuruluşların sayılarında ve etkinliklerinde genel olarak bir artış gözlenmektedir. Ancak, bu dönemde doğrudan çevre koruma amacıyla oluşturulmuş birimlerden hala söz edilememektedir. Çevre koruma amacına yönelik faaliyetleri olan gönüllü kuruluşların ortaya çıkışı, 1969 yılında başlar. Bu dönemde, uluslararası alandaki çevre koruma faaliyetleri, çevre koruma gruplarının ortaya çıkmasında da etkili olmuştur. Ancak, batılı ülkelerde çevre koruma grupları; lobicilik, gösteri yürüyüşü hatta işgal eylemleri boyutunda gerçekleşirken, Türkiye'de sadece basın, yayın, konferans ve seminer faaliyetleri olarak kalmıştır. Bu nedenle, çevre hareketleri batıdaki aksine "kiteselleşmemiş" bir elit hareketi boyutunu aşamamıştır.²¹⁴

Gönüllü kuruluşların çevre koruma çalışmalarında yer almasının ilk örnekleri, Mimarlar ve Mühendisler Odalarından gelmiştir. Odalardan bazıları, plansız kentleşme, gecekondulaşma, ulaşım gibi çevrenin bir yönünü ile ilgilenmiştir. Tüberküloz ve Toraks Derneği, Ankara Hava Kirliliği ile Savaş Derneği, Türkiye Ormancılar Derneği gibi kuruluşların da, aynı dönemde benzer çevre koruma

²¹² Saltık (1995). s. 21.

²¹³ Kemal Erol (1995). "Gönüllü kuruluşların Türk Hukuk Sistemi İçindeki Yeri ve Avrupa Birliği Mevzuatı ile Karşılaştırılması", *Gönüllü Kuruluşlar Konferansı, 28 -29 Mart 2005*, Ankara: TÇV Yayını, s. 71.

²¹⁴ Meral Dinçer (1996). *Çevre Gönüllü Kuruluşları*, Ankara: TÇV Yayını, s. 95.

çalışmaları olmuştur. 1970'lerden sonra, çevrenin tek tek ayrı yönlerini ele alan (imar, hava, orman vb.) hareketler yerine, daha bütüncül olarak çevre sorunlarına eğilen kuruluşların sayılarında artış gözlenmiştir. Türkiye Çevre Vakfı, Türkiye Çevre Koruma ve Yeşillendirme Kurumu bu tür kuruluşlara örnek olarak gösterilebilir.²¹⁵

Türkiye'de değişik konularda faaliyet gösteren, toplumsal kitlelerin bilinçlendirilmesinde, farklı amaçlar doğrultusunda çalışmalarının devamının sağlanmasında, gönüllü kuruluşlar büyük öneme sahiptir. Ancak, bu tür kuruluşlar konusunda yapılan araştırmaların azlığı, gerekli bilgilere kolay ulaşılamaması gibi zorluklar, bu konuda önemli boşlukların oluşmasına neden olmaktadır.²¹⁶

3.8. Değerlendirme

Türkiye çevre yönetimi, başarılı değildir. Başarısızlığın nedenleri, konuya bakış açısına göre değişmektedir. Keleş, örgütlenme deyiminden, çevre sorunlarının tümünü kapsayan bir örgüt anlaşılıyorsa, Türkiye'de böyle bir sonuca ulaşılmadığını, çevre örgütlenmesinin çevre sorunlarının tamamını kapsamadığını savunmaktadır.²¹⁷ Keleş'in 1983' yılında yayımladığı Çevre Sorunları Kitabı'nda öne sürdüğü ve 2005 yılında yayımladığı Çevre Politikası Kitabı'nda devam ettirdiği eleştirisi, Türkiye'deki çevre yönetiminin durumunu çarpıcı şekilde ortaya koymaktadır. İlk bakışta, aradan geçen 12 yıllık sürede, çevre korumanın kapsamının genişlediği ve açığın kapandığı düşünülebilir. Ancak, açıklık bugün de devam etmektedir. Bunun nedeni, örgütlenmenin çok geniş olmasıdır. Merkezi ve yerel düzeyde birçok kurum ve kuruluşun, bu yapılanma içinde yer alması ve her kurumun kendi iç mevzuatında yer alan düzenlemelerinin genel çevre koruma politikası ile uyum sağlayamaması, etkisiz bir yönetime neden olmaktadır. Sonuç olarak; yetki ve görev karmaşası ortaya çıkmakta ve gerçekleştirilemeyen her yönetsel süreç, çevre yönetiminde boşluklar meydana getirmektedir.

²¹⁵ Keleş, Hamamcı (2005). s. 326.

²¹⁶ Meral D. Nazlıoğlu (1995). "Türkiye'deki Gönüllü Kuruluşlar Üzerine Yapılan Bir Çalışmanın Değerlendirilmesi", *Gönüllü Kuruluşlar Konferansı, 28 -29 Mart 2005*, Ankara: TÇV Yayını, s. 41.

²¹⁷ Keleş, Hamamcı (2005). s. 307. Ayrıca, bkz. Keleş, Yavuz (1983). s. 150.

Başarısızlığın başka bir nedeni de, çevrenin merkezi ağırlıklı olarak yönetilmesidir. Merkezde, Çevre ve Orman Bakanlığı; temel görevi olan, ülkenin çevre politikasını uygulama ve bu kapsamda çalışan diğer kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon sağlama görevini yerine getirememektedir. Kuruma bağlı birçok birim ve kurullarla, örgütsel yapı olumsuz yönde büyümüştür. Sonuç olarak, denetim ve koordinasyon yönünden zayıf bir yönetim görüntüsü çizilmektedir. Merkezi yönetim sürdürülebilir ve katılımcı çevre yönetimi gerçekleştirmekten uzaktır.

Kırımhan konuyu sürdürülebilir gelişme kapsamında değerlendirmekte ve başarısızlığın nedenlerini iki ana başlık altında toplamaktadır. Bunlar; ekonomik sınırlamalar ve siyasi iktidarın davranışlarıdır.²¹⁸ Çevre korumaya yeterli kaynak ayrılmaması, yeterli teknolojinin kullanılmaması, modern bir örgütlenmeye gidilememesi gibi nedenler, ekonomik kısıtlamalar içinde gösterilebilir. Değişen hükümetlerle birlikte, değişen politikalar ve örgütsel büyüklük gibi konular, siyasal kısıtlamalar içinde değerlendirilebilir. Konuyu sürdürülebilir gelişme açısından değerlendiren başka bir görüşe göre; Gelişme Stratejisinin ana teması karar vermede ekonomik, ekolojik ve sosyal boyutları entegre etmektir. Türkiye’de çevre yönetimindeki başarısızlığın temel nedeni, ilgili politikaların yetersizliğinden daha çok, hazırlanan plan ve politikaların uygulamaya aktarılamaması olarak ortaya konmaktadır.²¹⁹

Türkiye’de çevre yönetimine halkın katılımı sağlanamamaktadır. Merkezi yönetimlerin karar aşamasında halkın katılımı söz konusu değildir. Yerel yönetimlerde katılım sağlanamamaktadır. Yeni yasal düzenlemeler, halkın katılımını sağlamayı amaçlamaktadır. Ancak, yasal düzenlemelerin, uygulamaya geçirebilmesi, için halkın ilgisini ortaya çıkaracak, uygulama projelerine ihtiyaç duyulmaktadır.

²¹⁸ Kırımhan (2005). s. 146.

²¹⁹ Semra E. Ongan (1997). *Ulusal Çevre Eylem Planı Arazi Kullanımı ve Kıyı Alanların Yönetimi* (ekutup.dpt.gov.tr/cevre/eylempla/arazikul.pdf), s. 60.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ÖZEL ÇEVRE KORUMA POLİTİKASI VE ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGELERİ

4.1. Doğa Korumacı Politika

Bir ülkenin en önemli doğal kaynağı, biyolojik çeşitlilik olarak da ifade edilen flora²²⁰ ve fauna²²¹ zenginliğidir. Biyolojik çeşitlilik, insanların varlığını devam ettirebilmesi için gerekli olan; hava, su, toprak kadar büyük önem taşımaktadır. Çünkü çevre, kendi içerisinde sahip olduğu üretim tüketim dengesi ile varlığını sürdürmektedir. Ekosistem denilen dönüşüm, bu dengelerin sağlanması sürecidir. Ekosistemdeki farklı hayvan ve bitki türü, üretim ve tüketim dengesini kurmaya çalışmaktadır.²²² Tüketicilerin en büyüğü olarak ekosistemde yer alan insanın, yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olan üretimi diğer canlılar yapmaktadır. Dolayısıyla insanların varlığı bu canlılara bağlıdır.

Türkiye'deki önemli doğal alanlar birbirinde farklı birçok koruma statüsüyle korunmaktadır. Hatta bazen tek bir alana birden fazla koruma statüsü verildiği de görülmektedir. Bu koruma statülerinin bir kısmı ülke mevzuatımıza göre ilan edilirken, bir kısmı da uluslararası sözleşmelere dayanılarak oluşturulmuştur. Ancak, uygulamada yaşanan kısıtlılıklar nedeniyle koruma kullanma dengesi sağlanamamaktadır. Türkiye'de biyolojik çeşitlilik kapsamında flora; ormanlar, çayır ve meralar ve endemik bitkiler ile fauna ve endemik hayvanlar aşağıda incelenmektedir.

---

²²⁰ Flora: Bitki varlığını ifade eder.

²²¹ Fauna: Hayvan varlığını ifade eder.

²²² Dünyada bugün yaşayan canlı tür sayısının (yüksek bitki ve hayvanlardan tek hücreli canlılar ve bakterilere kadar) 3 ile 30 milyon arasında olduğu düşünülmektedir. Oysa günümüzde tanımlanabilmiş tür sayısı 1,4 milyon olup bunun sadece %1'den azının ekolojik ilişkileri ve ekosistemde oynadıkları rol tanımlanabilmiştir. OCEANOS (2006). *Biyolojik Çeşitlilik*, <http://oceanos-datca.org/oceanos.asp>, (03.06.2006, 17:17)

4.1.1. Flora ve endemik bitkiler

Ormanlar: Türkiye, iklim ve arazi özellikleri bakımından sahip olduğu üstünlükler nedeniyle, biyolojik çeşitlilik oranının son derece yüksek olduğu bir ülkedir. Bu durum, en çok orman varlığı ve bunların bölgelere dağılımında kendisini göstermektedir. Ancak, doğal, tarihi ve kültürel koşullar, ormanları olumsuz yönde etkilemiştir.²²³ Türkiye’de yaklaşık 20 milyon ha. ormanlık alan bulunmaktadır.²²⁴

1982 Anayasası’nda Ormanların Korunması ve Geliştirilmesi ile Orman Köylüsünün Korunması başlıklarında Türkiye’deki ormancılık politikasının genel ilkeleri belirtilmiştir. Buna göre;

- Devlet, ormanların korunması ve geliştirmesi için kanunlar çıkarır.
- Bütün ormanların gözetimi devletin sorumluluğundadır.
- Ormanların mülkiyeti devrolunamaz. Zaman aşımı yoluyla mülk edinilemez. Ormanlar devletçe yönetilir.
- Belirli alanlar istisna olmak kaydıyla ormanlar daraltma yapılamaz.
- Ormanların korunması ve geliştirilmesi ile orman köylülerin kalkındırılması kapsamında devlet köylüler ile işbirliği yapar.
- Belli nedenlerle orman sıfatını yitirmiş alanlar devlet tarafından kullanılabilir duruma getirildikten sonra, orman köylülerinin kullanımına tahsis edilebilir.²²⁵

Çayır ve meralar: Bu alanlar özgün ekolojik özelliklerinden daha çok bir arazi kullanım şeklidir. Türkiye’de çayır ve meraların oluşturulması ve geliştirilmesi çalışmaları, 2000 yılının başlarındaki hayvancılığın geliştirilmesi ile başlamaktadır. Bitki örtüsü ve çeşitliliği bakımdan oldukça zengin olan Türkiye, bu açıdan görece olarak üstünlüklere sahip olmakla birlikte, bu alanların korunması ve geliştirilmesi açısından gerçekleştirilen yönetim çalışmalarının, yetersiz olması nedeniyle, sürdürülebilir kullanımı sağlanamamaktadır.²²⁶

Endemik bitkiler: Çevre sorunları ve koruma çalışmaları açısından bir ülkede yetişen en önemli bitkiler, o ülkeye has olan endemik bitkilerdir. Ülkedeki diğer

²²³ TÇV (2003). s. 271–273.

²²⁴ Kerestecioğlu (2006). s. 7.

²²⁵ 2709 sayılı Kanun, md. 169, 170.

²²⁶ TÇV (2003). s. 295.

bitkilerin korunması da önemli olmakla birlikte, bu tür bitkilerin diğer ülkelerde yetişmeleri, koruma çalışmaları açısından endemik bitkiler kadar önemli ve acil değildir. Bir ülkenin flora zenginliği, ülkede yetişen bitki türleri yanında, endemizm²²⁷ oranının yüksekliği ile belirlenir. Türkiye endemik bitkiler açısından dünyanın önemli ülkelerinden birisidir.²²⁸ Endemik bitkilerin floradaki bütün bitkilere oranı, %34,4'tür.²²⁹

4.1.2. Fauna ve endemik hayvanlar

Belli bir alana ya da belli bir döneme özgü olan hayvan topluluğuna fauna denir. Türkiye'nin sahip olduğu iklim özellikleri, coğrafi konumu ve fauna zenginliği nedeniyle birçok hayvan türüne ev sahipliği yapmaktadır.²³⁰ Türkiye faunası bilimsel açıdan dikkatle araştırılması, izlenmesi ve korunması gereken bir özellik göstermektedir.²³¹

4.1.3. Doğal alanların korunması

Türkiye'de doğal güzelliklerin korunması ile ilgili çalışmalar, 1945 yılından sonraki dönemde hızlanmıştır. 1947 yılında çıkarılan, Abant Gölü ile ormanların turizm amaçlarına uygun bir şekilde bakımı ve işletilmesini düzenleyen Kanun, ilk örnek olarak gösterilebilir. 1956 yılında yayınlanan Orman Kanunu'nda²³² milli parklar ile ilgili hükümler yer aldığı görülmektedir. Buna göre; taşıdığı özellikler bakımından, ülkenin kalkınma çıkarlarına, sağlık ve esenliğe katkı sağlayacak nitelikte olan alanlar ile tarih ve estetik açıdan korunması gereken alanlar orman rejimine ile ilgidir. Bu dönemde, milli parklar için özel bir kanun çıkarılması çabaları

²²⁷ Endemizm: Belli bir alanda yaşayan endemik bitkilerin oranını ifade eder.

²²⁸ 2000 yılında yayımlanan "Türkiye Florası" adlı eserin verilerine göre; Türkiye'deki çiçekli bitki türü 9000 olarak saptanmıştır. Bunun yaklaşık olarak 3000 türü endemik bitkidir. Bu bitkilerden 1700 kadarı nadir görülmekte, 200 kadarı ise yok olma tehlikesi ile karşı karşıya bulunmaktadır. Türkiye Çevre ve Orman Bakanlığı (2004). *Türkiye Çevre Atlası*, Ankara: s. 114.

²²⁹ TÇV (2003). s. 298–299.

²³⁰ Türkiye zoocoğrafi bakımından Palearktik bölge içerisinde yer almasına karşın, Afrika-Etopya, İrano-Kaspien, Angara Vekeza Oriyental bölgelerine ait birçok türe sıkça rastlanmaktadır. Palearktik bölge: Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika'yı içine alan bölgedir. Alan Güney Çöl Kuşağı'na kadar uzanır. Büyük Sahra, Arabistan ve İran Çölleri'yle Çin bu bölgenin içindedir.

²³¹ TÇV (2003). s. 304.

²³² 31 Ağustos 1956 tarih ve 6831 sayılı Orman Kanunu, (RG., 8 Eylül 1956, No: 9402). md. 3, 23 ve 25.

sonuç vermemiştir. Hazırlanan Milli Parklar Kanun Tasarısı'nın 1. maddesinde amaçlar aynen şöyledir:

*“Memleketimizde; biyolojik, jeolojik, morfolojik, doğal özellik ve güzellikleri taşıyan tabii varlıkların, memleketin ilim hayatının faydalanmasına ayrılması, yurdun güzelliğinin sağlanması halkın çeşitli dinlenme ve eğlence ihtiyacının karşılanması amacıyla orman ve orman sayılan yerlerde milli park veya tabiatı koruma sahası olarak ayrılma, kurulma ve işletilmeleri bu Kanun gereğince yürütülür.”*²³³

Türkiye’de “Hasas Yörelere ve Parklar” Milli Parklar Kanunu²³⁴ kapsamında milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanları hassas yörelere olarak belirlenmektedir.²³⁵ Ülkedeki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip alanların seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine çalışılmaktadır. Kanunda koruma alanlarının tanımı şöyledir:²³⁶

Milli park: Bilimsel ve estetik bakımdan, milli ve milletlerarası ender bulunan doğal ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip alanlardır.

Tabiat parkları: Bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun doğal alanlardır.

Tabiat anıtı: Doğa olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları dâhilinde korunan tabiat parçalarıdır.

Tabiatı koruma alanları: Bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olup, sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış alanlardır.

4.2. Kültür Varlıklarını Korumacı Politika

Kültürel çevre, insanın tarih boyunca geliştirdiği uygarlıkların ürününü olarak, tümü insan eliyle üretilmiş çevre değerlerini ifade etmektedir. İnsanın tarih

²³³ Keleş ve Yavuz (1983). s. 202.

²³⁴ 1983 tarih ve 2873 sayılı Ulusal Parklar Kanunu, (RG., 11 Ağustos 1983, No: 18132).

²³⁵ Türkiye’de 2003 yılı sonu verileri itibarıyla; 33 adet Milli Park, 35 adet Tabiatı Koruma Alanları, 102 adet Tabiat Anıtı ve 16 adet Tabiat Parkı bulunmaktadır. Türkiye Çevre ve Orman Bakanlığı (2004). 124.

²³⁶ A. g. k., s. 116.

boyunca geliştirdiği uygarlıkların fiziksel çevreye olan yansımaları, aynı zamanda tarihi çevre olarak da tanımlanmaktadır. Bu değerlerin korunması çalışması oldukça eskidir. Türkiye’de bu açıdan yapılan çalışmaların başlangıcı, 1906 yılında, tarihi değerleri korumak için çıkarılan Asar-ı Atika Nizamnamesi’dir.²³⁷ Diğer bir gelişme, 1970’lerin çevreci hareketi ile ortaya çıkmıştır. 1973 yılında bu gelişmenin de etkisi ile Eski Eserleri Koruma Kanunu çıkarılmıştır. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme, uluslararası alanda doğal ve kültürel değerlerin korunmasında yeni bir dönem oluşturmaktadır. Türkiye, Sözleşmeye 1983 yılında taraf olmuş ve aynı yıl Kültür Varlıklarını Koruma Kanunu²³⁸ hazırlanıp yürürlüğe konmuştur. Ülkedeki kültürel çevre değerlerinin korunması bu Kanun kapsamında gerçekleştirilmektedir. Kanunda yapılan koruma alanlarının tanımları şöyledir:²³⁹

Kültür varlıkları: Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde, yeraltında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.

Tabiat varlıkları: Jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yeraltında veya su altında bulunan değerleridir.

Sit: Tarih öncesinden günümüze kadar gelen birçok medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, kültürel mimari ve buna benzer özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihi hadiselerin meydana geldiği alanlar ve doğal güzelliği açısından değeri belirlenmiş alanlardır.

Kanunda korunması gereken taşınmaz kültürel varlıklar²⁴⁰ ile taşınmaz tabiat varlıkları²⁴¹ sıralanmaktadır. Bu tür alanlar hakkında bilgisi olanların haber verme

²³⁷ Keleş, Hamamcı (2005). s. 147.

²³⁸ 21 Temmuz 1983 tarih ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, (RG., 23 Temmuz 1983, No: 18113).

²³⁹ 2863 sayılı Kanun, md. 3.

²⁴⁰ Taşınmaz kültürel varlıklar: 19. yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar, belirlenen tarihten sonra yapılmış olmasına rağmen, önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığı’na korunmasına gerek duyulan taşınmazlar, sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları, milli tarihimizdeki önlemleri sebebiyle Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmış evlerdir. A. g. k., md. 6.

²⁴¹ Taşınmaz tabiat varlıkları: Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, höyükler, ören yerleri, akropol ve kale, hisar, burç, sur, tarihi kışla, tabya ve ile bunlarda bulunan sabit silahlar; harabeler, kervansaraylar, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler, köprüler, su kemerleri, su yolları, sarnıç ve kuyular; tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten

yükümlülüğü vardır. Taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını bulanlar, malik oldukları veya kullandıkları arazinin içinde bu tür alanların varlığını bilenler veya yeni haberdar olanlar, bunu en geç üç gün içinde, en yakın müze müdürlüğüne, köyde muhtara, diğer yerlerde mülki idare amirlerine bildirmeye mecburdurlar. Bu tür varlıklar, askeri alanlar veya yasak bölgelerde ise, usulüne uygun olarak üst komutanlıklara bildirilir. Bu alanlar devlet malı niteliğindedir ve zilyetlik yoluyla kazanılamamaktadır.

Bir alanın, kültürel çevre değeri olarak tespiti ve alanlar içinde inşaat ve tesisat yapılıp yapılamayacağı konusunda karar verme yetkisi, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kuruluna aittir. Koruma Kurulunun iki temel özelliği vardır. Birincisi; Kültür ve Turizm Bakanlığı ile yakından ilişki içerisinde. İkincisi; kararlarında bağımsız bir uzmanlık kuruludur. Bilimsel ve hukuki prensiplere dayanarak karar verme yetkisine sahiptir. Koruma Kurulunun kararları, Koruma Yüksek Kurulunun kararlarına uymak zorundadır.²⁴²

Alan tespitinde; kültür ve tabiat varlıklarının korunması, görünüşleri ve çevreleri ile uyumları, muhafazası için yeteri kadar korunmaya sahip olmaları dikkate alınmaktadır. Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile bunların koruma alanlarında ruhsatsız olarak inşaat yapmak yasaktır. Buralarda ruhsatsız olarak yapılacak inşaatlar, koruma amaçlı imar planlarında; plana aykırı olarak yapılan yapılar olarak işlem yapılacağı hüküm altına alınmıştır.²⁴³

Bir bölgenin, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nca sit alanı olarak ilanı, buradaki imar planı uygulamasını durdurur. Koruma amaçlı imar planı yapılıncaya kadar, kurul tarafından bir ay içinde geçiş dönemi yapı şartları belirlenir. İlgili valilikler ve belediyeler, koruma amaçlı imar planını en geç bir yıl içinde kurula değerlendirmek üzere vermek zorundadır.²⁴⁴ Kanunda imar planlarının

---

delikli taşlar, dikili taşlar; sunaklar, tersaneler, rıhtımlar; tarihi saraylar, köşkler, evler, yalılar ve konaklar; camiler, mescitler, musallalar, namazgahlar; çeşme ve sebiller; imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, tekke ve zaviyeler; mezarlıklar, hazireler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, sandukalar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar; külliyyeler, eski anıt ve duvar kalıntıları; freskler, kabartmalar, mozaikler vb.'dir. A. g. k., md. 6.

²⁴² Republic of Turkey, Ministry of Culture and World Bank (2001). Turkey Community Development and Heritage Project Pamukkale Site Management Plan Draft Report, İstanbul: s. 14.

²⁴³ 2863 sayılı Kanun, md.16.

²⁴⁴ A. g. k., md. 17.

hazırlanması ve değiştirilmesi konusu düzenlenmiştir. İmar planının değiştirilmesi, valilik aracılığıyla konunun ilgili belediyelere ve kuruluşları bildirilmesi ile başlamaktadır. Belediye meclisi bu konuyu ilk toplantısında gündeme getirir. Konu görüşülüp en geç 1 ay içinde karara bağlanması gerekir. Karar alınmaması, Koruma Kurulu tarafından alınan kararları kesinleştirir.

Kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hizmetlerin bilimsel esaslara göre yürütülmesini sağlamak amacıyla, Bakanlığa bağlı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Bakanlıkça belirlenecek bölgelerde Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları kurulur. Koruma Kurulları; arkeoloji, sanat tarihi, müzecilik, mimari ve şehir plancılığı konularında uzmanlaşmış kişiler arasından Bakanlıkça seçilecek üç temsilci, Yükseköğretim Kurulunca, kurumlarının arkeoloji, sanat tarihi, mimarlık, şehircilik bilim dallarından aynı daldan olmamak üzere iki öğretim üyesi ile görüşülecek konuya göre değişen teknik temsilcilerden oluşur.²⁴⁵ Ayrıca, Kurula oy hakkı olmamak kaydıyla danışman uzman çağırılabilir. Bu Kurul, Yüksek Kurulun karar ve ilkeleri doğrultusunda çalışmaktadır. Yüksek Kurul; Koruma Kurullarının başkan ve başkan yardımcıları, üyeler arasından Kurulca seçilir. Başkanın yokluğunda Kurula başkan yardımcısı başkanlık eder. Kurulun görevleri, Koruma Yüksek Kurulların ilke ve kararları doğrultusunda;

- “Bakanlıkça tespit edilen veya ettirilen korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının tescilini yapmak,
- Korunması gerekli kültür varlıklarının gruplandırılmasını yapmak,
- Sit alanlarının tescilinden itibaren bir ay içinde geçiş dönemi yapı şartlarını belirlemek,
- Koruma amaçlı imar planları ile bunların her türlü değişikliklerini inceleyip onamak,
- Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının koruma alanlarının tespitini yapmak,
- Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarından özelliklerini kaybetmiş olanlarının tescil kaydını kaldırmak,
- Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve koruma alanları ile ilgili uygulamaya yönelik kararlar almak”tır.²⁴⁶

²⁴⁵ Görüşülecek konu belediye sınırları içinde ise, ilgili belediye başkanı, dışında ise, ilgili valilikçe seçilecek teknik temsilci, konu Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ile ilgili ise, Bayındırlık ve İskân Müdürü, Vakıflar Genel Müdürlüğü ile ilgili ise, Vakıflar Bölge Müdürü, Orman Genel Müdürlüğü ile ilgili ise, Orman Genel Müdürü veya her birimin müdürleri yerine gönderdikleri teknik temsilcilerden oluşur.

²⁴⁶ A. g. k., md. 57.

Belediyeler de dâhil olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler, koruma kurullarının kararlarına uymak zorundadır.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu;²⁴⁷ sekiz doğal üye ile altı seçilmiş üyeden meydana gelmektedir. Doğal üyeler; Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarı, Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ilgili Turizm Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın ilgili Genel Müdürü veya yardımcısı, Orman Genel Müdürü veya yardımcısı, Vakıflar Genel Müdürlüğü veya yardımcılarında oluşur. Seçilmiş üyeler ise, Yüksek Kurul tarafından Koruma Kurulları Başkanları arasından seçilir. Yüksek Kurulun görevleri;

- “Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve restorasyonu ile ilgili işlerde uygulanacak ilkeleri belirlemek,
- Koruma kurulları arasında gerekli koordinasyonu sağlamak,
- Uygulamada doğan genel sorunları değerlendirerek görüş vermek suretiyle, Bakanlığa yardımcı olmak” tır.²⁴⁸

Kurul yılda en az iki defa toplanmaktadır. Genel olarak toplantı yeter sayısı salt çoğunluktur. Ayrıca, Bakanlık gerekli gördüğü takdirde Kurulu olağanüstü toplantıya çağırabilir. Toplantıya katılan üyelerin en az dörtte üçünün oyları ile karar verilir.

Kültürel çevre korumada gösterilebilecek diğer koruma sistemi, 1983 yılında çıkarılan Ulusal Parklar Kanunu'dur. Kanunun amacı; kültürel değerleri korunmasını ve geliştirilmesini günümüzün koşullarına göre düzenlemektir. Ulusal parklar; bilimsel ve estetik açıdan ulusal ve uluslararası alanda ender bulunan doğal ve kültürel değerler ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip doğa parçası olarak tanımlanmaktadır. Kanunda doğa parkı, doğa anıtı, doğa koruma alanlarının tanımı da yapılmaktadır.²⁴⁹

Kanuna göre ulusal parklar; Milli Savunma, Kültür ve Turizm, Bayındırlık ve İskân Bakanlığının görüşü alındıktan sonra Çevre ve Orman Bakanlığı'nın önerisi ile Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenir. Orman rejimine giren yerlerde karar verme yetkisi, Çevre ve Orman Bakanlığı'na aittir. Ayrıca, bu tür alanlarda gelişme planları hazırlama yetkisi, Bakanlığa aittir. Planlara göre; insanların yerleşmeleri için ayrılan

²⁴⁷ A. g. k., md. 53.

²⁴⁸ A. g. k., md. 51.

²⁴⁹ 2873 sayılı Kanun, md. 1.

yerler ile ilgili, İmar Kanunu²⁵⁰ hükümleri uyarınca uygulama imar planları hazırlanır. Bu planlar, Bayındırlık ve İskân Bakanlığının onayı ile yürürlüğe girer. Doğa parkı, doğa anıtı, doğa koruma alanı olan yerler için hazırlanan planlar Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın görüşü alındıktan sonra Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nca hazırlanır ve yürürlüğe konur.

Bu Kanun kapsamına giren ulusal alanlarda;

- Doğal ve çevre dengesinin bozulması,
- Yaban hayatının yok edilmesi,
- Çevre özelliklerini yitirmesine yol açacak etkinlikler,
- Doğal çevreyi bozacak derece ormanların üretim için kullanılması, avcılık, otlama vb. faaliyetler,
- Kamu yararı dışında zorunluluk bulunmadıkça yapı ve tesis kurulması ve işletilmesi yasaklanmıştır.

4.3. Özel Çevre Koruma Bölgeleri

Çevre özellikleri açısından farklılık gösteren ve koruma geliştirme dengesinin sağlanmasında bölgesel koruma tercihleri, planlı kalkınma dönemi ile gelişmeye başlamıştır. İlk olarak 1962–1963 yıllarında kentsel büyüme sorunlarına çözüm getirmek amacıyla Doğu Marmara Bölgesi Planı hazırlanmıştır.²⁵¹ Ancak, bu gelişme bölgesel koruma açısından başlangıç olarak kabul edilebilir olmasının yanında, günümüz ÖÇKB kapsamında bir koruma çalışması değildir.

Günümüzde, ÖÇKB'leri doğal ve kültürel değerler açısından bütünlük gösteren ve gerek ülke, gerekse dünya ölçeğinde ekolojik önemi olan koruma alanlarıdır. Gelecek kuşaklara bozulmamış, zengin biyolojik miras ve yaşanılabilir, sağlıklı temiz bir çevre bırakmak, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak, dünya turizminden yeteri kadar pay alabilmek için, bu kapsamda değerli olan ve özel koruma gerektiren alanlar ÖÇKB olarak seçilmiştir.²⁵² ÖÇKB'lerinin ortaya

²⁵⁰ 3 Mayıs 1985 tarih ve 3194 sayılı İmar Kanunu, (RG., 9 Mayıs 1985, No: 18749).

²⁵¹ Ruşen Keleş (1972). *Şehirciliğin Kuramsal Temelleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayını, s. 188.

²⁵² ÖÇKB (1993a). *Özel Çevre Koruma Bölgeleri*, Ankara: s. 6.

çıkmasında, üç temel nokta bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; çevre değerinin sahip olduğu özelliklerden kaynaklanmaktadır. Bir alanın ÖÇKB olması için;

- Ekolojik öneme sahip,
- Çevre kirlenmesine ve bozulmaya hassas,
- Doğal ve kültürel özellikte olması gerekmektedir.²⁵³

İkinci önemli nokta; bu tür alanların sürdürülmesi gerekliliğidir. Bir ülkenin gelişmesi ve ekonomik kalkınmasının yanında, çevrenin korunması ve gelecek kuşaklara sağlıklı olarak aktarılması da gerekmektedir. Diğer bir ifade ile kalkınma ile çevre korumanın dengeli bir şekilde gerçekleşmesi gerekmektedir. ÖÇKB bu anlayışın sonucunda ortaya çıkmıştır.²⁵⁴

ÖÇKB'lerini ortaya çıkaran etkenlerin üçüncüsü; bu alanların korunmasını ve sürdürülebilirliğini, genel çevre koruma politikalarıyla sağlamanın mümkün olmamasıdır. Doğal ve kültürel özellikleri açısından dünya ölçeğinde öneme sahip değerlerin, genel çevreden ayrı olarak korunması gerekmektedir.

4.3.1. Özel Çevre Koruma Bölgelerinin ortaya çıkışı

1970'li yılların çevreci hareketi ile başlayan uluslararası çevre koruma çalışmaları, ÖÇKB'lerinin de ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Sürdürülebilir gelişme ve çevre yönetimi bölümlerinde de üzerinde durulan bu sözleşmeler ve işbirliği programları, uluslararası düzeyde çevre koruma konusunda birlikte mücadele etmeyi amaçlamıştır. Türkiye'de bu dönemde çevre koruma amacıyla birçok sözleşmeye taraf olmuş ve bu kapsamda gerçekleştirilen çevre koruma çalışmalarına katılmıştır.

Aşağıda ÖÇKB'lerinin ortaya çıkmasında etkili olmuş uluslararası sözleşmeler ve işbirliği programları tanıtılmaktadır.

4.3.1.1. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme

1972 yılında Paris'te gerçekleşen UNESCO Genel Konferansının 17. oturumunda; kültürel ve doğal mirasın sadece geleneksel bozulma nedenleriyle

²⁵³ Bazı Alanların Özel Çevre Koruma Bölgesi Olarak Tespit ve İlanı ile Bu alanlarda Uygulanacak Esaslara İlişkin Karar (RG., 21 Kasım 1990, No: 20702). md. 1.

²⁵⁴ ÖÇKKB (1993a). s. 6.

kirlenmediği, sosyal ve ekonomik şartların değişmesiyle birlikte, artan bir şekilde yok olma tehdidi altında olduğu belirtilmiştir. Konferansta; kültürel ve doğal değerlerin tüm insanlığın dünya mirasının bir parçası olduğu, bu mirasın herhangi bir parçasının bozulmasının veya yok olmasının, bütün dünya milletlerinin mirası için bir kayıp olacağı, ulusal düzeyde bu değerlerin tamamının korunmasının mümkün olmadığı; bu nedenle, uluslararası işbirliğinin sağlanması gerektiği kabul edilmiştir. 16 Kasım 1972 tarihinde Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi imzalanmıştır. Sözleşmenin getirdiği en önemli yeniliklerden birisi; her ülkenin UNESCO'nun saptadığı ölçütlere göre, evrensel olarak nitelendirdiği doğal ve kültürel alanların listesini yapması ve Dünya Miras Listesi'nde yer alması için UNESCO'ya göndermesidir.²⁵⁵

Sözleşmede doğal miras olarak;

- *“Anıtlar: Tarih, sanat veya bilim açısından istisnaî evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikte eleman veya yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleri,*
- *Yapı toplulukları: Mimarileri, uyumlulukları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından istisnaî evrensel değere sahip ayrı veya birleşik yapı toplulukları,*
- *Sitler: Tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnaî evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik siteleri kapsayan alanlar”²⁵⁶ ile*

Kültürel miras olarak;

- *“Estetik veya bilimsel açıdan istisnaî evrensel değeri olan, fiziksel ve biyolojik oluşumlardan veya bu tür oluşum topluluklarından müteşekkil doğal anıtlar.*
- *Bilim veya muhafaza açısından istisnaî evrensel değeri olan jeolojik ve fizyografik oluşumlar ve tükenme tehdidi altındaki hayvan ve bitki türlerinin yetiştiği kesinlikle belirlenmiş alanlar,*
- *Bilim, muhafaza veya doğal güzellik açısından istisnaî evrensel değeri olan doğal sitler veya kesinlikle belirlenmiş doğal alanlar”²⁵⁷ tanımlanmaktadır.*

²⁵⁵ Emre Madran (2005). *Cumhuriyet Döneminde Kültürel Varlıkların Korunması*, <http://www.akmb.gov.tr/turkce/books/v.t.kongresi/mimari%20ve%20cevre%20kulturu%20VIII/emre%20madran.htm> (28.11.2005, 12:25).

²⁵⁶ *Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme* (2006) [www.ogm.gov.tr /yukle/kulturdoga.doc](http://www.ogm.gov.tr/yukle/kulturdoga.doc) (03.06.2006, 19:22). md. 1.

²⁵⁷ A. g. k., md. 2.

Sözleşme taraf olan ülkeler ayrıca belli yükümlülükler altına girmektedir. Buna göre sözleşmede sayılan hükümler;

- “Kültürel ve doğal mirasa, toplumun yaşamında bir işlev vermeyi ve bu mirasın korunmasını kapsamlı planlama programlarına dâhil etmeyi amaçlayan genel bir politika benimsemek;
- Kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası ve teşhiri için, halen mevcut değilse, topraklarında bir veya daha fazla hizmet kurumunu, işlevlerini ifaya yeterli olacak görevli ve araçlarla kurmak;
- Bilimsel ve teknik çalışma ve araştırmaları geliştirmek ve Devletin kültürel ve doğal mirasını tehdit eden tehlikelere karşı harekete geçmesine olanak sağlayacak müdahale yöntemlerini mükemmelleştirmek;
- Bu mirasın saptanması, korunması, muhafazası, teşhiri, yenileştirilmesi için gerekli olan uygun yasal, bilimsel, teknik, idarî ve malî önlemleri almak;
- Kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası ve teşhiri konularında eğitim yapan ulusal veya bölgesel merkezlerin kurulmasını veya geliştirilmesini desteklemek ve bu alandaki bilimsel araştırmaları teşvik etmek”²⁵⁸ şeklindedir.

Türkiye’nin bu sözleşmeye 1982 yılında katılması uygun görülmüş, 1 yıllık değerlendirme sonrasında, 1983 yılında resmen katılmıştır.²⁵⁹ Sözleşmenin getirdiği yükümlülükler altında Türkiye’de, doğal ve kültürel mirasın korunmasında yeni bir dönem başladığı söylenebilir. Ancak, ÖÇKB’lerine yönelik çalışmalar Akdeniz Eylem Planı ile başlamıştır.

4.3.1.2. Akdeniz Eylem Planı (AEP)

1972 yılında UNEP’in kurulmasının ardından toplanan Yönetim Konseyi, Akdeniz’in korunmasını öncelikli hedefleri arasına dâhil etmiştir. 1974 yılında, söz konusu örgüt tarafından “Bölgesel Denizler Programı Faaliyet Merkezi” kurularak, Akdeniz Eylem Planı (AEP) tasarısı hazırlanmıştır. Tasarı, 28 Ocak – 4 Şubat 1975 tarihleri arasında Barselona’da yapılan hükümetler arası toplantıda kabul edilerek, yürürlüğe koyulmuştur. Ayrıca, Eylem Planının ikinci adımı olarak, 16 Şubat 1976 tarihinde Akdeniz’e kıyısı olan 17 ülke ve Avrupa Topluluğu temsilcilerinin katılımı ile Akdeniz’in çevre kirlenmesinden kurtarılması amacıyla “Akdeniz’in

²⁵⁸ A. g. k., md. 5.

²⁵⁹ 14 Nisan 1982 tarih ve 2658 sayılı Kanun, (RG., 14 Şubat 1983, No: 17959).

Kirlenmesine Karşı Korunması Sözleşmesi (Barselona Sözleşmesi) imzalanmıştır. AEP, Akdeniz’de yer alan 100 tarihi sitin korunması ve geliştirilmesi için pilot araştırma ve uygulama çalışmalarını kapsamaktadır. Bu sitlerin içerisinde, Türkiye’den; Antalya, Aspendos, Bursa, Didyma, Efes, Fethiye Ölüdeniz, Bodrum, İstanbul, Kaunos, Kekova, Knidos, Milet, Bergama, Phaselis, Priene, Troia ve Xanthos yer almaktadır.²⁶⁰

Akdeniz’in karşı karşıya bulunduğu çevresel baskı ve tehditlerin tespiti ve giderilme yollarını, disiplinler ve sektörler arası boyutta ve bütüncül bir şekilde ele almak ve bölgesel düzeyde bir işbirliğini başlatmak amacıyla oluşturulan AEP, bugüne dek en başarılı alt programlardan biri olmuştur. Günümüzde AEP, 20 Akdeniz ülkesi ve AB tarafından yürütülmektedir. Türkiye aktif katılımcılardan biri olarak katılım anlaşmasını imzaladığı tarihten bu yana Akdeniz’in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi ve Ek Protokollerinin uygulanması amacıyla bütün Akdeniz Ülkeleri ve AB ile birlikte çalışmalarını sürdürülmektedir.

4.3.1.3. Akdeniz’de Özel Koruma Alanları ve Biyolojik Çeşitliliğe İlişkin Ekli Protokoller

AEP, uluslararası çevre koruma çalışmalarına uyum sağlayabilmek amacıyla, değişik tarihlerde sözleşmeyi ekli protokollerle genişletilmiştir. İlk düzenleme, Akdeniz’de biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik çalışmaları içeren “Biyoçeşitlilik ve Akdeniz’de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol”dür. 1982 yılında imzalanan Protokol, 26 Mart 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Rio Zirvesi’nin ardından ortaya çıkan yeni kavramlar ve gelişmeler ışığında, AEP’nda değişiklik yapma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. 1995 yılında Barselona’da bir araya gelen üye ülkeler, anlaşmayı yeniden gözden geçirerek “Akdeniz’de Özel Koruma Alanları ve Biyolojik Çeşitliliğe İlişkin Protokol”ünü imzalamıştır.

10 Haziran 1995 tarihinde Barselona’da yenilenen Akdeniz’de Özel Çevre Koruma ve Biyolojik Çeşitlilik ile İlgili Protokolde; insanların çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin, Akdeniz özelliklerinin hâkim olduğu alanları daha fazla

---

²⁶⁰ Madran (2005). s. 7.

etkilediği, biyolojik çeşitlilikte azalma olduğunun bilimsel olarak ispat edilmemiş olmasının bu konuda bir mazeret olamayacağı, Akdeniz'in doğal ve kültürel mirasının ÖÇKB oluşturularak korunmasının daha uygun olduğu, Rio Zirvesi'nin ortaya çıkardığı yeni gelişmeleri göz önüne alarak koruma çalışmalarının geliştirilmesi konularında anlaşılmıştır.²⁶¹

Protokolde, ÖÇKB ile gerçekleştirilmek istenen hedefler belirtilmiştir. Hedefler aynen şöyle tanımlanmaktadır:

- *“Uzun dönemli hayatiyetlerini güvence altına alabilecek ve biyolojik çeşitliliklerini sürdürülebilecek büyüklükteki temsil kabiliyetine sahip kıyı ve deniz ekosistemleri tiplerini,*
- *Akdeniz'deki doğal dağıtım alanlarında yok olma tehlikesi altında bulunan veya gerilemelerinin ya da kendiliğinden kısıtlı olan alanlarının bir sonucu olarak küçülmüş bir doğal alana sahip olan yaşama ortamlarını,*
- *Tehlikeye düşmüş, tehdit altında veya endemik olan bitki ve hayvan türlerinin varlıklarını sürdürmeleri, üremeleri ve yeniden kazanılmaları için kritik önemi olan yaşama ortamlarını,*
- *Bilimsel, estetik, kültürel veya eğitsel açıdan ilgi çekmelerinden dolayı özel öneme sahip alanları korumaktır.”*²⁶²

Protokolde ÖÇKB'lerinde planlama ve yönetim yapısının nasıl olacağı düzenlenmiştir.²⁶³ Buna göre, taraf ülkeler özel koruma alanları için, uluslararası hukuk kurallarını dikkate alarak, kendi hukuki yapısında planlama, yönetim, gözetim ve izleme önlemleri kabul edeceklerdir. Alınacak önlemler Sözleşmede şöyle sıralanmıştır:

- *“Hukuki ve kurumsal çerçeveyi ve uygulanabilir yönetim ve koruma önlemlerini belirleyen bir yönetim planının geliştirilmesini ve kabulünü;*
- *Ekolojik süreçlerin, yaşama alanlarının, nüfus dinamiklerinin, peyzajın ve aynı zamanda insan etkinliklerinin etkilerinin sürekli izlenmesini;*
- *Böyle alanların kurulmasından etkilenebilecek yerel sakinlere yardım edilmesini de içerecek şekilde, yerel topluluk ve nüfusların, uygun olduğu biçimde, özel koruma alanlarının yönetimine aktif katılımını;*
- *Özel koruma alanlarının desteklenmesinin ve yönetiminin finansmanı için mekanizmalar kabul edilmesini ve aynı zamanda bu yönetimin bu*

²⁶¹ Akdeniz'de Özel Koruma Alanları ve Biyolojik Çeşitliliğe İlişkin Protokol, 22 Temmuz 2002 tarih ve 4545 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, (RG., 22 Ağustos 2002, No: 24854).

²⁶² A.g. k., md. 4.

²⁶³ A.g. k., md. 5.

alanların hedeflerine uygun olmasını güvence altına alan faaliyetlerin geliştirilmesini;

- *Özel koruma alanlarının kurulma hedeflerine uygun etkinliklerin ve bu etkinliklere ilişkin izinlerin koşullarının düzenlemeye tabi tutulmasını;*
- *Yöneticilerin ve nitelikli teknik personelin yetiştirilmesini ve aynı zamanda uygun alt yapının geliştirilmesini, içerecektir.”²⁶⁴*

Ayrıca protokol; tarafların ulusal özel çevre koruma politikasının uygulanmasında ortaya çıkabilecek olası sorunlara acil yanıt vermek amacıyla, gerekli önlemleri almasını ve hem kara, hem de deniz alanlarını kapsayan özel koruma alanları oluşturulduğunda, bunların bir bütün olarak eşgüdümünü ve yönetiminin sağlanmasını şart koşmaktadır.

Sonuç olarak; AEP, sadece deniz kirliliğini önleme boyutunu içeren bir belge olmaktan çıkarak, Akdeniz Bölgesi’nde sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen bir araç haline gelmiştir.²⁶⁵ Kıyı alanlarının korunması ile başlayan çalışmalar genişleyerek, daha geniş çerçevede ÖÇKB’lerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Türkiye’de özel çevre koruma politikasının gelişmesine katkıda olan bir diğer çalışma, Avrupa’nın Yaban Hayatı ve Doğal Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesidir.

4.3.1.4. Avrupa’nın Yaban Hayatı ve Doğal Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi

Bern Sözleşmesi olarak da bilinen bu sözleşme ile taraf olan ülkeler, nesli tehlikede olan hayvanları ve habitatı koruma altına almayı taahhüt etmektedir. Sözleşmeye göre; özel korumaya değer alanlardan oluşan “Zümrüt Ağı” adı altında ekolojik bir ağ kurulmaktadır. Türkiye’den; Akyatan Lagünü, Gediz Deltası, Göksu Deltası, Sultan Sazlığı, Tuz Gölü ve Çevresi, Kızılliman Bölgesi, Uluabat Gölü, Manyas Gölü, Ilgaz Dağları, Milli Parkı Çıglıkara, Tabiatı Koruma Alanı (Elmalı Sedir Ormanları) “Özel Korumaya Değer Alan” olarak “Zümrüt Ağı”na alınmıştır. Bu Sözleşmenin amacı, nesli tehlikede olan tür ve habitatların korunması ve sağlıklı şekilde varlıklarını devam ettirmesidir.²⁶⁶

²⁶⁴ A.g. k., md. 7.

²⁶⁵ Demirayak (2002). s. 15.

²⁶⁶ A. g. k., s. 21.

4.3.2. Özel Çevre Koruma Bölgesi türleri

AEP uygulamasından sorumlu olan UÇEP, Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN) ile işbirliği içerisinde; Akdeniz’de özel koruma alanlarının seçilmesi, kurulması, yönetilmesi, personel eğitimi ve bölgesel kıyı ve deniz koruma alanları oluşturma konularında, Akdeniz ülkelerine yardımcı olmak amacıyla, “Özel Çevre Koruma Alanları Faaliyet Merkezi” (RAC/SPA)’yı oluşturmuştur. Merkez AEP geliştirilmesi amacıyla oluşturulmuş ek protokollerin hayata geçirilmesini sağlamıştır.²⁶⁷ 1991 yılında Birim, UÇEP ve Dünya Yaban Hayatı Vakfı (WWF) ile birlikte AEP uygulama süreçlerindeki ek protokol ve eylem planlarını; sosyal ve ekonomik ihtiyaçları, koruma ile birlikte sürdürülebilirlik gelişme gereksinimlerini karşılayacak biçimde yeniden düzenlemiştir. 1992 yılında Karakas’ta yapılan Dördüncü Milli Parklar ve Koruma Alanları Kongresi’nde, dünyadaki koruma alanları türleri, IUCN Genel Kurulunda oluşturulmuştur.²⁶⁸ Kabul başlıca edilen koruma türleri şunlardır.²⁶⁹

Doğal rezerv alanları: Endemik bitki ve hayvan türünü içeren alanlar, özellikle çevre üzerine biyolojik ve fizyolojik araştırma yapmak için önem taşıyan inceleme alanları, kirlenmeden kalmış, ya da kısmen de olsa doğallığını koruyabilmiş büyük kara ve toprak parçalarıdır.

Milli parklar: Kurulda bir veya birden çok ekosistemin ekolojik bütünlüğünü koruyarak, bozulmasını önleyerek, eğitsel, bilimsel ve kutsal ziyaret olanakları sağlanmasına yönelik alanlar milli parklar olarak düşünülmüştür.

Doğal anıt: Doğal güzelliği açısından estetik öneme sahip veya kültürel açıdan değeri olan, bir veya birden fazla özelliği içinde barındıran alanlar, doğal anıt olarak kabul edilmiştir.

Türlerin ve yaşam ortamlarının yönetildiği alanlar: Özel türlerin ihtiyaçlarını karşımasına ayrılan koruma alanlarıdır.

²⁶⁷ Hüseyin Özgür (1993). *Türkiye’nin Özel Çevre Koruma Politikası ve Foça Örneği*, Dokuz Eylül Üniversitesi Çevre Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, İzmir: s. 103.

²⁶⁸ Kadriye Aday (1999). *Türkiye’de Özel Çevre Koruma Bölgeleri Yönetimi ve Yöneltileri*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: s. 33.

²⁶⁹ J. A. Mcneely (1994). “*Protecting Nature; Regional Review of Protected Areas*”, Switzerland and Cambridge, UK. IUCN, s. 5’den Kadriye Aday, *Türkiye’de Özel Çevre Koruma Bölgeleri Yönetimi ve Yöneltileri*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: s. 33–34.

Deniz ve peyzaj koruma alanları: Yüksek biyolojik çeşitliliğe sahip olmanın yanında estetik ve kültürel açıdan da önem taşıyan alanlardır.

Doğal kaynakların korunduğu alanlar: Doğal ekosistemin sürdürülebilir gelişme dâhilinde kullanımı için oluşturulmuş alanlardır.

4.3.3. Türkiye’de Özel Çevre Koruma Bölgeleri

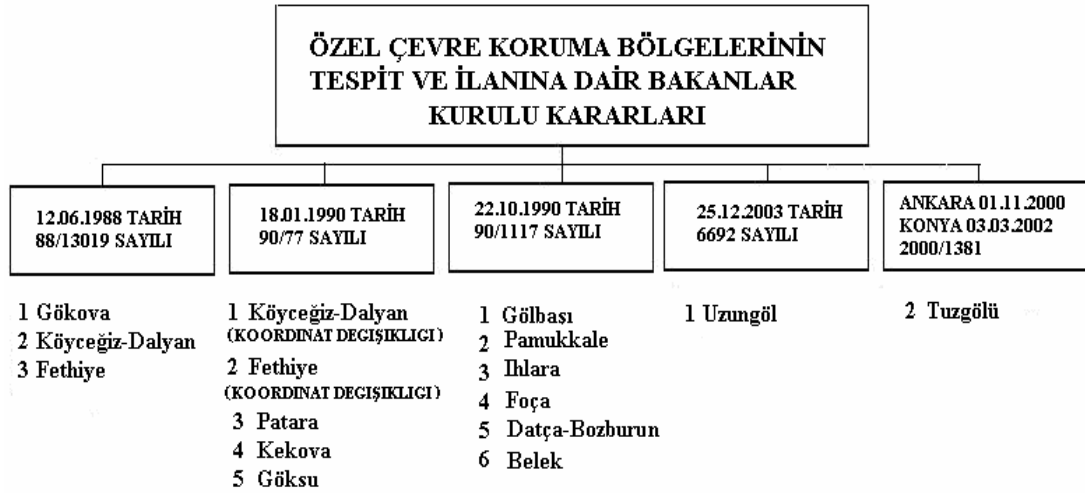
Türkiye’de Özel çevre korumanın iki temel boyutu vardır. Birinci; uluslararası sözleşmelerden doğan taahhütler, ikincisi; ülkenin kendi milli mevzuatından doğan sorumluluklardır.²⁷⁰ Akdeniz’in Kirlenmesine Karşı Korunması Sözleşmesi ve Avrupa’nın Yaban Hayatı ve Doğal Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi, Türkiye ÖÇKB’nin oluşmasına etkili olmuş önde gelen sözleşmelerdir. Türkiye Barselona Sözleşmesi’ni 1981 yılında imzalamıştır. 1988 yılında Sözleşmenin getirdiği yükümlülük gereği, Çevre Kanunu’nun 9. maddesi değiştirilerek, ÖÇKB kurulması yetkisini Bakanlar Kurulu’na tanınmıştır. Çevre Kanunu’nda yapılan değişiklik şöyledir:

- “Kırsal ve kentsel alanda arazi kullanım kararına uygun olarak tespit edilen koruma alanları ve bu alanlarda uygulanacak koruma ve kullanım esasları yönetmelikte belirlenir.
- Tespit edilen bu esaslar çerçevesinde aşırı ve yanlış kullanım, her türlü çöp ve atıkların yurt dışından getirilmesi nedeniyle ülkenin temel ekolojik sistemlerinin dengesinin bozulması, hayvan ve bitki türlerinin nesillerinin tehlikeye düşürülmesi, doğal zenginliklerin bütünlüklerinin tahribi yasaktır.
- Bakanlar Kurulu, ülke ve dünya ölçeğinde ekolojik önemi olan çevre kirlenmeleri ve bozulmalarına duyarlı alanları, tabii güzelliklerin ileriki nesillere ulaşmasını emniyet altına almak üzere gerekli düzenlemelerin yapılabilmesi amacıyla, “Özel Çevre Koruma Bölgesi” olarak tespit ve ilan etmeye, bu alanlarda uygulanacak koruma ve kullanma esasları ile plan ve projelerin hangi Bakanlıkça hazırlanıp yürütüleceğini belirlemeye yetkilidir.
- Yukarıdaki fıkraya göre uygulamanın gerçekleştirilmesi amacıyla, ilgili Bakanlıkça 27.09.1984 gün ve 3046 sayılı Kanununun 17. maddesinin ikinci fıkrasının (g) bendi hükümlerine göre geçici teşkilat kurulabilir. Bu bölgelere ilişkin plan ve projelerin hazırlanmasında 03.05.1985 tarihli ve 3194 sayılı Kanununun 9’uncu maddesi hükümleri uygulanmaz.²⁷¹

²⁷⁰ Mustafa Ketin (1995). *Çevre Üzerine Radyo Konuşmaları*, Ankara: ÖÇKKB Yayını, s. 20.

²⁷¹ 2872 sayılı Kanun, md. 9, (Değişik: 03 Mart 1988–3416/4.md).

ÖÇKB'lerinin kurulması yetkisinin Bakanlar Kuruluna verilmesinin ardından ilk olarak Gökova, Köyceğiz-Dalyan ve Fethiye-Göcek yöreleri ÖÇKB olarak tespit ve ilan edilmiştir. Daha sonraki dönemde 11 alan daha, değişik tarihlerde ÖÇKB ilan edilmiştir.

Şekil 4.1. Türkiye'deki ÖÇKB'nin Tespit ve İlanına Dair Bakanlar Kurulu Kararları²⁷²

2006 yılı itibari ile Türkiye'de 14 ÖÇKB bulunmaktadır. Bu bölgelerin toplam alanı 12002,47 km²'dir. Türkiye yüz ölçümüne göre oranı % 1.55'tir.²⁷³

²⁷² ÖÇKKB (1993a). s. 40'dan derleyen Mustafa Ege.

²⁷³ ÖÇKKB (2005a). *İhlara Özel Çevre Koruma Bölgesi*, Ankara: s. 19.

ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGELERİ

<u>Alan adı</u>	<u>Bölge</u>	<u>Alan Km²</u>
1. Gökova	Muğla	521
2. Köyceğiz-Dalyan	Muğla	385
3. Fethiye (Göcek)	Antalya	613
4. Patara	Antalya	190
5. Kekova	Antalya	260
6. Göksu	Mersin	235
7. Gölbaşı	Ankara	245
8. Datça-Bozburun	Muğla	1474
9. Belek	Antalya	135
10. Ihlara (Kapadokya)	Aksaray	58
11. Foça	İzmir	28
12. Pamukkale	Denizli	44
13. Uzungöl	Trabzon	149
14. Tuz Gölü	Ankara	6274
	Konya	7414

Şekil 1.2. Türkiye'deki ÖÇKB'nin alan özellikleri²⁷⁴

4.3.4. Özel Çevre Koruma Bölgelerinin kurumsallaşması

1988 yılında Bakanlar Kurulu Kararı²⁷⁵ ile ilk olarak ilan edilen bölgeleri çevre kirlenmesi ve bozulmasına karşı korumak amacıyla, “Turizm Bölge Valiliği” gündeme getirilmiştir. Ancak, kurulma aşamasındaki kısıtlılıklar nedeniyle, uygulamaya geçirilememiştir. Bunun yerine, 2 Eylül 1988 tarihinde Başbakanlığa bağlı ÖÇKKB kurulmuştur. Bu alanlarda uygulanacak koruma ve kullanma esaslarıyla, plan ve projeleri hazırlamaya ve söz konusu alanlarla ilgili yeni bir düzenleme yapılincaya kadar uygulamanın gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla 10 yıl süre ile geçici örgüt kurmaya, Başbakanlık yetkili kılınmıştır. Başkanlığın gereksinim duyduğu personelin Başbakanlıkça karşılanması kararlaştırılmıştır.

13 Kasım 1989 tarihinde “Başbakanlık Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı” kurulmuştur. Yaklaşık iki yıl kadar Başbakanlığa bağlı olarak çalışan ÖÇKKB, 1991 yılında Çevre Bakanlığı'nın kurulmasıyla, Başbakanlıktan ayrılarak

²⁷⁴ ÖÇKKB (1993a). s. 43'den derleyen Mustafa Ege.

²⁷⁵ Bazı Alanların Özel Çevre Koruma Bölgesi Olarak Tespit ve İlamı Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı, (RG., 12 Haziran 1988, No: 19863).

Bakanlığa bağlanmış ve Kurumun oluşturulduğu dönemde faaliyette bulunan Özel Çevre Koruma Kurulu kaldırılmıştır.²⁷⁶ 2003 yılında Çevre Bakanlığı'nın, Orman ve Köyişleri Bakanlığı ile bileştirilmesinden sonra Kurum, Çevre ve Orman Bakanlığı'na bağlı bir kuruluş statüsünü almıştır.

ÖÇKB'lerinde ilgili mevzuat hükümlerine göre çevrenin korunması, geliştirilmesi ve yapılaşması hakkındaki esas ve usuller ÖÇKKB tarafından hazırlanır. Bu esas ve usuller çerçevesinde, bölgedeki faaliyetlerle ilgili tedbirlerin alınması ve kontrolü yetkisi valiliklere aittir. ÖÇKB tespit ve ilanına ilişkin kararların ilgili mevzuat hükümlerine göre; mahallinde uygulanmasından ve takibinden, belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde belediye başkanı, köylerde muhtar, orman koruma bölgelerinde Orman İşletme Müdürlükleri, belediye sınırları ve mücavir alanları ile orman alanı dışında İl Bayındırlık ve İskân Müdürlükleri sorumludur.

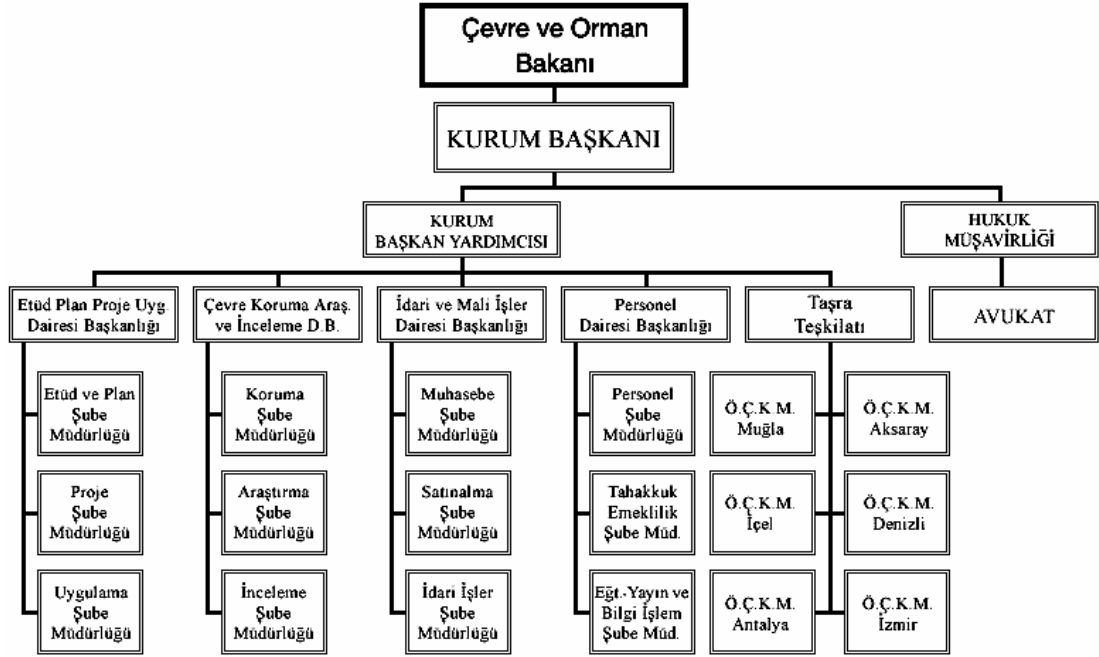
4.3.5. Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı

Başkanlığın Kuruluş Kanunda²⁷⁷ örgüt yapısı; merkez ve taşra şeklinde düzenlenmiştir. Merkez örgütü; Kurul, ana hizmet birimleri, danışma birimleri ve yardımcı birimlerden oluşmaktadır.²⁷⁸ Taşrada örgütlenmesi oluşturulması zorunlu değildir. Kurum gerekli gördüğünde taşrada örgüt kurmaya yetkilidir.

²⁷⁶ 21 Ağustos 1991 tarih ve 444 sayılı Bazı Alanların Özel Çevre Koruma Bölgesi Olarak Tespit ve İlanı Hakkındaki KHK, (RG., 21 Ağustos 1991, No: 20967).

²⁷⁷ 13 Kasım 1989 tarih ve 383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı'nın Kurulmasına Dair KHK, (RG., 13 Kasım 1989, No: 20341).

²⁷⁸ A. g. k., md. 4.

Şekil 4. 3. ÖÇKKB'nın örgüt yapısı²⁷⁹

4.3.5.1. Merkez örgütü

Başkan: Çevre ve Orman Bakanı'nın teklifi üzerine müşterek kararla atanır. Kurumun üst düzey amiridir. Kurumun hizmetlerini mevzuata, milli güvenlik siyasetine, kalkınma planlarına ve yıllık programlara uygun olarak yürütmekle görevlidir. Kurumun faaliyet alanına giren konularda yurtiçi ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonun sağlanmasında yardımcı olur. Görevini yerine getirmede Bakanlığa karşı sorumludur.²⁸⁰ Başkan, bölge sınırları içerisinde görevlendirmek üzere valilik emrine eleman atama yetkisi vardır. Başkanın, kurul kararlarına ve yürürlükteki mevzuata uygun olarak belirlenen görev ve yetkileri şöyledir:

- ÖÇKB olarak ilan edilen alanların, doğal güzellikleri ve tarihi kalıntılarının ekolojik dengesinin korunması hususunda her türlü araştırma ve incelemeleri yaptırarak, bu konuda gerekli tedbirleri almak ve aldırarak,
- Bölge ile ilgili her ölçekteki yeni plan ve projeyi re'sen onaylamak,

²⁷⁹ ÖÇKKB (2005b). *Kurumun Teşkilat Şeması*, <http://www.ockkb.gov.tr/tr/images/tsema.gif> (14.05.2005, 16:22).

²⁸⁰ 383 sayılı KHK, md. 8.

- Kurulca belirlenen esaslar doğrultusunda hangi çeşit tesislerin nerelerde yapılacağına karar vermek,
- Kurulun kararlarına ve yürürlükteki mevzuata uygun olarak taşınmaz malların kamulaştırılması için gerekli işlemleri yapmaktır.²⁸¹

Başkan Yardımcısı: Kurumda hizmet birimleri ile danışma ve yardımcı birimleri arasında koordinasyonu sağlamakla ve bu birimlerin denetiminde Başkana yardım etmekle görevli bir Başkan yardımcısı bulunmaktadır.²⁸²

Kurul: Başkanlığın Kuruluş Kanunda Başbakanlık Müsteşarı'nın başkanlığında Turizm Bakanlığı Müsteşarı, Orman Genel Müdürü ile Özel Korumu Kurumu Başkanı'ndan oluşan kurul düzenlenmiştir. 1991 yılındaki değişiklikle²⁸³ “Özel Çevre Koruma Kurulu” yürürlükten kaldırılmış ve bu ibare “Kurul” şeklinde değiştirilmiştir.

Başkanlığın Ana Hizmet Birimleri: Başkanlığın ana hizmet birimleri; Etüt Plan Proje Uygulama Dairesi Başkanlığı ile Çevre Koruma Araştırma ve İnceleme Dairesi Başkanlığı'dır.²⁸⁴

Etüt, Plân, Proje ve Uygulama Dairesi Başkanlığı: Bölgelere yönelik her türlü plân ve projelerin hazırlanıp uygulanması, diğer kuruluşlarca alanda yapılacak yatırımlara ilişkin görüş bildirilmesi, belediye sınırları ve mücavir alanları ile köy yerleşik alanlarının belirlenmesi aşamasında alınan kararların, koruma ve kullanma esaslarına uygunluğunun incelenmesi gibi görevleri yerine getirmektedir.²⁸⁵

Çevre Koruma Araştırma ve İnceleme Dairesi Başkanlığı: Bölgelerdeki kaçak yapılaşmayla mücadele, endemik bitki ve hayvan türlerinin korunması, sosyal ve ekonomik faaliyetler ile bunlardaki gelişmelerin incelenmesi, kara ve su avcılığı ile ilgili ilke ve önlemlerin belirlenip uygulanması, kirlilik standartlarının belirlenmesi ve kirletici tesislerle mücadele, hassas bölgeler içerisindeki kamu mülkiyetindeki alanların işletilmesi ve denetlenmesi, deniz araçlarının boşaltma ve atık tasfiyesi

---

²⁸¹ A. g. k., md. 10.

²⁸² A. g. k., md. 9.

²⁸³ 444 sayılı KHK, md. 7.

²⁸⁴ 383 sayılı KHK, md. 11.

²⁸⁵ A. g. k., md. 12.

eylemlerinin izlenmesi ve bu konularda gerekli yaptırımların uygulanması gibi görevlere sahiptir.²⁸⁶

Başkanlığın Danışma Birimleri: Başkanlığın danışma birimi Hukuk Müşavirliği'dir. Bu birim, diğer birimlerinden sorulan hukuki konular ile hukuki, mali ve cezai sonuçlar doğuracak işlemler hakkında görüş bildirmektedir. Başkanlığın menfaatlerini koruyucu, anlaşmazlıkları önleyici, hukuki tedbirleri zamanında almak, anlaşma ve sözleşmelerin bu esaslara uygun olarak yapılmasına yardımcı olmak, Başkanlığı adli ve idari davalarda temsil etmek, Başkanlığın amaçlarını daha iyi gerçekleştirmek, mevzuata, plan ve programa uygun çalışmasını temin etmek amacıyla gerekli hukuki teklifleri hazırlamak, Başkana sunmak, Başbakanlık, Bakanlıklar ve Bakanlık Kuruluşları tarafından hazırlanan kanun, tüzük ve yönetmelik tasarılarını hukuki açıdan inceleyerek görüşlerini bildirmekle görevlidir.²⁸⁷

Başkanlığın Yardımcı Birimleri: Başkanlığın yardımcı birimleri; İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı ve Personel Dairesi Başkanlığıdır.²⁸⁸ Bu birimler, mali ve personel yönetimi konusunda Başkanlığa yardımcı olmakla görevlidir.

4.3.5.2. Taşra örgütü

ÖÇKKB genel hükümlere göre, gerekli gördüğünde taşrada örgüt kurmaya yetkilidir. Muğla, İzmir, İçel, Aksaray, Antalya ve Denizli'de il müdürlükleri şeklinde olmak üzere, ÖÇKKB'nın toplam altı tane taşra örgütü öngörülmüştür. Muğla ve Antalya'daki İl Müdürlükleri hizmet vermektedir. Diğer müdürlükler şu anda faaliyet göstermemektedir. Ayrıca, İzmir'de bulunan Müdürlük, İzmir Valiliği Çevre İl Müdürlüğü binası içinde görev yapmaktadır. Bu durum Müdürlüğün İzmir Valiliği Çevre İl Müdürlüğü'ne bağlı bir birim olduğu yanlışlığını ortaya çıkarmaktadır.²⁸⁹

---

²⁸⁶ A. g. k., md. 13.

²⁸⁷ A. g. k., md. 15.

²⁸⁸ A. g. k., md. 16.

²⁸⁹ Yıldız (1995). s. 19.

4.3.6. Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı'nın amaç, ilke ve hedefleri

Kurumun amacı; ÖÇKB olarak ilan edilen alanların;

- Sahip olduğu çevre değerini korumak ve geliştirmek,
- Çevre sorunları ile mücadele etmek ve bu konuda gerekli tedbirleri almak,
- Koruma ve kullanma esaslarını belirlemek,
- İmar planları ile alan için hazırlanmış diğer planlarda gerekli gördüğünde yenileme çalışmaları yapmaktır.²⁹⁰

Bu amaçlara ulaşmada ÖÇKB'ndeki doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunması, bozulmadan kalması, sürdürülebilmesi, Kurumun temel prensibidir. Kurumca kalkınma hareketi ile çevre değerleri arasında uzun vadede koruma-kullanma dengesinin oluşturulmasının sağlanması hedeflenmektedir. Ekolojik ve kültürel değerler ile sosyo-ekonomik yapı göz önüne alınarak, diğer sektörler arası ilişkiler ve dengelerin korunması da hesaba katılarak, ÖÇKB için fiziki gelişme planları hazırlanmaktadır. Planlarda çevre değerinin belli bir standartlar üstünde tutmak hedeflenmektedir. Bu çalışmalarda en önemli veriyi ekolojik değerler oluşturmaktadır.²⁹¹

4.3.7. Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı'nın çalışma esasları

ÖÇKKB'nin çalışmaları; araştırma, planlama, projelendirme ve uygulama olmak üzere üç ana bölümde gerçekleştirilmektedir.

Araştırma: Çevre koruma ve sürdürülebilir çevre çalışmalarının temelinde, bu konuda yapılan bilimsel çalışmalar yer almaktadır. Koruma sürecinin ilk ve en önemli bölümü, korunacak değerlerin doğru tanımlanması ile tespiti ve belgelenmesidir.²⁹² Çevre koruma çalışmalarına başlanmadan önce, mevcut durum saptaması, kaynakların belirlenmesi, çevreye olumsuz etki eden faktörlerin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Koruma çalışması bu değerlendirme sonrası ortaya

²⁹⁰ ÖÇKKB (1993a). s. 7.

²⁹¹ ÖÇKKB (2006a). *Kurumun Amaç, İlke ve Hedefleri*, <http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=121> (26.05.2006, 16:30), s. 1.

²⁹² ÖÇKKB (2005a). s. 18.

çıkacak plan ve projelere göre şekilleneceği için, koruma sürecinin ikinci aşamasını oluşturmaktadır. Türkiye’de bu bilgilerin toplanması ve derlenmesinde eksiklikler bulunmaktadır. Bu nedenle, planlama sürecinde koruma tedbirleri net olarak saptanamamaktadır.

ÖÇKB’lerinde yapılan araştırma projeleri, bölgelerin özellikleri ile ekolojik sistemler arasında ilişki kurulmayı hedeflenmekte, böylece bölgelere ait mekânsal düzeyde yeni bilgilere ulaşılmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda öncelikli olarak araştırılacak olan konular;

- Biyolojik zenginlik,
- Çevrenin korunması ve geliştirilmesi,
- Sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durum tespiti ve gelişme perspektifi,
- Tarım, sanayi ve turizmdeki gelişmeler ve bunların çevre ile olan ilişkileri,
- Bölgeye has özel önem ve öncelik taşıyan projeler,
- Yeraltı ve yerüstü su kaynaklarıdır.²⁹³

Ayrıca, Kurumca gerek duyulduğunda bazı konularda ihtisas sahibi kamu kurum ve kuruluşları ile enstitülerle ortak çalışmalar yürütülmektedir. Kurumun bu işbirliği çerçevesinde temel görevi, kurumlar arası koordinasyonu sağlamaktadır. Araştırma projelerine göre bir sonraki aşama olan proje ve plan aşamasına geçilmesi, Kurumun bütçesi ve öncelikleri çerçevesinde gerçekleşmektedir. Kurum bu güne kadar 14 ÖÇKB için hem kendi başına, hem de diğer kurum ve kuruluşlar işbirliği içinde, farklı tarihlerde araştırma çalışmaları gerçekleştirmiştir.²⁹⁴

Plan ve projelendirme: Kurumca, ÖÇKB sınırları içerisinde yapılan araştırma çalışmaları sonuçları, hazırlanan plan ve proje çalışmalarına yansımakta, plan ve projeleri şekillendirmektedir. Kurum, koruma alanlarının sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla, 1/25000 ölçekli Çevre Düzeni Planları hazırlamaktadır. Ayrıca, planların gösterdiği hedefler doğrultusunda 1/5000 ve 1/1000 ölçekli planlar da yapılmaktadır.

Planlama çalışmalarıyla, sahip olunan çevre değerlerinin korunması; çevre sorunlarını giderilmesi, koruma kullanma esaslarını belirlenerek koruma kullanma

²⁹³ ÖÇKKB (2006b). *Araştırma Genel Yaklaşımlar*, <http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=141> (26.05.2006, 16:33), s. 1.

²⁹⁴ Daha fazla bilgi için bkz. *Araştırma Yapılan İşler*, <http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=145>.

dengesinin sağlanması amaçlanmaktadır. Kurumun planlama çalışmalarının temelini, İmar Kanunu oluşturmaktadır. Ancak, Kanundaki planlama yaklaşımına Kurumca ilaveler getirilerek planlama süreci geliştirilmeye çalışılmaktadır. Ekolojik planlama adı altında yapılan bu çalışmalarda, ön araştırmalar ile tüm doğal değerler belirlenerek, koruma standartları yükseltilmekte ve plan hükümlerinde koruma-kullanma kararları oldukça detaylandırılarak yapısal kararlar üretilmektedir. Bu doğrultuda Kurumun planlama ilkeleri şöyledir:

- Doğal ve kültürel değerlerin koruma kullanma dengelerini sağlamak,
- Tarım alanlarını korumak,
- Ekolojik, kültürel, bilimsel ve eğlence kapsamındaki önemli alanları korumak,
- Doğal güzelliği nedeniyle eğlence yeri olarak kullanılan alanların koruma kullanma dengesini sağlamak,
- Planın içerisindeki yerleşmelerin alt yapılarını geliştirmek,
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları'nca tespit ve ilan edilmiş bulunan ve edilecek olan doğal sit alanlarının korunmasını sağlamak,
- Arkeolojik sit alanlarını korumak,
- Planlama bölgesindeki mevcut mimari dokunun ve yöresel özellikleri koruyarak geliştirilmesini sağlamaktır.²⁹⁵

Kurum, koruma alanlarında doğal kaynakların yönetimine ek olarak kültürel mirasın korunmasına ilişkin çalışmalar da yapılmaktadır. Bu araştırmalar sonucunda arkeolojik ve kentsel sit alanlarının koruma ve yapılaşma şartları belirlenmektedir. Bu çerçevede 1/25000 ölçekli çevre düzeni, 1/5000 ölçekli nazım ve 1/1000 ölçekli uygulama imar planları hazırlanmaktadır.

Çevre düzeni planları, koruma ve arazi kullanma kararlarından oluşmaktadır. Planlar uygulamalı araştırmalara dayanarak, 20 yıllık dönemdeki gelişmeleri değerlendirmekte ve yönlendirmektedir. Daha detayda ise “hassas zon”²⁹⁶ veya

²⁹⁵ ÖÇKKB (2006c). *Planlama Genel Yaklaşım*, <http://www.ockkb.gov.tr/TR/icerik.ASPID=144> (26.05.2006, 16:38), s. 1.

²⁹⁶ Hassas Zon: ÖÇKB içinde yer alan ve Başkanlıkça düzenlenen planlarda özel işaretlerle gösterilen; niteliğine göre tespit edilen tedbirlerle zaman, mekân ve faaliyet türleri açısından çok kısıtlı kullanımlara izin verilen ve gerekli sayı ve nitelikte özel personel tarafından kontrol edilen doğal rezerv alanını ifade eder.

“ekolojik zon” olarak tanımlanan yerlerin planlama çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca, belirli aralıklarla tüm yapılan çalışmalar değerlendirilerek, plan ve projelerin günümüz şartlarına göre revize yapıp, uygulamaların koruma anlayışına uygunlukları sağlanmaya çalışılmaktadır. Çevre Düzeni Planları ve üzerinde yapılabilecek revizyonlar Kurum tarafından, diğer planlar Kurum veya belediyelerce ya da ihale yoluyla gerçekleştirilmekte ve ÖÇKKB tarafından onaylanmaktadır.²⁹⁷ Bütün planların uygulamaları, her bölge için hazırlanan “Ekolojik Yönetim Planı” ile gerçekleştirilmektedir. Planları uygulama yetkisi İmar Kanunu hükümlerine göre; mücavir bölge sınırları içinde belediyelerin, bunların dışında valiliklerin yetki ve sorumluluğu altındadır.²⁹⁸

Kurumun plan ve proje çalışmaları Etüt Plan Proje Uygulama Dairesi Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Proje şubesinin görevleri, ÖÇKKB sınırları içinde;

- İmar planı çalışmalarında ve uygulamada kullanılmak üzere mimari ölçütlerini belirlemek,
- Kurum tarafından gerçekleştirilmesine karar verilen her ölçekteki mimari projelerin, ön etütlerini ve uygulama proje çalışmalarını yürütmek,
- Günübirlik yerlerde, kıyı bölgelerinde ören yerleri ya da tarihi sit alanlarında 1/500 ve daha büyük ölçekli açık mekân düzenleme çalışmaları ile projelendirme çalışmalarını yapmak,
- Kamu kurum ve kuruluşlarına ait tesisler ile turizm tesislerinin, imar planlarında ilave olarak belirtilen diğer yapılarının, mimari ve peyzaj projelerinin plan hedeflerine uygunluklarını sağlamak,
- Kurumca ihale edilecek mimari projeleri incelemek, teknik şartname çalışmalarını yürütmek, sonlandırmak,
- Proje Şubesinin görevi kapsamındaki konular hakkında kurumdan görüş istendiğinde, konuyu ÖÇKKB'nın prensipleri açısından inceleyerek görüş hazırlamak,

²⁹⁷ ÖÇKKB bugüne kadar 11 adet 1/25.000'lik Çevre Düzeni Planı ve 36 adet 1/ 5000'lik Nazım İmar Planını onaylanmıştır.

²⁹⁸ A. g. k., s. 1.

- Belediyelere veya İl Bayındırlık ve İskân Müdürlüklerine, proje uygulamalarına ilişkin görüş vermek,
- Kurumca yürütülecek inşaat faaliyetlerinin mimari açıdan uygunluğunu sağlamaktır.²⁹⁹

Uygulama: Kurumun plan ve projelerin uygulanmasındaki genel yaklaşımı şöyledir:

- Kurumca onaylanarak yürürlüğe konulan uygulama imar planlarının uygulamalarının yapılmasını sağlamak,
- Bölgede yapılmasına gerekli görülen alt yapı projelerinin yaptırılmasını sağlamak, bu kapsamda kamu kurum ve kuruluşları ile özel kişi ve kuruluşlarca teklif edilecek olan alt yapı projelerini incelemek, plan hedeflerine uygunluğunu sağlamak, kabul edilen projelerin uygulanmasını denetlemek,
- Kurumca veya yerel yönetimlerce hazırlanmış bulunan ve Kurumca onaylanan alt ve üst yapı projelerinin uygulanmasını sağlamak,
- Altyapı ve genel plan uygulamalarında belediyelere görüş bildirmek, bu kapsamda mahalli yönetimler ile koordinasyonlu çalışmaktır.³⁰⁰

4.3.8. Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı'nın gelirleri

Kurumun bütçe, gelir ve harcama usul ve esasları, Maliye Bakanlığı'nın uygun görüşü alınarak Çevre ve Orman Bakanlığı'nca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir. Kuruluş Kanununda belirtilen görevleri gerçekleştirmek amacıyla Kurum, aşağıdaki gelirlere sahiptir.

- Çevre ve Orman Bakanlığı bütçesinden aktarılan gelirler,
- Her türlü yardım ve bağışlar ile Hazine Müsteşarlığı'nın uygun görüşü üzerine alınacak dış krediler,

²⁹⁹ ÖÇKKB (2006d). *Projelendirme Genel Yaklaşım*, <http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=147> (26.05.2006, 16:49), s. 1.

³⁰⁰ ÖÇKKB (2006e). *Uygulama Genel Yaklaşım*, <http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=150> (26.05.2006, 16:56). s. 1.

- Koruma altındaki bölgelerdeki günübirlik yerlerden el edilen kira ve işletme gelirleri,
- İmar planları yapımına ve harita yapımına katılım bedelleri,
- Çevre ve Orman Bakanlığı bütçesine özel ödenek olarak kaydedilen miktarlardan, Bakanlıkça uygun görülecek miktarda yapılacak aktarmalardır.³⁰¹

2001 yılında yapılan değişiklikle 1989'dan beri kullanılan Özel Çevre Koruma Fonu uygulaması kaldırılmıştır. Yine aynı yıl yapılan değişiklikle, Kurumun harcamaları Muhasebe Umumiye Kanunu ve Devlet İhale Kanunu hükümlerine tabi olmaktan çıkarılmıştır. Kurumun gelir ve giderlerine ilişkin hesaplar, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'nca denetlenmektedir.

4.4. Değerlendirme

Yukarıdan incelenen koruma sistemlerinde, Türkiye'de bu güne kadar doğal ve kültürel değerlerin korunmasında; saklayarak koruma, sergileyerek koruma ve değiştirmeden onararak kullanma anlayışları temel hedefler olarak ele alınmıştır. Koruma ahlakı açısından bakıldığında değişim ve eklemelerle kullanma, yenileyerek kullanma ve belgeyerek müdahale etmeme anlayışları ise istenmeyen stratejiler olarak belirlenmiştir. Ancak, kültürel ve doğal çevre değerlerinin sürdürülebilirliği için kaynakların koruma-kullanma dengesinin sağlanması, yenileyerek kullanma ve eklemelerde bulunmak gerekmektedir.³⁰²

Türkiye'de günümüze kadar sürdürülen tarihsel ve kültürel çevre koruma politikalarının başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir. Özellikle 1950 sonrası yaşanan kırsal bölgelerden kentlere göç ve hızlı kentleşme ile doğal ve kültürel değerlerin yıkıma uğradığını görmekteyiz. 1980'den sonra, turizm amaçlı çalışmalarla kıyı alanları yağmalanmıştır. Ayrıca, 1990 sonrası Doğu ve Güney - Doğu Anadolu Bölgesinden güvenlik ve ekonomik nedenlerle başlayan göç, kentlerin yüzlerce yılda oluşmuş dengeleri alt üst etmiştir. Kentlerin önce varoşlarında başlayan gecekondulaşma, giderek imar aflarıyla kentleri genişletmiş,

³⁰¹ 383 sayılı KHK, md. 22. (Değişik: 20 Haziran 2001- 4684/14 md.).

³⁰² ÖÇKKB (2005a). s. 18.

günümüzdeki başlıca kentsel sorunlardan biri haline gelmiştir.³⁰³ Bu süreçte, doğal ve kültürel değerlerin korunamadığını, genişleyen kent olgusu içerisinde, ekonomik kaygılar nedeniyle tüketildiğini söylemek mümkündür. Yakılan ormanlar, konut alanına dönüşen tarım arazileri, kentsel atıklar nedeniyle yok olan bitki ve hayvan türleri gibi, yaşanan sorunlara daha birçok örnek eklemek mümkündür.

Türkiye’de doğal ve kültürel mirası korumayla ilgili yasa ve ilkeler dünyanın birçok ülkesinde yürürlükte olanlardan farklı değildir. Ancak, sağlıklı korumacılığı gerçekleştiren ülkelerle Türkiye arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bunun temel nedeni; Türkiye’de uzun yıllardır bir koruma politikasının oluşturulamamasıdır. Cumhuriyet öncesi ve sonrasında çıkarılan yasalar, korumacılık politikasını ortaya koymaktadır. Ancak, günümüzde bu değerlerin durumu, istenen düzeyde korunma sağlanamadığını göstermektedir. Sağlıklı bir koruma politikasının olmamasının nedenlerinin başında, sosyal ve ekonomik alandaki uyum sorunu gelmektedir. Çevre değerlerinin ekonomik çıkarlar yüzünden tüketilmesi, koruma politikasının başarısızlığı, halkın koruma konusundaki ilgisizliği, kendi içinde birbiri ile çelişen örgütsel yapılanmalar, sorunlara örnek gösterilebilir. Korumanın toplumsal bir görev olduğunu, çıkardığı yasalarla kabul eden devlet, doğal ve kültürel değerlerin korunmasında yükü bireyin üzerine yılmaktadır.³⁰⁴ Ancak, halkın kültürel değerleri koruma konusunda ilgisizdir. Bu ilgisizliği koruma politikalarının oluşturulması sürecinde yer alamamasına bağlanabilir. Halkta bu değerleri sahiplenme bilincinin oluşması için, halkın konuya yabancı kalmaması gerekmektedir. Yönetmelik süreçte atlanan temel sorun buradan kaynaklanmaktadır.

³⁰³ Mehmet Tuncer (2005). *Türkiye’de Tarihsel ve Kültürel Çevreleri Koruma Olgusu*, <http://www.restorasyon.org/yeni/pages/mtuncer1.asp> (18.12.2005, 16:59).

³⁰⁴ Melike Z. Dağistan Özdemir (2005). “Türkiye’de Kültürel Mirasın Korunmasına Kısa Bir Bakış”, *Planlama*, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Sayı: 31, s. 35.

BEŞİNCİ BÖLÜM

PAMUKKALE ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGESİ'NİN YÖNETİMİ ARAŞTIRMASI

Alan araştırması 2006 Mart-Nisan ayları süresince, Denizli'de; Pamukkale ÖÇKB sınırları içinde kalan yerleşimlerde mülakat ve anket teknikleri ile gerçekleştirilmiştir. Bu yerleşimlerden Pamukkale ve Karahayıt Kasabaları ile Sit Alanında bulunan Ören Mahallesi, Pamukkale'ye en yakın yerleşmeler olması ve Alanla yakından ilişkisi nedeniyle, araştırma bölgesi olarak seçilmiştir. (Alanın fotoğrafları için bkz. Ek 4.) Koruma sınırlarındaki diğer yerleşmeler; Develi, Akköy ve Yeniköy'de anket uygulanmamıştır. Ancak, Karahayıt Kasabası'nın termal turizm nedeniyle bölgede çekim merkezi olması, buralardan çalışmak için gelenlere mülakat ve anket yapılması olanağı sağlamıştır. Koruma Bölgesinin aynı zamanda bir turizm merkezi olması nedeniyle, Sit Alanını gezmeye gelmiş yerli ve yabancı ziyaretçilere de anket uygulanmıştır. Ayrıca, Bölgenin Denizli'ye bağlı olması nedeniyle, Kentte yaşayan halkla da anket çalışması gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada, anket yapılan denekler rastgele seçilmiş; genelde kıraathanelerde, sokakta, park ve bahçelerde karşılaşılan ve anket yapmayı kabul eden kişilerle anket formu doldurulmuştur. Ayrıca, Bölgede; esnaftan, sağlık ve eğitim kurumunda çalışanlar görevlilerden, bilgi toplanmıştır. Denizli'de bu çalışmalardan farklı olarak, Pamukkale ÖÇKB'nin yönetimi ile ilgili merkezi ve yerel düzeyde tüm yönetimlerden mülakat tekniği ile bilgi alınmıştır.

5.1. Araştırma Evreni Denizli İli ve Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi

Araştırmasının evreni Denizli İli ve Pamukkale ÖÇKB olarak, iki ayrı alt bölümde tanıtılmaktadır.

5.1.1. Denizli İli'nin genel tanıtımı ve tarihçesi

Denizli İli Anadolu yarımadasının güneybatısında, Ege Bölgesi'nin güneydoğusunda, Ege-İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri arasında bir geçit bölge olma özelliğindedir. İlin doğusunda; Burdur, Afyon, İlin batısında; Aydın Manisa, kuzeyinde; Uşak, güneyinde; Muğla illeri bulunmaktadır. İl topraklarının; %47'si dağlar, %28'i ovalar, %23'ü platolar ve %2'si yaylalardan oluşmaktadır. İlin yüz ölçümü, 11868 km²'dir. İlde, Akdeniz Bölgesi ile iç Anadolu Bölgesi arasında bir geçiş iklimi görünmektedir. Denizli, demiryolu havayolu ve karayolu olarak önemli transit yollar üzerinde yer almaktadır. Bulkaz, Elmadağ, Büyük Çökelez, Beşparmak Dağları alanın önemli yükseltileridir.³⁰⁵ Çardak, Çivril Baklan, Kaklık Ovaları Bölgede yer alan başlıkça düzlüklerdir. Ege Bölgesi'nin üç büyük nehrinden biri olan Büyük Menderes, yörenin en büyük akarsuyudur.

Bölgenin en önemli coğrafi özelliği, jeotermal enerji kaynaklarıdır.³⁰⁶ Doğudan batıya uzanan fay hattında yer alan Kentte, önemli jeotermal kaynaklar bulunmaktadır.³⁰⁷ Bunlardan en önemlisi Pamukkale'dedir.

Denizli yöresindeki ilk yerleşmelerle ilgili tarih öncesi araştırmalar; İngiliz arkeologlar Prof. Seton Loyard ve Prof. James Melleart tarafından 1954 ve 1959 yılında, İlin kuzeyindeki Çivril İlçesine bağlı Beycesultan Höyüğü'nde yapılmıştır. Bu araştırmadaki bulgular, yöredeki ilk yerleşimlerin M.Ö. 5000 yıllarında Kalkolitik Dönemde ortaya çıktığını ve Tunç Çağları'nda sürdüğünü göstermektedir.³⁰⁸ Yöre, Ege kıyılarını iç Anadolu ve Suriye'ye bağlayan önemli yollar üzerinde olması nedeni ile birçok devletin istilasına uğramıştır. Hititlerin Anadolu'ya merkez kurmalarıyla birlikte şehrin hâkimiyeti de bu uygarlığın geçmiştir. (M.Ö.2000–1200) Daha sonraki dönemlerde sırayla Frigler (M.Ö.750–700), Lidyalılar (M.Ö.700–500), Persler (M.Ö.500–300), Helenistik Dönem

³⁰⁵ Denizli Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2006a). *Denizli Fiziki Yapı*, <http://www.Pamukkale.gov.tr/tr/content.asp?id=318>, (02.06.2006, 14:42). s. 1.

³⁰⁶ 1965 yılında Ananda jeotermal enerji kaynakları bulunmuştur. Bugün bu kaynaklardan elektrik enerjisi elde edilmektedir. Türkiye'de bu uygulama ilk olarak bu Alanda başlamıştır. Ancak, Alandaki enerji kaynaklarının sadece %11'ini teşkil eden buhardan elektrik üretilmekte ve geriye kalan ve çıkış noktasında sıcaklığı, 150 C derece ve yaklaşık 35–40 bin ton ful oil'e eş değer kapasitedeki kullanılmayan sıcak su, Büyük Menderes Nehri'ne akmaktadır. DTOY (2003). *Ekonomik Yönü ile Denizli 2003*, No: 30, Denizli: s. 13.

³⁰⁷ DTOY (2003). s. 13.

³⁰⁸ Denizli Valiliği (2001). *Denizli 2001 Kültür Değerleri*, Denizli: s. 8.

(M.Ö.330–300), Roma (M.Ö.27–395), Bizans (395–1200), Selçuklular (1200–1400), Osmanlılar (1299–1923) hâkim olmuşlardır.

Denizli adı tarihi kaynaklarda değişik şekilde geçer. Selçuklu kaynaklarında Kent, Ladik olarak belirtilmektedir. İbni Batuta Seyahatnamesi'nde, kent için Tonuzlu³⁰⁹ ifadesinin kullandığını kaydedilmiştir. Bir diğer isim; Tengüzlü'dür. Tengiz kelimesi eski Türkçede deniz anlamına gelmekte ve Tengüzlü Denizli anlamındadır. Kentteki önemli tarihi alanlar; Hierapolis, Laodikeia Tripolis, Colossae, Eumenia'dır.³¹⁰

5.1.2. İlin nüfus özellikleri

Cumhuriyetin ilanından sonraki dönemde, Denizli nüfusu incelendiğinde, üç ayrı dönem görülmektedir. En düşük nüfus artışı; %0,5 ile 1935 ile 1940 arası dönemde, en yüksek yıllık nüfus artışı, %28,9 ile 1955–1960 arasında olmuştur. 1990–2000 arasında İlin nüfus yıllık nüfus artış oranı, %12,4'tür. 1927 yılında Denizli, ülke nüfusunun %1,8'lik payına sahipken, 2000 yılında bu oran, %1,3'e düşmüştür. Bu dönemde İlin nüfus artış hızı, ülke nüfus artış hızından düşük olduğu gözlemlenmektedir. İlde 1927 yılında kentsel nüfus oranı, %16,9'dır. 2000 yılında bu oran, %48,7'ye yükselmiştir.³¹¹ 2000 Nüfus Sayımı verileri itibariyle, İl merkezinin nüfusu 275.480, Pamukkale Kasabası'nın nüfusu 2771, Karahayıt Kasabası'nın nüfusu 2810'dur.³¹² İlin nüfus yoğunluğu ise %64'tür.³¹³

5.1.3. İlin ekonomik özellikleri

Denizli, 1970'li yıllarda hızlı sanayileşme ile üretim artışı gerçekleştirerek ve kaynaklarını en uygun şekilde kullanarak, kent ekonomileri içinde kendini

³⁰⁹ 1332 yılında Kenti ziyaret eden İbni Batuta, Denizli için Alanın Hıristiyanların elinde iken çok domuz yetiştirildiği bu nedenle, Türklerin kent için Tonuzlu diye ad verdiklerini (domuzlar şehri) belirtmektedir. Denizli Valiliği (2001). s. 15.

³¹⁰ Denizli Eski Eserleri ve Müzeleri Sevenler Derneği (2002). *Pamukkale*, Denizli: Denizli Müzesi Arşivi, s. 10.

³¹¹ A. g. k., s. 13.

³¹² Denizli Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2006b). *Denizli Nüfusu*, <http://www.pamukkale.gov.tr/tr/content.asp?id=276> (02.06.2006, 13:35). s. 1.

³¹³ Denizli Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2006a). s. 1.

göstermiştir.³¹⁴ Kentin en önemli ekonomik göstergelerinden olan sanayinin temelleri, günümüzden yaklaşık olarak 2000 yıl öncesine, dokumacılık ve el sanatlarına dayanmaktadır. Leodikya, Antik Dönemde dokumacılıkla ve tekstil ürünleriyle ün kazanmıştır.³¹⁵ İde havlu ve bornoz üretimi yaygındır. Ülke ihracatında Denizli'nin payı yaklaşık olarak %35'tir.³¹⁶

İlin ekonomik göstergelerinden olan istihdam ve işsizlik incelendiğinde; Denizli'de istihdam edilenlerin sayısı 1980–2000 yıllarında sürekli bir artış göstermiştir. İstihdam edilenlerin yıllık artış oranı %21,7'dir. Sanayi sektöründe son 15 yılda önemli bir artış sağlanmıştır. İnşaat sektöründe çalışanların oranında önemli bir değişiklik görülmemiştir. 1980–2000 yılları arasında sanayi sektörü %119, hizmet %84,2, inşaat %42,7 ve tarım %32,9 oranında artmıştır. 2000 Nüfus Sayımında uluslararası tanımlar esas alınarak, İlin işsizlik bilgileri derlenmiştir. Buna göre oran, %4,1 olarak tespit edilmiştir.³¹⁷

5.2. Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi

Pamukkale, Denizli İl'i sınırları içerisinde, İlin 20 km. kuzeybatısında, Pamukkale Kasabası'nın yanında yer almaktadır. Bölge Sınırı; Çürüksu Ovası'nın kuzeydoğusunda, Çukurbağ Mevkiinden başlar ve travertenleri içine alarak, kuzeydoğuda Kayralık Tepesi'ne, güneydoğuda Domuzcu Çukuru'na, güneyde Pamukkale Kasabası'na kadar olan alanı kapsamaktadır. Bölgenin genişliği yaklaşık olarak 1100 km.² dir.³¹⁸ Pamukkale ÖÇKB'nin alanı 44 km.² dir. Alanın yükseltileri; Çürüksu Düzlüğünden 150, deniz seviyesinden 364 metredir. Bölgede, İlin konumu nedeniyle geçiş iklimi görülmektedir. ÖÇKB sınırları içinde beş yerleşim bulunmaktadır. Bunlar; Akköy İlçesi, Karahayıt Kasabası, Pamukkale Kasabası,

³¹⁴ Sebahat Bayrak, Hasan Göncüoğlu (2000). *Toplam Kalite Yönetimi ve Uygulanabilirliğine Yönelik Denizli İlinde Bir Araştırma*, İstanbul: Beta Yayını, s. 117.

³¹⁵ İrfan Ertuğrul (2003). *Denizli İmalat Sanayiinde Verimlilik ve Ar-Ge Faaliyetleri*, Denizli: Ekin Kitabevi, s. 5–9.

³¹⁶ DTOY (2003). s.12.

³¹⁷ A. g. k., s. 19.

³¹⁸ Denizli Valiliği, Kültür Bakanlığı, UNESCO (1991). Pamukkale (Hierapolis) Koruma Amaçlı İmar Planı ve Uluslararası Pamukkale Tartışma Grubu Toplantısı, Denizli: s. 21.

Merkeze bağı Develi Köyü ile Yeniköy'dür.³¹⁹ Ayrıca, Sit Alanındaki Ören Mahallesi de küçük bir köy özelliği göstermektedir.

Şekil 5.1. Pamukkale ÖÇKB görünümü³²⁰

Bölgede iki ayrı toprak yapısı bulunmaktadır. Bunlar; kahverengi orman toprağı ile kolliviyal topraktır. Bölgede yer alan bitki örtüsü, yapraklarını döken ağaç ve çalılardır. Maki ve ormanlar daha çok, platonun kuzeydoğusundaki yüksek tepelerde yer almaktadır.

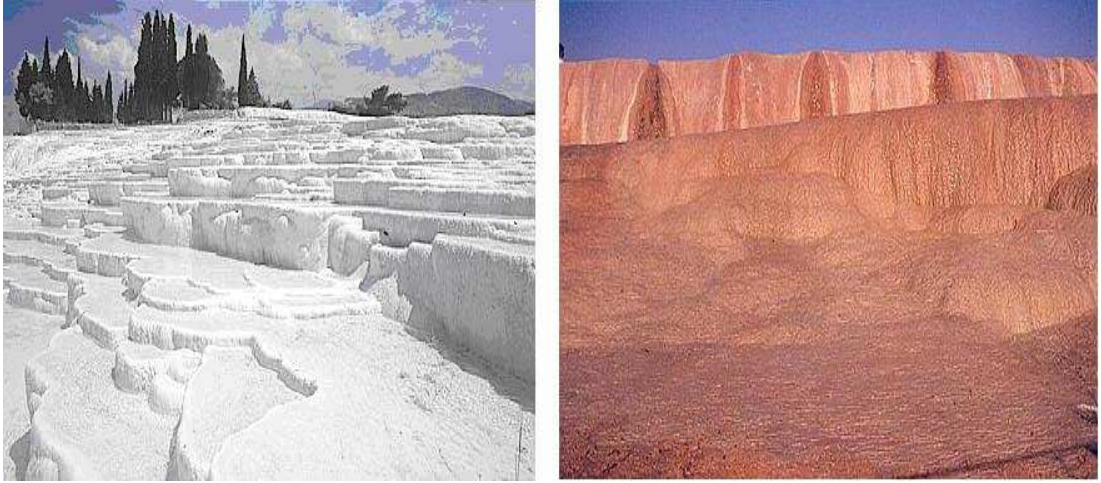
5.2.1. Termal su ve travertenleri oluşumu

Pamukkale'nin termal suyu, bölgenin tarihi süreç içerisinde tanınmasına katkı sağlamıştır. Alanda su, üç ana kaynaktan çıkmaktadır. Bu kaynaklardan ikisi Pamukkale'de, diğeri Karahayıt Kasabası'nda bulunmaktadır. Pamukkale'de çıkan termal su, beyaz çökelek bıraktığı için bugünkü traverten yapısını oluşturmuştur.

³¹⁹ ÖÇKKB (1993b). *Özel Çevre Koruma Bölgesi Pamukkale*, Özel Çevre Koruma Bölgesi Tanıtım Serisi No: 8, Ankara: s. 14.

³²⁰ Kültür Bakanlığı, Denizli Valiliğı, Pamukkale Üniversitesi (2001). *Pamukkale Koruma ve Geliştirme Projesi*, Denizli: s. 30.

Karahayit Kasabası sınırları içerisindeki kaynaktan çıkan termal su, yoğun olarak taşıdığı demir iyonu nedeni ile kahverengi kaskatlar oluşturmuştur. Birbirine sadece 5 km uzaklıkta olan iki kaynaktan böyle farklı su yapılarının ortaya çıkması oldukça şaşırtıcıdır.³²¹

Şekil 5.2. Pamukkale ile Karahayit traverten yapısı karşılaştırması

Beyaz travertenlerin bir pamuğu andırmasından dolayı Bölgeye, Pamukkale ismi verilmiştir. Traverten sözcüğü, İtalya’da geniş traverten çökellerinin bulunduğu Tivoli’nin, Roma zamanındaki adı olan “Tivertino” kelimesinden gelmektedir.³²² Traverten oluşumu çok çeşitli kimyasal reaksiyonlarla oluşmaktadır. Termal su kaynaktan çıktıktan sonra 320 m. uzunluğunda bir kanaldan geçerek, geniş ve kat kat oluşmuş yaklaşık 70 m.’lik su havuzlarına dökülmekte ve ortalama 240 ile 300 m.’lik yol kat etmektedir. Bu süreçte termal su içinde başlangıçta jel halinde olan kalsiyum karbonat, hava ile teması nedeni ile katılaşmakta ve beyaz traverten yapısını oluşturmaktadırlar.³²³ Travertenler Kadı Deresi yakınındaki Domuzcu Çukuru’ndan başlayarak, kuzeyde Çatlık Deresi’ne kadar uzanmaktadır. Travertenlerin yüksekliği 50 metre, uzunluğu yaklaşık 3 km ve 250–600 m. genişliğindedir.³²⁴

³²¹ ÖÇKKB (1979). *Pamukkale Tarihi, Fiziki ve Kültürel Durumu*, Ankara: Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Arşiv ve Dokümantasyon, Raf No: 110, s. 16.

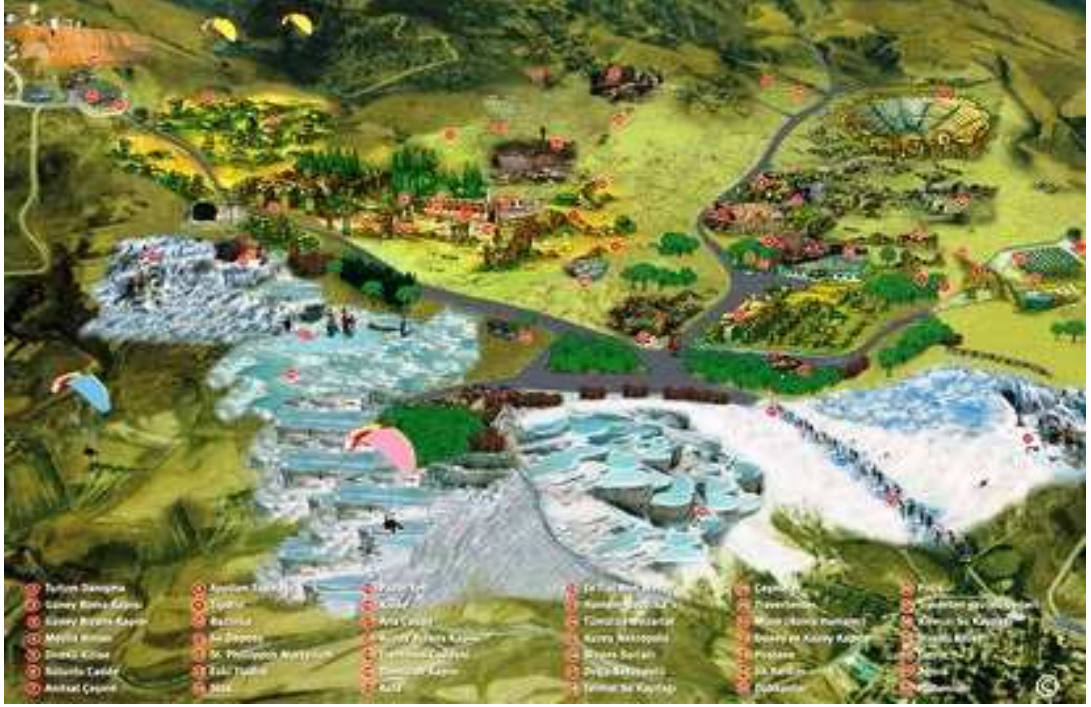
³²² Denizli Eski Eserleri ve Müzeleri Sevenler Derneği (2002). s. 48.

³²³ ÖÇKKB (1993b). s. 19.

³²⁴ A. g. k., s. 16.

5.2.2. Pamukkale'nin tarihi

Sit alanında çıkan termal su ve traverten oluşumu nedeni ile Pamukkale, birçok medeniyetin önemli merkezi olmuştur. Hierapolis ve Leodikya Antik Kentleri ve bunlara ait tarihi kalıntılar, Pamukkale'nin tarihi hakkında bilgi vermektedir.

Harita 1. Hierapolis site haritası³²⁵

Hierapolis Antik Kenti'nde bilinen en eski soy M.Ö. 1900'lü yıllarda yaşamış Luvi soyudur. Daha sonra Bölgede; Frigler, Lidyalılar ve Persler hüküm sürmüştür. Kentin çekirdeği daha çok Frigler Döneminde oluşmuştur. Bölgeye egemen olan hemen hemen her soy kendine ait dinsel yapılar oluşturmuştur.³²⁶ Alandaki çok sayıda dinsel yapı nedeniyle, Hierapolis, arkeoloji literatüründe "Holly City" (Kutsal Kent) olarak adlandırılmıştır. Kentin adı başka bir kaynakta Diospolis (Zeus'un Şehri) olarak belirtilmiştir.³²⁷ Kentin Bergama kralı II. Eumenes tarafından kurulduğu ve Bergama'nın kurucusu Telephos'un karısı Hiera'dan dolayı Kentin Hierapolis adını aldığı da sanılmaktadır.³²⁸

³²⁵ Denizli Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2006c). *Hierapolis Turizm Haritası*, <http://www.pamukkale.gov.tr/tr/content.asp?id=324> (03.06.2006, 15.43).

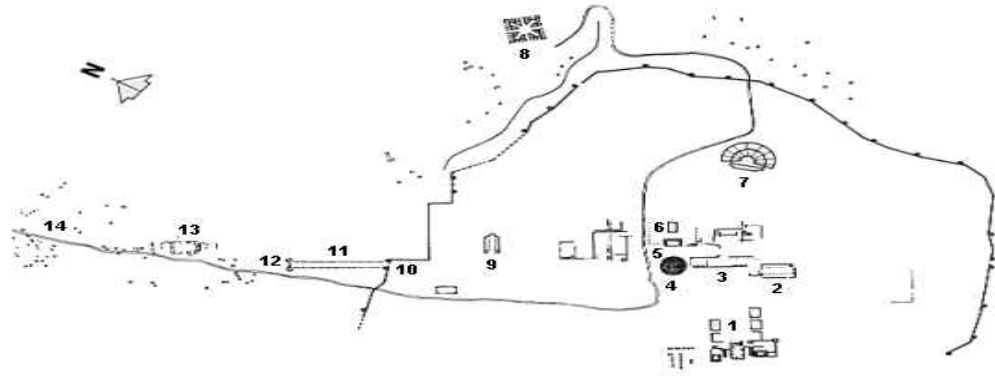
³²⁶ ÖÇKKB (1979). s. 35.

³²⁷ David Padfield (2005). *The Biblical Cities of Laodicea, Colosse and Hierapolis*, (www.padfield.com).

³²⁸ Denizli Valiliği (2001). s. 23.

Bölgede Helenistik Dönemden önceki bulgulara ulaşılamamaktadır. Helenizm Dönemi kentin mimarisini etkilemiş ve yapılan eserlerde dönemin özellikleri görülmüştür. Kent, 40 ve 80 yılları arasında bir din merkezi durumuna gelmiştir. 80 yıllarında, Hz. İsa'nın havarilerinden biri olan Aziz Philip'in Hierapolis'te öldürülmesi, kentin dini çekiciliğini artırmıştır. Kent Bizans Döneminde, "Doğunun Kılavuzu" adını almıştır.³²⁹ Kent, 12. yüzyıldan sonra Türklerin eline geçmiştir. 13. yüzyılda yeniden Bizanslıların eline geçtiği bilinmekte ama bu dönemden sonra kentte herhangi bir imar çalışmasının yapıp yapılmadığına dair bilgi yoktur. Kentin önemli kalıntılarından bazıları; St. Philip Martyriumu, Apollon Tapınağı, Hamam Bazikila, Büyük Tiyatro, Surlar, Ana Cadde ve Kapılardır. (Bknz. Ek 5.)

Şekil 5.3. Hierapolis planı³³⁰

1. Şehir Hamamları	8. St. Philip Şehitliği
2. Hristiyan Bazilika	9. Bazilika Şeklindeki Bina
3. Sütunlu Cadde	10. Bizans Geçidi
4. Kutsal Havuz	11. Sütunlu Cadde
5. Anıtsal Çeşmeler	12. Domitian Kapısı
6. Apollo Tapınağı	13. Hamamlar / Bazilika
7. Tiyatro	14. Helenistik Tiyatro

Leodikya, Çürüksü Nehirlerinin kollarından Gümüşçay ve Ellez Derelerinin açtığı vadide kurulmuştur. Kent, Denizli'nin 6 km kuzeyinde Eskihisar Köyü dolaylarında Hierapolis'e yakın bir konumdadır. İki kentin birbirlerine bu kadar yakın olmalarının nedeni, her iki krallığın ticaret yoluna hâkim olma isteklerine

³²⁹ Bu dönemde Kentte, St. Philip adına bir kilise yaptırılmıştır. Bu kilise sekizgen olarak inşa edilmiştir ve adına Martyrium adı verilmiştir.

³³⁰ ÖÇKKB (2005c). *Hierapolis Planı*, <http://www.pamukkale.gov.tr>. (11.12.2005, 18:26).

bağlamak mümkündür.³³¹ Antik kaynaklarda kentin adı, Laodikeia Ad Lykum (Lykos kıyısındaki Laodikeia) şeklinde geçmektedir. M.Ö. I. yüzyılda Leodikya Anadolu'nun en önemli kentlerinden birisi olmuştur. Kentteki büyük sanat eserleri bu Döneme aittir. Romalılar Kente büyük önem vermişlerdir. Coğrafi konumu ve sahip olduğu verimli topraklar Kentin zenginleşmesini sağlamıştır. Yazıtlar ve sikkeler dini hayat hakkında bilgiler vermektedir. Kazılarda bulunan birçok sikke üzerinde Zeus Laodikeos Figürü, Zeus kültürünün önemini göstermektedir. Ayrıca Asya'nın yedi büyük ve ünlü kilisesinin birisinin burada yer alması, Hıristiyanlığın Leodikya'da etkili olduğunu göstermektedir. Kentin hangi nedenlerden dolayı boşaltıldığı bilinmemekle birlikte, 60 yılında büyük depremlerden dolayı hasar gördüğü kabul edilmektedir. Büyük Tiyatro Stadyum ve Gimnazyum, Zeus Tapınağı ve Büyük Kilise, Kentin önemli kalıntılarıdır.

Harita 2. Leodikya site haritası³³²

5.2.3. Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi projelendirme süreci

Pamukkale'nin korunması ve geliştirilmesine yönelik ilk planlama çalışmaları, 1989 yılında başlamaktadır. Ancak, Alanın çevre değerinin anlaşılması ve koruma çalışmalarını daha eskiye, 1950'li yılların sonlarına dayandırmak

³³¹ DTOY (2003). s. 8.

³³² Pamukkale Üniversitesi (2006). *Leodikya Site Haritası*, http://www.pau.edu.tr/Laodikeia/kent_plani.htm (19.04.2006, 18:56).

mümkündür. Bu kapsamda bahsedilmesi gereken ilk gelişme, 1957 yılında İtalyan kazı heyeti tarafından kazıların başlamasıdır. 1964 yılında Kuru Motele tesis kurma izni verilmiştir. 1960'lı yılların sonlarına gelindiğinde “Pamukkale Milli Parkı” projesi hazırlanmıştır. 1969–1971 yıllarında, Milli Parklar Müdürlüğü tarafından hazırlatılan proje, uygulamaya geçirilememiştir.

1970–80 dönemi, Pamukkale için korumaya ilişkin resmi kararların alındığı ancak, bunların uygulanmadığı dönem olmuştur. Denizli Valisi Necati Bilican Döneminde hazırlanan “Koruma ve Geliştirme Planı”, koruma çalışmalarına hız katmıştır. Ancak, Plan gerçek bir korumadan çok, Sit Alanındaki mevcut tesisleri de koruyarak, bir iyileştirme amacı güden planlama girişimi olarak kalmıştır. 13 Aralık 1980 tarihinde Pamukkale, Kültür Varlıkları Koruma Yüksek Kurulun’un kararı doğrultusunda “Birinci Derecede Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı” olarak ilan edilmiştir. 1983 yılında koruma statüsünde değişikliğe gidilerek, Koruma Kurulu tarafından Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca Pamukkale, “Birinci Derecede Arkeolojik Sit Alanı” olarak düzenlenmiştir.³³³ Aynı yıl kabul edilen Milli Parklar Kanunu ve Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmesi, Alanın korunması için diğer gelişmeler olarak gösterilebilir.

1987 yılında Pamukkale'nin, Hierapolis ile birlikte Dünya Miras Listesinde yer alması için, ICOMOS'a önerilmiştir. Alanın iki özelliği koruma sürecinde dikkate alınmıştır. Bunlar; “*olağanüstü bir doğal sit üzerinde kurulmuş bir Greko-Roman termal tesisin fevkalade bir örneği*” ve “*erken Hıristiyan mimarlığını örnekleyen, bir katedral, vaftizlik ve kiliselerden oluşan yapı*”³³⁴ olma özellikleridir. Pamukkale'nin Dünya Miras Listesi'ne alınması, 9 Aralık 1988 tarihinde gerçekleşmiştir. Listeye girmesi için gerekli olan “N(iii), C(iii) ve C(iv) ölçütlerini”³³⁵ sağlamaktadır.

- N (iii)' e göre; çevre değerinin olağanüstü doğal güzelliğe veya müstesna (dünyada az görülen) özelliğe veya estetik öneme sahip olması gerekmektedir.

³³³ Republic of Turkey, Ministry of Culture and World Bank (2001). s. 13.

³³⁴ A. g. k., s. 25.

³³⁵ N: Natural, C: Cultural kelimelerini ifade etmektedir. Burada N, alanın doğal çevre değeri; C, kültürel çevre değeri olduğunu göstermektedir.

- C (iii)'e göre; çevre değeri dünyada tek veya en azından yaşayan veya kaybolmuş bir medeniyet için, müstesna bir kültürel gelenek olma kanıtını taşımalıdır.
- C (iv)'e göre; çevre değeri çok iyi bir yapı tipi örneği, teknolojik oluşum veya insanlık tarihinin önemli safhasını gösterir nitelikte olmalıdır.³³⁶

1988 yılı, doğal ve kültürel değerleri korunması açısından Pamukkale için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Türkiye'de ÖÇKB kurulması ile bu tür alanların yönetimi, Başbakanlığa bağlı ÖÇKKB'na geçmiştir.

1989 yılında Pamukkale Üniversitesi, Denizli Valiliği ve Kültür Bakanlığı'nın katkıları ile Pamukkale Koruma ve Geliştirme projesi hazırlanmıştır. Raporda, bölgede gerçekleştirilen çevre koruma ve geliştirme çalışmalarının yetersiz olduğu belirtilmektedir. Planların hazırlık ve uygulama aşamasında çok başlılığın giderilememesi, Alandaki termal suyun kullanımındaki yanlış uygulamalar eleştirilmiştir. Projenin karar bölümünde alınması gereken tedbirler;

- Sit bölgesi içinde tüm mevcut tesislerin kaldırılması,
- Jeotermal su, turizm varlığının sürdürülmesi için, beyaz traverten oluşumları ve Antik Kentin korunmasında kullanılması,
- Jeotermal suyun sınırlı kapasitesi dikkate alınarak önce beyazlatma için kullanılması gerektiği, bu işlemten sonra göletlerde toplanarak suya girme işleminde değerlendirilmesi, ardından arıtılması koşuluyla Pamukkale Kasabası ve diğer yerleşim alanlarında kullanılması şeklinde belirlenmiştir.³³⁷

Raporda belirtilen koruma kullanma ilkeleri şöyledir:

- ““Termal su”,
- *Bu suyun oluşturduğu “traverten alanları”,*
- *Bu suya dayalı olarak kurulmuş “Antik Kent”,*
- *Bu üçünün bir arada bulunmasıyla Pamukkale türünde tek örnektir. Bunların korunması ön koşuldur.*
- *Korumanın ve yenilemenin odağında “insan” vardır.*
- *Koruma ve kullanmada yerel halkın katılımı esastır.*
- *Koruma, geliştirme ve turizm öncelikle kendi insanımız için yapılmalıdır.*
- *Koruma sürecinde, yakın ve yöre yerleşimleri ile sağlıklı ilişkiler kurulmalıdır.*

³³⁶ World Heritage Center (2006) *Properties Inscribed On The World Heritage List*, (<http://whc.unesco.org/en/list>, 04.06.2006, 18,45).

³³⁷ Kültür Bakanlığı, Denizli Valiliği, Pamukkale Üniversitesi (1989). Pamukkale Koruma ve Geliştirilmesi Projesi, Pamukkale Genel Yaklaşım İlkeleri Açıklama Raporu, Denizli: s. 3.

- *Jeotermal su, yukarıdaki belirtilen öneriler doğrultusunda, öncelikle de insan- su- beyazlık ilişkisinin kurulması amacıyla kullanılmalıdır.*
- *Planlama, uygulama ve işletme sürecinde, Pamukkale'ye özgü, özerklik ve demokratiklik temeline dayalı bir yönetim modeli oluşturulmalıdır.”*³³⁸

Raporda Alan için getirilen genel öneriler şöyledir:

- Hierapolis'e motorlu araçlar kesinlikle girmemeli,
- Ancak bir servis yolu ile sadece özel nitelikteki ve zamanlarda Alana araç girmeli,
- Ziyaretçilere yönelik olarak Pamukkale Kasabası girişinde “tanıtım- dağılım alanı- dış ana odak”³³⁹ gerçekleştirilmeli,
- Alandaki ziyaretçilerin dağıtımında Hierapolis'in güney kapısı tercih edilmeli,
- Sit alanın alışagelmış kullanımı hem yanlış, hem de doğru uygulamaların gerçekleşmesine neden olmuştur. Bunlardan yanlış olanlar düzeltilmelidir.³⁴⁰

Raporda belirtilen ilkeler, alınması gereken önlemler uygulamaya geçirilememiştir. Bu nedenle, Alanın korunması için 1989 yılında Kültür Bakanlığı ve Denizli Valiliği Koruma Amaçlı İmar Planının yaptırma süreci başlatılmıştır. Planlama çalışması başlamadan önce var olan 1/25000 ölçekli planlar revize edilmiştir. Ayrıca, 1/5000 Nazım Planı hazırlanmıştır. Planlama çalışmalarının her aşamasını değerlendirmek üzere Danışma ve Yönlendirme Kurulu oluşturulmuştur.³⁴¹ Koruma ve geliştirme amaçlı planların amacı; adından da anlaşacağı gibi korumayı ve geliştirmeyi sağlamaktır. Pamukkale koruma sürecinde bu planlar; “*sit sınırları içinde kalan alanın doğal ve kültürel değerlerinin ve olası kullanımlara açılmasına yönelik proje ve modellerin oluşturulması*” olarak tanımlanmıştır.³⁴²

1/25000 Ölçekli Çevre Düzeni Planlarının temel hedefleri;

- Alanın çevresinin, doğal güzelliklerinin, arkeolojik dengesinin, tarih ve kültür varlıklarının korunması,

³³⁸ A. g. k., s. 3.

³³⁹ Ziyaretçilerin Alana girmeden önce bilgi alabildikleri, tanıtım ve dinlenmeye yönelik alanlar; danışma, sergi, banka, güvenlik birimi vb.

³⁴⁰ A. g. k., s. 5.

³⁴¹ ÖÇKKB (1998). Pamukkale (Hierapolis) Çevre Düzenlemesi Değerlendirme Raporu, Ankara: s. 12.

³⁴² Denizli Valiliği, Kültür Bakanlığı, UNESCO (1991). s. 12.

- Çevre korumasına ilişkin önlem alınması,
- Tarım alanlarının korunması,
- Düzensiz yapılaşmanın önlenmesi şeklinde özetlenebilir.³⁴³

İzmir 2 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıkları Kurulu'nca da uygun görülen Pamukkale 1/5000 Nazım Planı'nın hedefleri şunlardır:

- Alana giriş çıkışları denetim altına almak,
- Sit Alanının tanıtılmasını sağlamak,
- Çevreye zarar vermeden özel araçlarla gezi olanağı sağlamak,
- Turistlere gezebilecekleri suyla temas edebilecekleri alanları göstermek,
- Mevcut tesisleri kaldırmak yerine seyir terasları düzenlemek,
- Sit Alanı içerisinde yer alan Ören Mahallesi'nin kaldırmak,
- Traverten alanlarını yaklaşık olarak üç katına çıkarmak,
- Müze çevresini yeniden düzenlemek, dinlenme alanları oluşturmak,
- Antik Kentte bazı yapıları restore etmek,
- Hızlı karar üretebilecek, bu kararları etkili bir şekilde denetleyebilecek bir birlik kurmaktır.³⁴⁴

Denizli Mimarlar Odası'nın bu Planlara getirdiği eleştiriler doğrultusunda, 1990 yılı Mayıs ayında "Pamukkale'yi Koruyalım, Yaşatalım Sempozyumu" düzenlenmiştir. Sempozyum; akademisyenlerden, bakanlık temsilcilerine, turizmcilerden, baro temsilcilerine, yurt içi katılımcılardan, yurt dışı katılımcılarına dek geniş bir kitleyi içinde bulundurarak ses getirmiştir. 25, 26, 27 Mayıs'ta gerçekleştirilen Sempozyumun "Barışa ve Geleceğe Uzanan Köprüde Pamukkale" adlı sonuç bildirgesinde koruma ve geliştirmenin temel ilke ve kararları belirlenmiştir. Bu ilke ve kararlar şöyledir:

- Pamukkale için özel bir yasa çıkarılmalı,
- Yapılacak koruma-geliştirme planı, mevcut sit sınırları ile sınırlı kalmamalı, koruma zonu araştırılarak belirlenmeli,
- Pamukkale ve Karahayıt çevresinde belirlenecek Alan içerisinde sondaj yapılması önlenmeli,

³⁴³ ÖÇKKB (1998). s. 12.

³⁴⁴ A. g. k., s. 14.

- Termal su, Antik Kent kalıntıları ve beyaz traverten terasları bir bütün olarak ele alınmalı,
- Yakın çevredeki tarımsal alanlar yok edilmeden, tarım ve turizmin iç içe yapılmasına olanak verilmeli,
- Jeotermal su; öncelikle traverten teraslarının beyazlatılması ve çoğaltılmasında, bu işlemden sonra tabanda gölet ve havuzlarda toplanmasında, son olarak da arıtılarak tarla sulamada kullanılmalı,
- Arkeolojik ve doğal Sit Alanındaki kamu ve özel kesime ait mevcut tesisler beş yıllık bir program çerçevesinde aşamalı olarak kaldırılmalı,
- Bu tesislerin dışında Pamukkale Kasabası ve Ören Mahallesi'ndeki olumsuz yapılaşma durdurulmalı,
- Mevcut asfalt yol ve diğer taşıt yolları tümüyle kaldırılmalı,
- Sit bölgesinde çevreye zarar verici faaliyetler önlenmeli,
- Sempozyumdan çıkan sonuçların uygulanabilmesi için, yöre halkının, konuyla ilgili resmi ve özel kuruluşların, meslek odalarının, üniversitelerin ve diğer sivil toplum örgütlerinin temsilcilerinden oluşan bir "Pamukkale'yi Koruma, Yaşatma ve İzleme Kurulu" oluşturulmalıdır.³⁴⁵

Pamukkale, 1990 yılında ÖÇKB statüsü ile koruma altına alınmıştır. Ancak, bu dönemde ÖÇKKB'ndan daha çok Kültür Bakanlığı çalışmaları öne çıkmaktadır. Özellikle Sempozyum ile birlikte, Kültür Bakanlığı konunun ağırlıklı yönlendiricisi durumuna gelmiş ve 30 Haziran –3 Temmuz 1991 tarihlerinde "Uluslararası Pamukkale Çalışma Grubu Toplantısı" düzenlenmiştir. Toplantıda bir yıl önceki plan tartışılmış, ilkeler genel olarak benimsenmekle birlikte, hazırlanan planın bir çerçeve plan olduğu, uygulamaya geçilebilmesi için, alt planların, uygulama projelerinin hazırlanmasının gerektiği vurgulanmıştır.

Planı sunuş bölümünde şu hususlara yer verilmiştir:

---

³⁴⁵ Denizli Mimarlar Odası Pamukkale Sorumlusu Yüksek Mimar Ahmet Yoldaş (3 Mayıs 2006) "Denizli Mimarlar Odası'nın Pamukkale ile İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları" konusunda yapılan özel görüşme, Denizli.

- Planlama ekibinden Pamukkale’de uygulamaya yönelik proje ve kararlar üretilmesi istenmiştir. Ancak, bunlar oluşturulmamış, Alanın çevresi ile ilişkilendirilerek kararlar üretilmiştir.
- Soyutlanmış bir alan içinde çalışmak zorunda kaldığı için, Leodikya plan dışında bırakılmıştır.
- Alandaki tesisler Sit Alanı için tahrip edici bulunmuştur.
- Sit Alanı içindeki prefabrik okul, konaklama tesisleri, Ören Mahallesi ve 7 adet turistik otelin Alanda ciddi bir potansiyel tehlike olduğu kabul edilmiştir.

Ayrıca,

- Doğal sit, travertenler ve termal su kaynakları düzenlemesi,
- Doğal ve arkeolojik Sit Alanı ile yakın çevre arasında yeni bir ulaşım-dolaşım sisteminin kurulması,
- Doğal ve arkeolojik Sit Alanı içindeki her türlü turistik tesislerin, yapıların ve piknik alanlarının, asfalt yolların kaldırılması,
- Pamukkale koruma ve geliştirme işbirliği kurulması konularında karar alınmıştır.³⁴⁶

Toplantıda “İdari Örgütlenme ve Birlik Modeli” konusunda getirilen öneriler, Pamukkale arkeolojik ve doğal Sit Alanının korunması ve kullanılmasına yönelik işlemlerin, alınacak karar, plan, proje ve uygulamaların, yerinde hizmet görece bir örgüt aracılığı ile sürdürülmesi ve denetlenmesi yönündedir. Buna göre, kurulacak örgüt için;

- Olabildiğince bağımsız,
- Parasal kaynak bulan,
- Konunun özelliklerine göre danışmanlar görevlendirebilen,
- Çok katılımlı,
- Dinamik,
- Hızlı çalışan,
- Uygulama ve işletme için şirketler kurabilen nitelikte olması öngörülmüştür.³⁴⁷

---

³⁴⁶ Denizli Valiliği, Kültür Bakanlığı, UNESCO (1991). s. 102–103.

1990 yılında, Alanın ÖÇKB olarak ilan edildiği göz önüne alındığında, bir yıl sonra gerçekleştirilen Toplantıda, böyle bir Modelinin öngörülmesi, ÖÇKKB'nın yukarıda sayılan özellikleri taşımadığı düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Zaten ÖÇKKB yönetiminde olan alan için yeni bir yönetim modeli oluşturulması, ÖÇKKB'nın kendi içinde yetersizliklerini göstermektedir.

Toplantıda, bir çerçeve plan olarak kabul edilen Koruma Amaçlı İmar Planının işlerlik kazanabilmesi için, alt planların mutlaka yapılması ve öncelik sırasına göre uygulanması istenmiştir. Ancak, öncelik sırası takip edilememiş ve uygulamada sorunlar yaşanmıştır. Yüksek maliyetle Kuzey ve Güney Kapılarında yapılan Uzay Kafes şeklindeki yapılar, Alana uyum sağlamamış, tarihi dokuya zarar vermiştir. Bir diğer sorun, termal suyun travertenlere taşınmasında yaşanmıştır. Romalılardan önceki devirlerde yapılaşmış tarihi su kanalları dinamitlenmiş, bunların yerine tarla sulayan beton su dağıtım şebekesi döşenmiştir. Suyun kimyevi yapısı havayla daha çabuk temas ettiği için, niteliğinde büyük değişme olmuş ve travertenler kararmaya başlamıştır.

Toplantı sonunda Pamukkale'nin korunması ve geliştirilmesi kapsamında "Pamukkale 1992 Master Planı" hazırlanmıştır. Plan; bölge için bu döneme kadar gelen koruma anlayışının sürdürülemediğini ortaya kayarak, koruma ve geliştirmede ulusal ve uluslararası düzeyde toplumların yararlanabileceği, açık hedefler ve aksiyon planlarına duyulan ihtiyaç doğrultusunda geliştirilmiştir. Planda esas olarak Alandaki otellerin kaldırılması ve diğer çevreyi rahatsız edici yeni yapılanmaların önüne geçilmesi gibi cesur kararlar da yer almıştır. Planın onaylanmasından 10 yıl sonra, DB ile Türkiye ortak olarak "Türkiye'nin Kültür Mirası Projesi" hazırlanmış geçen 10 yılın değerlendirilmesi yapılmıştır.³⁴⁸

1993 yılı, Pamukkale için önemli gelişmelerin yaşandığı bir yıl olmuştur. Bu yılda, 1/25000 ölçekli Pamukkale ÖÇKB Çevre Düzeni Planı onaylanmış, Kuzey-Güney ziyaretçi karşılama merkezleri oluşturulması kararı alınmış, Güney taşıt yolunun kalıntılara bağlanması amacıyla servis yolu yapımı kabul edilmiş, K2/K3 kapıları taşıt, yaya giriş noktaları projesi koşullu onaylanmıştır. 1993-1994 yılları arasında Pamukkale Koruma amaçlı İmar Planında öngörülen travertenlerin

³⁴⁷ A. g. k., s. 112-113.

³⁴⁸ Republic of Turkey, Ministry of Culture and World Bank (2001). s. 1.

korunması ve geliştirilmesi için, Hacettepe Üniversitesi Uluslararası Karst Kaynakları Araştırma Merkezi (UKAM) tarafından beyazlatma kanallarının yapılması projesi hazırlanmıştır. Projenin onaylanması 1996 yılında gerçekleşmiştir.

Proje 1998 yılında uygulamaya geçirilmiştir. Travertenlere insanların girişi için yapay traverten yapılması, yeterli beyazlatmanın olmaması, yapay olarak oluşturulan beton yapıların Alana uyum sağlamaması, doğal güzelliklere görsel açıdan zarar vermiştir. Ayrıca, traverten teraslarını beyazlatacak ve büyütecek termal su kanalları projeye göre; Alanda bulunan otellerin olduğu yerden geçmesi gerekirken, bu yapıların önünden ya da arkasından geçmek zorunda kalmıştır. Tarihsel ve doğal Sit Alanı betonlaşarak çirkin ve maliyeti yüksek kanallara dönüşmüştür.

1995 yılında, Alandaki turistik tesislerin yıkılması ve toplu taşın yolunun kaldırılması gündeme gelmiştir. 1998 yılında toplu taşın yolunun kaldırılması kabul edilmiştir. Turizmi geliştirme kapsamında Sit Alanına otellerin yapılmasından sonraki dönemde, traverten yapısının giderek karardığı, yeşil renk aldığı görülmüştür.³⁴⁹ Bölgedeki otellerin termal suyu kullanması, travertenlerin beyazlatılması için gerekli olan suyun azalmasına neden olmuştur. Traverten dokusunda buna bağlı olarak meydana gelen kararmalar, Alanın en önemli özelliğini tehlikeye sokmuştur. Bunun sonucunda, 1996 yılında Pamukkale travertenlerinde yaşanan kirliliğin önüne geçmek amacıyla, Bölgede faaliyet gösteren otellerin istimplâk edilerek yıkılması önerisi verilmiştir.

1997 yılı Şubat ayında, Denizli Valisi Ziya Göksu'nun başkanlığını yaptığı Pamukkale Danışma ve Yönlendirme Kurulu, Bölgenin tel örgüyle çevrilmesini kararlaştırmıştır ve Pamukkale Vakfı'nın kurulması kararını almıştır. Aynı yılın Haziran ayında, turistlerin traverten bölgesine girişleri ve çıplak ayakla gezinti yapmaları yasaklanmıştır. Otellerin yıkımına başlanmış, ilk olarak 2 Mayıs'ta Mistur'a ait otel yıkılmıştır. Daha sonra sırayla, Özel İdareye ait Pamukkale Otel, Tusan Otel ve Denizli Belediyesi'nin işlettiği Beltaş Otel istimplâk edilerek yıkılmıştır. Kuru Holding'e ait Kuru Motel'in yıkımı daha sonra gerçekleştirilmiştir.

³⁴⁹ S. Simsek vd, (2000). *Environmental Protection of Geothermal Waters and Travertines at Pamukkale, Turkey*, (www.elsevier.com/locate/geothermics).

Alanın yönetiminde yanlış yönetsel tercihlerin yapılması, bölgenin sahip olduğu doğal ve kültürel güzelliklerin kirlenmesine neden olmuştur. En başta gelen yanlış, yapılmasına izin verilen otellerdir. Birinci derece Sit Alanında, Bölgenin yönetiminden sorumlu birimler bile, otel kurup işletmişlerdir. Bu yanlış uygulama ve beraberinde gelen kirlenme, Pamukkale'nin Dünya Mirası Listesi'nden çıkarılması tehlikesini ortaya çıkarmıştır. 1998 yılında, UNESCO Genel Müdür Yardımcısı George Zoucine'nin, üç günlük inceleme sonucunda Pamukkale için olumlu rapor (kararmanın azaldığını belirten) vermesi sayesinde, Pamukkale Dünya Miras Listesi'nde kalabilmiştir.

20 Şubat 1999 tarihinde, Mimarlar Odası Genel Merkezi ve Mimarlar Odası Denizli şubesi tarafından “Beyaza Düşen Gölge” başlıklı panel ve forum; “1990’dan Günümüze Pamukkale’de Durum Değerlendirmesi ve Yeni Yapılacak Çalışmalar” temasıyla gerçekleştirilmiştir. Mimarlar Odası’nca 1989’da yılında başlatılan koruma çalışmalarının bir durum değerlendirmesi amacıyla oluşturulan forum, önemli gözlem ve değerlendirmelerin sergilendiği zengin bir tartışma ve karar platformu oluşturmuştur.³⁵⁰ Panelde, Pamukkale’deki tesislerin yıkılması çalışmalarının aksatılmaması üzerinde durulmuştur. Yönetsel süreçte ilgili ve yetkili kurumların yarattığı yönetim ve sorumluluk karmaşasının bir an önce giderilmesi için, Denizli Valiliği’nin başkanlığında, Denizli-Pamukkale-Karahayıt Belediyeleri, Mimarlar Odası, Pamukkale Üniversitesi, Denizli Çevre Meclisi, Peyzaj Mimarları Odası, Baro, Ticaret ve Sanayi Odaları, gibi kuruluş temsilcilerinin oluşturduğu Pamukkale Yönetim Yönlendirme ve Denetim Kurulu oluşturulması kararı alınmıştır. Kültür Bakanlığı, Çevre Bakanlığı ve Koruma Kurulunun da bu oluşumda yer alması önerilmiştir. Planın eksik kalan bölümlerinin hızla tamamlanması için ören yeri gelirlerinin kullanılması, bu süre içerisinde gelirlerin başka amaca tahsisinin önlenmesi ve harcama yetkisinin sözü edilen Kurula verilmesi de bir başka önemli öneri olmuştur.

³⁵⁰ Panele Mimarlar Odası Genel Başkanı ve Mimarlar Odası Denizli Şubesi Başkanı dışında, dönemin Denizli Valisi, TBMM Başkanlığı Kültür ve Sanat Danışmanı, Çevre Bakanlığı Özel Çevre Koruma Bölgeleri Genel Müdürü, Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürü, Denizli İl Jandarma Komutanı, Pamukkale ve Karahayıt Kasabası Belediye Başkanları, Pamukkale Üniversitesi Rektörü, Mimarlar Odası’nın İstanbul, İzmir, Adana, Konya, Balıkesir, Bursa, Ankara, Antalya ve Denizli Şubelerinin Yönetim Kurulu Üyeleri ile geniş katılım sağlanmıştır.

2001 yılında, Pamukkale Üniversitesi ve Denizli Valiliği arasında imzalanan protokol ile plan revizyonu, alt ölçekli uygulama projeleri, genel peyzaj tasarım çalışmalarının başlamıştır. Bu kapsamda gerçekleştirilmesi planlanan alt projeler şunlardır.³⁵¹

Doğa Yolu: Kuzey ve Güney Kapılarını birbirine bağlayan ve seyir teraslarından geçen gezi güzergâhı'nın yapılmasını kapsamaktadır. (Doğa yolu projesi çalışmalarının resimleri için bkz. Ek 6.1)

Seyir Terasları: Yıkılan otellerin yerlerinde seyir, mola, dinlenme amaçlı çevre düzenlemesi yapılması projesidir. (Seyir terası projesi çalışmalarının resimleri için bkz. Ek.6.2.)

Kocaçukur Termal Havuzları: Pamukkale'ye gelen ziyaretçilerin ve yöre halkının termal su ile ilişkilerini rahatça kurabilecekleri havuz projesidir.

Kuşaklama Kanalı, Yağmur Suyu Drenajı: Traverten yamaçlarından akan termal suları toplayarak kanal ve yağmur sularını denetim altına alacak olan kanalların yapılması çalışmasıdır.

Gezilebilir Yapay Traverten Alanları: Kuzey ve Güney Kapısı yakınlarında öngörülen yapay traverten ve suyla temas alanları oluşturulmasıdır.

Mevcut Traverten Gezi ve Seyir Teraslar: Pamukkale Kasabası'ndan Güney Kapısına çıkan gezi güzergâhının iptali sonucu, yeni bağlantı ve gezi güzergâhı ile travertenleri seyir terasları dışında izleme, resimleme olanaklarının araştırılması ve uygun bulunanların yapılması projesidir.

Beyazlatma Kanalları Projesi ve Uygulama Revizyonları: Mevcut beyazlatma kanalları oteller yıkılmadan önce yapılmış olduğundan kısmi güzergâh yenilenmesi, yeni yapılacak açık termal havuzlara su iletimi ve yapılmış beton kanalların biçimlerinin, gerekirse işlevlerinin yenileme çalışmasıdır.

Kapatılan Yoldaki Yapay Traverten Çanakların Revizyonu: Söz konusu yapay traverten çanaklarının işlevsel ve biçimsel açıdan yenilme yapılması, Pamukkale kasabası ile Sit Alanı bağlantı ve gezi yolu olarak araştırılması, uygun bulunması halinde yapılması çalışmasıdır.

---

³⁵¹ Kültür Bakanlığı, Denizli Valiliği, Pamukkale Üniversitesi (2001). s. 31.

Kuzey ve Güney Kapı Onarımları ve Giriş Düzenlemeleri: Zemin döşemelerinin ve giriş kapılarının onarımı, ziyaretçi yoğunluğunu göz önüne alan giriş-bilet kesme düzeni kurulması çalışması çalışmasıdır.

2001 yılında başlatılan bu projeler 2006 yılı itibari büyük ölçüde tamamlanmıştır.

5.2.4. Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin yönetimindeki aktörler

Pamukkale'nin yönetimi ile ilgili birçok kuruluşun varlığından söz etmek mümkündür. Ancak, Sit Alanında yönetiminden sorumlu bir yönetim bulunmamaktadır.³⁵² ICOMOS'un Pamukkale ile ilgili olarak yayımladığı değerlendirme raporunda, Alanda yönetici eksikliğinden dolayı çevre sorunlarını ağırlaştırıldığı belirtilmektedir. Yine aynı raporun devamında; turistik olanakların arkeolojik alanları çok fazla kapsadığı, yerin altında tarihi kalıntıların olmasına rağmen, sitenin modern yapıların istilasına açık olduğu, Alandaki çok sayıda eski anıtların, yol yapımı ve bina olarak yeniden kullanılması ile zarar gördüğü üzerinde durulmaktadır.³⁵³

Pamukkale'de Sit Alanını yönetmek için oluşturulmuş bir sistem bulunmadığı için, Alanın yönetimi 1990 yılında ÖÇKKB'na geçene kadar; Denizli Belediyesi, İl Özel İdaresi ve merkezi yönetimin taşra örgütleri arasında paylaşılmıştır. Pamukkale, Denizli Belediyesi ile Pamukkale Belediyesi mücavir alanları içerisinde yer almaktadır. Pamukkale Belediyesi'nin denetimi altında olması gereken Alanın bir bölümü, Denizli Belediyesi'nin sınırları içerisinde kalmaktadır. Bu nedenle, her iki belediye arasında görev ve yetki uyuşmazlığı yaşanmaktadır. Ayrıca, Pamukkale Belediyesi'nin denetimi altında olan Alanın bir bölümü, çevre köy yönetimlerinin de yetki kapsamındadır. Denizli İl Yönetimi yerel yönetimler üzerinde denetim yapmaktadır. Yönetim açısından görülen çok başlılık, Sit Alanın korunması açısından sorunlar çıkarmaktadır.³⁵⁴ Alanın ÖÇKB statüsünü almasıyla, yönetimi ÖÇKKB'na geçmiş olmakla birlikte, diğer birimlerle ilişkileri sürmektedir. Ayrıca,

³⁵² Republic of Turkey, Ministry of Culture and World Bank (2001). s. 16.

³⁵³ ICOMOS (2006). *World Heritage List*, <http://whc.unesco.org/en/list/485> (21.05.2006, 18:56). s. 62.

³⁵⁴ Denizli Valiliği, Kültür Bakanlığı, UNESCO (1991). s. 22.

üniversiteler, sivil toplum kuruluşları Pamukkale'nin yönetiminde yer almaktadır. Aşağıda, Pamukkale'nin yönetimindeki yönetimler tanıtılmaktadır.

5.2.4.1. Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı

Pamukkale'nin ÖÇKB ilan edilmesiyle birlikte, yönetimi ÖÇKKB'na geçmiştir. Başkanlığın, Pamukkale'yi koruma çalışmaları, yeterli kaynağın olmaması nedeniyle kısıtlı kalmaktadır. Türkiye'de 14 ÖÇKB bulunması, bunların farklı doğal ve kültürel özelliklere sahip olması nedeniyle, farklılaşan koruma çalışmaları, Kurumun olanaklarını zorlamaktadır. ÖÇKKB, Alanın yöntemi için, Denizli'de taşra örgütü kurmayı öngörmüştür. Ancak, uygulamada bu birim oluşturulamamıştır. Başkanlık, Pamukkale'yi koruma ve geliştirme sürecine sadece hazırladığı planlar ve projelerle katılabilmektedir. Bu kapsamda koruma amaçlı imar planları ve alt projelerle, Alanın çevre düzenlemesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Hazırlanan planların uygulanmasında, yerel yönetimlerden yardım alınmaktadır. Alan için hazırlanan ilk proje, 1991 yılında yapılan 1/1000 Ölçekli Pamukkale Uygulama İmar Planı'dır.³⁵⁵ Bu dönemden sonra gerçekleştirilen koruma çalışmaları, Tablo 5.1'de gösterilmektedir.

Tablo 5.1. ÖÇKKB'nın Pamukkale ÖÇKB'ndeki planlama çalışmaları³⁵⁶

Alan	Yapılan çalışma	Yapılma tarihi
PAMUKKALE ÖÇKB	1/25000 ölçekli Ç.D.P.	13.08.1993
Pamukkale (Belde) Koruma İmar Planı (Sit Alanı içi)	1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı	05.04.1992
Karahayıt (Belde)	1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı	07.05.2003
Develi (Köy)	1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı	22.11.2000
Yeniköy (Köy)	1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı	22.11.2000
Pamukkale (Belde)	1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı	28.08.1991
Karahayıt (Belde)	1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı	07.05.2003 (Revizyon)
Akköy (İlçe)	1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı	29.08.1991
Develi (Köy)	1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı	22.11.2000

³⁵⁵ ÖÇKKB Şube Müdürü Güner Ergün (17 Kasım 2005). "ÖÇKKB'nın Pamukkale ile İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları" konusunda yapılan özel görüşme, Ankara.

³⁵⁶ ÖÇKKB (2006f). *Planlama Yapılan İşler*, <http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=145> (26.05.2006,17:11). s. 1.

ÖÇKKB diğer kurum ve kuruluşlarla da ortak çalışmalar yürütmekte, bu tür çalışmalarda koordinasyonu sağlamaktadır. Pamukkale ile ilgili olarak Başkanlığın diğer kurumlarla ortak çalışmaları, Tablo 5.2’de gösterilmektedir.

Tablo 5.2. ÖÇKKB’nın Pamukkale ÖÇKB’de diğer kurumlarla çalışmaları ³⁵⁷

PAMUKKALE			
ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGESİ PROJELERİ			
Proje Adı	Başlama Tarihi	Bitiş Tarihi	Yürüten Kuruluş
Çevre Koruma Eğitimi	1991	Sürekli	Kurum
Katı Atıkların Geri Kazanımı	1995	Sürekli	Kurum, Çevko, Mahalli İdareler
Pamukkale ÖÇKB Karahayıt ve Çevresinin Sıcak Su Kaynaklarının Korunması ve Geliştirilmesi Projesi	1993	1995	MTA Genel Müdürlüğü
Çevre Koruma Projesi	2000	Devam Ediyor	Kurum, Kültür Bakanlığı
Pamukkale ÖÇKB Ören Yerleri Sunum Projesi	2000	Devam Ediyor	Kurum, Kültür Bakanlığı

5.2.4.2. Anıtlar Yüksek Kurulu

1951 yılında Gayrimenkul Eski Değerler ve Anıtlar Yüksek Kurulu adıyla oluşturulan Kurul, Türkiye’de eski eserlerin korunmasına dair ilkeler koyan, eserlerin koruma ve geliştirme projelerini onaylayan, bir üst denetleme mekanizması görevini yerine getirmektedir. Ancak, çalışmaları kültür varlıkları ile sınırlı kalan Kurulun, doğal değerlerin korunması ile ilgili görevleri bulunmamaktadır.³⁵⁸ 1956 yılına kadar sadece tek yapı ölçeğinde karar alan Kurul, yine 1956 yılında çıkan İmar Kanunu ile çevre ölçeğinde de bazı yetkilere sahip olmuştur. Kanun, Kurulun “sit” tanım ve kavramlarıyla ilgilenmesi, özellikle “kentsel sit”e yönelik olumlu girişimlerde bulunmasını sağlamıştır.³⁵⁹ 1970’li yıllarda, Kurulun çalışmaları kıyılarda görülen kötü yapılaşmayı engelleme üzerinde yoğunlaşmıştır. Kurulun adı 1970’li yılların sonunda Anıtlar Yüksek Kurulu olarak değiştirilmiştir. Bağımsız bir kuruluş olan Kurul, bu özelliği nedeniyle politik baskılardan uzak kalmış ve korumacılıkta başarı elde etmiştir. İlk oluşturulduğu dönemde Kurulu, arkeoloji ve sanat tarihi

³⁵⁷ A. g. k., s. 1.

³⁵⁸ Ongan (1997). s. 4.

³⁵⁹ Madran (2005). S .6.

disiplinlerinden gelen uzmanlar oluşturmuştur. Sonraları bu uzmanlara mimar ve kent plancıları eklenmiştir.³⁶⁰

Pamukkale ÖÇKB'nin çevre yönetimine yer alan Kurul, kültür varlıklarını koruma kapsamında hazırlanan plan ve projelere onay ve denetim işlevini yerine getirmektedir. Kurulun gerçekleştirdiği en önemli çalışmalardan birisi, Sit Alanı içerisinde otellerin kurulmasına izin vermesidir. Daha sonra Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu kararı ile yıkılması gündeme gelen tesisler, Valilik ile Koruma Kurulunu karşı karşıya getirmiştir.³⁶¹

5.2.4.3. Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Müdürlüğün yürüttüğü en önemli çalışma, Pamukkale'deki müzenin ve turistik tesislerin denetlenmesidir. Alandaki Turizm Bilgilendirme Bürosu, Müdürlüğün denetimindedir. Müdürlük, Alana gelen yabancı turistlere, Pamukkale'nin en iyi şekilde tanıtılmasını hedeflemektedir. Bu nedenle, Alana rehbersiz yabancı turist girmesi yasaklanmıştır. Müdürlük, Pamukkale'yi koruma ve geliştirme amaçlı projelerde, diğer kurum ve kuruluşlarla ortak çalışmalar yürütmektedir. 2006 yılı itibari ile Üniversitenin, Valiliğin ve Bakanlığın işbirliği ile gerçekleştirilen üç proje mevcuttur. Bu projeler; Doğa Yolu Projesi, Koca Çukur Termal Havuz Projesi ve ihlale aşamasında olan K3 Kapısı Projesidir. Müdürlük çalışmalarında merkezde, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na; bölgede, İzmir 2 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'na bağlıdır.³⁶² Kurul, kültür varlıkları koruma politikasında da belirtildiği gibi, bölge içinde kültür varlıklarının tespiti ve korunması konusunda karar alma yetkisine sahiptir. Onay makamı olarak çalışmaktadır.

³⁶⁰ Ongan (1997). s. 4.

³⁶¹ Mustafa Kaya (2006) *Vali Devletten Davacı* <http://www.sabah.com.tr/2006/07/24/gun113.html>. (18.9.2006, 20:48).

³⁶² Denizli İl Kültür ve Turizm Müdür Yardımcısı Mustafa Kaptan (17 Nisan 2006). "Denizli İl Turizm Müdürlüğü'nün Pamukkale ile İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları" konusunda yapılan özel görüşme, Denizli.

5.2.4.4. Denizli İl Çevre ve Orman Müdürlüğü

Müdürlüğün Pamukkale ile ilgili olarak özel bir görevi bulunmamaktadır. Genel görev çerçevesinde Pamukkale ile ilgilenmektedir. Belediyeler, kendi sınırları içinde kalan alanlarda çevre koruma görevini yerine getirmektedir. Bu sınırlar dışında kalan alanların kontrolü, Müdürlük tarafından sağlanmaktadır. Belediyelerin çevre koruma açısından görevlerini yeterince yerine getirememeleri durumunda, Müdürlük müdahale edebilmektedir.

Pamukkale ÖÇKB'nde; Akköy, Karahayıt, Yeniköy, Develi olmak üzere toplam 4 belediye bulunmaktadır. Belediyelerin sınırları içinde her türlü yapılanma koruma amaçlı imar planları kapsamında yapılmaktadır. Bu planların uygulama yetkisi belediyelere aittir. Belediye sınırları dışında kalan alanlarda Denizli Bayındırlık ve İskân Müdürlüğü sorumludur. Çevre ve Orman Müdürlüğü Sit Alanı içinde yer alanın belediyelerin çalışmalarını denetlemekte, Alanın doğal ve kültürel özelliklerinden dolayı denetimde özen göstermeye çalışmaktadır.³⁶³

5.2.4.5. Denizli Valiliği

Denizli Valiliği ile Pamukkale Üniversitesi arasında, Pamukkale Koruma ve Geliştirme Projesi Denetim ve Danışmanlık Hizmetleri Protokolü imzalanmıştır. Valilik bu bağlamda bir koordinasyon görevi görmektedir. ÖÇKKB onayıyla çıkan projelerin ihalesinin yapılmasına ve proje bütçelerine karar vermektedir. Pamukkale'nin projelendirme sürecinde de incelendiği gibi Valilik, Pamukkale'de bu güne kadar Pamukkale Üniversitesi, Kültür Bakanlığı, Turizm Bakanlığı, ÖÇKKB ile yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının da katıldığı birçok çalışmada yer almıştır.

5.2.4.6. Denizli İl Özel İdaresi

Pamukkale'nin ÖÇKB olması ile birlikte, bundan önceki dönemde Alanın korunmasında ve geliştirilmesinde etkili çalışmalar yapan Denizli İl Özel İdaresi'nin,

³⁶³ Teknik Personel Alırza Sığırtmaç (15 Nisan 2006). “Çevre ve Orman Müdürlüğü'nün Pamukkale ÖÇKB ile İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları” konusunda yapılan kişisel görüşme, Denizli.

görev ve yetkilerinde azalma olmuştur. İl Özel İdarenin 2006 yılı itibari ile Pamukkale’de üstlendiği görev ve sorumluluklar şöyledir:³⁶⁴

Alanın temizliği ve korunması: İl Özel İdaresi bünyesinde bu konuda görevli bir kadro oluşturulmuştur. Birim, Özel İdareye bağlı olarak travertenlerin beyazlatılması, suyun kontrollü dağıtımı, travertenlere giriş ve çıkışların kontrolü, Alanın temizlenmesi kapsamında çalışmaktadır.

Alandaki sosyal tesislerin işletilmesi ve kiralanması: İl Özel İdaresi, Alandaki tesislerin işletilmesi ve kiralanmasında yetkilidir. 2006 yılı itibari ile Antik Havuz’un gelirlerinin %65’i, diğer tesislerin gelirlerinin %25’i, TURAŞ (Turizm Anonim Şirketi) ile yapılan kira anlaşması uyarınca İl Özel İdaresine aittir.

Alana giriş ve çıkışların kontrolü: Pamukkale’ye giriş kapılarının kontrol yetkisi, İl Özel İdaresine aittir. Alana girişlerden elde edilen gelirler, (Bknz. Ek. 7) Özel İdare bütçesinde toplanmakta, İdarenin genel harcamalarında kullanılmaktadır. Elde edilen gelirlerden, Alanın korunması ve geliştirilmesi için yeterli kaynak aktarılamamaktadır.

Özel İdare bünyesinde, Pamukkale ile ilgilenen teknik ve uzman kadro bulunmamaktadır. Alanda çalışan personel, uzmanlık ve teknik işlerden çok, emek yoğun olarak çalışmaktadır. Bu nedenle, Alanda koruma ve geliştirme amacı ile oluşturulmuş, uzman ve teknik kadroyu bünyesinde barındıran birime ihtiyaç duyulmaktadır.

5.2.4.7. Denizli Belediyesi

Denizli Belediyesi’nin Pamukkale ile ilgili olarak özel bir görevi bulunmamaktadır. Belediye, genel görevleri kapsamında bu konu ile de ilgilenmektedir. Ancak, Pamukkale Belediyesi kurulmadan önce, 1/25000 ölçekli Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planı uygulama yetkisi, Denizli Belediyesi’ne verilmiştir. Bu Belediyenin kurulması ile birlikte yetki, yeni kurulan Belediyeye devredilmiştir. Bununla birlikte, Ören Mahallesi’nde yapılaşma yasağının kontrolü Denizli Belediyesi’nce sürdürülmektedir. Mahallede yapılan kaçak yapılar,

³⁶⁴ Denizli İl Özel İdaresi Personel İşleri Müdürü Melih Belevi (16 Nisan 2006). Denizli İl Özel İdaresi’nin Pamukkale ile İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları” konusunda yapılan özel görüşme, Denizli.

Belediyenin yetkili birimleri tarafından kontrol edilmekte ve yıkım işleri yapılmaktadır.³⁶⁵

5.2.4.8. Pamukkale Belediyesi

ÖÇKB’nde yer alan ve sit alanına en yakın yerel yönetimlerden biri olan Pamukkale Belediyesi, Pamukkale 1/25.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı ve Pamukkale Sit Alanı 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı hükümlerini Kasabada uygulayarak, Alanın yönetiminde yer almaktadır. Denizli Belediye’sinin görev ve yetkileri başlığında da belirtilen ve Denizli Belediyesi’nin görev ve yetki kapsamından çıkarılarak, Pamukkale Belediyesi’nin görev ve yetki kapsamına devredilen Çevre Düzeni Planının temel amacı, ÖÇKB’ndeki doğal güzelliklerin, arkeolojik dengenin, tabiat ve kültür varlıklarının korunması, geliştirilmesi ve gelecek nesillere aktarılmasıdır.³⁶⁶ Koruma Amaçlı İmar Planı ise Kasabanın imar yönünden yapılaşma esaslarını belirlemektedir.

Belediye, Pamukkale ÖÇKB’nin korunmasında kendisine verilen görev ve yetkileri yerine getirmenin yanı sıra, Sit Alanına yakın olması nedeniyle, Pamukkale Kasabası’nda genel görevleri çerçevesinde gerçekleştirdiği çevre koruma çalışmaları ile de Pamukkale'nin çevre yönetimine katıldığı düşünülebilir. Çünkü Kasaba ve Sit Alanı birbirini tamamlamaktadır. Bu bağlamda Belediye, Pamukkale’deki doğal ve kültürel değerlerin en iyi tanıtılmasına yönelik çalışmalar yapmaktadır.³⁶⁷

5.2.4.9. Karahayıt Belediyesi

ÖÇKB içinde yer alan Karahayıt Kasabası’nın termal turizm ile gelişmesi sonucu 1992 yılında kurulan Karahayıt Belediyesi’nin, Sit Alanının yönetiminde Pamukkale Belediyesi’ninkine benzer görev ve yetkileri bulunmaktadır. Bu kapsamda Belediye, Karahayıt 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı’nın

³⁶⁵ Denizli Belediyesi Fen İşleri Müdürü İbrahim Kaşıköse ve Denizli Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Sorumlusu Mahir Yeşilpınar (18 Nisan 2006). “Denizli Belediye’sinin Pamukkale ÖÇKB ile İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları” konusunda yapılan özel görüşme, Denizli.

³⁶⁶ Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi 1/25.000. Çevre Düzeni Plan Hükümleri. (Onay tarihi: 13 Ağustos 1993, Hedef. 1.1.)

³⁶⁷ Osman Akkulak (2004). *Pamukkale*, Pamukkale Belediyesi Yayını, s. 3.

uygulanmasında görev ve yetkilere sahiptir. Kasabada çevre düzenlemeleri yapmak, yapılaşma esaslarını belirlemek, arazi kullanımını düzenlemek kapsamında hükümler içeren Plan; Kasabanın, ÖÇKB'nin korunmasına dikkate alarak, imar çalışmalarını düzenlemeyi amaçlamaktadır.³⁶⁸

Sit Alanındaki Otellerin kaldırılmasından sonra Karahayit Kasabası'nda kurulan oteller sayesinde turizm açısından kalkınan Kasaba, kırmızı traverten yapısı ve termal suyu ile birlikte önemli bir turizm merkezi halini almıştır. Belediye, bu gelişmeye bağlı olarak, turizme yönelik çevre koruma ve geliştirme çalışmalarını üstlenmektedir.

5.2.4.10. Pamukkale Üniversitesi

Üniversite Pamukkale'nin korunması ve geliştirilmesi için hazırlanan plan ve proje çalışmaları ile Alanın korunması ve geliştirilmesi çalışmalarına katılmaktadır. Pamukkale'nin projelendirme sürecinde de incelenen; Kültür Bakanlığı, Denizli Valiliği ve Üniversite arasında düzenlenen bir protokol çerçevesinde, 1989 yılında hazırlanan Pamukkale Koruma ve Geliştirme Projesi ile 2001 yılında Pamukkale Üniversitesi ve Denizli Valiliği arasında imzalanan protokol ile hazırlanan planın yenilenmesi ve alt ölçekli uygulama projelerini hazırlanması Üniversitenin en önemli çalışmalarıdır.

Üniversitenin Pamukkale ile ilgili bahsedilen çalışmalarda en çok karşılaştığı zorluk, yönetim yapılanmasındaki çok başlılık olmuştur. Sit Alanında yönetsel birimin oluşturulmaması, Kültür Bakanlığı, Turizm Bakanlığı, Çevre Bakanlığı ile Valilik arasında yürütülen ortak çalışmalarda, karar sürecinde güçlük yaşanması, Üniversitenin çalışmalarını olumsuz etkilemiştir. Pamukkale'nin projelendirme sürecinde de belirtilen, yönetsel ve mali yönden bağımsız, elde eden geliri Alanın gelişmesi için kullanacak, demokratik yönetim yapısına sahip, çok katımlı yönetim modelinin oluşturulmaması, Pamukkale'nin korunması ve geliştirilmesi sürecini yavaşlatmıştır.³⁶⁹

³⁶⁸ Karahayit (Denizli). 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı (Onay tarihi: 20 Aralık 1991).

³⁶⁹ Pamukkale Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. İnan Özer (11 Mayıs 2006). "Pamukkale Üniversitesi'nin Pamukkale ÖÇKB ile İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları" konusunda yapılan özel görüşme, Denizli.

5.2.4.11. Sivil Toplum Kuruluşları

Ulusal düzeyde çevreci kuruluşların çalışmaları, Pamukkale'nin yönetim sürecine doğrudan katılmamaktadır. Bu tür kuruluşları çalışmalarını, genel çevre koruma çerçevesinde değerlendirmek mümkündür. Bölge ile doğrudan ilgili çevreci kuruluşlar, Denizli'de yer almaktadır. Dernekler Müdürlüğü verilerine göre; Kentte 2000'e yakın sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Bu kuruluşlar daha çok kentlerde hemşerilik esaslarına göre örgütlenmiştir. Aşağıda Pamukkale ile ilgili olarak çalışmalar yapan, çevreci sivil toplum kuruluşları tanıtılmaktadır.

Denizli Mimarlar Odası: Pamukkale koruma ve geliştirme kapsamındaki plan ve proje çalışmalarını yakından takip eden, bu konuda etkin bir katılım sergileyen, alınan kararlar üzerinde ağırlıklı olarak etkisini göstermeye çalışan sivil toplum kuruluşu, Denizli Mimarlar Odası'dır. Oda, 1989 yılından bu yana Pamukkale'nin korunması ve geliştirmesine yönelik olarak önemli çalışmalar yapmıştır. Pamukkale'nin daha iyi şekilde tanıtılması ve korunması için, İl içinde yarışmalar, sergiler ve paneller düzenleyerek konuya ilgi çekmeye çalışmıştır.

Projelendirme sürecinde de değerlendirilen ve 1989 yılında, Denizli Valiliği ve Kültür Bakanlığı'nın birlikte başlatmış olduğu, Pamukkale Koruma ve Geliştirme Planı'na Odanın getirdiği eleştiriler doğrultusunda, 1990 yılında uluslararası alanda Pamukkale Sempozyumu'nu gerçekleştirmiştir. Mimarlar Odası, Pamukkale için hazırlanan Koruma Amaçlı İmar Planı'nın sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi için tartışmaya açılmasını, Sempozyumdan çıkacak sonuç doğrultusunda hazırlanacak bir projenin Pamukkale için daha faydalı olacağını savunarak, o dönemde Pamukkale ile ilgili tartışmaların başlamasına öncülük etmiştir. 7 Aralık 1996 tarihinde Denizli Mimarlar Odası ve Antalya Mimarlar Odası ile birlikte Pamukkale'den Patara'ya Türkiye'de Koruma Uygulamaları ve Sorunları başlıklı bir forum gerçekleştirilmiştir. 20 Şubat 1999 tarihinde "1990'dan Günümüze Pamukkale'de durum Değerlendirmesi ve Yeni Yapılacak Çalışmalar" konulu faaliyetler gerçekleştirilmiştir. 1999 yılı içerisinde Mimarlar Odası'nın Koru Motel'in plan dışı uygulamalar yapma girişimlerine karşı tepkisi olmuş, Oda Pamukkale'ye olan duyarlılığının sürdüğünü göstermiştir. 2001 yılında Pamukkale Üniversitesi ve Denizli Valiliği arasında imzalanan protokol ile plan revizyonu, alt ölçekli uygulama

projeleri, genel peyzaj tasarım çalışmalarının başlamıştır. Mimarlar Odası gerçekleştirilen 11 adet uygulama projesini yakından takipçisi olmuştur.³⁷⁰

28 Ocak 2005 tarihinde Oda “Pamukkale Koruma Amaçlı Uygulama Projeleri ve İhaleleri” konusunda Denizli Valiliği’ni ziyaret etmiş yazıyla ihale proje dosyalarını istemiştir. 28 Mart 2005 tarihinde Mimarlar Odası Pamukkale Koruma ve Geliştirme Projelerinin Uygulamalarını Değerlendirilmesi” konusunda basın açıklaması gerçekleştirmiştir. Odanın bu yöndeki görüşü özetle; Pamukkale’de yapılan işlerin projeye uygun yürümediği ve valiliğin bu konuda sürekli uyarıldığı şeklindedir. Alanda yapılan çalışmaların Pamukkale’nin özüne ve önemine, hazırlanmış olan proje ve ayrıntılarına ve teknik şartnamenin tam olarak uygun olmadığı belirtilmiştir. Odanın bu yöndeki eleştirilerinin etkisi ile 17 Nisan 2005 tarihinde İzmir 2 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planı içerisinde yer alan uygulama projelerinin ilki olan Kocaçukur Rekreasyon Alanı İnşaatını durdurma kararı vermiştir. Kurul, havuz ve seyir teraslarının yer aldığı düzenlemelerin projeye uygun yapılmadığını saptamış ve çalışmaların projeye uygun yapılmasını istemiştir.³⁷¹

Mimarlar Odası, Pamukkale’nin korunması çalışmalarına daha çok teknik çalışmalarla katılmaktadır. Alanın yönetimine katkısı daha sınırlı düzeyde kalmaktadır. Bunlardan en önemlisi; geniş katımlı yönetim modelinin önerilmesidir. Oda, Pamukkale’nin korunup geliştirilmesinin en önemli noktasında, Valilik, Kültür Bakanlığı, Turizm Bakanlığı, Koruma Kurulu Temsilcileri ile yerel yönetimlerden; Denizli, Pamukkale, Karahayıt Belediyeleri temsilcilerinin, ayrıca, Üniversite, Mimarlar Odası ve turizm dernekleri gibi diğer sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin de katıldığı “özerklik ve demokratiklik” temeline dayalı bir yönetim modelinin oluşturulmasını öngörmüştür.³⁷²

³⁷⁰ Denizli Mimarlar Odası Pamukkale Sorumlusu Yüksek Mimar Ahmet Yoldaş (3 Mayıs 2006). “Denizli Mimarlar Odası’nın Pamukkale ile İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları” konusunda yapılan özel görüşme, Denizli.

³⁷¹ Denizli Mimarlar Odası (2006). *Denizli Mimarlar Odası’nın Pamukkale İlgili Çalışmaları*, Denizli: Denizli Mimarlar Odası Arşiv ve Dokümantasyon 2005 Verileri.

³⁷² Denizli Mimarlar Odası Pamukkale Sorumlusu Yüksek Mimar Ahmet Yoldaş (3 Mayıs 2006). “Denizli Mimarlar Odası’nın Pamukkale ile İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları” konusunda yapılan özel görüşme, Denizli.

Pamukkale Arama Kurtarma Doğa Sporları Derneği: 1999 yılında kurulan Derneğin temel amacı; afetlerde arama, kurtarma çalışmaları yapmaktır. Afetlerde alınması gereken önlemler konusunda çalışmalar yapmakta ve üyelerini olası bir tehlikeye hazırlamaktadırlar. Bunun yanında Dernek, doğaseverleri ve doğa sporcularını kendi bünyesinde birleştirmektedir. Bu kapsamda doğa sporlarının gelişmesine ve yaygınlaşmasını amaçlamakta, üyelerine eğitici çalışmalar da yapmaktadır. Dernek üyelerinde çevrecilik ruhunun oluşmasını sağlamaktadır.

Dernek bu bağlamda, Denizli'nin tarihsel güzelliklerini korumak ve tanıtmak görevlerini de tüzüklerine eklenmiştir. Derneğin Pamukkale konusundaki çalışmaları, Alandaki yanlış uygulamalara tepki gösterme şeklinde gerçekleşmiştir.

Denizli Orman Çevre Vakfı: 1996 yılında kurulan Vakıf, Denizli'de hızlı kentleşme ve sanayileşme sürecinde ortaya çıkan hava, toprak, su ve gürültü kirliliği ile mücadele etmeyi amaçlamaktadır. Vakfın bu yöndeki çalışmaları;

- Ağaçlandırmalar yoluyla Denizli'nin orman varlığını arttırarak erozyonla mücadele etmek,
- Kırsal alanda kentlerde yeşil alanları geliştirmek,
- Doğal dengenin korunmasına yardım etmek,
- Doğal mirasın korunmasını sağlamak ve bu konuda tanıtıcı çalışmalar yapmak,
- Doğadaki bitki ve hayvan türlerinin, biyolojik çeşitliliğin korunması ve gelişimine yardım etmek,
- Çevre bilincini arttırmaya yönelik eğitici çalışmalar yapmaktır.

Vakıf, 2003 yılında Pamukkale yolu çevresini ağaçlandırma çalışmasını başlatmıştır. 2006 yılı itibari ile ağaçlandırılan alanın bakım koruma ve denetimi, Vakıf tarafından yapılmaktadır.

Türkiye Erozyonla Mücadele ve Ağaçlandırma Vakfı: Ağaçlandırma ve erozyonla mücadele kapsamında çevre çalışmalarında yer alan Vakıf Pamukkale konusundaki çalışmaları da izlemekte, Kentteki diğer gönüllü kuruluşları ile birlikte Pamukkale'de yaşanan olumsuz uygulamalara tepki göstererek katkı sağlamaktadır. Vakıf, Çevre Mühendisleri Odası, Şehir Plancıları Odası, İnşaat Mühendisleri Odası,

Denizli Çevre Korumacılar Derneği Mimarlar Odası öncülüğünde gerçekleştirilen çalışmalara destek vermektedir.

5.3. Araştırmanın Yöntemi

Pamukkale'nin bugünkü yönetim yapısının sorunlarını saptamak ve katılımcı bir yönetim modelinin olabirliğini sınamak üzere gerçekleştirilen bu araştırmada, veri toplama yöntemi olarak, anket ve mülakat teknikleri kullanılmıştır. Pamukkale ile en fazla etkileşim içinde olan, en yoğun ilişkisi olan üç yerleşim yeri saptanmış Anket çalışması, bu bölgelere gerçekleştirilmiştir. Rastgele seçilen deneklerle anket formu doldurulmuştur.

Anket formu 10 bölümden oluşmaktadır. (Bknz. Ek. 8.) Bölümler sırasıyla; kişisel bilgiler, Pamukkale hakkında bilgi, çevreye duyarlılık, Pamukkale'ye ilgi ve duyarlılık, Pamukkale'nin yönetimi, köy, kasaba, kent ve ziyaretçilere özgü bölümler ile son olarak halkın yönetime katılımı şeklindedir.

Ankette üç farklı soru tipi kullanarak, 52 soru oluşturulmuştur. Anket düzenlenmesinde daha çok derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Derecelendirme de 5'li Likert oluşturulmuştur. İkinci soru tipi tercihleri belirlemek şeklindedir. Üçüncü soru tipi ise, yorum ve açık uçlu sorulardır.

Bilgi toplamanın ikinci aşaması olarak, Pamukkale'nin yönetiminde yer alan tüm kurumların yetkilileri ile görüşülmüştür. (Bknz. Bölüm 5.2.4.) Pamukkale ÖÇKB ile ilgili tüm aktörlerin görev, yetki ve sorumlulukları incelenmiştir.

Araştırma verileri, bilgisayar ortamında SSPS programı ile tanımlayıcı istatistiklere, frekans dağılımlarına dönüştürülmüştür. Ölçek ile ilgili değişkenlerin güvenilirlik boyutu için Cronbach Alpha betimleyici faktör analizi ile Chi-Square (Ki-Kare) korelasyon tekniğine başvurulmuştur.

5.3.1. Araştırmanın sınırlılıkları

Süre ve ekonomik sınırlılıklar nedeniyle, araştırmaya mekânsal sınır getirmiştir. Araştırma yapılırken katılımcıların özelliklerinden kaynaklanan kısıtlamalar ile karşılaşmıştır.

Alan araştırması yaklaşık iki aylık bir süreyi kapsamıştır. Bu sürede; anketlerin hazırlanması, uygulanması ve sonuçlarının değerlendirilmesi gerçekleştirilmiştir. Anket uygulanırken, Alanın kırsal niteliği, özellikle yerleşmelerin dağınık olması, süreci olumsuz etkilemiştir. Katılımcıların eğitim seviyesinin düşük olması araştırmayı olumsuz yönde etkileyen diğer bir etken olmuştur. Buna bağlı olarak, araştırmayı önemsememe katılımında isteksizlik gibi kısıtlamalar bilgi toplama sürecini uzatmıştır. Ayrıca, daha önce yapılan araştırmaların uygulamaya dönüşmemesi, yöre halkının bu tür çalışmalara olan güvenini kırmış, ankete olan katılımı olumsuz yönde etkilemiştir.

5.3.2. Araştırmanın değişkenleri

Araştırmanın bağımsız değişkeni halkın çevre yönetimine katılımıdır. Bağımlı değişkenler; katılımcıların Pamukkale'ye ve çevreye olan ilgisi, duyarlılığı, bilgi düzeyleri ile kişisel özellikler; yaş, cinsiyet, eğitim ve meslektir.

5.3.3. Araştırmanın evreni ve örnekleme

Araştırmanın evreni; Pamukkale Kasabası, Karahayıt Kasabası ve Ören Mahallesi olarak belirlenmiştir. Karahayıt Kasabası'nın nüfusu 2810, Pamukkale Kasabası'nın 2771, Ören Mahallesi'nin nüfusu; 1000 olarak değerlendirmeye alınmıştır. Her hanede 4 kişinin oturduğu varsayılmış 1645 hane üzerinden hesap yapılmıştır. Anket soru formunu yanıtlayacak kişi sayısı, Basit Rastgele Örnekleme Yöntemi³⁷³ (BRÖ) ile belirlenmiştir. Örneklem büyüklüğü aşağıdaki formül kullanılarak, 250 olarak hesaplanmıştır.

$$n^2 = \frac{\frac{t^2 P Q}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 P Q}{d^2} - 1 \right)}$$

n: Örneklem büyüklüğünü,
t: T istatistiğinin tablo değerini, (genellikle 2 olarak alınmaktadır.)
P ve Q: en büyük örneklem genişliğini, (her ikisi de 0,5 olarak alınmakta)
N: Evrenin büyüklüğünü, (hane sayısını)
d: Hoşgörü miktarını (0,03) ifade etmektedir.

³⁷³ Hülya Çıngı, (1990). *Örnekleme Kuramı*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Basımevi, s. 56-75.

5.3.4. Araştırmanın hipotezleri

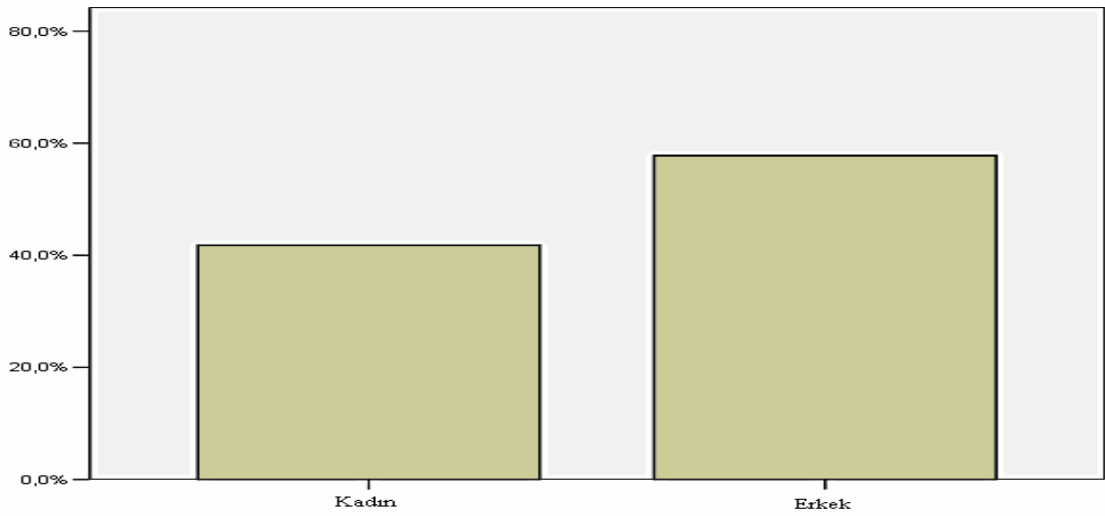
Pamukkale'nin sürdürülebilirliği risk altındadır. Bu bir yönetim sorunudur. Bu varsayımından hareketle araştırmada, şu hipotezler test edilmiştir.

- Çevre yönetimi açısından, mevcut merkezi yönetim anlayışı, günümüz gereksinimlerini karşılayamamaktadır. ÖÇKB'lerinin yönetimlerinde ve korunmalarında sorunlar yaşanmaktadır.
- Günümüzde, özellikle çevre konusunda, anahtar çözüm arayışları katılımcı bir yönetim anlayışı olmaktadır. Bu çalışmada da, test edilen ikinci hipotez yöre halkının, Pamukkale'nin çevre yönetimine katılım konusundaki, duyarlılığı ve bilinç düzeyidir. Katılımcı yönetim araçlarının oluşturulması durumunda, yöre halkı üzerine düşen sorumlulukları yerine getirecektir.

5.4. Araştırma Sorularının Dağılımı

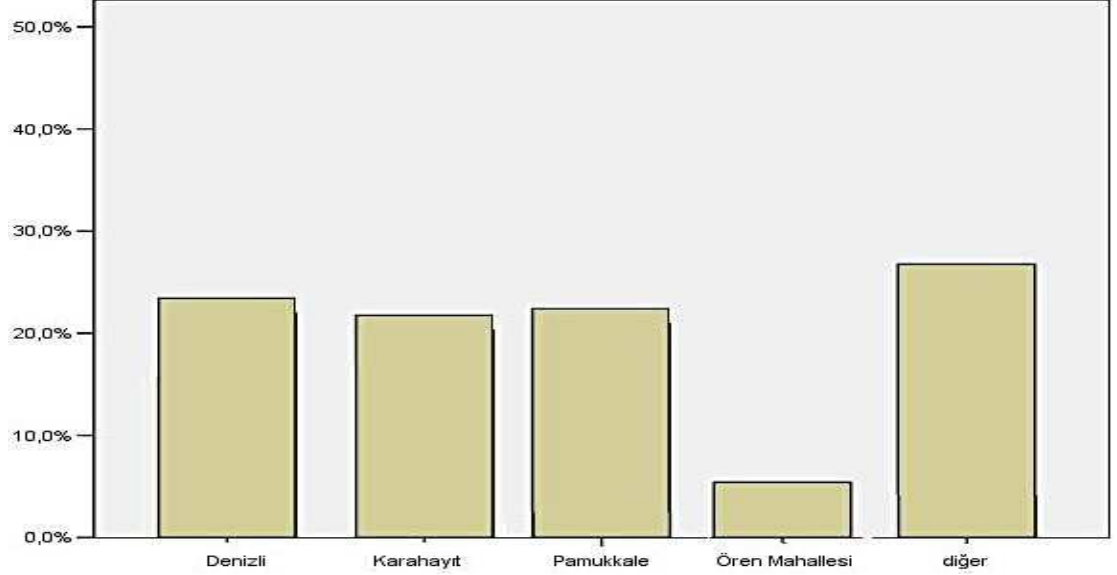
Alan araştırması toplam 67 soru ve yöntem bilgisi verilirken de belirtilen, 10 bölümden oluşmaktadır. Aşağıda, alan araştırmasının sonuçları, bölümlere göre değerlendirilmektedir.

5.4.1. Kişisel bilgiler ile ilgili soruların yanıt dağılımı

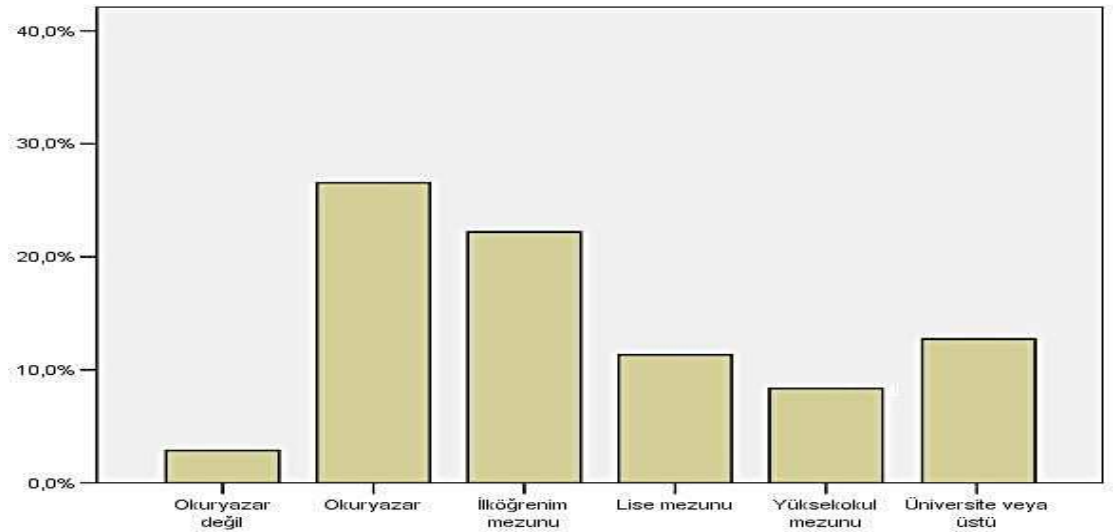
Şekil 5.3. Cinsiyet dağılımı

Deneklerin çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır. Deneklerin %40,9 kadın, %59,1'i erkek şeklindedir. Araştırmada erkek ve kadın katılımcıların eşit olması hedeflenmiştir. Ancak, erkekler daha çok katılmışlardır.

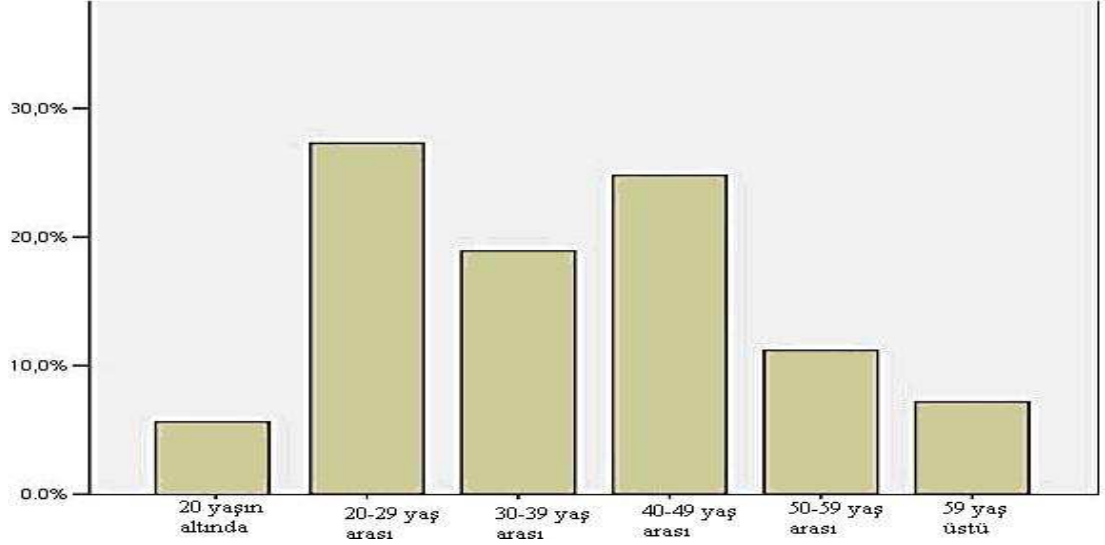
Şekil 5.4. Oturulan yere göre dağılım

Deneklerin çoğu (%25,8) diğer kategorisinde yer almaktadır. Deneklerin %22,3 Denizli'de, %21,4'ü Karahayıt Kasabası'nda, %21,8'i Pamukkale Kasabası'nda, %8,7'si Ören Mahallesi'nde oturmaktadır. Diğer grubu, Alana gelen yerli ve yabancı turist ile çevre yerleşimlerden bölgeye gelenleri ifade etmektedir. Katılımın ilk dört yerleşime dengeli dağılımı amaçlanmıştır. Ancak, Ören Mahallesi'nin nüfusunun az olması nedeniyle, aynı oranda katılım sağlanamamıştır.

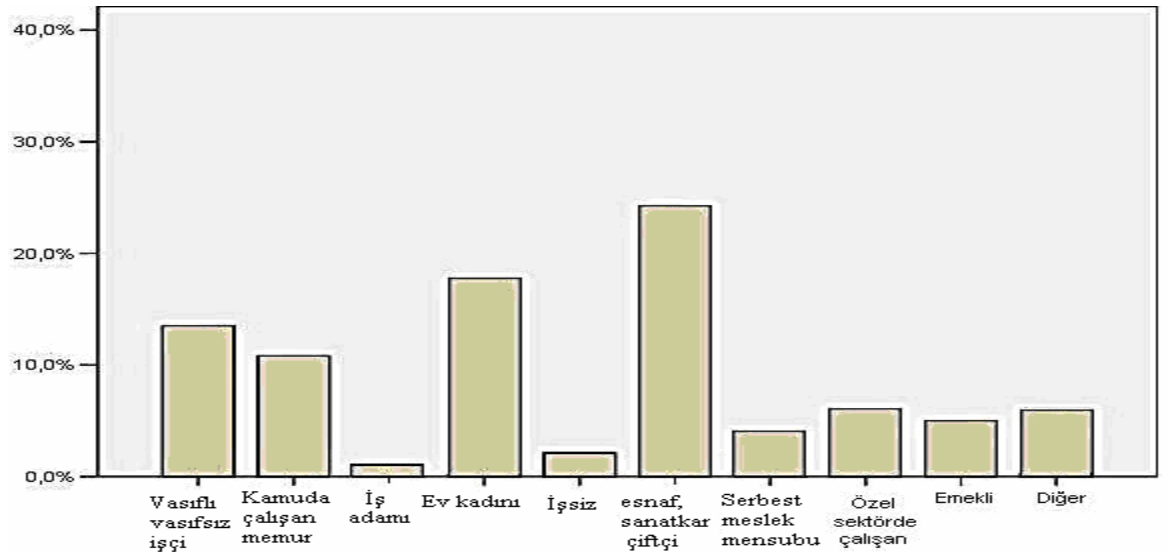
Şekil 5.5. Eğitim dağılımı

Denekler genelde (%25,8) okuryazardır. Sadece %2,2'sinin okuma yazması yoktur. İlköğretim mezunlarının oranı %22,7, lise mezunlarının %14,4, yüksek okul mezunlarının %10,9, üniversite ve üstü mezunlarının oranı %15,7'dir. Anket sonuçlarından, deneklerin eğitim durumunun okuryazar ve ilköğretim seviyesinde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır.

Şekil 5.6. Yaş dağılımı

Deneklerin çoğu, (%26,6) 20–29 yaş grubundadır. 20 yaş altı grubunun oranı %5,7, 30–39 yaş %19,2, 40–49 yaş %25,3, 50–59 yaş aralığının ise %13,5 ve 50 yaş üstünün oranı %6,1'dir. Deneklerin yaş ortalamasının genç ve orta yaş seviyesinde olduğunu söylemek mümkündür.

Şekil 5.7. Meslek dağılımı

Deneklerin (%23,1) esnaf, sanatkâr, çiftçi grubunda toplandığı görülmektedir. Ev kadınları %19,7, işçiler %12,2, memurlar, %11,8, iş adamları %1,3, işsizler %2,2, serbest meslek mensupları %4,8, özel sektörde çalışanlar %7,4, emekliler %6,1 oranındadır. Diğer grubunun oranı %7,4'tür. Sit Alanı çevresindeki yerleşim bölgelerinin kırsal özellikte olması nedeniyle, esnaf, sanatkâr ve çiftçi meslek grubu çoğunluktadır.

5.4.2. Pamukkale ile ilgili bilgi sorularının yanıt dağılımı

Tablo 5.3. Pamukkale'nin Dünya Miras Listesi'nde yer alması ile ilgili yanıtlar

			Yer					Toplam
			Denizli	Karahayıt	Pamukkale	Ören Mah.	Diğer	
Miras Listesi	Evet	Frekans	45	23	34	11	37	150
		% miras	30,0%	15,3%	22,7%	7,3%	24,7%	100,0%
		% Yer	88,2%	48,9%	69,4%	55,0%	67,3%	67,6%
	Hayır	Frekans	6	24	15	9	18	72
		% miras	8,3%	33,3%	20,8%	12,5%	25,0%	100,0%
		% Yer	11,8%	51,1%	30,6%	45,0%	32,7%	32,4%
Toplam		Frekans	51	47	49	20	55	222
		% miras	23,0%	21,2%	22,1%	9,0%	24,8%	100,0%
		% Yer	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Denekler büyük bir kısmı (% 67,6) Pamukkale'nin Dünya Miras Listesinde yer aldığını bilinmektedir. Bilenlerin oranı en yüksek (%88,2) Denizli'de, en düşük (%55) Ören Mahallesi'ndedir. Karahayıt Kasabası'nda bu oran %48,9, Pamukkale Kasabası'nda %69,4'tür.

Tablo 5.4. Pamukkale'nin ÖÇKB olduğu ile ilgili yanıtlar

			Yer					Toplam
			Denizli	Karahayıt	Pamukkale	Ören Mah.	Diğer	
ÖÇKB	Evet	Frekans	31	24	32	10	31	128
		% ÖÇKB	24,2%	18,8%	25,0%	7,8%	24,2%	100,0%
		% yer	60,8%	51,1%	64,0%	52,6%	56,4%	57,7%
	Hayır	Frekans	20	23	18	9	24	94
		% ÖÇKB	21,3%	24,5%	19,1%	9,6%	25,5%	100,0%
		% yer	39,2%	48,9%	36,0%	47,4%	43,6%	42,3%
Toplam		Frekans	51	47	50	19	55	222
		% ÖÇKB	23,0%	21,2%	22,5%	8,6%	24,8%	100,0%
		% yer	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aynı şekilde, deneklerin yarısından fazlası (% 57,7) Pamukkale'nin ÖÇKB olduğunu bilmektedir. Bilenlerin oranı en yüksek (%64) Pamukkale Kasabası'nda, en düşük (%51,1) Karahayıt Kasabası'nda görülmektedir. Denizli'de bu oran %60,8, Ören Mahallesi'nde %52,6'dır. Ziyaretçileri temsil eden diğer grubunda yer alanlar da (%56,4) Pamukkale'nin ÖÇKB olduğunu bilmektedirler.

Tablo 5.5. Koruma amaçlı planlar ile ilgili yanıtlar

			Yer					Toplam
			Denizli	Karahayıt	Pamukkale	Ören Mah.	Diğer	
Koruma planları	Evet	Frekans	28	21	30	6	10	95
		% planlar	29,5%	22,1%	31,6%	6,3%	10,5%	100,0%
		% yer	54,9%	44,7%	61,2%	31,6%	18,2%	43,0%
	Hayır	Frekans	23	26	19	13	45	126
		% planlar	18,3%	20,6%	15,1%	10,3%	35,7%	100,0%
		% yer	45,1%	55,3%	38,8%	68,4%	81,8%	57,0%
Toplam		Frekans	51	47	49	19	55	221
		% planlar	23,1%	21,3%	22,2%	8,6%	24,9%	100,0%
		% yer	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ancak, deneklerin büyük bir kesimi (%57) Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planı'nı bilmemektedir. Bilmeyenlerin oranı en yüksek (%81,8) diğer grubundadır. En düşük oran (%38,8) Pamukkale Kasabası'nda elde edilmiştir. Denizli'de bu oran %45,1, Karahayıt Kasabası'nda %55,3 ve Ören Mahallesi'nde %68,4'tür.

Tablo 5.6. Pamukkale'nin yönetiminden sorumlu yönetim ile ilgili yanıtlar

			Yer					Toplam	
			Denizli	Karahayıt	Pamukkale	Ören Mah.	Diğer		
Pamukkale'nin yönetiminden sorumlu yönetim	Denizli Bel.	Frekans	3	5	3	0	8	19	
		% yönetim	15,8%	26,3%	15,8%	0%	42,1%	100,0%	
		% Yer	6,0%	10,6%	6,1%	0%	18,2%	9,1%	
	Pamukkale Bel.	Frekans	12	14	8	8	17	59	
		% yönetim	20,3%	23,7%	13,6%	13,6%	28,8%	100,0%	
		% Yer	24,0%	29,8%	16,3%	42,1%	38,6%	28,2%	
	ÖÇKKB	Frekans	13	4	12	4	6	39	
		% yönetim	33,3%	10,3%	30,8%	10,3%	15,4%	100,0%	
		% Yer	26,0%	8,5%	24,5%	21,1%	13,6%	18,7%	
	Denizli İl Özel İd.	Frekans	18	23	25	7	11	84	
		% yönetim	21,4%	27,4%	29,8%	8,3%	13,1%	100,0%	
		% Yer	36,0%	48,9%	51,0%	36,8%	25,0%	40,2%	
	Çevre ve Or. Müd.	Frekans	4	1	1	0	2	8	
		% yönetim	50,0%	12,5%	12,5%	0%	25,0%	100,0%	
		% Yer	8,0%	2,1%	2,0%	0%	4,5%	3,8%	
	Toplam		Frekans	50	47	49	19	44	209
			% yönetim	23,9%	22,5%	23,4%	9,1%	21,1%	100,0%
			% Yer	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Deneklerin %40,2'si, Pamukkale'nin yönetiminde sorumlu yönetim olarak Denizli İl Özel İdaresi'ni düşünmektedir. Böyle düşünenlerin oranı en yüksek (%51) Pamukkale Kasabası'nda, en düşük (%25) diğer grubunda yer almaktadır. İl Özel İdaresinden sonra ikinci sırada Pamukkale Belediyesi (%28,2), üçüncü sırada ÖÇKKB (%18,7), dördüncü sırada Denizli Belediyesi (%9,1) yer almaktadır. Çevre ve Orman Bakanlığı (%3,8), yönetimden sorumlu yönetim olarak, en son sırada düşünülmektedir. Pamukkale'nin ÖÇKKB tarafından yönetildiğini bilme oranı en yüksek (%26) Denizli'de, en düşük (%8,5) Karahayıt Kasabası'nda görülmektedir. Pamukkale Kasabası'nda bu oran %24,5, Ören Mahallesi'nde %21,1'dir.

Deneklerin %43'ü Pamukkale'deki tarihi değerlerin yeterince korunmadığını düşünmektedir. Böyle düşünenlerin oranı en yüksek (%57,9) Ören Mahallesi'nde, en düşük (%26,5) Karahayıt Kasabası'nda görülmektedir. Denizli'de bu oran %54, Pamukkale Kasabası'nda %46,9'dur. Deneklerin %7,2'si tarihi değerlerin kirlenmediğini düşünürken, %15,5'i kararsız kalmıştır.

5.4.5. Pamukkale'nin yönetimi ile ilgili soruların yanıt dağılımı

Tablo 5.13. Pamukkale'nin yönetimi ile ilgili yanıtlar

			Yer					Toplam
			Denizli	Karahayıt	Pamukkale	Ören Mah.	Diğer	
Pamukkale iyi yönetilmektedir	Kesinlikle katılıyor	Frekans	2	2	4	1	3	12
		% Yönetim	16,7%	16,7%	33,3%	8,3%	25,0%	100,0%
		% Yer	4,1%	4,1%	8,3%	5,6%	7,5%	5,9%
	Katılıyor	Frekans	8	12	8	3	8	39
		% Yönetim	20,5%	30,8%	20,5%	7,7%	20,5%	100,0%
		% Yer	16,3%	24,5%	16,7%	16,7%	20,0%	19,1%
	Kararsızım	Frekans	12	12	8	4	16	52
		% Yönetim	23,1%	23,1%	15,4%	7,7%	30,8%	100,0%
		% Yer	24,5%	24,5%	16,7%	22,2%	40,0%	25,5%
	Kesinlikle katılmıyor	Frekans	11	14	15	5	6	51
		% Yönetim	21,6%	27,5%	29,4%	9,8%	11,8%	100,0%
		% Yer	22,4%	28,6%	31,3%	27,8%	15,0%	25,0%
	Katılmıyor	Frekans	16	9	13	5	7	50
		% Yönetim	32,0%	18,0%	26,0%	10,0%	14,0%	100,0%
		% Yer	32,7%	18,4%	27,1%	27,8%	17,5%	24,5%
	Toplam		Frekans	49	49	48	18	40
		% Yönetim	24,0%	24,0%	23,5%	8,8%	19,6%	100,0%
		% Yer	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Deneklerin çoğu (%25,5) Pamukkale'nin çevre yönetimi konusunda kararsız kalmıştır. Alanın yönetimde yaşanan çok başlılık, yetki ve görev karmaşıklığı, deneklerin bu konuda değerlendirmede yapmalarını olumsuz etkilemiştir. Deneklerin %25'i Pamukkale'nin çevre yönetiminin kesinlikle iyi olmadığını düşünmektedir. Pamukkale'nin iyi yönetilmediğinden emin olanların oranı en yüksek (%31,3) Pamukkale Kasabası'nda, en düşük (%15,0) diğer grubunda görülmektedir. Denizli'de bu oran %22,4, Karahayıt Kasabası'nda %28,6, Ören Mahallesi'nde %27,8'dir. Ayrıca, deneklerin %24,5'i emin olmasa da Pamukkale'nin iyi yönetilmediğini düşünmektedir. Yönetim açısından olumsuz yanıtların toplam oranı %49,5'tir. Deneklerin sadece %5,9'u Pamukkale'nin iyi yönetildiği düşünmektedir. Yönetimin iyi olduğuna katılanların oranı ise %19,1'de kalmaktadır.

Tablo 5.14. Görevlilerin çalışmaları ile ilgili yanıtlar

			Yer					Toplam
			Denizli	Karahayıt	Pamukkale	Ören Mah.	Diğer	
Pamukkale'deki görevlilerin çalışmaları	Kesinlikle katılıyor	Frekans	1	3	1	0	1	6
		% bakım	16,7%	50,0%	16,7%	0%	16,7%	100,0%
		% Yer	2,1%	6,1%	2,1%	0%	2,5%	3,0%
	Katılıyor	Frekans	5	10	3	3	8	29
		% bakım	17,2%	34,5%	10,3%	10,3%	27,6%	100,0%
		% Yer	10,4%	20,4%	6,3%	16,7%	20,0%	14,3%
	Kararsızım	Frekans	14	17	14	3	20	68
		% bakım	20,6%	25,0%	20,6%	4,4%	29,4%	100,0%
		% Yer	29,2%	34,7%	29,2%	16,7%	50,0%	33,5%
	Kesinlikle katılmıyor	Frekans	14	15	16	9	0	54
		% bakım	25,9%	27,8%	29,6%	16,7%	0%	100,0%
		% Yer	29,2%	30,6%	33,3%	50,0%	0%	26,6%
	Katılmıyor	Frekans	14	4	14	3	11	46
		% bakım	30,4%	8,7%	30,4%	6,5%	23,9%	100,0%
		% Yer	29,2%	8,2%	29,2%	16,7%	27,5%	22,7%
Toplam		Frekans	48	49	48	18	40	203
		% bakım	23,6%	24,1%	23,6%	8,9%	19,7%	100,0%
		% Yer	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Deneklerin %33,5'i Pamukkale'de çevre koruma çalışmalarında yer alan görevlilerin çalışmalarının yeterliliği konusunda kararsız kalmıştır. Katılımcıların %26,6 Pamukkale'de çalışan görevlilerin çalışmalarından memnun değildir. Böyle düşünenlerin oranı en yüksek (%50) Ören Mahallesi'nde, en düşük diğer grubunda görülmektedir. Deneklerin çalışanlardan memnun olanların oranı sadece %3'tür.

Tablo 5.15. Pamukkale'nin sürdürülebilirliği ile ilgili yanıtlar

			Yer					Toplam
			Denizli	Karahayıt	Pamukkale	Ören Mah.	Diğer	
Pamukkale'nin sürdürülebilirliği	Kesinlikle katılıyor	Frekans	21	14	21	8	16	80
		% sürdür	26,3%	17,5%	26,3%	10,0%	20,0%	100,0%
		% Yer	42,9%	29,2%	42,9%	44,4%	41,0%	39,4%
	Katılıyor	Frekans	10	13	9	6	4	42
		% sürdür	23,8%	31,0%	21,4%	14,3%	9,5%	100,0%
		% Yer	20,4%	27,1%	18,4%	33,3%	10,3%	20,7%
	Kararsızım	Frekans	10	9	10	1	7	37
		% sürdür	27,0%	24,3%	27,0%	2,7%	18,9%	100,0%
		% Yer	20,4%	18,8%	20,4%	5,6%	17,9%	18,2%
	Kesinlikle katılmıyor	Frekans	3	4	5	2	4	18
		% sürdür	16,7%	22,2%	27,8%	11,1%	22,2%	100,0%
		% Yer	6,1%	8,3%	10,2%	11,1%	10,3%	8,9%
	Katılmıyor	Frekans	5	8	4	1	8	26
		% sürdür	19,2%	30,8%	15,4%	3,8%	30,8%	100,0%
		% Yer	10,2%	16,7%	8,2%	5,6%	20,5%	12,8%
Toplam		Frekans	49	48	49	18	39	203
		% sürdür	24,1%	23,6%	24,1%	8,9%	19,2%	100,0%
		% Yer	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Deneklerin %39,4'ü Pamukkale'nin sürdürülebilirliğinin tehlikede olduğunu düşünmektedir. Böyle düşünenlerin oranı en yüksek (%44,4) Ören Mahallesi'nde, en düşük (%29,2) Karahayıt Kasabası'nda görülmektedir. Deneklerin sadece %8,9'u

Pamukkale'nin sürdürülebilirliğinin tehlikede olmadığını düşünürken, %18,2'si kararsız kalmıştır.

5.4.6. Köyde yaşayanlara yönelik soruları yanıt dağılımı

Tablo 5.16. Pamukkale'nin köyün ekonomisine katkısı ile ilgili yanıtlar

		Cinsiyet		Toplam	
		Kadın	Erkek		
Pamukkale'nin ekonomik etkisi	Kesinlikle katılıyorum	Frekans	1	12	13
		% ekonomik	7,7%	92,3%	100,0%
		% cinsiyet	11,1%	41,4%	34,2%
	Katılıyorum	Frekans	1	7	8
		% ekonomik	12,5%	87,5%	100,0%
		% cinsiyet	11,1%	24,1%	21,1%
	Kararsızım	Frekans	3	1	4
		% ekonomik	75,0%	25,0%	100,0%
		% cinsiyet	33,3%	3,4%	10,5%
	Kesinlikle katılmıyorum	Frekans	4	7	11
		% ekonomik	36,4%	63,6%	100,0%
		% cinsiyet	44,4%	24,1%	28,9%
	Katılmıyorum	Frekans	0	2	2
		% ekonomik	,0%	100,0%	100,0%
% cinsiyet		,0%	6,9%	5,3%	
Toplam		Frekans	9	29	38
		% ekonomik	23,7%	76,3%	100,0%
		% cinsiyet	100,0%	100,0%	100,0%

Deneklerin %34,2'si Pamukkale'nin köylerine kesinlikle ekonomik katkı sağladığını düşünmektedir. Erkeklerin %41,4'ü, kadınların %11,1'i bu düşüncededir. Deneklerin %28,9 Pamukkale'nin köye ekonomik katkısı olmadığını düşünürken, %10,5'i kararsız kalmıştır.

Tablo 5.17. Köydeki Pamukkale'yi koruma çalışmalarını ile ilgili yanıtlar

		Cinsiyet		Toplam	
		Kadın	Erkek		
Köyde Pamukkale'ye korumaya yönelik yapılan çalışmalar	Kesinlikle katılıyorum	Frekans	0	3	3
		% koyumuz	0%	100,0%	100,0%
		% cinsiyet	0%	10,7%	8,1%
	Katılıyorum	Frekans	0	3	3
		% koyumuz	0%	100,0%	100,0%
		% cinsiyet	0%	10,7%	8,1%
	Kararsızım	Frekans	5	5	10
		% koyumuz	50,0%	50,0%	100,0%
		% cinsiyet	55,6%	17,9%	27,0%
	Kesinlikle katılmıyorum	Frekans	4	12	16
		% koyumuz	25,0%	75,0%	100,0%
		% cinsiyet	44,4%	42,9%	43,2%
	Katılmıyorum	Frekans	0	5	5
		% Koyumuz	0%	100,0%	100,0%
% cinsiyet		0%	17,9%	13,5%	
Toplam		Frekans	9	28	37
		% koyumuz	24,3%	75,7%	100,0%
		% cinsiyet	100,0%	100,0%	100,0%

Deneklerin %43,2'si köylerinde Pamukkale'yi korumaya yönelik çalışma olmadığını düşünmektedir. Erkeklerin %44,4'ü, kadınların %42,9'u böyle düşünmektedir. Deneklerin %8,1'i köyde korumaya yönelik çalışma olduğunu düşünürken, %27'si kararsız kalmıştır.

Tablo 5.18. Koruma konusunda köylünün bilgi düzeyi ile ilgili yanıtlar

		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Koruma konusunda köydeki bilgi düzeyi	Kesinlikle katılıyorum	Frekans	0	7
		% bilgi	0%	100,0%
		% cinsiyet	0%	25,9%
	Katılıyorum	Frekans	0	3
		% bilgi	0%	100,0%
		% cinsiyet	0%	11,1%
	Kararsızım	Frekans	4	2
		% bilgi	66,7%	33,3%
		% cinsiyet	44,4%	7,4%
	Kesinlikle katılmıyorum	Frekans	4	8
		% bilgi	33,3%	66,7%
		% cinsiyet	44,4%	29,6%
	Katılmıyorum	Frekans	1	7
		% bilgi	12,5%	87,5%
% cinsiyet		11,1%	25,9%	
Toplam		Frekans	9	27
		% bilgi	25,0%	75,0%
		% cinsiyet	100,0%	100,0%

Deneklerin %33,3'ü Pamukkale'yi koruma konusunda köyelerine yeterli bilgi verilmediğini belirtmiştir. Erkeklerin %33,3'ünün kadınların %66,7'sinin düşüncesi bu yöndedir. Deneklerin %19,4'ü bilgi verildiğini düşünürken, %16,7'si kararsız kalmıştır.

5.4.7. Kasabada yaşayanlara yönelik soruların yanıt dağılımı

Tablo 5.19. Belediyelerin koruma çalışmaları ile ilgili yanıtlar

		Yer	Karahayit Kas.	Pamukkale Kas.	Toplam
Belediyelerin çalışmaları	Kesinlikle katılıyorum	Frekans	1	7	8
		% amacıyla	12,5%	87,5%	100,0%
		% Yer	2,6%	15,2%	8,9%
	Katılıyorum	Frekans	7	3	10
		% amacıyla	70,0%	30,0%	100,0%
		% Yer	18,4%	6,5%	11,1%
	Kararsızım	Frekans	13	3	19
		% amacıyla	68,4%	15,8%	100,0%
		% Yer	34,2%	6,5%	21,1%
	Kesinlikle katılmıyorum	Frekans	11	16	28
		% amacıyla	39,3%	57,1%	100,0%
		% Yer	28,9%	34,8%	31,1%
	Katılmıyorum	Frekans	6	17	25
		% amacıyla	24,0%	68,0%	100,0%
% Yer		15,8%	37,0%	27,8%	
Toplam		Frekans	38	46	90
		% amacıyla	42,2%	51,1%	100,0%
		% Yer	100,0%	100,0%	100,0%

Deneklerin yarısına yakın kesimi (%46,7) Denizli’de, Pamukkale’yi korumak için gerekli olanakların olduğunu belirtmiştir. Denizli’nin sosyal ve ekonomik yönden kalkınmış bir İl olduğunu düşünen denekler, çevre koruma konusunda bu potansiyelin kullanılabileceğini düşünmektedir. Böyle düşünenlerin oranı en yüksek (%66,7) 20 yaş altı grupta, en düşük (%28,6) 50–59 yaş arası grupta görülmektedir. Gençlerin bu konuda daha olumlu olduğunu söylemek mümkündür. Deneklerin sadece %8,9’u olanağın olduğunu düşünürken, %13,3’ü kararsız kalmıştır

5.4.9. Ziyaretçilere yönelik soruların yanıt dağılımı

Tablo 5.24. Pamukkale’den beklenenin bulunması ile ilgili yanıtlar

		Cinsiyet		Toplam	
		Kadın	Erkek		
Alanda beklediğimi bulabildim	Kesinlikle katılıyorum	Frekans	15	18	33
		% bulabildim	45,5%	54,5%	100,0%
		% cinsiyet	53,6%	64,3%	58,9%
	Katılıyorum	Frekans	8	8	16
		% bulabildim	50,0%	50,0%	100,0%
		% cinsiyet	28,6%	28,6%	28,6%
	Kararsızım	Frekans	4	1	5
		% bulabildim	80,0%	20,0%	100,0%
		% cinsiyet	14,3%	3,6%	8,9%
	Kesinlikle katılmıyorum	Frekans	1	0	1
		% bulabildim	100,0%	0%	100,0%
		% cinsiyet	3,6%	0%	1,8%
	Katılmıyorum	Frekans	0	1	1
		% bulabildim	0%	100,0%	100,0%
		% cinsiyet	0%	3,6%	1,8%
Toplam		Frekans	28	28	56
		% bulabildim	50,0%	50,0%	100,0%
		% cinsiyet	100,0%	100,0%	100,0%

Deneklerin çoğu (%58,9) Pamukkale’de beklediğini bulabildiğini, %26,6’sı ise Pamukkale’yi gezmenin memnun edici olduğunu ifade etmiştir. Toplamda ziyaretçilerin %85,6’sı Pamukkale hakkında olumlu izlenimler ortaya koymuştur. Pamukkale’nin fotoğraflardaki görüntüsünden daha farklı olduğunu da belirten denekler, yine de alanın çok güzel ve eşsiz olduğu görüşündedirler. Erkeklerin %64,3’ü, kadınların %53,6’sı Pamukkale’yi gezmekten memnun olduklarını belirtmiştir. Deneklerin %1,8’i Pamukkale’den memnun değildir. %8,9’u ise bu konuda kararsız kalmıştır.

Tablo 5.25. Alanı gezerken yaşanan zorluklar ile ilgili yanıtlar

		Cinsiyet		Toplam	
		Kadın	Erkek		
Alanı gezerken yaşanan zorluk	Kesinlikle katılıyorum	Frekans	5	8	13
		% Zorluk	38,5%	61,5%	100,0%
		% Cinsiyet	17,9%	28,6%	23,2%
	Katılıyorum	Frekans	11	9	20
		% Zorluk	55,0%	45,0%	100,0%
		% Cinsiyet	39,3%	32,1%	35,7%
	Kararsızım	Frekans	4	3	7
		% Zorluk	57,1%	42,9%	100,0%
		% Cinsiyet	14,3%	10,7%	12,5%
	Kesinlikle katılmıyorum	Frekans	7	3	10
		% Zorluk	70,0%	30,0%	100,0%
		% Cinsiyet	25,0%	10,7%	17,9%
	Katılmıyorum	Frekans	1	5	6
		% Zorluk	16,7%	83,3%	100,0%
		% Cinsiyet	3,6%	17,9%	10,7%
Toplam		Frekans	28	28	56
		% Zorluk	50,0%	50,0%	100,0%
		% Cinsiyet	100,0%	100,0%	100,0%

Deneklerin %35,7'si Alanı gezerken sorun yaşamıştır. Erkeklerin %39,3'ü, kadınların %32,1'i bu düşüncededir. Deneklerin %17,9'u her hangi bir sorun yaşamadığını belirtmiştir. Bu konudaki kararsızların oranı %12,5'tir.

5.4.10. Pamukkale'nin yönetimine halkın katılımı sorularının yanıt dağılımı

Tablo 5.26. Sosyal aktivitelere katılım ile ilgili yanıtlar

		Yer					Toplam	
		Denizli	Karahavıt	Pamukkale	Ören Mah.	Diğer		
Halkın Sosyal aktivitelere katılımı	Kesinlikle katılıyorum	Frekans	21	8	16	2	6	53
		% Aktivite	39,6%	15,1%	30,2%	3,8%	11,3%	100,0%
		% Yer	44,7%	17,8%	34,0%	11,1%	16,2%	27,3%
	Katılıyorum	Frekans	10	16	10	4	16	56
		% Aktivite	17,9%	28,6%	17,9%	7,1%	28,6%	100,0%
		% Yer	21,3%	35,6%	21,3%	22,2%	43,2%	28,9%
	Kararsızım	Frekans	1	6	2	2	3	14
		% Aktivite	7,1%	42,9%	14,3%	14,3%	21,4%	100,0%
		% Yer	2,1%	13,3%	4,3%	11,1%	8,1%	7,2%
	Kesinlikle katılmıyorum	Frekans	1	2	7	2	3	15
		% Aktivite	6,7%	13,3%	46,7%	13,3%	20,0%	100,0%
		% Yer	2,1%	4,4%	14,9%	11,1%	8,1%	7,7%
	Katılmıyorum	Frekans	14	13	12	8	9	56
		% Aktivite	25,0%	23,2%	21,4%	14,3%	16,1%	100,0%
		% Yer	29,8%	28,9%	25,5%	44,4%	24,3%	28,9%
Toplam		Frekans	47	45	47	18	37	194
		% Aktivite	24,2%	23,2%	24,2%	9,3%	19,1%	100,0%
		% Yer	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Deneklerin %28,9'u sosyal aktivitelere katılabildiğini, %28,9'u katılamadığını düşünmektedir. Ayrıca, deneklerin %27,3'ü kesinlikle, sosyal aktivitelere katıldığını ifade etmiştir. Analizde katılım oranlarının daha yüksek

olduğu görülmektedir. Deneklerin sadece %7,6'sı katılmadığını belirtirken, %7,2'si kararsız kalmıştır.

Tablo 5.27. Sivil toplum kuruluşlarına destek verme eğilimi ile ilgili yanıtlar

			Yer					Toplam	
			Denizli	Karahayıt	Pamukkale	Ören Mah.	Diğer		
Sivil toplum kuruluşlarına destek olma eğilimi	Kesinlikle katılıyору	Frekans	19	7	15	1	4	46	
		% Kuruluş	41,3%	15,2%	32,6%	2,2%	8,7%	100,0%	
		% Yer	40,4%	15,6%	32,6%	5,6%	11,1%	24,0%	
	Katılıyору m	Frekans	20	21	17	6	22	86	
		% Kuruluş	23,3%	24,4%	19,8%	7,0%	25,6%	100,0%	
		% Yer	42,6%	46,7%	37,0%	33,3%	61,1%	44,8%	
	Kararsızım	Frekans	2	11	5	3	6	27	
		% Kuruluş	7,4%	40,7%	18,5%	11,1%	22,2%	100,0%	
		% Yer	4,3%	24,4%	10,9%	16,7%	16,7%	14,1%	
	Kesinlikle katılmıyor	Frekans	2	2	1	1	2	8	
		% Kuruluş	25,0%	25,0%	12,5%	12,5%	25,0%	100,0%	
		% Yer	4,3%	4,4%	2,2%	5,6%	5,6%	4,2%	
	Katılmıyor um	Frekans	4	4	8	7	2	25	
		% Kuruluş	16,0%	16,0%	32,0%	28,0%	8,0%	100,0%	
		% Yer	8,5%	8,9%	17,4%	38,9%	5,6%	13,0%	
Toplam			Frekans	47	45	46	18	36	192
			% Kuruluş	24,5%	23,4%	24,0%	9,4%	18,8%	100,0%
			% Yer	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Deneklerin %44,8'i sivil toplum kuruluşlarına destek verebileceğini belirtmiştir. Böyle düşünenlerin oranı en yüksek (%61,1) diğer grubunda, en düşük (%33,3) Ören Mahallesi'ndedir. Deneklerin sadece %4,2'si destek vermediğini belirtmiş, %14,1'i kararsız kalmıştır.

Tablo 5.28. Bilgilendirme toplantısına katılım eğilimi ile ilgili yanıtlar

			Yer					Toplam	
			Denizli	Karahayıt	Pamukkale	Ören Mah.	Diğer		
Bilgilendirme toplantısına katılım eğilimi	Kesinlikle katılıyору	Frekans	18	10	21	2	8	59	
		% Bilgilen	30,5%	16,9%	35,6%	3,4%	13,6%	100,0%	
		% Yer	38,3%	22,2%	44,7%	10,5%	22,2%	30,4%	
	Katılıyору m	Frekans	19	26	20	11	18	94	
		% Bilgilen	20,2%	27,7%	21,3%	11,7%	19,1%	100,0%	
		% Yer	40,4%	57,8%	42,6%	57,9%	50,0%	48,5%	
	Kararsızım	Frekans	3	6	3	4	7	23	
		% Bilgilen	13,0%	26,1%	13,0%	17,4%	30,4%	100,0%	
		% Yer	6,4%	13,3%	6,4%	21,1%	19,4%	11,9%	
	Kesinlikle katılmıyor	Frekans	0	2	0	0	0	2	
		% Bilgilen	0%	100,0%	,0%	0%	0%	100,0%	
		% Yer	0%	4,4%	,0%	0%	0%	1,0%	
	Katılmıyor um	Frekans	7	1	3	2	3	16	
		% Bilgilen	43,8%	6,3%	18,8%	12,5%	18,8%	100,0%	
		% Yer	14,9%	2,2%	6,4%	10,5%	8,3%	8,2%	
Toplam			Frekans	47	45	47	19	36	194
			% Bilgilen	24,2%	23,2%	24,2%	9,8%	18,6%	100,0%
			% Yer	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Deneklerin yarıya yakın kısmı (%48,5) Pamukkale'yi koruma konusunda toplantı düzenlendiğinde katılabileceğini belirtmiştir. Katılmayı düşünenlerin oranı en yüksek (%57,9) Ören Mahallesi'nde, en düşük (%40,4) Denizli'de görülmektedir.

Deneklerin %36,1'i Pamukkale'yi korumak için gerektiğinde maddi katkı sağlayabileceğini belirtmiştir. Böyle düşünenlerin oranı en yüksek (%52,2) Denizli, en düşük (%24,3) diğer grubunda görülmektedir. Deneklerin %8,4'ü destek olmayacağını belirtirken, %13,1'i kararsız kalmıştır.

Tablo 5.31. Emek gücüyle destek verme eğilimi ile ilgili yanıtlar

		Meslek										Toplam	
		İşçi	Mem.	İş ad.	Ev k.	İşsiz	Esnaf	Ser. M	Özel s	Emek	Diğer		
Emek gücüyle destek verme eğilimi	Kes.		10	6	1	11	2	15	5	4	4	3	61
		Kat.	% Em.	16,4%	9,8%	1,6%	18,0	3,3%	24,6	8,2%	6,6%	6,6%	4,9%
		Mes.	38,5%	25,0	50,0	27,5	50,0	33,3	50,0	44,4	36,4	18,8	32,6
	Katılıyorum	Freka	9	10	1	15	1	19	2	5	3	9	74
		% Em.	12,2%	13,5	1,4%	20,3	1,4%	25,7	2,7%	6,8%	4,1%	12,2	100,0
		Mes.	34,6%	41,7	50,0	37,5	25,0	42,2	20,0	55,6	27,3	56,3	39,6
	Kararsızım	Freka	4	4	0	11	1	4	2	0	2	2	30
		% Em.	13,3%	13,3	0%	36,7	3,3%	13,3	6,7%	0%	6,7%	6,7%	100,0
		Mes.	15,4%	16,7	0%	27,5	25,0	8,9%	20,0	0%	18,2	12,5	16,0
	Kes.	Freka	0	0	0	1	0	6	0	0	1	0	8
		% Em.	0%	0%	0%	12,5	0%	75,0	0%	0%	12,5	0%	100,0
	Katılm.	Mes.	0%	0%	0%	2,5%	0%	13,3	0%	0%	9,1%	0%	4,3%
		Freka	3	4	0	2	0	1	1	0	1	2	14
	Katılm.	% Em.	21,4%	28,6	0%	14,3	0%	7,1%	7,1%	0%	7,1%	14,3	100,0
		Mes.	11,5%	16,7	0%	5,0%	0%	2,2%	10,0	0%	9,1%	12,5	7,5%
Toplam	Freka	26	24	2	40	4	45	10	9	11	16	187	
	% Em.	13,9%	12,8	1,1%	21,4	2,1%	24,1	5,3%	4,8%	5,9%	8,6%	100,0	
	Mes.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

Deneklerin %39,6'sı gerektiğinde emek gücüyle destek olabileceklerini belirtmiştir. Bu düşüncede olanların oranı en yüksek (%56,3) diğer kategorisinde, en düşük (%20) serbest meslek mensubu grubunda görülmektedir. Deneklerin %32,6'sı da kesinlikle katılım cevabını vermiştir. Genel toplamda deneklerin çoğu (%69,2) katılma eğilimindedir. Deneklerin sadece %4,3'ü destek olmayacağını belirtirken, %16'sı kararsızdır.

Tablo 3.32. Koruma amacıyla oluşturulan birliklere katılım eğilimi

		Cinsiyet		Toplam	
		Kadın	Erkek		
Birliklere katılma eğilimi	Kesinlikle katılıyorum	Frekans	21	34	55
		% Gönüllü	38,2%	61,8%	100,0%
		% Cinsiyet	26,6%	30,9%	29,1%
	Katılıyorum	Frekans	29	48	77
		% Gönüllü	37,7%	62,3%	100,0%
		% Cinsiyet	36,7%	43,6%	40,7%
	Kararsızım	Frekans	16	15	31
		% Gönüllü	51,6%	48,4%	100,0%
		% Cinsiyet	20,3%	13,6%	16,4%
	Kesinlikle katılmıyorum	Frekans	2	0	2
		% Gönüllü	100,0%	0%	100,0%
		% Cinsiyet	2,5%	0%	1,1%
	Katılmıyorum	Frekans	11	13	24
		% Gönüllü	45,8%	54,2%	100,0%
		% Cinsiyet	13,9%	11,8%	12,7%
Toplam	Frekans	79	110	189	
	% Gönüllü	41,8%	58,2%	100,0%	
	% Cinsiyet	100,0%	100,0%	100,0%	

Deneklerin çoğu %40,7'si Pamukkale'yi koruma amaçlı oluşturulacak birliklere katılabileceğini ifade etmiştir. Erkeklerin %43,6'sı, kadınların %36,7'si bu düşüncededir. Kesinlikle katılım yanıtı verenlerin oranı %29,1'dir. Genel toplamda çoğunluk (%69,8) katılma eğilimi göstermektedir. Deneklerin sadece %1,1'i koruma birliklerine katılmayacağını belirtirken, %16,4'ü kararsız kalmıştır.

Tablo 5.33. Tepki yürüyüşü eğilimi ile ilgili yanıtlar

			Yaş						Toplam	
			20 yaş	20–29	30–39	40–49	50–59	59 yaş		
Tepki yürüyüşü eğilimi	Kesinlikle katılıyorum	Frekan	2	14	11	11	14	5	57	
		% Yür.	3,5%	24,6%	19,3%	19,3%	24,6%	8,8%	100,0%	
		% Yaş	18,2%	28,6%	28,2%	22,0%	50,0%	41,7%	30,2%	
	Katılıyorum	Frekan	6	21	16	21	7	2	73	
		% Yür.	8,2%	28,8%	21,9%	28,8%	9,6%	2,7%	100,0%	
		% Yaş	54,5%	42,9%	41,0%	42,0%	25,0%	16,7%	38,6%	
	Kararsızım	Frekan	3	12	4	9	4	2	34	
		% Yür.	8,8%	35,3%	11,8%	26,5%	11,8%	5,9%	100,0%	
		% Yaş	27,3%	24,5%	10,3%	18,0%	14,3%	16,7%	18,0%	
	Kesinlikle katılmıyorm	Frekan	0	0	2	4	0	1	7	
		% Yür.	0%	0%	28,6%	57,1%	0%	14,3%	100,0%	
		% Yaş	0%	0%	5,1%	8,0%	0%	8,3%	3,7%	
	Katılmıyorm	Frekan	0	2	6	5	3	2	18	
		% Yür.	0%	11,1%	33,3%	27,8%	16,7%	11,1%	100,0%	
		% Yaş	0%	4,1%	15,4%	10,0%	10,7%	16,7%	9,5%	
	Toplam		Frekan	11	49	39	50	28	12	189
			% Yür.	5,8%	25,9%	20,6%	26,5%	14,8%	6,3%	100,0%
			% Yaş	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Deneklerin %38'6'sı olası bir durumda, Pamukkale yararına bir eyleme katılabileceğini belirtmiştir. Böyle düşünenlerin oranı en yüksek (%54,5) 20 yaş altı, en düşük (%16,7) diğer kategorisinde görülmektedir. Deneklerin %30,2'si kesinlikle böyle bir eyleme katılım cevabını vermiştir. Genel toplamda deneklerin çoğunluğu (%68,8) katılma eğilimindedir. Deneklerin sadece %3,7'si katılmayacağını belirtirken, %18'i kararsız kalmıştır.

5.5. Alan Araştırmasının Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Kişisel bilgilerin değerlendirilmesi: Pamukkale ÖÇKB'nde yapılan alan araştırmasına, erkekler daha çok katılmıştır. En düşük düzeyde katılım, Ören Mahallesi'nde gerçekleşmiştir. Mahalle nüfusunun az olması ve kişilerin isteksiz olması bunda etkili olmuştur. Katılımcılar arasında okuryazar olmayanlar olmakla birlikte, eğitim durumu genelde okuryazar ve ilköğretim düzeyindedir. Araştırmaya 20 yaş üstü gençler daha çok ilgi göstermiştir. Katılımcıların meslekleri daha çok esnaf, sanatkâr ve çiftçidir.

Pamukkale ile ilgili bilgi sorularının değerlendirilmesi: Deneklerin büyük bir kısmı, Pamukkale'nin Dünya Miras Listesi'nde yer aldığını bilmektedir. Ancak, bu soruya verilen “*evet*” yanıtları, tam anlamıyla Dünya Miras Listesi'nin bilindiğini göstermese de, Alanın dünya çapında korunduğunun bilindiğini göstermektedir.

Pamukkale'nin ÖÇKB olduğu genel olarak bilinmektedir. Ancak, Alanın yönetiminden sorumlu olan yönetimin Denizli İl Özel İdaresi olduğu düşünülmektedir. Soruya ÖÇKB yanıtı verenlerin oranı ile ÖÇKB ne olduğunu bilenlerin oranı çelişmektedir. ÖÇKB'lerinin ne olduğu biliniyorsa, ÖÇKB'nin da bilinmesi beklenmektedir. Sorulara “*bilmiyorum*” dememe isteği, gerçekçi analizi azaltmıştır. Ayrıca, Pamukkale'yi koruma amaçlı planlama çalışmaları, büyük oranda katılımcı tarafından bilinmemektedir.

Alanı ziyaret etme eğilimi düşük düzeydedir. Bunun en önde gelen nedeni, giriş ücretlerinin yüksek olmasıdır. Bu nedenle, yerli halk kaçak girme yolunu seçmekte ya da girmemeyi tercih etmektedir.

Çevreye duyarlılık sorularının değerlendirilmesi: Analizden deneklerin çevreye duyarlı olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Deneklerin büyük bir kısmı çevre konulu haberlerle ilgilenmektedir. Türkiye'de çevre koruma çalışmaları, deneklerin çoğu tarafından yeterli bulunmamaktadır.

Pamukkale'ye ilgi ve duyarlılık sorularının değerlendirilmesi: Çevreye duyarlı olma yanıtlarının oranı ile Pamukkale'ye duyarlı olma yanıtlarının oranı tutarlıdır. Büyük oranda katılımcı, Pamukkale koruma çalışmalarını takip ettiğini belirtmiştir. Ancak, koruma çalışmalarını bilme oranı ile koruma amaçlı planları bilme oranı çelişmektedir. Planlama faaliyetleri, koruma çalışmalarının bir parçasını oluşturmaktadır. Bu nedenle, planların koruma çalışmaları kapsamında bilinmesi beklenmektedir.

Deneklerin büyük bölümü, Pamukkale'nin kirlendiğini düşünmektedir. Yöre halkı, Pamukkale'nin eski beyazlığının kalmadığını belirtmekle birlikte, Alandaki tarihi dokunun da yeterince korunmadığı görüşündedir.

Pamukkale'nin yönetimi ile ilgili soruların değerlendirilmesi: Deneklerin çoğu Pamukkale'nin yönetiminden memnun değildir. Yönetimde çok başlılığın olması, görev ve yetki uyuşmazlığı yaşanması, en çok yakınılan sorunlar olarak

aktarılmıştır. “Ankara’da masa başında oturan uzmanların”³⁷⁴ Pamukkale’yi koruma ve geliştirme çalışmalarında yetersiz kaldığı, halkın bu konuda daha fazla bilgi ve tecrübe sahibi olduğu, bu nedenle, Pamukkale’nin koruma ve geliştirme sürecinde halkın görüş ve düşüncelerinin dinlenmesinin Alanın korunması ve geliştirilmesi sürecinde yarar sağlayacağı öneri olarak alınmıştır.

Yöre halkı, Pamukkale’de çevre koruma çalışmaları yapan görevlilerden memnun değildir. Alanda, yönetimi ve çevre denetimini sağlayacak örgütlenmenin bulunmadığı, görevlilerin koruma açısından yetersiz kaldığı, halkın şikâyetleri arasındadır. Özellikle beyazlatma çalışmalarında, yanlış yöntemlerin kullanıldığı düşünülmektedir. Su kanallarının üzerine tahta kapatılmasının, beyazlatma için gerekli su soğukluğunun sağlanmasını engellediği, tahliye yoluyla gelen suyun, buradaki derelerde ve kanallarda beyaz çökelti bıraktığı belirtilmektedir. Halk, özellikle bu konuda, kendilerine danışılması gerektiğini savunmaktadır.

Denizli Mimarlar Odası’nın bu konudaki görüşü; uygulamanın travertenlerin fazla büyümesi nedeniyle, suyu belli noktalara taşımak için yapıldığı ancak, uygulamanın projelerden farklı olduğu şeklindedir. Projede, tahta kapaklar arasında boşluk düşünülmüş, uygulamada bu boşluklar bırakılmamıştır.³⁷⁵

Katılımcılar, siyasi kanallarla yanlış yönetsel tercihlerin yapıldığını düşünmektedir. Projelendirme sürecinde de değinilen, uzay çatı olarak ifade edilen yapıların, bu yolla gerçekleştiği, yüksek maliyetli böyle yapıların kullanılmadan çürümeye mahkûm edildiğini belirtmiştir. Aynı şekilde, Pamukkale Sit Alanında yapılan oteller de büyük bir yönetim hatası olarak görülmektedir.

Araştırmaya katıların çoğunluğu, Pamukkale’nin gelecekte varlığını sürdürmesinin tehlikede olduğunu düşünmektedir. Alandaki doğal ve kültürel değerlerin yeteri kadar korunmadığını düşünen yöre halkı, Pamukkale’nin doğallığını yitirdiği görüşündedir. Halk, Sit Alanı içerisinde yapılan düzenlemelerin, Bölgeye bir güzellik katmadığı aksine, Pamukkale’nin doğal haliyle daha güzel olduğunu belirtmiştir.

³⁷⁴ Bu ifade aynen katılımcılardan alınmıştır.

³⁷⁵ Denizli Mimarlar Odası Pamukkale Sorumlusu, Yüksek Mimar Ahmet Yoldaş (03 Mayıs 2006) “Denizli Mimarlar Odası’nın Pamukkale ile İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları” konusunda yapılan özel görüşme, Denizli.

Köyde yaşayanlara yönelik soruların değerlendirilmesi: Köylü, Pamukkale'nin ekonomik katkısını kabul etmektedir. Köyden Pamukkale'ye hediyelik eşya satmak için gelen kişiler, tarım ve hayvancılıkla geçimlerini sağlayamadıklarını, bunun için daha farklı işlerde çalışmak zorunda olduklarını, Pamukkale'nin bu açıdan kendilerine iş olanağı sağladığını ifade etmişlerdir.

Deneklerin büyük bir kısmı, köylerinde Pamukkale'yi korumaya yönelik yeterli koruma çalışmalarının yapılmadığını düşünmektedir. Koruma konusunda tüm yetkinin Denizli İl Özel İdaresi'nde olduğunu belirten köylü, Pamukkale'nin korunmasında görev almayı istemektedir. Ancak, bu noktada bilgilendirme çalışmalarının eksikliği kendisini göstermektedir. Köylü, Pamukkale'nin önemi ve korunması konusunda bilgilendirme çalışmalarının yeterli olduğuna inanmamaktadır.

Kasabada yaşayanlara yönelik soruların değerlendirilmesi: Yörede, yerel yönetimlerin hiçbir şekilde Pamukkale'nin yönetiminde yer almadığı, yetkilerin merkezde bulunduğu görüşü hâkimdir. Belediyelerin Pamukkale'yi koruma konusunda bir çalışma yapmadığı, bölgeye sadece genel görev tanımı çerçevesinde hizmet verdiği düşünülmektedir. Halk, Pamukkale'nin çevresindeki yerleşimlerin gelişmesine ve büyümesine katkı sağladığı görüşündedir. Pamukkale Belediyesi'nin ve Karahayıt Belediyesi'nin kurulmasında, Pamukkale'nin sosyal, ekonomik ve kültürel katkısının olduğu, her iki Kasabadaki katılımcılar tarafından büyük bir oranda kabul edilmektedir.

Denizli'de yaşayanlara yönelik soruların değerlendirilmesi: Deneklerin çoğu, Denizli'de Pamukkale'ye yönelik yeterli bilgilendirme çalışması yapılmadığını düşünmektedir. İlde, Pamukkale'nin korunması için gerekli sosyal ve ekonomik olanakların olduğunu belirten denekler, Pamukkale'ye gösterilen ilgiyi yeterli bulmamaktadır.

Ziyaretçilere yönelik soruların değerlendirilmesi: Alanı gezmeye gelenlerin Pamukkale'ye yönelik düşünceleri genelde olumlu olmakla birlikte, analizden Pamukkale'nin gezilmesi sırasında sorunların da olduğu, bundan daha çok kadın ziyaretçilerin etkilendiği anlaşılmaktadır. Yaşanan sorunlardan ilki, sosyal tesisin yetersiz olmasıdır. Diğer bir sorun, suya temas alanlarının sınırlandırılmasıdır. Ziyaretçiler, sadece belirli traverten alanlarına girilmesi uygulamasından memnun değildir. Kaçak satıcıların kendilerini fazla rahatsız etmediğini düşünen yabancı

turistler, onların da geçimlerini sağlamak için çalışmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Yerli turistler piknik yapmak, travertenlerde serbest davranmak gibi eski gezme alışkanlıklarını sürdürme eğilimindedirler.

Pamukkale'nin yönetimine halkın katılımı sorularının değerlendirilmesi: Deneklerin büyük bir kısmı, sosyal aktivitelere katıldığını belirtmiştir. Benzer şekilde, sivil toplum kuruluşlarına destek verme eğilimi yüksektir. Deneklerin çoğu, Pamukkale konusunda bilgilendirme toplantıları düzenlenirse katılacaklarını ifade etmiştir. Pamukkale'ye ilgi düzeyin yüksek olduğunun yansımaları burada görülmektedir. Analiz, yönetsel süreçte yer almak isteyenlerin oranının yüksek olduğunu göstermektedir. Eğitim durumunun artmasıyla doğru orantılı olarak katılma isteği artmaktadır. Deneklerin katılım konusunda öne sürdüğü en önemli mazeret, diğer işleridir, “*işim olmazsa katılırım*” bu konuda alınan yanıtların çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Deneklerin büyük bir bölümü, Pamukkale'nin, koruma ve geliştirme için gerekli maddi kaynağa fazlasıyla sahip olduğunu düşünmektedir. Özellikle Sit Alanına giriş ücretlerinden, önemli ölçüde gelir elde edildiğini düşünen denekler, yine de gerekli olduğunda maddi destek verebileceklerini ifade etmişlerdir. Maddi destek vermek istemeyenler, Pamukkale'den elde edilen gelirlerin Alanın korunması için harcanmamasını, yöneticilerin yanlış kararlarıyla israf edilmesini neden olarak göstermektedir. Deneklerde emek gücüyle destek verme isteği vardır. Destek olamayacaklarını belirtenler ise, işleri nedeniyle katılamadığını ancak, olanak olduğunda katılmak istediğini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılanların Pamukkale'de gözlemlediği sorunların başında, çevre koruma çalışmalarının yetersiz olması gelmektedir. Yetersiz altyapı nedeniyle, Pamukkale'nin sürekli kazılması, yolların bozuk olması önemli sorunlar olarak görülmektedir. Bununla birlikte, deneklerin 2001 Pamukkale Koruma ve Geliştirme Projesi kapsamında yapılan çalışmaları beğendiği yönünde yorumlar da bulunmaktadır. Proje kapsamında yapılan çevre düzenlemesinin Alanı güzelleştirdiğini düşünen katılımcılar, koruma çalışmalarının devam etmesini istemektedir.

İkinci önemli sorun, travertenlerin kararmasıdır. Bu kapsamda halk, Pamukkale'nin kirlendiğini değil, kirletildiğini düşünmektedir. Özellikle

travertenlerin beyazlatılması için gerekli termal suyun, etkili kullanılmadığı belirtilmektedir. Beyazlatma çalışmalarının yanlış tekniklerle yapılması, travertenlerin çok fazla büyütülmesi ve suyun beyazlatma için yetmemesi sayılan başlıca sorunlardır. Pamukkale’ye otellerin kurulup işletilmesine tamamen karşı olan katılımcılar, faaliyette olan antik havuzun bile travertenlere olumsuz etki edebileceğini düşünmektedirler. Ayrıca, travertenler kadar, Hierapolis Antik Kenti kalıntılarının da yeteri kadar korunmadığını düşünen katılımcılar, Bölgedeki kazı çalışmalarının yabancı kazı ekiplerine yaptırılmasını istememektedir.

Üçüncü önemli sorun, Pamukkale’ye giriş ücretlerinin yüksek olmasıdır. Geçmiş yıllarda, özellikle 1989–1991 yılları arasındaki dönemde, Pamukkale’nin büyük ilgi gördüğünü belirten yöre halkı, bu ilginin günümüzde kalmadığı görüşündedir. Bunun için katılımcıların bir kısmı, Pamukkale’nin kendine özgü özelliklerinin öne çıkarılmasını önermektedir.

Dördüncü önemli sorun olarak, Pamukkale’ye gelen turistler gösterilmektedir. Yöre halkı, bölgedeki yerli ve yabancı turistlerden ekonomik gelir elde etmekle birlikte, turizmin kasabalarda normal yaşamı olumsuz yönde etkilediği görüşündedir. Yörede, halkı sosyal ve ahlaki açıdan olumsuz etkileyen konaklama ve eğlence türleri istenmemektir. Halk, sokakta rahat dolaşmada bile zorluk çekmekte, özellikle gece geç saatlerde, can ve mal güvenliğinden korkmaktadır. Vali Recep Yazıcıoğlu döneminde, eğlence tesislerinde içki yasağı ve gürültü kirliliğine karşı ses kısıtlama getirildiğini belirten katılımcılar, yine de sorunların devam ettiğini düşünmektedir.

Deneklerin büyük bir bölümü, Pamukkale’de yaşanan sorunların temel nedeni olarak, yönetimdeki çok başlılığı göstermektedir. Halk, yönetimin tek bir örgütte olması gerektiğini savunmaktadır. Mevcut yönetimin yetersiz olduğunu düşünen halk, yöneticilerin *“Ankara’da, karar vermeden önce Pamukkale’yi gezmesini”* istemektedir. Merkezden yönetimin çevre koruma çalışmalarında, yetersiz kaldığını belirten katılımcıların çoğu, Pamukkale’nin doğallığını yitirdiğini düşünmektedirler. Halk, yönetimin yetersiz olduğu kadar, tutarsız olduğunu da düşünmektedir. Yöre halkı *“birileri gelip yapıyor, birileri gelip yıkıyor”* şeklinde durumu çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır. Pamukkale’deki çalışmaların yeterince denetlenmediğini de düşünen katılımcılar, özellikle Pamukkale’den elde edilen gelirlerin, koruma için harcanmadığı kanısındadırlar. Katılımcıların bir kısmı, Pamukkale’de çevre sorunu

yaşanmasının nedeni olarak, halkın ilgisizliğini göstermektedir. Durumu “*Ne derlerse onu yapıyoruz*” şeklinde ifade eden katılımcılar, Pamukkale’nin sorunlarına, halkın yeterli tepki göstermediğini savunmaktadırlar.

Denekler, Pamukkale’nin yönetime halkın katılmasının, koruma ve geliştirme açısından önemli katkı sağlayacağına inanmaktadırlar. Bu kapsamda halkın tecrübelerinin yararlı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, yönetime katılımın, halkın Pamukkale’ye olan ilgisinin artacağı savunulmaktadır. Ancak, katılımdan önce halkın bilinç düzeyinin artırılması gerektiği belirtilmiştir. Denekler, ancak böyle olursa katılımın etkili olabileceği görüşündedir.

Katılım konusunda olumsuz düşünenler de vardır. Deneklerin bir kısmı, yönetime katılmanın zor olduğunu düşünmektedir. Halkın yönetime katılımından önce yönetimin yerel düzeye indirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Çevre belediyelere Pamukkale’nin korunması ve geliştirilmesi sürecinde yetki verilmesini isteyen katılımcılar, Pamukkale Belediyesi’nin Sit Alanına yakın olması nedeniyle, bu konuda yetki ve sorumluluk almasını istemektedir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bir dünya değeri olan, asırlardır da bu güzelliğini koruyan Pamukkale'nin doğal ve kültürel özellikleri, çeşitli bilim dallarının, Alanı inceleme konusu yapmasını sağlamıştır. Günümüzde bu güzelliğin sürdürülebilirliği risk altındadır ve bu bir yönetim sorunudur. Oysa Pamukkale'nin yönetimi konusundaki çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışma ile literatüre bu anlamda katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Ayrıca, konuya dikkat çekmek ve uygulamaya yönelik olarak veriler sunmak hedeflenmiştir.

Pamukkale'yi gelecek kuşaklara mümkün olabildiğince aynen aktarmak bizim sorumluluğumuzdadır. Bu sorumluluk bilinci ile yapılan çalışmada, ilk aşama olarak mevcut çevre yönetim sisteminin sorunları ortaya konmaya çalışılmaktadır. İkinci aşamada ise, saptanan sorunları giderebilecek, günümüzde hemen hemen her yönetim sorunun çözümü olarak görülen katılımcı bir yönetim anlayışının Pamukkale örneği çerçevesinde, ÖÇKB için çözüm olup olmayacağı test edilmektedir.

Çalışmanın ilk aşaması sonucunda, birinci hipotezin doğrulandığı görülmektedir. Alanın yönetim sisteminde yer alan tüm kurumlar ile yapılan görüşmelere, anket sonuçlarına ve literatüre dayanılarak, Pamukkale'nin ÖÇKB olmasından sonraki süreçte yeterince korunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda, ÖÇKB'nin çevre yönetimi açısından yetersiz kaldığı söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre, Kurumun Pamukkale ÖÇKB yönetimindeki yetersizlikleri şöyledir:

ÖÇKB yönetsel açıdan bağımsız bir örgüt değildir. Pamukkale'nin yönetim sürecinde etkinliğin sağlanmasının ilk koşulu; yönetsel sürecin merkezi-yerel ağırlık dengesinin yeniden düzenlenmesidir. Çevre yönetimi, çevre koruma yerel bir sorundur. Ancak, Kurum büyük ölçüde merkezi ve bürokratik özelliktedir. Kurumun Ana Hizmet Birimleri amaçları gerçekleştirmeye yönelik işbirliği içerisinde değildir. Taşra örgütlenmesi beklenen işleri gerçekleştirebilecek örgüt, kaynak ve yetkilerden yoksundur.³⁷⁶ Yönetsel düzeyde bağımsız olmaması, Kurumun çevre koruma çalışmalarında etkinliğini azaltmaktadır. Kurumda karar alma ve uygulama sürecinin

³⁷⁶ Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu (2003). s. 21.

uzun sürmesi, ÖÇKB'lerine yönelik koruma ve geliştirme çalışmalarını olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca, Türkiye'nin doğal ve kültürel zenginliği, Kurumun bu özelliği ile birleştiğinde çevre korumadaki yetersizlik daha net olarak ortaya çıkmaktadır.

Pamukkale ÖÇKB'nde çevre yönetimi açısından en büyük eksiklik, Sit Alanının yönetiminden sorumlu yerel bir birimin olmamasıdır. Sit Alanının korunması ve kullanılmasına yönelik işlemlerin, alınacak karar, plan, proje ve uygulamaların, yerinde hizmet görecektir bir örgüt aracılığı ile sürdürülmesi ve denetlenmesi, koruma çalışmalarının merkezinde yer almaktadır. Kurum, Denizli'de taşra örgütlenmesi öngörmesine rağmen, mali yönden kaynak yetersizliği nedeniyle birim kurulamamıştır. Bu nedenle, Bölge ile Kurum arasında çevre koruma çalışmalarının gerçekleştirilmesi sürecinde kopukluk yaşanmaktadır.

Pamukkale ÖÇKB'nin çevre yönetiminde yerel yönetimler etkili değildir. Belediyeler çevreyle ilgili görevleri çerçevesinde Bölgede çalışmalar yapmaktadır. Ancak, kültürel varlıkları korumacı politika bölümünde de belirtildiği üzere, Alan için hazırlanmış koruma amaçlı imar planlarının uygulama yetkisi, yerel yönetimlere aittir. Ancak, ÖÇKKB ile yerel yönetimler arasında planların uygulanması aşamasında eşgüdüm sorunu yaşanmaktadır.

ÖÇKKB mali açıdan bağımsız bir örgüt değildir. ÖÇKKB'nin gelirleri incelenirken belirtilen kaynaklar değerlendirildiğinde, Kurumun mali yönden büyük ölçüde Bakanlığa bağlı olduğu görülmektedir. Kurumun gelirlerinin büyük bir bölümü Bakanlıktan aktarılmaktadır. Bu durum, Kurumun çalışmalarını olumsuz yönde etkilemektedir. Kurumun çevre koruma çalışmalarını gerçekleştirmesi, büyük ölçüde Bakanlıktan gelecek kaynaklara bağlıdır. Kaynakların kesilmesi, ya da geç gelmesi durumunda çalışmalar da kesilecek, ya da gecikecektir.

Pamukkale, koruma ve geliştirme sürecinde kullanılabilir gelir kaynaklarına sahiptir. Alana giriş ve kira ücretleri önemli ölçüde mali kaynak oluşturmaktadır. Ancak, kaynaklar daha önce de belirtildiği gibi, Alanın korunması için kullanılmamaktadır. Denili İl Özel İdaresi'nin bütçesinde toplanan kaynaklardan, ÖÇKKB da pay almamaktadır. Bununla birlikte, Özel İdarenin Alandan elde ettiği gelir yanında, gerçekleştirdiği çalışmalar son derece yetersizdir.

Bu nedenle, Pamukkale'nin korunması ve geliştirilmesi sürecinde ileri teknoloji, uzman personel kullanılmamaktadır.

ÖÇKKB dinamik ve hızlı çalışan bir örgüt değildir. Yönetim ve mali yönden bağımsız olmayan Kurum, bu iki nedenden dolayı, dinamik ve hızlı çalışan bir örgüt özelliği göstermemektedir. Bu özelliği nedeniyle, Pamukkale'ye yönelik gerçekleştirilen çalışmalarda, zaman ve mali olanaklara bağlı olarak sorunlar ortaya çıkmaktadır. Özellikle karar verme sürecinde ve uygulamada yaşanan gecikmeler, en büyük sorun olarak gösterilebilir. Ayrıca, mali yönden merkeze bağlı olan Kurum, çalışmalarını mali olanakları doğrultusunda sıraya koymaktadır. Türkiye'de 14 ÖÇKB olduğu düşünüldüğünde, Pamukkale için gerçekleştirilecek çalışmalar, önemine göre bir sıra dâhilinde bekletilmektedir.

Alandaki bir diğer sorun da denetimin yetersizliğidir. Alan araştırmasında, , Denetim sorunu çoğunlukla Bölgedeki sorunların temel nedeni olarak gösterilmektedir. ÖÇKKB Pamukkale için yeterli denetim sağlamamaktadır. Alanın denetim sistemi konusunda belirsizlik söz konusudur. Bölgede denetimi gerçekleştirecek bir yönetim birimine ihtiyaç duyulmaktadır.

ÖÇKKB Pamukkale'ye özgü yönetsel birim değildir. ÖÇKB'lerinin sadece bir yönetime bağlı olarak yönetilmesi, başarı sağlamaktan çok uzak görüntü çizmektedir. ÖÇKB'nin birbirinden farklı özellikte olması, farklı koruma politikalarını da beraberinde getirmektedir. Her ÖÇKB için farklılaşan politikalara göre oluşturulmuş örgütlenmeye ihtiyaç duyulmaktadır.

ÖÇKKB sürdürülebilir çevre yönetimini gerçekleştirememektedir. ÖÇKKB yönetim yapılanması doğal çevre koruma kurumu niteliğinde olmayıp, daha çok bir şehir planlaması kuruluşu niteliğindedir. Kurumun görev ve yetkilerinin kapsamı Kuruluş Kanununda oldukça ayrıntılı olarak düzenlenmesine karşın, ÖÇKB'ne yönelik hizmet anlayışı, uygulamada ağırlıklı olarak "planlama" olmuştur. ÖÇKKB, kuruluşundan itibaren büyük ölçüde fiziki plan faaliyetlerini gerçekleştirmiştir. Ayrıca, hazırlanan planların uygulanmasının bir sistem dâhilinde gerçekleştirilmemesi sorunlara neden olmaktadır. Yerel düzeyde plan ve projelerin uygulanmasında, görev ve yetkiler net olarak belirli değildir. Yerel yönetimler ile Kurum arasında eşgüdüm sorunu yaşanmaktadır. Kurumun ÖÇKB'lerinde ekolojik araştırmalar yapmak, bulguları tanımlayıp sınıflandırmak, çevre tehditlerini

belirlemek ve sorunları etkili bir biçimde çözümlenerek, gelecek kuşaklara yaşanabilir, sağlıklı çevre koşulları yaratmak için bütün önlemleri alabilecek, güçlü bir örgütsel yapıya sahip olması gerekmektedir.³⁷⁷ Ancak, Kurumun koruma çalışmaları sürdürülebilir çevre yönetimi ve biyolojik çeşitliliğin korunmasından çok, planlama seviyesinde mimari arazi kullanım detayları üzerinde yoğunlaşmaktadır.³⁷⁸ Bu özelliği nedeniyle, ÖÇKKB, ÖÇKB'lerinin sürdürülebilirliğini sağlamak açısından da yetersiz görülmektedir.

Pamukkale'nin sorunlarının yerinde tespit edilmesi ve hızlı hareket etme açısından son derece önemli olan yerel örgütlenmenin oluşturulmaması, Alanın sürdürülebilirliği açısından büyük eksikliklerdir. Bu nedenle, yanlış yönetsel tercihlerle Alanın sürdürülebilirliği tehlikeye girmiştir. Bu tercihlerden, Alanın doğallığının korunmasının yapay yolla eklenen travertenlerle sağlanmaya çalışılması, Sit Alanı içinde önce yapılmasına izin verilen, daha sonra kaldırılması için yoğun emek ve mali kaynak ayrılan oteller, Alanın doğal özelliği ile çelişen mimari yapılar, Sit Alanında özel ve toplu taşıma yolunun yapılması, çevreye en çok zarar veren yanlış uygulamalar olarak gösterilebilir.

Pamukkale'nin ÖÇKB olmasından sonraki süreç değerlendirildiğinde, Özellikle 1998 yılında, Pamukkale'nin, kirlenme nedeniyle Dünya Miras Listesi'nden çıkarılması tehlikesiyle karşı karşıya kalması, Alanın sürdürülebilirliği açısından gelinen noktayı göstermektedir. Alan araştırmasının sonuçları da göstermiştir ki, Pamukkale doğallığını kaybetmektedir. Yöre halkı Pamukkale'nin gelecekte varlığını sürdürmesinin tehlikede olduğunu düşünmektedir.

ÖÇKKB çevre yönetimine halkın katılımını sağlayamamaktadır. Kurumun planlamacı özelliği nedeniyle, bölgeler için gerçekleştirdiği koruma çalışmaları daha çok, bölgelerdeki yönetim stratejisini sınırlayıcı ve yasaklayıcı özelliktedir. Halkın çevreye karşı duyarlılığı ve katılımı gibi araçlar yeterince kullanılmamaktadır.³⁷⁹ Pamukkale ÖÇKB'nin yönetimine halkın katılımı sağlanamamaktadır.

---

³⁷⁷ A. g. k., s. 21.

³⁷⁸ Kerestecioğlu (2006). s. 8.

³⁷⁹ A. g. k., s. 8.

Yukarıda sıralamış olduğumuz, Pamukkale ÖÇKB'sini de içine alan, ÖÇKKB'nin yönetim sistemine yönelik eleştiriler, Kurumun çevre yönetiminde etkinliği sağlayamadığını ortaya koymaktadır.

Araştırmanın ikinci aşamasında, Pamukkale'nin yönetimine halkın katılımı test edilmiştir. Pamukkale'nin korunması ve geliştirilmesi sürecinde etkinliğin sağlanmasının koşulu, halkın çevre yönetimine katılımının sağlanmasıdır. Anket sonuçlarına dayanılarak, yöre halkı çevreye ve çevre korumaya ilgi duyduğu söylenebilir. Bu konuda araştırmanın ikinci hipotezi doğrulanmıştır. Halk Pamukkale'yi sahiplenmekte, korumak için maddi, manevi destek olmayı ve olanak verildiğinde Pamukkale'nin çevre yönetimine katılmayı istemektedir. Alanın korunmasının teknik yanı kadar, yerel düzeydeki farklı görüşlerin dinlenmesi gerekmektedir. Yerel halk, Pamukkale konusunda yeterli bilgi ve tecrübeye sahiptir. Fırsat verilmesi halinde, yönetimde etkili olacaktır. Ayrıca, halkın çevre yönetimine katılımı, alınan kararlarda söz sahibi olması, genel yönetim anlayışı olarak, demokratik yönetim açısından da önem taşımaktadır.

Araştırmanın sonucunda; Pamukkale ÖÇKB'nin mevcut yönetim yapısının yetersiz olduğu, sürdürülebilir, katılımcı çevre yönetimi modelinin Pamukkale'nin korunması ve geliştirilmesi sürecinde uygun bir yönetim modeli olduğu belirlenmiştir. Katılımcı bir ÖÇKB yönetim modeli uygulamaya acilen konulmalıdır. Pamukkale'nin, doğal ve kültürel özellikleri açısından dünyada tek olması, değer kaybına çok açık olması, Denizli'nin pek çok yeni konunun uygulanmasında pilot bölge olması, Kentin böyle bir niteliği taşımaya hazır ve alışkın olması nedeniyle, katılımcı ve yeniliklere açık Denizli halkının bu uygulamaya katılacağını sanıyorum.

Pamukkale bir dünya mirasıdır. Pamukkale ÖÇKB'nde yer alan tüm doğal ve kültürel değerler, insanlığın malıdır. Bunların gelecek kuşaklara korunarak devredilmesi önemli bir yükümlülüktür. Hem doğal, hem de kültürel açıdan dünyada eşine rastlanması mümkün olmayan bu çevre değerinin sürdürülmesi, gerek ülke, gerekse tüm dünya açısından büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Aday, K. (1999). *Türkiye’de Özel Çevre Koruma Bölgeleri Yönetimi ve Yöneltileri*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akdeniz’de Özel Koruma Alanları ve Biyolojik Çeşitliliğe İlişkin Protokol, 22 Temmuz 2002 tarih ve 4545 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, (RG., 22 Ağustos 2002, No: 24854).
- Akkulak, O. (2004). *Pamukkale*, Pamukkale Belediyesi Yayını.
- Altunbaş, D. (2006). *Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma Ekseninde Türkiye’deki Kurumsal Değişimlere Bir Bakış*, <http://www.biibf.comu.edu.tr/daltunbasmakale.pdf> (02.03.2006, 15:32).
- Anayasa, 7 Kasım 1982 tarih ve 2709 sayılı, (RG., 7 Kasım 1982, No: 17863).
- Aprioku, I. M. (1998). Local Planning and Public Participation: The Case of Waterfront Redevelopment in Port Harcourt, Nigeria, *Planning Perspectives*, No: 13.
- Arat, G., Türkeş, M. (haz), (Aralık, 2002). *Vizyon 2023: Bilim ve Teknoloji Stratejileri Teknoloji Öngörü Projesi Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Paneli Uluslararası Sözleşmeler Ön Rapor*, Ankara.
- Arat, Z. (2000, Nisan). Çevre Koruma Hareketlerinin Tarihsel Gelişimi: 1970’lerden Sonra Çevrede Kurumsal Yapının Gelişimi, *Türkiye’de Çevrenin ve Çevre Korumanın Tarihi Sempozyumu*, (haz). Zeynep Boratav, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- Bayrak, S., Göncüoğlu, H. (2000). *Toplam Kalite Yönetimi ve Uygulanabilirliğine Yönelik Denizli İlinde Bir Araştırma*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Bazı Alanların Özel Çevre Koruma Bölgesi Olarak Tespit ve İlanı Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı, (RG., 12 Haziran 1988, No: 19863).
- Bazı Alanların Özel Çevre Koruma Bölgesi Olarak Tespit ve İlanı Hakkındaki KHK, 21 Ağustos 1991 tarih ve 444 sayılı (RG., 21 Ağustos 1991, No: 20967).
- Bazı Alanların Özel Çevre Koruma Bölgesi Olarak Tespit ve İlanı ile Bu alanlarda Uygulanacak Esaslara İlişkin Karar (RG., 21 Kasım 1990, No: 20702).
- Belediye Kanunu, 03 Temmuz 2005 tarih ve 25874 sayılı, (RG., 13 Temmuz 2005, No: 5393).

- Berkes, F., Kışlalıoğlu, M. (1993). *Ekoloji ve Çevre Bilimleri*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bilgi Edinme Kanunu, 9.10.2003 tarih ve 4982 sayılı, (RG., 24 Ekim 2003, No: 25269).
- Blahna, D., Shepard, Y. (1989). Public Involvement in Resource Planning: Toward Bridging the Gap Between Policy and Implementation, *Society Natural Resources*, Vol: 2, No: 3.
- Bryner, G. (2001). Cooperative Instruments and Policy Making: Assessing Public Participation in Us Environmental Regulation, *European Environment*, No: 11. (www.interscience.wiley.com)
- Clement, K. (2005). Environment and Sustainable Development in the EU Structural Funds: a Review of Nordic Performance, *European Environment*, No: 15. (www.interscience.wiley.com)
- Coşkun, M. (2005). Son Dönemlerde Çıkarılan Yasalar Çerçevesinde Türkiye’de Doğal, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Korunmasında Yerel Yönetimlerin Değişen Rollerini, *Planlama*, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Sayı: 31.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu (2003). *Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı’nın 2001–2002 Yılları Arasındaki Eylem ve İşlemlerine İlişkin Araştırma ve Denetleme Raporu Özeti*, (http://www.cankaya.gov.tr/tr_html/DDK/cevre.htm).
- Cvetkovich, G., Earle, T. C. (1992). *Environmental Hazards and the Public*, Journal of Social Issues, and No: 48, s.1–20’dan Greg Hampton, Enhancing Public Participation through Narrative Analysis, *Policy Sciences*, No: 37.
- Çağlar, Y. (1998). Sürdürülebilirlik ve Türkiye Ormancılığı, *Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması -Tartışma Toplantısı- 11–12 Aralık 1997*, Ankara: TCV Yayını.
- ÇED Yönetmeliği, (RG., 6 Haziran 2002, No: 24777).
- Çevre Kanunu, 9 Ağustos 1983 tarih ve 2872 sayılı, (RG., 11 Ağustos 1983, No: 18132).
- Çevre Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 26 Nisan 2006 tarih ve 5491 sayılı (RG., 13 Mayıs 2006, No: 26167).
- Çevre ve Orman Bakanlığı Mahalli Çevre Kurulları Çalışma Usul ve Esasları Yönetmeliği, (RG., 15 Nisan 2004, No: 25434)
- Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun, 1 Nisan 2003 tarih ve 4856 sayılı, (RG., 8 Nisan 2003, No: 25102).

Çevre ve Ormancılık Şurası Yönetmeliği, (RG., 23 Ekim 2004, No: 25622).

Çınar, M. (2006). *Az Gelişmiş Ülkelerde Sürdürülebilir Kalkınma*, <http://www.aydinlanma1923.org/sayi/49/49-2.pdf> (01.06.2006, 18:48).

Çıngı, H. (1990). *Örnekleme Kuramı*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Basımevi.

Çukurçayır, M. A. (2006). *Yeni Yönetim Modeli Arayışları Çerçevesinde Halkın Yönetim Süreçlerine Katılım Olanakları*, <http://www.geocities.com/yereldemokrasi/makale/makale2.htm>. (03.06.2006, 14:52).

Dadeşer, F. (2002). *Katılımcı Yönetim Yaklaşımıyla, Tuzla Gölü Ekosistemi İçin Çevre Yönetim Planı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Demirayak, F. (haz), (Aralık, 2002). *Biyolojik Çeşitlilik-Doğa Koruma ve Sürdürülebilir Kalkınma, TÜBITAK Vizyon 2023 Projesi Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Paneli*, İstanbul.

Demirer, M. A. (1998). *Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanmasına Bir Bakış, Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması -Tartışma Toplantısı- 11-12 Aralık 1997*, Ankara: TCV Yayını.

Denizli Belediyesi Fen İşleri Müdürü İbrahim Kaşlıköse ve Denizli Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Sorumlusu Mahir Yeşilpınar (18 Nisan 2006). “Denizli Belediye’sinin Pamukkale ÖÇKB ile İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları” konusunda yapılan özel görüşme, Denizli.

Denizli Çevre ve Orman Müdürlüğü Özel Çevre Koruma Bölgeleri Sorumlusu Teknik Personel Alırıza Sığırtmaç (15 Nisan 2006). “Çevre ve Orman Müdürlüğü’nün Pamukkale ÖÇKB ile İlgili Görev Yetki ve Sorumlulukları” konusunda yapılan özel görüşme, Denizli.

Denizli Eski Eserleri ve Müzeleri Sevenler Derneği (2002). *Pamukkale*, Denizli: Denizli Müzesi Arşivi.

Denizli İl Kültür ve Turizm Müdür Yardımcısı Mustafa Kaptan (17 Nisan 2006). “Denizli İl Turizm Müdürlüğü’nün Pamukkale ile İlgili Görev Yetki ve Sorumlulukları” konusunda yapılan özel görüşme, Denizli.

Denizli İl Özel İdaresi (2006). *2005 Yılında ve 2006 Yılıının İlk Dört Ayında Pamukkale’de Satılan Bilet Adedi ve Tutarı*, Denizli: İl Özel İdaresi Arşivi.

Denizli İl Özel İdaresi Personel İşleri Müdürü Melih Belevi (16 Nisan 2006). “Denizli İl Özel İdaresi’nin Pamukkale ile İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları” konusunda yapılan özel görüşme, Denizli.

- Denizli Mimarlar Odası (2006). *Denizli Mimarlar Odası'nın Pamukkale İlgili Çalışmaları*, Denizli: Denizli Mimarlar Odası Arşiv ve Dokümantasyon 2005 Verileri.
- Denizli Mimarlar Odası Pamukkale Sorumlusu Yüksek Mimar Ahmet Yoldaş (3 Mayıs 2006). "Denizli Mimarlar Odası'nın Pamukkale ile İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları" konusunda yapılan özel görüşme, Denizli.
- Denizli Ticaret Odası Yayını (2003). *Ekonomik Yönü ile Denizli 2003*, No: 30, Denizli.
- Denizli Valiliği (2001). *Denizli 2001 Kültür Değerleri*, Denizli.
- Denizli Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2006a). *Denizli Fiziki Yapı*, <http://www.pamukkale.gov.tr/tr/content.asp?id=318>, (02.06.2006, 14:42).
- Denizli Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2006b). *Denizli Nüfusu*, <http://www.pamukkale.gov.tr/tr/content.asp?id=276> (02.06.2006, 13:35).
- Denizli Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2006c). *Hierapolis Turizm Haritası*, <http://www.pamukkale.gov.tr/tr/content.asp?id=324> (03.06.2006, 15.43).
- Denizli Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2006d). *Hierapolis*, <http://www.pamukkale.gov.tr/tr/content.asp?id=291>(02.06.2006, 13:38)
- Denizli Valiliği, Kültür Bakanlığı, UNESCO (30 Haziran- 3 Ekim 1991). *Pamukkale (Hierapolis) Koruma Amaçlı İmar Planı ve Uluslararası Pamukkale Tartışma Grubu Toplantısı*, Denizli.
- Dinçer, M. (1996). *Çevre Gönüllü Kuruluşları*, Ankara: TÇV Yayını.
- Duram, L. A., Brown, K. G. (1999). Assessing Public Participation in U.S. Watershed Planning Initiatives, *Society and Natural Resources*, No: 12.
- Duran, M. (2001). *Çevre Yönetimi ve Halkın Katılımı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara.
- Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme, (2006) www.ogm.gov.tr/yukle/kulturdoga.doc (06.02.2006, 21:43).
- Emrealp, S. (haz), (2005). *Türkiye Yerel Gündem 21 Programı Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler Elkitabı*, İstanbul: IULA-EMME Yayını.
- Eroğul, C. (1991). *Devlet Yönetimine Katılma Hakkı*, Ankara: İmge Kitapevi.
- Erol, K. (1995). Gönüllü kuruluşların Türk Hukuk Sistemi İçindeki Yeri ve Avrupa Birliği Mevzuatı ile Karşılaştırılması, *Gönüllü Kuruluşlar Konferansı*, 28 -29 Mart 1995, Ankara: TÇV Yayını.

- Ertuğrul, İ. (2003). *Denizli İmalat Sanayiinde Verimlilik ve Ar-Ge Faaliyetleri*, Denizli: Ekin Kitabevi.
- Fındıklı, R. (1996, Mart). Yönetimde Açıklık-açık Yönetim, *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 68, Sayı: 412.
- Fisunoğlu, M. (1998). Sürdürülebilir Kalkınma ve Ekonomi, *Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması -Tartışma Toplantısı- 11-12 Aralık 1997*, Ankara: TÇV Yayını.
- Foley, P., Martin, S. (2000). A New Deal for the Community? Public Participation In Regeneration and Local Service Delivery, *Policy and Politics*, Vol: 28, No: 4.
- Geray, C. (1998, Temmuz). Yerel Yönetimler ve Çevre, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 3.
- Gönen, E. (1990). *Çevre Sorunları*, İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayını.
- Görmez, K.(2003). *Çevre Sorunları ve Türkiye*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Güler, B. A. (1995, Eylül). Kamu Yönetimi ve Dünya Bankası, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 3.
- Güneş, Y., Coşkun, A. A. (2005). Legal Structure of Public Participation in Environmental Issues in Turkey, *Journal of Environmental Assessment Policy and Management*, Vol: 7, No: 3 (www.icpress.co.uk).
- Hamamcı, C. (1983-1984), Çevre Hakkı Üzerine Düşünceler, *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt: 5-6.
- Hamamcı, C. (1992). Çevrenin Uluslararası Boyutu, *İnsan Çevre Toplum*, (haz.) Ruşen Keleş, Ankara: İmge Kitabevi.
- Hampton, G. (1999). Environmental Equity and Public Participation, *Policy Sciences*, No: 32.
- Hampton, G. (2004). Enhancing Public Participation through Narrative Analysis, *Policy Sciences*, No: 37.
- Hava Kalitesi Korunması Yönetmeliği, (RG., 02 Kasım 1986, Sayı: 19269).
- ICOMOS (2006). *World Heritage List*, <http://whc.unesco.org/en/list/485> (21.05.2006, 18:56).
- İl Özel İdaresi Kanunu, 22.02.2005 tarih ve 5302 sayılı, (RG., 04 Mart 2005, No: 25745).
- İlkin, A., Erdoğan, A. (1991). *Çevre Sorunları*, Ekonomik ve Sosyal Sorunlar-Çözüm Önerileri Dizisi No: 1, Ankara: TOBB Yayınları.

- İmar Kanunu, 3 Mayıs 1985 tarih ve 3194 sayılı, (RG., 9 Mayıs 1985, No: 18749).
- Kaboğlu, İ. (1988–1989) Çevre Hakkı Üzerine (Bir Danıştay Kararının Düşündürdükleri), *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt: 10–11.
- Kaplan, A. (1996, Haziran). Federal Almanya’da Çevre Yönetimi İçin “Merkezileşme-Bütünleşme Tartışmaları”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 29, Sayı: 2.
- Kaplan, A. (1997). *Küresel Çevre Sorunları ve Politikaları*, Ankara: Mülkiyeler Birliği Vakfı Yayınları, Tezler Dizisi No: 18.
- Karahayıt (Denizli). 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı (Onay tarihi: 20 Aralık 1991).
- Karaman, Z. T. (2001, Haziran). *Çevre Koruma ve Kullanma Dengesinin Sağlanmasında Yönetim Etkisi*, *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 73, Sayı: 431.
- Karbuç, S. (2002). Sürdürülebilir Kalkınmanın Zaman Yolculuğu, *İktisat*, Yıl: 17, Sayı: 198.
- Karluk, R. (2003). *Avrupa Birliği ve Türkiye*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Kavas, K., Sezer, S. (2002, Aralık). Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi’nin Ardından, *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 74, Sayı: 437.
- Kaya, M. (2006) *Vali Devletten Davacı* <http://www.sabah.com.tr/2006/07/24/gun113.html>. (18.9.2006, 20:48).
- Keleş, R. (1972). *Şehirciliğin Kuramsal Temelleri*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.
- Keleş, R. (1983–1984). Environmental Problem and Environmental Rights, *Turkish Yearbook of Human Rights*, Vol: 5–6.
- Keleş, R. (1985, Haziran). Türkiye’de Anakent Yönetimi, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 2.
- Keleş, R. (1995a, Kasım,). Yerel Yönetimler ve Özerklik Şartı Karşısında Avrupa ve Türkiye, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 6.
- Keleş, R. (1995b, Ocak,). Hizmette Halka Yakınlık (Subsidiarity) İlkesi ve Yerel Yönetimler, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1.
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R. (2000). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Keleş, R. (2006). *Kentleşme Politikası*, Ankara: İmge Kitabevi.

- Keleş, R., Danielson M. N. (1985). *The Politics of Rapid Urbanization Government and Growth in Modern Turkey*, New York: Holmes & Meier Publishers.
- Keleş, R., Hamamcı, C. (2005). *Çevre Politikası*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R., Mengi, A. (2002, Ekim). Dünya Yerel Yönetimler Özerklik Şartına Doğru, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 4.
- Keleş, R., Yavuz, F. (1983). *Çevre Sorunları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayını.
- Kerestecioğlu, M. (2006). *Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma*, <http://www.vizyon2023.tubitak.gov.tr/teknolojiongorusu/paneller/cevreesurdurulebilir/kalkinma/raporlar/raporcevre.pdf> (02.06.2006, 16:52).
- Keten, M. (1995). *Çevre Üzerine Radyo Konuşmaları*, Ankara: ÖÇKKB Yayını.
- Khan, A. (1995). *Sustainable Development: The Key Concepts, Issues and Implications*, Sustainable Development, s. 63–69'dan Keith Clement, Environment and Sustainable Development in the EU Structural Funds: a Review of Nordic Performance, *European Environment*, No: 15, (www.interscience.wiley.com.)
- Kılıçoğlu, P. (2005). *Türkiye'nin Çevre Politikalarında Sürdürülebilir Gelişme*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kırımhan, S. (2005). *Çevre Yönetimi: Nüfus, Kaynak ve Çevre İlişkileri*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kültür Bakanlığı, Denizli Valiliği, Pamukkale Üniversitesi (1989). *Pamukkale Koruma ve Geliştirme Projesi, Pamukkale Genel Yaklaşım İlkeleri Açıklama Raporu*, Denizli.
- Kültür Bakanlığı, Denizli Valiliği, Pamukkale Üniversitesi (2001). *Pamukkale Koruma ve Geliştirme Projesi*, Denizli.
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 21 Temmuz 1983 tarih ve 2863 sayılı, (RG., 23 Temmuz 1983, No: 18113).
- Lehtonen, M. (2004). The Environmental–Social Interface of Sustainable Development: Capabilities, Social, Capital Institutions, *Ecological Economics* (www.elsevier.com/locate/ecocon).
- Loubier, S. vd, (2005). Preparing Public Participation at the Catchment Level: Comparison of Three Methodologies Applied To the He´rault River Basin Water, *Science and Technology*, Vol: 52, No: 12.
- Macnaghten, P., Jacobs, M. (1997). Public Identification with Sustainable Development, *Global Environmental Change*, Vol: 7, No: 1.

- Madran, E. (2005). *Cumhuriyet Döneminde Kültürel varlıkların Korunması*, <http://www.akmb.gov.tr/turkce/books/v.t.kongresi/mimari%20ve%20cevre%20kulturu%20VIII/emre%20madran.htm> (28.11.2005, 12:25).
- Mcneely, J. A. vd, (1994). *Protecting Nature; Regional Review of Protected Areas*, Switzerland and Cambridge, UK. IUCN, s. 5'den Kadriye Aday, *Türkiye'de Özel Çevre Koruma Bölgeleri Yönetimi ve Yöneltileri*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Mengi, A. K., Algan, N. (2003). *Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme, AB ve Türkiye Örneği*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Nazlıoğlu, D. M. (1995). Türkiye'deki Gönüllü Kuruluşlar Üzerine Yapılan Bir Çalışmanın Değerlendirilmesi, *Gönüllü Kuruluşlar Konferansı, 28 -29 Mart 1995*, Ankara: TÇV Yayını.
- OCEANOS (2006). *Biyolojik Çeşitlilik*, <http://oceanos-datca.org/oceanos.asp> (03.06.2006, 17:17).
- Ongan, S. E. (1997). *Ulusal Çevre Eylem Planı Arazi Kullanımı ve Kıyı Alanların Yönetimi*, (ekutup.dpt.gov.tr/cevre/eylempla/arazikul.pdf).
- Orman Kanunu, 31 Ağustos 1956 tarih ve 6831 sayılı, (RG., 8 Eylül 1956, No: 9402)
- ÖÇKKB (1979). *Pamukkale Tarihi, Fiziki ve Kültürel Durumu*, Ankara: Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Arşiv ve Dokümantasyon, Raf No: 110.
- ÖÇKKB (1993a). *Özel Çevre Koruma Bölgeleri*, Ankara.
- ÖÇKKB (1993b). *Özel Çevre Koruma Bölgesi Pamukkale, Özel Çevre Koruma Bölgesi Tanıtım Serisi No: 8*, Ankara.
- ÖÇKKB (1996a). *Çevre Koruma Rehber Kitabı*, Ankara.
- ÖÇKKB (1996b). *Çevre Koruma Araştırma Projeleri*, Ankara.
- ÖÇKKB (1998). *Pamukkale (Hierapolis) Çevre Düzenlemesi Değerlendirme Raporu*, Ankara.
- ÖÇKKB (2004). *Çevre Koruma ve Yerel Yönetimlerin Önemi*, Ankara.
- ÖÇKKB (2005a). *Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi*, Ankara.
- ÖÇKKB (2005b). *Kurumun Teşkilat Şeması*, <http://www.ockkb.gov.tr/tr/images/tsema.gif> (14.05.2005, 16:22).
- ÖÇKKB (2005c). *Hierapolis Planı*, <http://www.pamukkale.gov.tr>. (11.12.2005, 18:26)

- ÖÇKKB (2006a). *Kurumun Amaç, İlke ve Hedefleri*, <http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=121> (26.05.2006, 16:30).
- ÖÇKKB (2006b). *Araştırma Genel Yaklaşımlar*, <http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=141> (26.05.2006, 16:33).
- ÖÇKKB (2006c). *Planlama Genel Yaklaşım*, <http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=150> (26.05.2006, 16:47).
- ÖÇKKB (2006d). *Projelendirme Genel Yaklaşım*, <http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=147> (26.05.2006, 16:49).
- ÖÇKKB (2006e). *Uygulama Genel Yaklaşım*, <http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=150> (26.05.2006, 16:56).
- ÖÇKKB (2006f). *Planlama Yapılan İşler*, <http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=145> (26.05.2006,17:11).
- ÖÇKKB (2006g). *Genel Bilgiler*, <http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=117> (26.06.2006 16:35)
- ÖÇKKB Şube Müdürü Güner Ergün (17 Kasım 2005). “ÖÇKKB’nın Pamukkale ile İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları” konusunda yapılan özel görüşme, Ankara.
- Öner, Ş. (2000, Eylül). Belediye Meclis Üyelerinin Gönüllü Katılım Algılaması, *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 72, Sayı: 428.
- Özdemir, M. Z. D. (2005).Türkiye’de Kültürel Mirasın Korunmasına Kısa Bir Bakış, *Planlama*, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Sayı: 31.
- Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı’nın Kurulmasına Dair KHK, 13 Kasım 1989 tarih ve 383 sayılı, (RG., 13 Kasım 1989, No: 20341)
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Ankara: Ekin Kitabevi.
- Özgür, H. (1993). *Türkiye’nin Özel Çevre Koruma Politikası ve Foça Örneği*, Dokuz Eylül Üniversitesi Çevre Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, İzmir.
- Padfield, D. (2005). *The Biblical Cities of Laodicea, Colosse and Hierapolis*, (www.padfield.com).
- Palerm, J. R. (2000). An Empirical–Theoretical Analysis Framework for Public Participation in Environmental Impact Assessment, *Journal of Environmental Planning and Management*, Vol: 43, No: 5.
- Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi 1/25.000. Çevre Düzeni Plan Hükümleri. (Onay tarihi: 13 Ağustos 1993).

- Pamukkale Üniversitesi (2006). *Leodikya Site Haritası*, http://www.pau.edu.tr/Laodikeia/kent_plani.htm (19.04.2006, 18:56).
- Pamukkale Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. İnan Özer (11 Mayıs 2006). “Pamukkale Üniversitesi'nin Pamukkale ÖÇKB ile İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları” konusunda yapılan özel görüşme, Denizli.
- Panayotou, T. (haz), (1995). Economic Instruments For Environmental Management and Sustainable Development, *Environmental Economics Series*, No: 16.
- Rajvanshi, A. (2003). Promoting Public Participation For Integrating Sustainability Issues In Environmental Decision-Making: The Indian Experience, *Journal of Environmental Assessment Policy and Management*, Vol: 5, No: 3.
- Republic of Turkey Ministry of Culture and World Bank (Aralık, 2001). *Turkey Community Development and Heritage Project Pamukkale Site Management Plan Draft Report*, İstanbul.
- Richardson, T. vd, (1998). Parallel Public Participation: An answer to Inertia in Decision-Making, *Environment Impact Assessment Review*, No: 18.
- Rosen, M. A., Dinçer I. (1998). A Worldwide Perspective on Energy, Environment and Sustainable Development, *International Journal of Energy Research*, No: 22.
- Saltık, A. (1995). Çağdaş Toplumlarda Gönüllü Kuruluşların Sosyo-Ekonomik Temelleri, *Gönüllü Kuruluşlar Konferansı, 28 -29 Mart 1995*, Ankara: TÇV Yayını.
- Saltık, A. (1998). Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi: Kavramsal Bir Yaklaşım, *Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması -Tartışma Toplantısı- 11-12 Aralık 1997*, Ankara: TÇV Yayını.
- Sanal, R. (1999). *Özel Çevre Koruma Bölgeleri ve Mahalli İdareler*, Ankara: İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayını.
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, 18 Ocak 1985 tarih ve 3184 sayılı, (RG., 18 Ocak 1985, No: 18639)
- Saran, U. (2004). *Kamu yönetiminde Yeniden Yapılanma, Kalite Odaklı Bir Yaklaşım*, Ankara: Atlas Yayını.
- Sewell, W. vd, (1977). *Public Participation in Planning*, New York: John Wiley and Sons'dan Leslie A. Duram, Katherin G. Brown, Assessing Public Participation in U.S. Watershed Planning Initiatives, *Society and Natural Resources*, No: 12.
- Simsek, S. vd, (2000). *Environmental Protection of Geothermal Waters and Travertines at Pamukkale, Turkey*, (www.elsevier.com/locate/geothermics).

- Smith, L. G. (1984). *Public Participation in Policy Making*, Geoforum, Vol: 15, No: 2, s. 253-259'dan Lourdes M. Cooper ve Jennifer A. Elliott, Public Participation And Social Acceptability In the Philippine EIA Process, *Journal of Environmental Assessment Policy and Management*, Vol: 2, No: 3.
- Şengül, M. (2001, Aralık). Bir Çevre Yönetim Aracı Olarak "Çevre İçin Eğitim", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 34, Sayı: 4.
- Şengül, M. (1999, Temmuz). Temmuz Yerel Düzeyde Çevre Yönetimi ve Belediyeler, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 3.
- Tankut, G. (2005) Doğal ve Tarihi Çevrenin Korunması: Sorunlar ve Olası Çözümler, *Planlama*, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını.
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK 9 Temmuz 1991 tarih ve 441 sayılı, (RG., 09 Temmuz 1991, No: 20955),
- TÇSV (1991). *Ortak Geleceğimiz*, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, Çev. Belkıs Çorakçı, Ankara.
- TÇV (1999). *Çevre Kanunu'nun Uygulanması, 23-24 Eylül 1999'da Düzenlenen Toplantıda Sunulan Tebliğler ve Yapılan Tartışmalar*, Ankara.
- TÇV (2001a). *Ansiklopedik Çevre Sözlüğü*, Ankara.
- TÇV (2001b). *Avrupa Birliği ve Türkiye'de Çevre Mevzuatı*, Ankara.
- TÇV (2003). *Türkiye'nin Çevre Sorunları 2003*, Ankara.
- Tekeli, İ. (2001). *Sürdürülebilirlik Kavramı Üzerine İncelemeler*, Cevat Geray'a Armağan, Ankara: Mülkiyeler Birliği Yayını, No: 25.
- Torlak, S. E. (2004). Yerel Gündem 21: Yerel İnisyatiflerin Kentsel Ekonomik Kalkınmadaki Yeri, *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu*, Cilt: 2.
- Torlak, S. E., Önez, Z. (2005). Bir Katılım Modeli Olarak Yerel Gündem 21'e Bakış, *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar*, (ed.) Hüseyin Özgür, Ankara: Nobel Yayını.
- Tuncer, M. (2005). *Türkiye'de Tarihsel ve Kültürel Çevreleri Koruma Olgusu*, <http://www.restorasyon.org./yeni/pages/mtuncer1.asp> (18.12.2005, 16:59).
- Türkiye Çevre ve Orman Bakanlığı (2004). *Türkiye Çevre Atlası*, Ankara.
- Türkmen, A. (2000). *Yaşanabilir Çevre İçin*, İzmir: Dokuz Eylül Yayını.
- Ulusal Parklar Kanunu, 1983 tarih ve 2873 sayılı, (RG., 11 Ağustos 1983, No: 18132).

- UNESCO (2005) *World Heritage and Sustainable Development along the Great Volga River Route*, <http://www.unesco.ru/files/docs/gvrr/gvrreducationalframework2.pdf> (15.10.2005, 23:21)
- Uslu, O. (1998). Ekonomik ve Ekolojik Uygulamalarda Sürdürülebilir Kalkınmanın Yeri, *Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması -Tartışma Toplantısı- 11-12 Aralık 1997*, Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını.
- Uysal, B. (1984, Aralık). Siyasal Katılma ve Katılma Davranışı Üzerinde Ailenin Etkisi, *Türk İdare Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 4.
- World Bank (2001). *Turkey Forestry Sector Review*, New York: World Bank'dan Yusuf Güneş, Aynur Aydın Coşkun, Legal Structure of Public Participation In Environmental Issues In Turkey, *Journal of Environmental Assessment Policy and Management*, Vol: 7, No: 3.
- World Heritage Center (2006). *Properties Inscribed On The World Heritage List*, (<http://whc.unesco.org/en/list>, 04.06.2006, 18,45).
- Yaşamış, F. D. (1992, Mart). Yerel Düzeyde Çevre Yönetimi ve Planlamasının İlke ve Yöntemleri, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 1.
- Yaşamış, F. D. (1995). *Çevre Yönetiminin Temel Araçları*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Yıldırım, U. vd, (2000, Mart). Sürdürülebilir Kalkınmaya İlişkin Uluslararası Düzenlemeler ve Bunların Hukuki Niteliği, *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 72, Sayı: 426.
- Yıldız, A. (1995). *Türkiye'nin Çevre Yönetimi ve Politikasında Özel Çevre Koruma Kurumu Kararlarının Rolü*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Zengin, E. (1999, Mart). Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılım, *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 71, Sayı: 422.

EKLER

Ek 1. Basında Pamukkale

Pamukkale'yi rapor kurtardı

Denizli'nin beyaz cenneti Pamukkale, UNESCO Genel Müdür Yardımcısı George Zouine'nin olumlu raporuyla kurtarıldı.

Pamukkale'de ayp sürüyor

Dünyanın dört bir yanından, her yıl on binlerce turist ziyaret ettiği doğa harikası Pamukkale'de koruma kargaşası sürüyor.

Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planı çalışmalarının 6 yıl önce başlamasına karşın, giriş kapıları devreye sokulmadı, travertenlerin karamasından sorumlu tutulan oteller hakkında bir türlü gerekli işlemler yapılmadı.

UNESCO'nun Dünya Mirası Listesine aldığı Pamukkale'deki yazbozulara bir yenisi daha eklendi. Plan kapsamında giriş kapısından travertenler ve tarihi eserlerin bulunduğu bölgeye ziyaretçi transferini sağlayacak akülü araçların 6 yıl sonra rahtabli olmadığına karar verildi, kullanımından vazgeçildi. Danışma ve Yönlendirme Kurulunda, akülü araçların yazın yoğun turist akışında yetersiz kalacağı, akülerin şartında sorun yaşanacağı ve ulaşımın aksayacağı düşüncesiyle vazgeçilmesi yönünde görüşbirliği oluştu. Römoorkör ya da elektrikli raylı sistem fikri gündeme geldi. Dördünü Japonların hibe ettiği, ikisini Kültür Bakanlığının verdiği akülü araçlar, Kuzey Kapısı yanındaki depoda kederine terk edildi. Yetki kargaşası, koordinasyonsuzluk, bitmeyen kamulaştırma, hükümet değişiklikleriyle sergilenen komedinin son

Bir ayıp da Pamukkale'de

Elal ARSUNGUR / DENİZLİ

UNESCO tarafından "Dünya Mirası Listesi"ne alınan benzersiz doğa

harikası Pamukkale tehlikesinden kurtarıldı. 3 yıl boyunca laf toplayan görevi gelen 8 kişilik kurulun sayısız toplantılarında dünyada bir benzeri Pamukkale'yi korumak için havanda su dövmeye başlayan projeler, bir türlü sonuçlanmadı.

Çıkar gruplarını bilimsel gerçeklikten sevgisine üstün tutanlar, bu arada bembeyaz traverten sularla kararlıydılar. Yıllardır beklenen

bu arada bembeyaz traverten sularla kararlıydılar. Yıllardır beklenen

bu arada bembeyaz traverten sularla kararlıydılar. Yıllardır beklenen

bu arada bembeyaz traverten sularla kararlıydılar. Yıllardır beklenen

DENİZLİ-SİT ALANINDAKİ KÖY TAŞINACAK

Denizli'nin Sarayköy İlçesi'ne bağlı, SİT alanı içinde kalan Hisar Köyü, yeni yerine taşınacak. Sarayköy Mahalli İskan Komisyonu'nun yaptığı değerlendirmeyle hak sahibi olması uygun görülmesiyle 94 kişinin yeni yerleşim alanındaki tapuları, düzenlenen törenle dağıtıldı.

Denizli Valisi Gazi Şimşek, törende, Denizli'nin tarihi bir mirasa sahip olduğunu ve buraların korunması için çalışmaların sürdüğünü belirterek, SİT alanı içindeki Hisar Köyü'nün taşınması işinin bunun bir parçası olduğunu söyledi. Devletin, kredi desteğiyle yeni yerleşim alanında evlerin bir an önce yapılması için

Pamukkale yine pamuk gibi

Sevçik YAVUZ

Pamukkale'de travertenlerin kirlenmesine neden olan otellerin tarihi 35 yıl önceye gidiyor. Oteller yüzünden kahverengine dönüşen beyaz travertenler, geçen yıldan bu yana sürdürülen otel yıkımları sayesinde yeniden "pamuk" görüntüsüne kavuştu. Pamukkale bu sayede UNESCO'nun Dünya Mirası Listesi'nden çıkarılmaktan kurtuldu.

Tehdit altındaki miras

Türkiye'de koruma altına alınan doğal mirasın büyük bölümü zarar göme ya da yok olma tehlikesiyle karşı karşıya. Nemin Bayçın, National Geographic dergisi için yazıyor.

UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirası'nın Korunmasına yönelik saptamalardan biri, kültürel ve doğal mirasa yönelik tahribatın hızla arttığı, değişen sosyal ve ekonomik koşulların sonucunda daha

alanın üç yerin manzarası tam da bunu gösteriyor. Kapadokya ul'un Tarihî alanları'nı İstanbul'un ezmesi, Divriği Ulu Camii ve... Projeler, kavramlar üretiyor, girişimler başlatılıyor. Ancak la doğal ve insan kaynaklı tahribatın hızına ve gücüne lar delinebiliyor ya da çevre değerleri gözetilmeden dereceleri

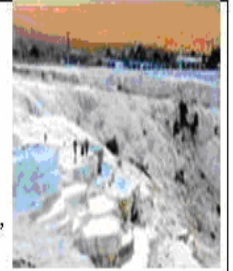
Pamukkale oteller yıkılarak kurtulacak

Emir GÖKÇE

Beyaz Cennet Pamukkale, otel turizmine kapatılıyor. Kültür Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Tevfik Ketencioglu travertenlerin bulunduğu bölgedeki 5 oteli kamulaştırdıklarını belirterek, Mayıs ayında yıkacaklarını açıkladı. Pamukkale'de yeni çevre planlaması yapacaklarını söyleyen Ketencioglu, ulusal düzeyde plan yarışması düzenleyeceklerini söyledi.

KÜLTÜR TURİZMİ

Yarışmada birinci olan planın uygulanacağını kaydeden Ketencioglu, "Pamukkale'yi otellerden temizleyeceğiz. Kültür turizmine açık yeni çevre kazandıracamız" dedi.

SİT ALANLARININ YAĞMALANMASINA DOĞRU

Özgen Acar 20 Ocak 2006

SİT dediğimiz alanları iki çeşitli birincisi tarihsel, kültürel, dinsel mirasın bulunduğu alanlar; ikincisi, ender doğa ve çevre özelliklerinin bulunduğu yerler. İster tarihsel olsun ister doğal olsun, biz bunları atalarımızdan miras aldık; buna karşılık çocuklarımızdan ödünç aldık. Yani bunlar bizim değil.

SİT bölgesi kavramına Gordion, Troya da giriyor; bu alanlarda yüzde 1'lik dahi inşaat alanı açılması söz konusu olamaz. Çünkü oraların birtarihsel bütünlüğü var ve bu bütünlüğün korunması gerekiyor. Bunun dışında doğa bölgelerinde, örneğin bir Olimpos dağında ya da Olüdeniz'de yapılaşma olmaması lazım. SİT alanları geçmişten gelen miras olarak geleceğe bırakılmalıdır. Kavram, medise nasıl yüzde 8 diye geldi sonra yüzde 3 diye çıktı? Sanki iktidar bir ödün vermiş gibi davrandı. Hâlbuki bu bir pazarlık bağıydı. Bir taktikti bu. AKP politikasına dikkat edin; daima bir mehter marşı yürüyüşü içinde, mediste iki adım atıyor, bir adım geri çekiliyor, ama bir adım orada iz bırakıyor. Uyum paketinde önce apartmanlara cami vaadimlere vardı onu geri aldılar. Nive oeni aldılar?

a geldi. Dünya endikten sonra ağıt ait Koru u, Mayıs ayına de yıkılacak" larını ancak olarak 96

ğında, DSP andı. Ancak cete geçen nukkale'nin (Birleşmiş üç günlük ışımlarla Kırkiliğin

19 Şubat 2005 Cumartesi
Cumhuriyet - Ebru Tokta

Kültürel mirası koruyar projelere ödül

Turist Rehberleri Birliği (TUREB) 21 Şubat "Dünya Mirası" mirasının tanıtımı için hazırlanan en iyi projeleri ödülleri ile ilgili konularda internet üzerinden yapılan oylama ile kurumlara, ödülleri 21 Şubat'ta düzenlenen törenle aldı.

TUREB yetkilileri, "turistlerin kültürel anlamı olan ve farz edildiğini, dünya turizmüne önümüzdeki on yıllarda ot damasını vuracağını" haliterek turizmi tüm ülkeye va

Pamukkale'nin parası Ankara'ya

DHA - DENİZLİ - UNESCO tarafından Dünya Mirası Listesine alınan Pamukkale'de ören yeri gelirlerine Kültür Bakanlığı el koydu. Gelirler artık valilik yerine Kültür Bakanlığı'na gönderilecek. Pamukkale ören yerinden 2002'de 3 trilyon 434 milyar 100 milyon lira gelir elde edildi. Bu parayla Pamukkale'nin beyazlatılması ve kazı çalışmalarının yanı sıra bazı tarih evlerin kamulaştırılması da yapıldı. Denizli Valisi Recep Yazıcıoğlu, bakanlığın kararının Pamukkale'deki çalışmaları önemli ölçüde aksatacağını belirterek, şu eleştirilerde bulundu: "Elimizde 11 proje var. Bakanlık parayı alırsa ihale aşamasına gelen bu projelerin hepsi kalacak. İhale izni beklerken, 'Parayı gönderin' yazısı aldık. Pamukkale'yi beyazlatmak için yıllardır çalıştık. Ta ürün alma aşamasına geldik parayı istiyorlar."

FOTOGRAF: RAMAZAN ÇETİN/DHA 21 Haziran 2005

İşte havuz problemi!

Pamukkale'yi kurtarmak için yapılan iki havuz ve göletin inşası bitiyordu ki 'ufak bır pürüz fark edildi: Gölet ve havuzlara suyun taşınacağı yol unutulmuştu.

Parlak fikirlere dikkat!

Osman GENÇER

Aradan neredeyse bir yıl geçti ve geldik bugünlere.. Pamukkale Koruma ve Geliştirme Amaçlı İmar Planı kapsamında çalışmalar devam etti. Manşetimizde okuduğunuz gibi, 1,7 trilyon harcanarak, travertenlerin altındaki bölgeye büyük bir gölet ve iki havuz yapıldı. Fakat ne hikmetse, onca insan, onca uzman, buralara suyun nasıl taşınacağını pek düşünmedi.

Pamukkale can çekişiyor

dünya devi Faber, Denizlispor'a 'baba' bir başkan, Dubai'deki Yelken'den Jennifer Lopez'e, Madonna'dan Cindy Crawford'a kadar dünya larına Türk mermeri, Yasin Çinkaya'nın örnek yaşam öyküsü ve...

ıdım, bu kez Denizli'deyim. Malumunuz İzmirli ve li olarak Denizli'yi iyi de bilirim. Denizli bana göre ve kültür olarak zengin bir kent. Uzun yıllar ıkkale'si, kaplıcalar ve dünyada bir eşi olmayan ırtentleri ile tanınan Denizli, Türkiye ekonomisinde ok önemli yeri olan bir ayi şehridir. Yine şansına Denizli çok hareketliydi. ırum da öyle olunca Doğan Haber Ajansı'ndaki lanım fazla yardımcı olamadılar. İş başa düştü. ı benim manevi oğlum DHA İzmir Bürosu'nun yıldızı

9 Aralık 2000, Cumartesi

en çok ziyaret edilen haber sitesi

Pamukkale'de son kazma da vuruldu

Ferah İŞİK / DENİZLİ, (DHA)

DENİZLİ Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planı çalışmaları önündeki en büyük engel olarak görülen Kuru Motel'e ilk kazı vuruldu. Kıymet takdir davası nedeniyle uzun süredir yıkılan Kuru Motel'in, önceki akşam başlatılan yıkım çalışmalarının 1 sürede tamamlanacağı ve Pamukkale'nin kirlilikten tamamen kurtulacağı bildirildi. Doğa harikası Pamukkale'yi voçun kirlili karartan tesislerin yıkım startı 1998 yılı Beltes, Tusan ve Pamukkale Otel'in v

Pamukkale yeniden 'beyaz cennet' olacak

Kültür Bakanı İsmet İnönü, Pamukkale'nin bundan böyle gezi merkezi olarak yerli ve yabancı turistlerin hizmetinde olacağını söyledi.

Pamukkale'de incelemelerde bulunan Talay, 3 yıllık süreç içinde Pamukkale'deki konaklama tesislerinin birer birer yıkılığını, özel idareye ait Pamukkale Motel'in yıkılmasıyla buranın tamamen konaklama merkezi olmaktan kurtularak gezi alanı şeklinde turizmin hizmetine açılacağını söyledi.

Dünya Bankası'nda Pamukkale'ye 41 milyon dolar

Dünya Bankası Avrupa ve Orta Asya Sorumlusu Eric Peterson, Kültür Bakanlığı'na, Pamukkale'de yürütülen projelerde kullanılmak üzere 41 milyon dolar hibe kredi vermeyi kararlaştırdıklarını bildirdi.

Peterson, Denizli Valiliği tarafından düzenlenen toplantıda, "Pamukkale'nin, b doğa harikası aynı zamanda kültür zenginliğiyle dikkati çeken bir turizm bel olduğunu" söyledi. Pamukkale'nin korunur için hazırlanan projelere destek verdiklerini söyleyen Peterson, şu bilgiler verdi: "Dünya Bankası, Kültür Bakanlığı Toplumal Gelişim ve Kültürel Miras Pro çerçevesinde, yerel yönetimlerle işbirliği yaparak yürütülecek projelerde kullanıl üzere 41 milyon dolar hibe kredi vermeyi kararlaştırdı. Proje çok kapsamlıdır, detay şekilde inceleyeceğiz."

Pamukkale masaya yatırıldı

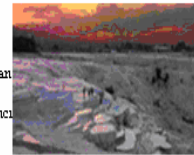
Turizm İ Koordinasyon Kurulu toplantısı 11 yıl aradan sonra Vali Gazi Şimşek başkanlığında Hierapolis Otel'de yapıldı. Toplantıda, Pamukkale ile ilgili projeler el alındı.

Denizli turizminin can damarlarından birini oluşturan Pamukkale'nin sorunları dün Hierapolis'te yapılan Turizm İ Koordinasyon Kurulu toplantısında masaya yatırıldı. Vali Gazi Şimşek başkanlığında yapılan toplantıda çok sayıda daire müdürü de yer aldı. Toplantının açılışında sahil turizminin artık ilgi kaybettiği, buna karşın doğa, din ve tari turizmine ilginin son dönemlerde arttığını ifade eden Vali Gazi Şimşek, Denizli'nin tarihi değerlerinden yararlanma zamanının geldiğini söyleyerek toplantıda, Pamukkale ile ilgili çalışmaların ele alınacağını kaydetti. TURİST SAYISINDA PATLAMA BEKLENİYOR Geçen yıl ülkeye ve Denizli'ye gelen turist sayısında patlama olduğunu aktaran Vali Gazi Şimşek, 14 milyon turist ülkeye giriş yaptığını bildirdi. Vali Şimşek, "Bu yıl sayının daha da artması gündemde. Döviz girdisi, diğer girdiler arasında önemli bir yer tutuyor. Sahil turizmi artık gerilemeye başladı. Artık

ana çıkıyor. Bizim ülkemizde iki izler var. Önemli olan bu izler mektir" dedi. "DAHA FAZLA ikkale'nin ülke turizminin mihnen dikkat çeken Vali Şimşek, iyi tanıtılacağını ve gelen turisti

Şenay DUDEK

Hierapolis kazılarında paha biçilmez buluntular

Sabahattin ALP DENİZLİ ŞEHİR Gazetesi, Sayı: 1832

HALE'YE 9 AYDA 1 MİLYON ZİYARETÇİ

İltir Mirasları arasında gösterilen ve beyaz cennet olarak Pamukkale'yi, bu yıl Eylül ayı sonu itibarıyla 1 milyon 14 bin ziyaret ettiği bildirildi.

Turizm Müdürü Mehmet Korkmaz, AA muhabirine yaptığı açıklamada, sınırdaki artışın yurtiçi ve yurtdışındaki tanıtım fuarlarına ve daha fazla reklam yapımlarından kaynaklandığını söyledi. 1 milyon 4 bin turistin geldiği Pamukkale'de, Eylül ayı sonu itibarıyla üzerine çıkılmasının kendilerini umutlandırdığını ifade eden Korkmaz, n 1 milyon 500 bin turist sayısına ulaşmak olduğunu belirtti.

'yi 9 ayda ziyaret eden 756 bin yabancı, 258 bin yerli turistten 4 milyar lira gelir elde edildiği vurgulayan Korkmaz, "Turistler, ve Denizli merkezde fazla zaman geçirmedikleri için yeterince döviz layamıyoruz" dedi. Daha fazla döviz girişi için turizmi çeşitlendirmek için kaydeden Korkmaz, Pamukkale projeleri ve termal turizmle arkezinin yapımının sürdüğünü sözlerine ekledi.

www.turizm gazetesi.com/

proje

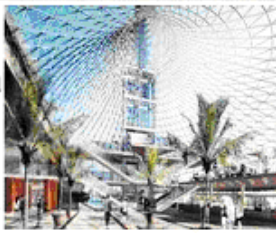
Denizli Valiliği'nin Dışişleri Bakanlığı aracılığı ile başvurduğu Fransız Hükümeti Pamukkale ve Karahayit bölgeleri için bir termal tesis projesi hazırladı.

Denizli
NTV

12 Mayıs 2005— Proje Fransız Büyükelçi Paul Poudade ve Fransız DHA Mimarlık Şirketi yetkililerinin katıldığı bir toplantıda tanıtıldı.

Cennet içinde cennet yapılacak

Avrupa'nın ve Türkiye'nin en büyük termal tesis projesi Pamukkale'de hayata geçirilecek. 50 milyon dolara mal olacak olan termal tesis projesinin Fransızlar yapacak. Richmond Hotel'deki tanıtım, DHA Fransız Mimarlık Şirketi Temsilcisi Michel Douat yaptı. Daha sonra Fransızın Ankara Büyükelçisi büyükelçisi Paul Poudade ile Denizli Valisi Gazi Şimşek proje protokolünü imzaladılar.

Pamukkale'ye çöp dökken belediye 3 bin 600 YTL ceza ile kurtuldu.

Zaman, 20.04.2005
Denizli
İstanbul Tuzla'daki zehirli varillerle ilgili yasal sıkıntının bir benzeri Denizli'de de yaşandı.

Gazetemizde yayınlanan habere göre Pamukkale'ye çöp döküldüğü tespit edilen Karahayit Belediyesi'ne sadece 3 bin 600 YTL idari para cezası kesildi. Yeni Türk Ceza Kanunu'nun 180 ve 181'inci maddeleri henüz yürürlüğe girmeden böyle bir durum yaşandı. Söz konusu maddeler uygulansaydı çevreyi kirletenler para cezasıyla kurtulamayacak, hapis cezasına çarptırılacaktı. Türkiye'deki 14 Özel Çevre Koruma Bölgesi'nden birisi olan ve ayrıca UNESCO'nun Dünya Miras Listesinde yer alan Pamukkale'ye, ocak ayında kamyonlarca çöp dökülmüştü. 21

en ünlü Pamukkale'deki Antik Hierapolis anıtları tarafından yapılan kazıda dönemin en büyük Apollon tipi Attis heykeli bulundu.

Denizli Klasik Arkeoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Feri Ferrero başkanlığında yapılan kazıda bulunan heykelin tanıtması olarak nitelendirilen Attis'e ait, zeminin bulunmadığı iddia edilen heykelin 2000 yılında yapıldığı anlaşıldı.

Denizli Pamukkale Üniversitesi'nin bilimsel heyetince izlenecek. Ayrıca Pamukkale Üniversitesi'nin Bilimsel Heyetince izlenecek. Ayrıca Pamukkale Üniversitesi Rektörlüğü arasında Pamukkale Konuma ve Geliştirme Protokolü imzalandı. Böylece Üniversite Pamukkale'ye bir Yolu, Kocaoçukur Termal Çölet ve Havuz Düzenleme ve Uygulama Projesi Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun uygun bulduğu kazıda ihale sonucunda hayata geçecek.

Denizli Pamukkale Üniversitesi'nin bilimsel heyetince izlenecek. Ayrıca Pamukkale Üniversitesi Rektörlüğü arasında Pamukkale Konuma ve Geliştirme Protokolü imzalandı. Böylece Üniversite Pamukkale'ye bir Yolu, Kocaoçukur Termal Çölet ve Havuz Düzenleme ve Uygulama Projesi Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun uygun bulduğu kazıda ihale sonucunda hayata geçecek.

PAMUKKALE'DE FRANSIZLAR İLE TERMAL SUYU DEĞERLENDİRME PROJESİ BAŞLADI

Denizli Valisi Gazi Şimşek, Pamukkale yöresinin termal suyunun değerlendirilmesi amacıyla Fransızlar ile başlatılan projeyi açıkladı.

Vali Şimşek, Pamukkale'de turizmin çeşitlendirilmesini amaçlayan projeyi açıkladı. "Travertenler, termal suyunun değerlendirilmesi amacıyla Fransızlar ile başlatılan projeyi açıkladı.

Denizli'den 'pamuk' gibi

Denizli'den 'pamuk' gibi... Pamukkale'de bulunan Hierapolis'te italyan kazı ekibi tarafından 30 Temmuz 2004 tarihinde yapılan kazı çalışmaları sona erdi. Çalışmalarda 104 numaralı adada üzerinde dua odası or gruplarının Hz. Süleyman'ın Allah'tan af istemesini anlatan Hierapolis Kazı Heyeti Başkanı Ord. Prof. Dr. Francesco C. Kutacak önemli bulgulara ulaştıklarını söyledi. Ord. Prof. Dr. Hierapolis'in 104 numaralı adası üzerinde, 3x3 metre ebad ve üzerinde çok uzun bir yazıt bulunan dua odasına ulaştıkları halde üstten ve alttan siyah kuşakla çevrimsiz. MS 6. yüzyıl heyetli üyelerimiz arasında bulunan Prof. Dr. Tullia Ritt sonucunda da dönemin azınlık gruplarının, dua odasında Hz ve af istemesinin yazıldığı belirttik." şeklinde konuşan bölgedeki tarihi ve teolojik bilgilere ayrıntılı olarak ul "Günyüzüne kıranlar odayla birlikte Frigya bölgesinde artacağı kesinlik kazandı. Aynı zamanda buluntu, Giustinian dini değişimi ve inçil'in bundan etkilenmesini gösterdi." der heykeli de bulduklarını anlatan D'Andria, "Kazı çalışmalarını yeni bir heykel daha bulundu. Bu heykel, Hierapolis'in s Günyüzüne kıranlar heykelle eşzamanda, Afrodit'e ait me Kadın figürü işlenmiş olan bu heykelde kullanılan hatlar döneme ait olduğunu gösteriyor." diye konuştu.

ERAH İŞİK DHA

Denizli, Bilim ve Kültür Örgütü Miras Listesi'nde yer alan görünüme burundu. Koruma çalışmaları kapsamında 15 an Pamukkale'de turistler o havuza girebilecek.

Denizli imişek travert ve içme bölü

Denizli beyaz travertenler kisinden beyaz oldu mçları 50 milyon d

Denizli Kültür ve Turizm Müdürü Mehmet Korkmaz, Pamukkale'yi 1 Ocak-31 Kasım 2004 tarihleri arasında 299 bini yerli, 920 bin 650'si yabancı olmak üzere 1 milyon 200 bini aşkın turistin ziyaret ettiğini söyledi.

Turist sayısındaki artışta tanıtımın önemli olduğunu belirten Korkmaz, şöyle devam etti: "Pamukkale'ye, geçen yıl ilk 11 aylık dönemde 242 bin 450'si yerli, 710 bin 900'ü ise yabancı olmak üzere 953 bin 350 turist gelmişti. Bu yıl ise aynı dönemde 1 milyon 200 bin yerli ve yabancı turist geldi. Bunlar bileti olarak tur halinde yada otomobilleriyle giriş yapan turist sayıdır. Gerçek değer ise bunun üzerine yüzde 10 eklenerek bulunur. Yılın

Pamukkale İlelebet Beyaz Kalacak

Travertenler, eski tarihi ile göde mekân Pamukkale'nin Belediye Başkanı Osman Akkulaç, tuncme layık bir belde için seferber olduğunu söyledi.

Başkanlıkta iğinci döneminde olan ve son seğimlerde başmız olarak seçilen Başkan Osman Akkulaç, "Şiayet bir tek insanın mutlu etmek için değer ve ben de bundan inanılmaz mutlu oluyorum. Bu dönüm için Pamukkale için görevim gündüzümüze katarak çalışıyoruz" dedi

Pamukkale ve Mardin'e destek

Dünya Bankası, Pamukkale ve Mardin'in eski yerleşim yerlerinde Mardin'de, Toplumal Kalkanma ve Kültürel Miras Projesi kapsamında çalışmalar için izdıkları sıradaki Japon hibe kapsamında, Dünya Bankası kredisine haramlık olarak kullanılan 420 bin dolarla gerçekleştirilen proje, Pamukkale'deki arkeolojik ve doğal SİT alanı içindeki kazak

Denizli'nin seferber olduğunu söyledi. Başkanlıkta iğinci döneminde olan ve son seğimlerde başmız olarak seçilen Başkan Osman Akkulaç, "Şiayet bir tek insanın mutlu etmek için değer ve ben de bundan inanılmaz mutlu oluyorum. Bu dönüm için Pamukkale için görevim gündüzümüze katarak çalışıyoruz" dedi

Hierapolis'teki dua odasında Hz. Süleyman'ın tövbesi bulundu

Denizli'deki Hierapolis antik şehrindeki kazı çalışmaları sırasında ortaya çıkan dua odasında, Hz. Süleyman'ın (as) tövbesinin yazılı olduğu açıklandı.

Pamukkale'de bulunan Hierapolis'te italyan kazı ekibi tarafından 30 Temmuz 2004 tarihinde yapılan kazı çalışmaları sona erdi. Çalışmalarda 104 numaralı adada üzerinde dua odası or gruplarının Hz. Süleyman'ın Allah'tan af istemesini anlatan Hierapolis Kazı Heyeti Başkanı Ord. Prof. Dr. Francesco C. Kutacak önemli bulgulara ulaştıklarını söyledi. Ord. Prof. Dr. Hierapolis'in 104 numaralı adası üzerinde, 3x3 metre ebad ve üzerinde çok uzun bir yazıt bulunan dua odasına ulaştıkları halde üstten ve alttan siyah kuşakla çevrimsiz. MS 6. yüzyıl heyetli üyelerimiz arasında bulunan Prof. Dr. Tullia Ritt sonucunda da dönemin azınlık gruplarının, dua odasında Hz ve af istemesinin yazıldığı belirttik." şeklinde konuşan bölgedeki tarihi ve teolojik bilgilere ayrıntılı olarak ul "Günyüzüne kıranlar odayla birlikte Frigya bölgesinde artacağı kesinlik kazandı. Aynı zamanda buluntu, Giustinian dini değişimi ve inçil'in bundan etkilenmesini gösterdi." der heykeli de bulduklarını anlatan D'Andria, "Kazı çalışmalarını yeni bir heykel daha bulundu. Bu heykel, Hierapolis'in s Günyüzüne kıranlar heykelle eşzamanda, Afrodit'e ait me Kadın figürü işlenmiş olan bu heykelde kullanılan hatlar döneme ait olduğunu gösteriyor." diye konuştu.

Zaman Gazetesi www.zaman.com.tr

08.10.2004
Mehmet Yatkın
Denizli

PAMUKKALE'YE GELEN TURİST SAYISI YÜZDE 27 ARTTI

Ek 2. Türkiye'nin Dünya Miras Listesi'ndeki doğal ve kültürel değerleri

Haritadaki Numaralandırılmış Alanlar ve Özellikleri

1.İstanbul'un Tarihi Alanları

İstanbul, Tescil Tarihi: 1985, Kriter: C (i), (ii), (iii), (iv).

2.Göreme ve Kapadokya Milli Parkı

Nevşehir (Kapadokya), Tescil Tarihi: 1985, Kriter: N (iii), C (i), (iii), (v).

3. Divriği Ulu Camisi ve Darüşşifası

Sivas, Tescil Tarihi: 1985, Kriter: C (i), (iv).

4.Hattuşaş

Çorum, Sungunlu, Tescil Tarihi:1986, Kriter: C (i), (ii), (iii),(iv).

5.Nemrut dağı

Adıyaman, Tescil Tarihi: 1987, Kriter: C (i), (iii), (iv).

6.Xanthos Letoon

Mugla ve Antalya, Tescil Tarihi: 1988, Kriter: C (ii) (iii).

7.Hierapolis Pamukkale

Denizli, Tescil Tarihi: 1988, Kriter: N (iii), C (iii), (iv).

8.Safranbolu Şehri

Zonguldak, Safranbolu, Tescil Tarihi: 1994, Kriter: C (ii), (iv), (v).

9.Troy Arkeolojik Şehri

Çanakkale, Tescil Tarihi: 1998, Kriter: C (ii), (iii), (vi).³⁸⁰

³⁸⁰ UNESCO (2005) *World Heritage and Sustainable Development along the Great Volga River Route*, <http://www.unesco.ru/files/docs/gvrr/gvrrreducationalframework2.pdf> (15.10.2005, 23:21)

Ek 3. Çevre yönetimi ile ilgili kurumların görevleri

Ek 3.1. Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı'nın görevleri

1. Milletlerarası koruma sözleşmeleri ve çevre mevzuatı dikkate alınarak, koruma ve kullanma esaslarını belirlemek, imar planlarını yapmak, mevcut her ölçekteki plan ve plan kararlarını revize etmek ve re'sen onaylamak,
2. Kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan veya yaptırılacak, enerji, sulama, ulaştırma, orman yolu ve benzeri tesisler ile tabii kaynak kullanım tesisleri ve bunların müstemilatının koruma ve kullanma esaslarına uygunluğunu incelemek,
3. Haritası olmayan alanlar için harita yapmak veya yaptırılmasını sağlamak,
4. ÖÇKB'lerinde alt yapıyı planlamak, alt yapı proje tesislerini yapmak ve yaptırılmasını temin etmek,
5. İmar planları ve revizyonlarıyla ilgili uygulamaların kontrolü esaslarını tespit etmek ve uygulanmasının koordinasyonunu ve takibini sağlamak,
6. ÖÇKB'lerinin sahip olduğu çevre değerlerini korumak ve mevcut sorunlarını gidermek için tüm tedbirleri almak,
7. ÖÇKB'lerinin kara, kıyı, akarsu, göl ve deniz kaynaklarının verimliliklerinin korunması, geliştirilmesi ve tüketilmiş stoklarının yeniden kurulması için gerekli araştırma ve incelemeleri yapmak veya yaptırmak,
8. Bu alanların korunması için her türlü icraatta bulunmak, araştırma incelemeler yapmak ve yaptırmak, gerektiğinde tüm kamu kurum ve kuruluşları ile ilgili dernekler ve milletlerarası kuruluşlarla işbirliğini sağlamak,
9. Toplumda çevre koruma anlayışının gelişmesine katkıda bulunmak ve kalıcı davranış değişiklikleri sağlamak amacı ile toplumun her seviyesinde çevre koruma eğitimi yapmak, diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde bu faaliyetleri yürütmektir.³⁸¹

Ek 3.2. Çevre ve Orman Bakanlığı'nın görevleri

1. Çevrenin korunması, kirliliğinin önlenmesi ve iyileştirilmesi için prensip ve politikalar tespit etmek, programlar hazırlamak; bu çerçevede, araştırmalar ve projeler yapmak, yaptırmak, bunların uygulama esaslarını tespit etmek, uygulanmasını sağlayacak tedbirleri almak,
2. Çevrenin korunması ve kirliliğinin önlenmesi amacıyla ülke şartlarına uygun olan teknolojiyi belirlemek, bu maksatla kurulacak tesislerin vasıflarını tespit etmek,
3. Ülke şartlarına uygun olan çevre standartlarını Türk Standartları Enstitüsü ile birlikte belirlemek, uygulamak ve uygulanmasını sağlamak,
4. Atık ve yakıtlar ile ekolojik dengeyi bozan, havada, suda ve toprakta kalıcı özellik gösteren kirlleticilerin çevreye zarar vermeyecek şekilde bertaraf edilmesi için denetimler yapmak; ülke genelinde tüm uygulayıcı kurum ve kuruluşların bu konudaki taleplerini değerlendirerek sonuçlandırmak; ülkenin atık yönetimi politikasını belirlemek ve bu konuda gerekli tedbirleri almak; tehlikeli hallerde veya gerekli durumlarda faaliyetlerin durdurulması ile ilgili usul ve esasları yönetmelikle belirlemek,
5. Çevrenin korunması ve kirliliğinin önlenmesi için çevre standartları ve ekolojik kriterler esas olmak üzere her türlü analizi, ölçüm ve kontrolleri gerçekleştirmek amacıyla laboratuvar kurmak, kurdurmak ve denetimlerini yapmak veya mevcut kamu kurum ve kuruluşlarının laboratuvarlarından yararlanmak,
6. Ülkedeki kirlenme konuları ile kirlenmenin mevcut olduğu veya olması muhtemel bölgeleri ve sektörleri tespit etmek ve izlemek, bu problemlerin teknik, idari ve finansman bakımından çözümünü sağlayan kaynağın bulunmasıyla ilgili çalışmaları yönetmek veya yönlendirmek,
7. Sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde, çevreye olumsuz etki yapabilecek her türlü plân, program ve projenin, fayda ve maliyetleriyle çevresel olguların ortak bir çerçeve içinde değerlendirilmesini gerçekleştirecek çevresel etki değerlendirmesi ve stratejik çevresel değerlendirme çalışmasının yapılmasını sağlamak, bu çalışmaları denetlemek ve izlemek,
8. Dengeli ve sürekli kalkınma amacına uygun olarak ekonomik kararlarla ekolojik kararların bir arada düşünülmesine imkân veren rasyonel doğal kaynak kullanımını sağlamak üzere, kalkınma plânları ve bölge

³⁸¹ ÖÇKKB (2006g). *Genel Bilgiler*, <http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=117> (26.06.2006, 16:35), s. 1.

planları temel alınarak çevre düzeni plânlarını hazırlamak veya hazırlatmak, onaylamak, uygulanmasını sağlamak,

9. Hayvanların korunmasına yönelik çalışmaları, ilgili bakanlık, kurum ve kuruluşların işbirliği ile yapmak, yaptırmak, bu konuda yürütülen faaliyetleri desteklemek, denetlemek ve denetlenmesini sağlamak,

10. Çevre konusunda görev verilmiş olan özel kuruluşlar ile kamu kurum ve kuruluşları arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak; bu konuda faaliyette bulunan gönüllü kuruluşları yönlendirmek, desteklemek ve bakanlıklar arası işbirliği esaslarını yönetmelikle belirlemek,

11. Çevreye olumsuz etkileri olan her türlü faaliyeti ülke bütününde izlemek ve denetlemek,

12. Çevre uygulamalarına etkinlik kazandırmak için başta mahalli idareler olmak üzere, sürekli bir eğitim programı uygulamak, bu amaçla yapılan eğitim faaliyetlerini izlemek, desteklemek, yönlendirmek, çevre bilincini geliştirmek ve çevre problemleri konusunda kamuoyu araştırmaları yapmak,

13. Çevre ve orman konularında uluslararası düzeyde sürdürülen çalışmaların izlenmesi ve bunlara katkıda bulunulması amacıyla ulusal düzeyde yapılan hazırlıkları ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde yürütmek ve bu çalışmalara Türkiye'nin iştirakine ilişkin koordinasyonun sağlanmasına, uluslararası ilişkilerin yürütülmesi ile ilgili mevzuat çerçevesinde yardımcı olmak,

14. Ormanların korunması, imarı ve ıslahı ile bakımını sağlamak,

15. Orman sınırlandırılması ve kadastrounu yapmak, vasıf tayini ile Devlet ormanlarına ilişkin kamu yararına irtifak hakkı tesisi ve iznine ait işleri yürütmek,

16. Orman sınırları içerisinde ve yeniden orman rejimine alınacak yerlerde genel ağaçlandırma plânı düzenlemek, bu plânın gerektirdiği etüt ve proje işleri ile ağaçlandırmaları yapmak veya yaptırmak,

17. Erozyonu önleyici her türlü tedbiri almak,

18. Devlet ormanları içindeki otlak, yaylak ve kışlakları özel mevzuatına göre ıslah etmek, otlatma amenajman plânlarını yapmak veya yaptırmak,

19. Ağaçlandırma yapmak, devamlı ve geçici fidanlıklar kurmak, özel ağaçlandırma yapmak ve fidanlık tesis etmek isteyen gerçek ve tüzel kişileri desteklemek,

20. Devlet ormanları ile tüzel kişiliği haiz kamu kurumlarına ve özel ormanlara ait amenajman plânlarını yapmak veya yaptırmak,

21. Devlet ormanları içinde ve bitişiğinde oturan köylülerin sosyal ve ekonomik gelişmelerini sağlamak amacıyla bunları her türlü kredi ve yardım kaynaklarıyla desteklemek, orman-halk ilişkilerini geliştirmek ve bu konuda her türlü tedbiri almak,

22. Başka yerlere nakledilecek orman köylülerinin bıraktıkları taşınmazların kamulaştırılmasını sağlamak ve buraları ağaçlandırmak,

23. Yurt içi odun hammadde ihtiyacını karşılamak, odun ve odun dışı orman ürünlerinin ithalat ve ihracatına ilişkin esasları belirlemek, gerektiğinde tohum, fidan ve üretimle ilgili maddeleri ithal ve ihraç etmek,

24. Millî parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları ve orman içi mesire yerleri ile biyolojik çeşitliliğin, av ve yaban hayatı alanlarının tespiti, yönetimi, korunması, geliştirilmesi, işletilmesi ve işletilmesini sağlamak,

25. Bakanlığın çalışma alanına giren hizmetlere ilişkin olarak, araştırma birimleri ve eğitim merkezleri açmak, yurt içinde ve dışında gerekli personeli yetiştirmek, her çeşit uygulamalı araştırmalarla eğitim, yayın ve yayım çalışmaları yapmak, yaptırmak, dokümantasyon ve tanıtma faaliyetlerinde bulunmaktır.³⁸²

³⁸² 4856 sayılı Kanun, md. 2

Ek 4. Pamukkale'den görüntüler³⁸³

ÜSTÜ TAHTA İLE KAPLI SU KANALLARI

SU YETERSİZLİĞİNDEN KARARMIŞ TRAVERTENLER

TARİHİ MEZAR ÜZERİNDEKİ YAZI

SİT ALANI İÇİNDEKİ ÇÖPLER VE ARAÇ PARKI

ÖREN MAHALLESİNDEN SATIÇILAR

ARABA GİRİŞİ YASAK ALANDAN GÖRÜNTÜ

KÖY YOLUNDAKİ LAHİT MEZAR

SİT ALANINDA YOL YAPIM ÇALIŞMASI

ALANA UYMAYAN UZAY ÇATI

³⁸³ Resimler derleyen Mustafa Ege.

KOCAÇUKUR TERMAL HAVUZU

SİT ALANINDA ÇOK SAYIDA BULUNAN MEZARLAR

ZİYARETÇİLERE YÖNELİK YETERSİZ DİNLENME ALANLARINA ÖRNEK

TRAVERTENLER ÜZERİNDE YAPAY DÜZENLEMELER

TAHLİYE KANALI

TAHLİYE KANALLARINDAKİ BEYAZ ÇÖKELTİ

TAHTA KAPAKLI KANALLARDAN ÇIKAN SUYUN İLK DÖKÜLDÜĞÜ ALAN

TRAVERTENLERE AKITILMADAN SUYUN TOPLANDIĞI HAVUZ

TRAVERTENLERİN BELLİ BÖLÜMLERİNE SU VERİLİRKEN

Ek 5. Hierapolis Sit Alanı.³⁸⁴

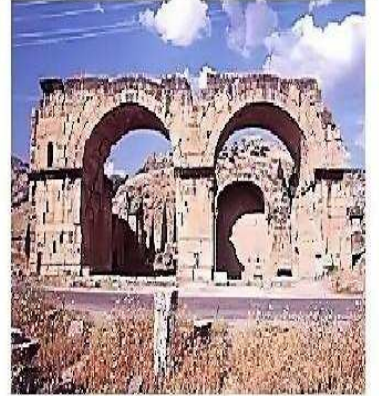
Ana cadde ve Kapılar

Kentin içinde kuzey-güney yönünde yaklaşık 1 km. uzunluğundadır. Caddenin iki kenarına stünlü revaklar ve kamu binaları yapılmıştır. Bu kalıntıların önemli bir bölümünü Roma döneminden kalmıştır.

Büyük Hamam Kompleksi

Tipik Roma hamamı özelliğinde olan bu yapının bugün sadece belli kolların ayakta.

Hamam Bazika

3. yüzyılın başlarında yapılan Yapı, Helenis Dönemin başlarında Kilise haline getirilmiştir.

Büyük Tiyatro

Kentin en önemli kalıntılardan biri olan bu Yapı, 2. yüzyılın başlarında yapılmıştır.

St. Philip Martyriumu

4. yüzyıl sonuna veya 5. yüzyıl başına ait sekizgen bir yapı olan Martyrium, St. Philip'in Hierapolis'te şehit edildiği kabul edilerek onun anısına yapılmıştır.

Nekropol

Kentin bahsındaki traverten alanların dışında kalan 3 yönde bu yapılar yer almaktadır. anıt mezar özelliğinde olan yapılar kreçtaşı ve mermerden yapılmıştır.

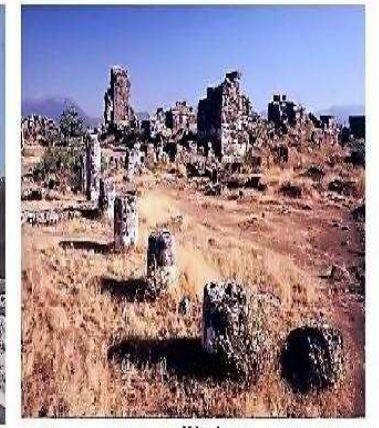
Nymphaeum

Anıtsal Çeşmeler, bulundukları şehri güzelleştirmek için halkın isteği ile yapılmıştır. Kamu yararına olan yapılardır.

Surlar

4. yüzyılda Kent, Roma İmparatorluğu tarafından surlarla çevrilmiştir. Bugün büyük kısmı yıkılmış halde olan surlara, 24 adet kare planlı kule yapılmıştır.

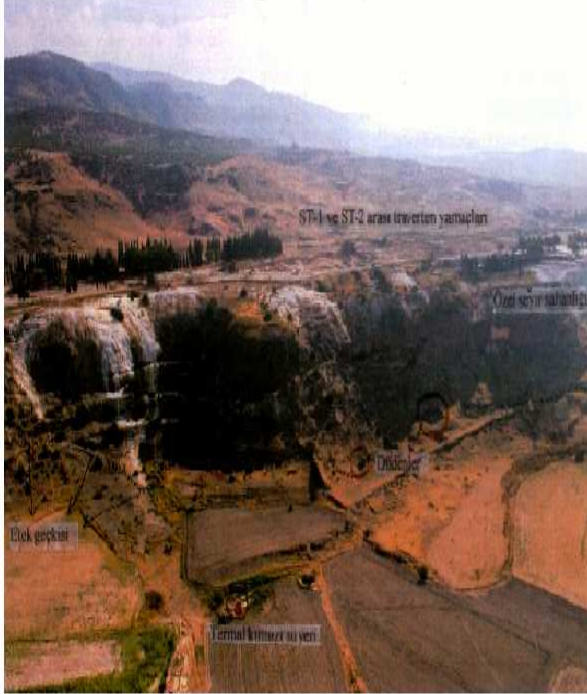
Kiliseler

Bögede 6. ve 7. yüzyıllara ait bir çok kilise bulunmaktadır.

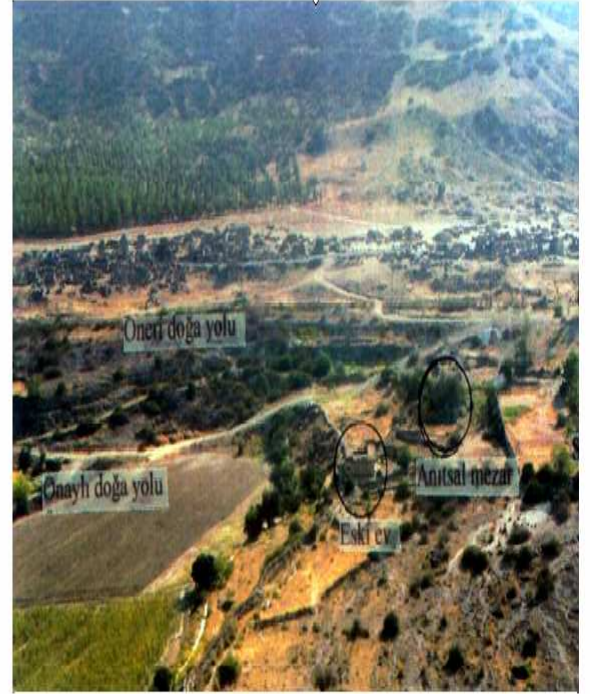
³⁸⁴ Denizli Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2006d). *Hierapolis*, <http://www.pamukkale.gov.tr/tr/content.asp?id=291> (02.06.2006, 13:38)

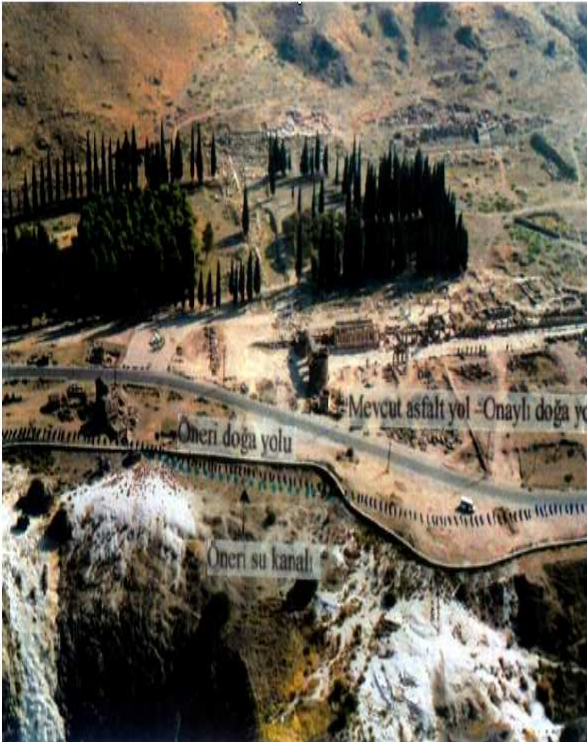
**Ek 6. 2001 Yılı Pamukkale Koruma ve Geliştirme Projelemesi çalışmaları.
Ek 6.1. Doğa Yolu Projesi resimleri³⁸⁵**

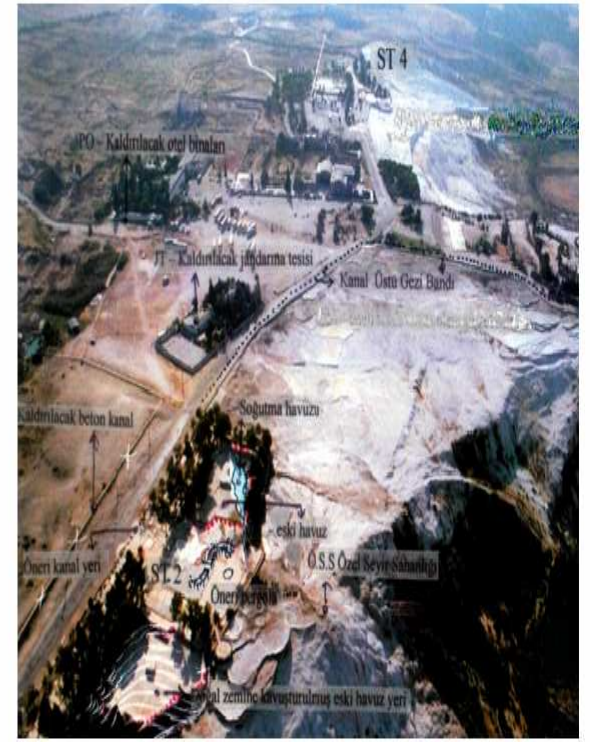
Doğa Yolu (Seyir Terası 1- Seyir Terası 2 Arası)

Doğa Yolu (Seyir Terası 1- Seyir Terası 2 Arası)

Doğa Yolu (Seyir Terası 1- Seyir Terası 2 Arası)

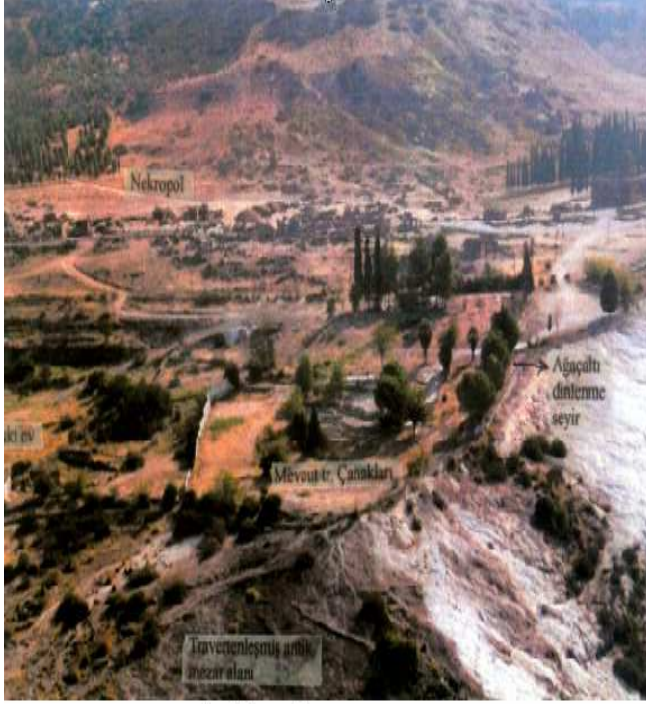

Doğa Yolu (Seyir Terası 2 - Seyir Terası 3 Arası)

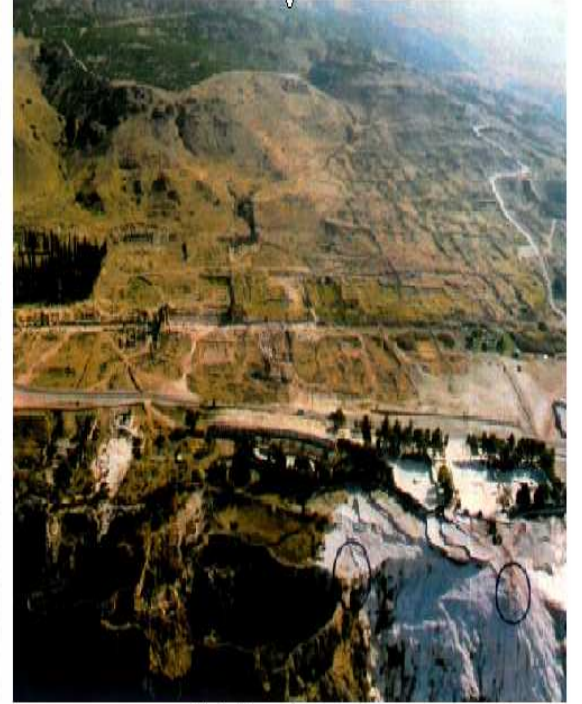
³⁸⁵ Kültür Bakanlığı, Denizli Valiliği, Pamukkale Üniversitesi (2001). s. 31-43.

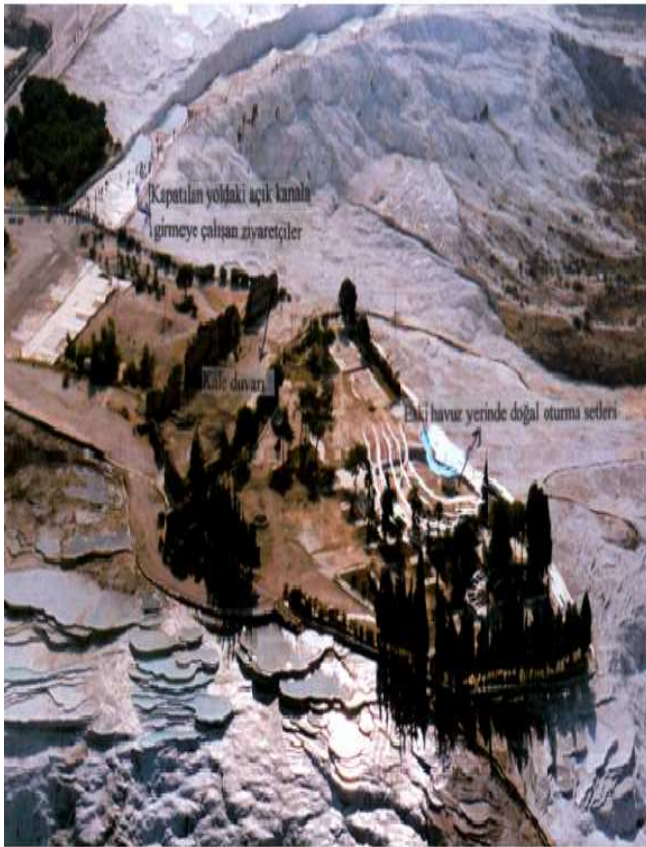
Ek 6.2. Seyir Terası Projesi resimleri³⁸⁶

Seyir Terası-1

Seyir Terası-2

Seyir Terası-3

Seyir Terası-4

³⁸⁶ Kültür Bakanlığı, Denizli Valiliği, Pamukkale Üniversitesi (2001). s. 46-58.

Ek 7. Pamukkale Sit Alanına giriş bileti adetleri ve tutarları³⁸⁷**Ek 7.1. 2005 yılı giriş bileti adedi ve tutarı**

AY	YERLİ ZİYARETÇİ	YABANCI ZİYARETÇİ	TOPLAM ZİYARETÇİ	TUTARI (YTL)
2005 OCAK	9.300	56.750	66.050	302.350.00 YTL
2005 ŞUBAT	5.600	66.750	72.350	344.950.00 YTL
2005 MART	9.350	108.650	118.00	561.950.00 YTL
2005 NİSAN	10.300	106.100	116.400	551.100.00 YTL
2005 MAYIS	23.000	96.200	119.200	527.000.00 YTL
2005 HAZİRAN	35.350	91.900	127.250	530.200.00 YTL
2005 TEMMUZ	70.550	106.300	176.850	672.600.00 YTL
2005 AĞUSTOS	79.700	119.200	198.900	755.400.00 YTL
2005 EYLÜL	36.400	117.700	154.100	661.300.00 YTL
2005 EKİM	7.200	94.600	101.800	487.400.00 YTL
2005 KASIM	10.800	63.000	73.800	336.600.00 YTL
2005 ARALIK	6.600	28.300	34.900	154.700.00 YTL
TOPLAM	304.150	1.055.450	1.359.600	5.885.550.00 YTL

EK 7.2. 2006 yılında ilk dört ayı giriş bileti adedi ve tutarı

AY	YERLİ ZİYARETÇİ	YABANCI ZİYARETÇİ	TOPLAM ZİYARETÇİ	TUTARI (YTL)
2005 OCAK	14.500	33.700	48.200	197.500.00 YTL
2005 ŞUBAT	2.600	34.300	36.900	176.700.00 YTL
2005 MART	4.900	68.100	73.300	365.300.00 YTL
2005 NİSAN	5.700	39.800	45.500	227.500.00 YTL
2005 MAYIS	0	0	0	0
2005 HAZİRAN	0	0	0	0
2005 TEMMUZ	0	0	0	0
2005 AĞUSTOS	0	0	0	0
2005 EYLÜL	0	0	0	0
2005 EKİM	0	0	0	0
2005 KASIM	0	0	0	0
2005 ARALIK	0	0	0	0
TOPLAM	27.700	175.900	203.600	966.700.00 YTL

³⁸⁷ Denizli İl Özel İdaresi (2006). 2005 Yılında ve 2006 Yılında İlk Dört Ayında Pamukkale'de Satılan Bilet Adedi ve Tutarı, Denizli: İl Özel İdaresi Arşivi.

Ek.8. Anket Formu

Sayın Katılımcı

Bu anket çalışması Pamukkale Üniversitesi'nde *Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin (ÖÇKB) Çevre Yönetimine Halkın Katılımı İncelemek* amacıyla oluşturulmuştur. Halkın çevre yönetimine katılımıyla, Pamukkale'nin daha iyi yönetileceğini düşünmekteyiz. Katıldığınız için teşekkür ederiz.

Kişisel bilgiler

1. Cinsiyet:	☐ Kız	☐ Erkek
2. İkamet ettiğiniz yerleşim	☐ Denizli ☐ Karahayıt Kasabası ☐ Pamukkale Kasabası ☐ Ören Mahallesi ☐ Diğer.....	
3. Eğitim Durumunuz:	☐ Okuryazar değil ☐ Okuryazar ☐ İlköğrenim mezunu	
	☐ Lise mezunu ☐ Yükseköğrenim mezunu ☐ Üniversite veya üstü Master/Doktora mezunu	
4. Ait olduğunuz yaş kategorisini belirtiniz	☐ 20 yaşın altında ☐ 20-29 yaş arası	
	☐ 30-39 yaş arası ☐ 40-49 yaş arası	
	☐ 50-59 yaş arası ☐ 59 yaş üstü	
5. Ait olduğunuz meslek grubunu belirtiniz.	☐ Vasfili vasfısız işçi (İnşaat işçisi, Tarım işçisi, Geçici işler ve usta kalfa) ☐ Esnaf - Zanaatkar (Esnaf, Dükkan sahibi, Toprak sahibi çiftçi vs.)	
	☐ Kamuda Çalışan Memur (Öğretmen, Vergi Dairesi vs.) ☐ Serbest meslek mensubu (Mimar, Avukat, Eczacı vs.)	
	☐ İş Adamı - Tüccar (Sanayi Odası veya Ticaret Odası Üyesi) ☐ Özel Sektörde Çalışan	
	☐ Ev Kadını ☐ Emekli	
	☐ İşsiz ☐ Diğer (Açık olarak yazınız) :	

Pamukkale ile ilgili bilgi sorulan

6. Pamukkale'nin Dünya Mirası Listesinde yer aldığını biliyor musunuz?	☐ Evet	☐ Hayır
7. Pamukkale'nin Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇKB) olduğunu biliyor musunuz?	☐ Evet	☐ Hayır
8. Özel Çevre Koruma Bölgesinin ne olduğunu biliyor musunuz?	☐ Evet	☐ Hayır
9. Pamukkale'yi koruma amaçlı planlar hakkınızda bilginiz var mı?	☐ Evet	☐ Hayır
10. Pamukkale'nin tarihini biliyor musunuz?	☐ Evet	☐ Hayır

11. Pamukkale'nin yönetiminden sizce hangi idare sorumludur?	a) Denizli Belediyesi b) Pamukkale Belediyesi c) Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı	
	d) Denizli İl Özel İdaresi e) Çevre ve Orman Bakanlığı	
12. Pamukkale'ye en son ne zaman gittiniz?	a) Hiç gitmedim b) Son 6 ay içinde c) Son 1 yıl içinde d) Son 3 yıl içinde e) Son 5 yıl içinde f) Diğer.....	

Aşağıdaki düşüncelere, yandaki tabloda verilen seçeneklere göre kutucukları işaretleyerek katılıp ya da katılmadığınızı belirtiniz.

Çevreye duyarlılık soruları.

13. Çevre konulu haberler dikkatimi çeker.				
14. Ülkemizde çevrenin yeteri kadar korunduğunu düşünüyorum.				
15. Ülkemizde çevre koruma örgütlerinin yeteri olduğunu düşünüyorum.				
16. Çevre koruma çalışmalarında yer almak isterim.				

Pamukkale'ye ilgiyi ve duyarlılık soruları.

18. Pamukkale hakkında çıkan haberleri takip ederim.				
19. Pamukkale'deki çevre koruma çalışmalarını takip ederim.				
20. Pamukkale'nin çevresindeki yerleşmelerin gelişmesine katkı sağladığını düşünüyorum.				
21. Pamukkale'nin Denizli'nin gelişmesine katkı sağladığını düşünüyorum.				
22. Pamukkale'nin kirlendiğini düşünüyorum.				
23. Pamukkale'nin tarihi yapıların yeteri kadar korunmadığını düşünüyorum.				

Pamukkale'nin yönetimi ile ilgili sorular.

24. Pamukkale çevre koruma açısından iyi yönetilmektedir.				
25. Pamukkale'de çevrenin yeniden düzenlenmesi gerekiyor.				
26. Alanda hizmet veren (çevre bakımı) görevlilerinin çalışmaları yeterlidir.				
27. Pamukkale'de çevre denetimi yeterince yapılmaktadır.				
28. Pamukkale'yi koruma planları başarılıdır.				
29. Pamukkale gelecekte varlığını sürdürmesi tehlikededir.				
30. Pamukkale'de travertenlere girilmesine izin verilmesi çevre koruma açısından iyi uygulamadır.				

Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum
-------------------------	--------------	------------	-------------------------	--------------

31.Pamukkale içindeki yollar tarihi değerlere zarar vermektedir.					
32.Pamukkale'deki sorunların yanlış yönetimden kaynaklanmaktadır.					

Sadece köyde yaşayanlar cevaplasın.

33.Pamukkale köyünüzün ekonomik yönden gelişmesine katkıda bulunmaktadır.					
34.Pamukkale köyünüzün sosyal yönden gelişmesine katkıda bulunmaktadır.					
35.Köyünüzde Pamukkale'yi korumak amacıyla yeterli çalışmalar yapılmaktadır.					
36.Köyünüz Pamukkale'ye koruma konusunda bilgilidir.					
37.Köyünüzde Pamukkale'nin kirlendiği yönde bir düşünce vardır.					

Sadece kasabada (belediye ile yönetilen) yaşayanlar cevaplasın.

38.Belediyemiz Pamukkale'yi korumak amacıyla yeterli çalışmalar yapmaktadır.					
39.Beldemizde Pamukkale konusunda bilgilendirici toplantılar yapılmaktadır.					
40.Beldemizin kasaba olmasında (belediye kurulmasında) Pamukkale'nin katkısı olmuştur.					
41.Pamukkale beldemizin ekonomik yönden gelişmesine katkı sağlamaktadır.					
42.Pamukkale'ye gelen turistlerin beldemize de gelmesini istiyorum.					

Sadece Denizli'de yaşayanlar cevaplasın.

43.Kentimizde Pamukkale konusunda yeterli bilgilendirme çalışması yapılmaktadır.					
44.Kentimizde Pamukkale'ye gereken ilgi gösterilmektedir.					
45.Pamukkale kentimizin tanınmasına katkı sağlamaktadır.					
46.kentimizde Pamukkale'nin korunması için yeterli imkân bulunmaktadır.					

Sadece alana gelen ziyaretçiler (yerli ve yabancı turistler) cevaplasın.

47.Pamukkale'yi beğendim.					
48.Beklediğimi bulabildim.					
49.Pamukkale'ye yeniden gelmek isterim.					
50.Pamukkale'yi koruma amacıyla destek olmak isterim.					
51.Alanı gezerken hiçbir zorlukla karşılaşmadım.					
52.Alanda ziyaretçilere yönelik yeterli düzenleme yer almaktadır.					

Halkın katılımı soruları.

53.Sosyal aktivitelere katılıyorum.					
54.Sivil toplum kuruluşlarına destek vermeyi isterim.					
55.Çevre konusundaki konferanslar ilgimi çeker.					
56.Pamukkale konusunda bilgilendirme toplantısı düzenlense katılıyorum.					
57.Pamukkale'nin yönetiminde karar verme platformunda bulunmak isterim.					
58.Pamukkale'nin yönetimine halkın katılımı toplantısı düzenlense katılmak isterim.					
59.Pamukkale'nin çevre korunması için parasal yardım toplansa yardım ederim.					
60.Pamukkale'nin çevre korunması için (emek gücüyle) yardım istense çalışırım.					
61.Pamukkale'yi koruma amacıyla oluşturulan birliklere (gönüllü çevre kuruluşları) katılmak isterim.					
62.Ailemden biri (anne baba eşiniz çocuklarınız vd.) bu tür çalışmalara katılmak isterse onu desteklerim.					
63.Pamukkale'yi koruma amacıyla tepki gösterisi (yürüyüş vb) düzenlense katılıyorum.					
64.Ailemden biri bu tür çalışmalara katılmak isterse onu desteklerim.					

65.Pamukkale'de gözlemlediğiniz sorunları kısaca yazınız .....

66. Sizce bu sorunlar nedenleri nelerdir? Kısaca belirtiniz .....

67.Halkın Pamukkale yönetimine katılımını, Pamukkale'nin korunmasına katkısı açısından değerlendiriniz .....

ÖZGEÇMİŞ

Mustafa EGE, 1982’de Aydın’da doğdu.

2000 yılında İnönü Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü’ne girdi. 2003–2004 Eğitim-Öğretim yılında Kamu Yönetimi Bölümünden birincilikle mezun oldu. 2005 yılında Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Bölümü’nde Yüksek Lisans eğitimine başladı. Halen yüksek lisans öğrencisidir.